Gemeentebegroting 2024-2027

Gemeente Enschede

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave **2**

Leeswijzer **3**

Samen trots op Enschede: Koers houden in verbinding **5**

2. Financiële hoofdlijnen **9**

2.1. Uitgangspunten financieel beleid 9
2.2. Externe ontwikkelingen 10
2.3. Geactualiseerd saldo meerjarenbegroting 11
2.4. Ontwikkelingen financiële positie 14
2.5. Strategische investeringsagenda 16
2.6. Lopende taakstellingen en stelposten 16
2.7. Samenvatting 17

3. Programma's **18**

3.1 Vitaal en sociaal 18
3.2 Duurzaam wonen, leven en werken 56
3.3 Samenleving en bestuur 96
3.4 Financiën en organisatie 117

4. Paragrafen **125**

4.1. Lokale heffingen 126
4.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing 136
4.3. Onderhoud kapitaalgoederen 145
4.4. Financiering 155
4.5. Bedrijfsvoering 160
4.6. Verbonden partijen 167
4.7. Grondbeleid 176
4.8. Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken 176
4.9. Openbaarheid 177
4.10. Investeringen 182

5. Financiële begroting **190**

5.1. Grondslagen 190
5.2. Overzicht baten en lasten 191
5.3. Uiteenzetting financiële positie 197
5.4. Subsidies 201

6. Bijlagen **203**

6.1. Incidentele baten en lasten 203
6.2. Staat van reserves 211
6.3. Staat van voorzieningen 213
6.4. Wat mag het kosten? 214
6.5. Subsidies 243
6.6. Meerjaren Prognose Parkeerbeheer 252
6.7. Aangenomen moties en amendementen 254
6.8. Sustainable Development Goals 256
6.9. Afkortingenlijst 257
6.10. Middelenkader Zomernota 2023 260

Leeswijzer

Voor u ligt de Gemeentebegroting 2024-2027. De gemeentebegroting is een belangrijk sturingsinstrument voor de raad en is het richtinggevend kader voor het college voor de ontwikkeling en uitvoering van beleid in het komende begrotingsjaar.

Opbouw Gemeentebegroting 2024-2027 van de gemeente Enschede
De gemeentebegroting bestaat uit een beleidsdeel en een financieel deel.

Beleidsbrief
De belangrijkste beleidsmatige en financiële ontwikkelingen voor de periode 2024-2027 zijn in de beleidsbrief weergegeven. Deze brief vormt hiermee een samenvatting en een startpunt voor de lezer/gebruiker.

Middelenkader
Het financieel middelenkader (hoofdstuk 2) is gebaseerd op de financiële foto die aan de raad is toegestuurd. In dit hoofdstuk wordt het financieel middelenkader nader toegelicht.

Programmabijdragen
De programmabijdrage (hoofdstuk 3) is opgebouwd uit vier inhoudelijke programma’s. Binnen deze inhoudelijke programma’s wordt gewerkt aan strategische opgaven. De structuur voor de inhoudelijke programma's is opgebouwd volgens de 3 W-vragen, te weten:

- Wat willen we bereiken?
- Wat gaan we ervoor doen?
- Wat mag het kosten?

Paragrafen
De paragrafen (hoofdstuk 4) bevatten de beleidslijnen over een aantal programma-overstijgende onderwerpen, zoals de lokale heffingen. Ze vormen een dwarsdoorsnede van de programma’s. Met de onderwerpen die in de verschillende paragrafen aan bod komen, zijn vaak aanzienlijke bedragen gemoeid. Hiermee geven ze extra inzicht in de financiële positie van de gemeente Enschede.

Financiële begroting
De financiële begroting (hoofdstuk 5) bestaat uit het overzicht van baten en lasten, de uiteenzetting van de financiële positie en de subsidies. Het overzicht van baten en lasten geeft inzicht in de algemene dekkingsmiddelen, de gemeentelijke overhead, de incidentele baten en lasten en de taakvelden. In de uiteenzetting van de financiële positie komen de geprognosticeerde balans aan de orde, evenals de meerjarige berekening van het EMU-saldo, het verloopoverzicht van de reserves en voorzieningen, de investeringen en de arbeidsgerelateerde kosten.

De gemeentebegroting is opgesteld in duizendtallen. Als gevolg van afrondingen kan het voorkomen dat er kleine verschillen voorkomen in de tellingen van baten en lasten.

Bijlagen
De bijlagen (hoofdstuk 6) geven detailinformatie over onder andere de incidentele baten en lasten, reserves, voorzieningen en investeringen .

Indicatoren
In de begroting werken we in de basis met effectindicatoren. Met de indicatoren houden we in de gaten of we de effecten bereiken die we nastreven bij de opgaven van onze stad. Deze opgaven zijn lange termijn opgaven die we niet alleen kunnen bereiken. De indicatoren in de begroting laten, waar mogelijk, de realisatie vanaf 2018 zien en streefwaarden voor minstens 4 jaar vooruit. We zien de opgave “open Enschede” als een waarde-gedreven opgave. Binnen deze opgave koppelen we geen streefwaarden aan de indicatoren.

Leesbaarheid
In de gemeentebegroting 2024-2027 is gebruik gemaakt van een aantal grafische toepassingen om de leesbaarheid te vergroten. Ook is gebruik gemaakt van mouse-overs en hyperlinks. De mouse-overs zijn in de gemeentebegroting gebruikt om definities en toelichtingen op gebruikte termen toe te voegen. Een mouse-over is een webbased toepassing en werkt daarom alleen op het internet. In versies van de gemeentebegroting in Word of Adobe Acrobat Reader werken mouse-overs niet. Daarnaast zijn hyperlinks toegepast. Hyperlinks leiden de lezer door naar onderliggende stukken, behorend bij het onderwerp. Hyperlinks werken, in tegenstelling tot mouse-overs, wel in de versies van de gemeentebegroting in Word of Adobe Acrobat Reader.
Tot slot hebben raadsleden bij de gemeentebegroting 2024 de mogelijkheid om informatie of bevindingen over de gemeentebegroting onderling met elkaar te delen via de website. Ook is het mogelijk om informatie te delen via LinkedIn updates of binnen een door de gebruiker zelf gekozen (afgeschermde) gebruikersgroep.

Samen trots op Enschede: Koers houden in verbinding

We werken aan Enschede op grote en op kleine schaal: Toptechnologische ontwikkelingen zijn net zo nodig voor een goede toekomst als aantrekkelijke wijken met wijkgebouwen, nabije voorzieningen en groenblauwe projecten. We hebben aandacht voor zowel de grote als kleine schaal van Enschede. De afgelopen jaren hebben we samen mooie dingen bereikt en in gang gezet. Tegelijk blijft er altijd werk te doen.
Met handel, advies & onderzoek, gezondheidszorg en onderwijs als grootste sectoren heeft Enschede een goede economische basis. Dit zijn belangrijke banenmotoren voor onze stad. Die moeten we vasthouden en uitbreiden. Dat doen we door in te zetten op waar we sterk in zijn: technologie, waar startups en scale-ups zich kunnen ontwikkelen. We werken samen met bijvoorbeeld de Twenteboard en de stad Munster aan versterking van de chip-, medische- en energietechnologie. Daarnaast speelt de (digitale) creatieve sector een belangrijke rol in de innovatiekracht van Enschede. Om antwoord te geven op grote vragen, is anders denken over vraagstukken een voorwaarde. Om innovatie op gang te helpen en te houden, werken we samen met een grote reeks partijen en partners in onze gemeente. Voorbeelden zijn de woningbouwcorporaties en de Twente Board, maar ook de inzet van ervaringsdeskundigen en inwoners helpt daarbij. Alleen op die manier kunnen we antwoord geven op de vragen van de toekomst.
Deze begroting wordt in de gemeenteraad besproken, kort voor de Tweede Kamerverkiezingen plaats hebben. We weten niet of het volgende kabinet de financiële koers van het huidige kabinet voortzet. Als dat zo is, dan ontkomen wij er niet aan om bij de zomernota van 2024 scherpe keuzes aan de gemeenteraad voor te leggen. Daar komt bij dat we niet uitsluiten dat onze keuzes en mogelijkheden uiteindelijk mede worden bepaald door krapte op de arbeidsmarkt in brede zin. Kort gezegd: We bevinden ons in een periode van veel onzekerheden en onvoorspelbaarheid. Juist in die woelige (financiële) omstandigheden is het zaak om als bestuur koers te houden.

We bouwen door aan en in onze stad
Eén van de pijlers onder het coalitieakkoord in Enschede is dat we alles doen om verder te bouwen aan Enschede, in alle opzichten. Dat vraagt om wendbaarheid en keuzes. We kiezen met zorg de dossiers waar we onze inzet op plegen: de ontwikkeling van het nieuwe zwembad, de samenwerking in de Spoorzone Hengelo-Enschede, het ondersteunen van jongeren en gezinnen en menselijke maat. Ook in het brede asielvraagstuk hebben we als grootste stad van Overijssel onze verantwoordelijkheid genomen. Datzelfde geldt voor de discussie rond de ijsbaan. We zijn zelfbewust: wat we doen, doen we goed en passend bij onze stad en haar inwoners. Bij de presentatie van de zomernota 2023 was onze boodschap dat we werken aan een stad die ook voor toekomstige generaties aantrekkelijk is om in te wonen, werken en recreëren. Waar genoeg woningen zijn, het ook bij warm weer fijn vertoeven is, het verkeer veilig is en het culturele aanbod aantrekkelijk. Daar hoort bij dat we keuzes moeten maken; geld valt maar één keer uit te geven en schaarse (ambtelijke) capaciteit zal gericht voor de stad moeten worden ingezet. Dat geldt ook in bijvoorbeeld de bouw, de zorg en de IT. We voelen ons medeverantwoordelijk om dat verstandig te doen.

De viering van 700 jaar Enschede komt langzamerhand dichterbij. De voorbereidingen zijn gestart. Het moet een feest worden van en voor Enschede, met blijvende herinnering aan dit bijzondere jaar. Ook als we terugblikken bouwen we aan de toekomst.
De strategische investeringsagenda en het bijbehorende investeringsfonds is ingericht om er ook voor de toekomst voor te zorgen dat Enschede een aantrekkelijke woon-, werk- en leefomgeving blijft. Deze coalitieperiode werken we aan het verder structureel financieren van deze strategische investeringsagenda. Daarbij zoeken we succesvol verbinding met

geldstromen van provincie, Rijk of Europa. Onze plannen worden ook daar positief beoordeeld. Niet alleen via de strategische investeringsagenda dragen we bij aan een fijne stad. Dat doen we in de volle breedte van wat we doen in alle delen van Enschede.
De Omgevingsvisie voor Enschede, waaraan op dit moment de laatste hand wordt gelegd, geeft richting aan de vraagstukken binnen de fysieke leefomgeving van onze stad. De Omgevingsvisie maakt ook een koppeling met de sociale opgaven waar wij voor staan. Bijvoorbeeld door het bevorderen van een gezonde levensstijl en sociale cohesie met openbaar groen. Dat nodigt uit om te bewegen en ontmoeten.

In 2024 start de uitvoering van het groenambitieplan Enschede, met als uitgangspunt: Enschede als ‘één groot, groen park’. Hittestress en regenwater zijn zorgen waar Enschede ook voor de toekomst oplossingen voor moet vinden; we ondervinden overlast bij grote regenbuien en zijn de eerste regio met code rood vanwege (drink)watertekort. Dit probleem biedt ook kansen voor mooie projecten, zoals bijvoorbeeld groen-blauw Twekkelerveld. Verbindingen tussen landelijk gebied en bebouwde omgeving krijgen speciale aandacht.

Ook veiligheid speelt een cruciale rol in de beleving van een veilige stad. Daarom besteden we steeds meer aandacht aan de verbinding tussen veiligheid en andere thema’s, zoals zorg. Door logische combinaties te maken, kunnen we maatschappelijke problemen in gezamenlijkheid aanpakken. Op het gebied van sociale voorzieningen willen we ons richten op het welzijn van onze inwoners door middel van vitaliteitsprogramma's en investeringen in onderwijs. We streven ernaar om in deze woelige tijden vast te houden aan onze koers en te blijven investeren. Dit doen we vanuit een heldere visie over welke stad we willen zijn.
De woningnood vraagt om oplossingen die ons op korte termijn, voor langere tijd vooruit helpen. Daarom is tempo maken en behouden rond dit vraagstuk cruciaal. Er zijn extra middelen beschikbaar om huisvesting van aandachtsgroepen te versnellen. Naast het toevoegen van meer woningen is vooral ook het duurzaam maken van woningen gericht op tegengaan van energiearmoede (bijvoorbeeld in Twekkelerveld en de zuidwijken)een belangrijk punt. Dit draagt bij aan de bestaanszekerheid.

We zien onze rol als overheid veranderen
De rol van de overheid is voortdurend in verandering, dat vraagt ook iets van de manier waarop wij naar de stad kijken. Het bieden van ruimte aan verschillende ervaringen, verhalen en behoeften helpt bij het ontwikkelen van passend beleid en passende voorzieningen. Ondanks de financiële risico's die we voor ons zien, zoals de stijgende bouwkosten, stijgende loonkosten en rente, zijn we toch van plan om te blijven investeren. We realiseren ons dat het doen van goede dingen keuzes met zich meebrengt en dat er aandacht nodig is voor onze gemeentelijke organisatie. Daar komt bij dat de goede dingen doen voor de stad, vraagt om steeds verder gaande integraliteit. Er zijn dus meer mensen binnen én buiten de organisatie nodig om tot goede plannen te komen.

Als het gaat over kansengelijkheid en onze inclusieve visie, is er nog werk aan de winkel. Zowel voor ons als gemeente als voor de samenleving in brede zin. Er zijn helaas nog teveel jongeren die hulp nodig hebben en gebruik moeten maken van jeugdzorg. Ook is er een grote groep inwoners die te maken heeft met zorgen rond bestaanszekerheid. De groep mensen die hulp nodig heeft groeit, dat is een van de bijwerkingen van de stijgende inflatie. Het is een opgave waar we als samenleving samen voor staan. We gaan uit van de menselijke maat en blijven dat doen. We zien dat onze inwoners dit merken in onze dienstverlening; we zorgen dat mensen die het nodig hebben ook worden geholpen. Dat gaat om een brede groep; zowel op inkomen als (jeugd)zorg. Op dit moment helpen we meer jongeren en gezinnen dan ooit. Des te belangrijker is het dat zo helder mogelijk is waar mensen terecht kunnen en welke hulp ze mogen verwachten.

Deze begroting legt een vergrootglas op de ambities op een klein deel van onze taken. Veel meer dan wat in deze begroting naar voren komt, besteden onze ambtenaren energie aan zogenaamde ‘reguliere taken’. Dienstverlening die met zorg wordt uitgevoerd door grote delen van onze organisatie, die lang niet altijd bij naam genoemd worden. We zien dat het aantal taken voor gemeenten de afgelopen jaren is gegroeid en dat de intensiteit van die taken is toegenomen. Dat zorgt voor werkdruk bij medewerkers. Ook de grote uitstroom van personeel door pensionering en de krapte op de arbeidsmarkt dragen daaraan bij. Met name de vergrijzing kan voor de gemeente in de toekomst leiden tot additionele kosten. Dat is een tendens die ook bij andere organisaties in onze Nederlandse economie in toenemende mate waarneembaar is.

De houding van het Rijk draagt niet bij aan een solide toekomstplan
Het kabinet Rutte IV heeft besloten dat gemeenten in totaal 3 miljard euro minder te besteden krijgen vanaf 2026. Dat betekent voor Enschede dat we ongeveer 30 miljoen euro per jaar minder kunnen uitgeven, wat in de jaren daarna nog verder oploopt. Daar komt bij dat gemeenten extra taken hebben gekregen als het gaat om vluchtelingen- en asielopvang of de afhandeling van de toeslagenaffaire. Bovendien is er sprake van een fors aantal openeinderegelingen. Ook het aantal wetten waaraan gemeenten moeten voldoen neemt toe, bijvoorbeeld de wet open overheid, AVG, omgevingswet of de klimaatwet.

Enschede ziet zichzelf, net als andere gemeenten, steeds meer voor een onuitvoerbare opdracht gesteld als de door het Rijk voorgenomen bezuinigingen daadwerkelijk doorgaan. Er wordt intensief gelobbyd op dit punt, maar het Rijk geeft nog geen blijk van hernieuwde inzichten. De hoop is nu gevestigd op het nieuw te vormen kabinet. Waarbij we gemeenten als cruciale spil zien in de uitvoering van plannen. Dat maakt dat wij ons, ook in deze woelige tijden, blijven inzetten voor onze prachtige gemeente.

GEMEENTE ENSCHEDE

INFOGRAPHIC BEGROTING 2024

WAAR WERKEN WE AAN?

INVESTERINGSAGENDA

127 MILJOEN
te besteden tussen nu en 2036

PROJECTEN INVESTERINGSAGENDA

- De Kop
- Centrumkwadraat 2e fase
- Cromhoff 2e fase
- Kennispark
- Eschmarkeveld
- DIA Twekkelerveld
- DIA Zuid
- Multifunctionele sportaccommodaties
- Zwembad De Brug
- Diekman Topsportcampus
- Warenhuis (openbare ruimte)
- Horstmanpark

STRATEGISCHE OPGAVEN	ENKELE GROTE UITGAVEN	WAT GAAN WE ZIEN IN 2024?	LANGE TERMIJN PERSPECTIEF
INCLUSIEF ENSCHEDE	BIJSTAND WMO JEUGD	SOCIAAL ONTWIKKELBEDRIJF – TRANSFORMATIE DCW VERSTERKEN SOCIALE INFRASTRUCTUUR – ZORG EN WELZIJN IN DE WIJK KANSRIJK ENSCHEDE – JEUGD: ONDERWIJS, GEZONDHEID, INKOMEN NIEUW BELEIDSKADER WMO – ZO LANG MOGELIJK THUIS BLIJVEN WONEN EN MEEDOEN MENSELIJKE MAAT CENTRAAL IN ONS HANDELEN	HERSTELLEN BESTAANSZEKERHEID GEZOND LEVEN MAKKELIJKER MAKEN KANSENGELIJKHEID VERGROTEN
GROEN EN DUURZAAM ENSCHEDE	ONDERHOUD OPENBARE RUIMTE AFVAL KLIMAAT-ADAPTATIE/ RIOLERING	HULP BIJ VERDUURZAMING WONINGEN/PANDEN ONDERZOEK NAAR GEMEENTELIJKE ENERGIEMAATSCHAPPIJ UITVOEREN GROEN AMBITIEPLAN – PARKEN, SINGELS, BINNENSTAD UITVOERING GROENBLAUW – ZUIDERSPOORBEEK, GLANERBRUG GEBIEDSGERICHTE AANPAK LANDELIJK GEBIED – STIKSTOF, NATUUR, WATER, OPWEK ENERGIE	IN 2050 CO2 UITSTOOT NAAR NUL IN 2050 PANDEN VAN GAS AF ENSCHEDE IS KLIMAATBESTENDIG EN WATERROBUUST INGERICHT BIODIVERS EN GROEN IN 2050 ENSCHEDE CIRCULAIR
AANTREKKELIJK ENSCHEDE	NIEUWBOUW-PROJECTEN CULTUUR VERKEER	SPOORZONE HENGELO - ENSCHEDE – KENNISPARK EN CENTRUMKWADRAAT FACILITEREN WONINGBOUW – ESCHMARKERVELD, CROMHOFF, HORSTMANPARK ACTIEPLAN BINNENSTAD, – VERGROENEN EN ONTMOETEN VERSNELLEN BOUW SOCIALE HUURWONINGEN OMGEVINGSVISIE – RUIMTELIJKE KEUZES STAD EN BUITENGEBIED WIJKAANPAKKEN TWEKKELERVELD EN ZUID	KWALITATIEVE GROEI GROEI IN BAANKANSEN VEERKRACHTIGE ECONOMISCHE LOCATIES AANTREKKELIJKE VOORZIENINGEN TOEKOMSTBESTENDIGE WOONMILIEUS WIJKEN EN BUURTEN ZIJN VEILIG, GEZOND EN LEEFBAAR INTERN EN EXTERN GOED BEREIKBAAR
OPEN ENSCHEDE	STADSDEELGEWIJS WERKEN DIENSTVERLENING	INWONERPARTICIPATIE – STEM VAN ENSCHEDE, INSPRAAK, SAMENWERKING WIJKORGANEN EN DE BAS DIGITALISERING, DATA, TECHNOLOGIE – DOELGERICHT, WAARDEN EN ETHIEK MENSELIJKE MAAT – IN REGELS, BELEID EN GEDRAG WET OPEN OVERHEID – DIRECT DUIDELIJK & ACTIEF NETWERK IN EUROPA VERGROTEN 1 OVERHEIDSLOKET – DIGITALE INCLUSIE & MIJNENSCHEDE	DOELMATIGE EN RECHTMATIGE GEMEENTE RESPONSIEVE EN NETWERKENDE GEMEENTE VERBONDEN MET PARTNERS OP DE GROTE OPGAVEN WERKEN VANUIT MENSELIJKE MAAT BENUTTEN KANSEN EN BEPERKEN RISICO'S DIGITALISERING

HOE FINANCIEREN WE DAT?

INKOMSTEN 883 MILJOEN

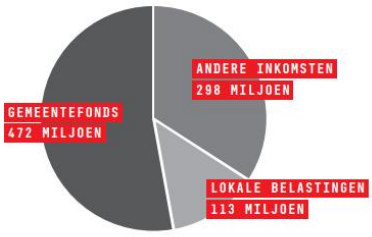

UITGAVEN 883 MILJOEN

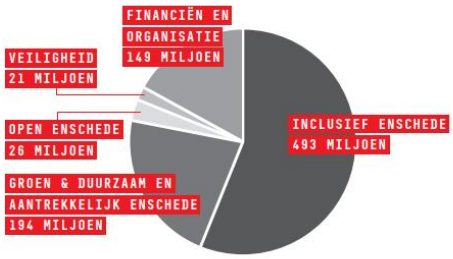

ENSCHEDE

2. Financiële hoofdlijnen

In dit hoofdstuk wordt het middelenkader gepresenteerd voor de periode 2024 t/m 2027. Er is voor gekozen om de opzet van dit hoofdstuk enigszins aan te passen ten opzichte van voorgaande jaren. In 2.1 zijn de uitgangspunten opgenomen op basis waarvan deze begroting is opgesteld. In 2.2 zijn belangrijke externe ontwikkelingen toegelicht. In 2.3 is op verzoek van de rekeningencommissie de tabel met het middelenkader voor de komende jaren anders opgezet. We laten duidelijker zien welke punten al in de zomernota waren opgenomen en welke mutaties er tussen de zomernota en de begroting nog zijn doorgevoerd. In 2.4 is een bredere uiteenzetting opgenomen van hoe we er financieel voorstaan op basis van een overkoepelende analyse van onze financiële kengetallen. In 2.5 is nog een kort overzicht opgenomen van de projecten waartoe in het voorjaar is besloten deze te financieren uit de investeringsagenda. 2.6 geeft nog een overzicht van openstaande taakstellingen en stelposten. In 2.7 is een samenvatting opgenomen van de financiële hoofdlijnen.

2.1. Uitgangspunten financieel beleid

Voor de begroting 2024 hebben we de volgende grondslagen en uitgangspunten gehanteerd:

Omschrijving	Grondslag
1. Lonen en sociale lasten - indexatie 2024	4,2%
2. Prijzen - indexatie 2024	3,9%
3. Algemene uitkering	Meicirculaire 2023
4. Onroerendzaakbelasting	4,3% meer opbrengsten
5. Overige lokale heffingen: - Afvalstoffen- en rioolheffing - Overige heffingen	Kostendekkend - Zie paragraaf 4.1 Lokale heffingen - Kostendekkend
6. Omslagrente	1,5%

<u>Toelichtingen:</u>

- 1 en 2 - Bij het opstellen van de begroting voor het komend jaar moet ook rekening worden gehouden met de stijging van lonen en sociale lasten. Er is nog geen nieuwe CAO voor gemeenten afgesloten. Daarom moet een inschatting worden gemaakt. We sluiten normaliter aan bij de inschattingen die in het Centraal Economisch Plan (CEP) in het voorjaar worden gedaan. Het Rijk hanteert dezelfde percentages om te bepalen welke prijsindexatie op het gemeentefonds toe te passen. Voor 2024 houdt het CEP rekening met 3,9% prijsontwikkeling en 5,2% loonontwikkeling. Dit jaar besluiten wij daar toch enigszins van af te wijken omdat we het niet opportuun vinden om op voorhand zo’n hoge loonontwikkeling te begroten. Vandaar dat is gerekend met 4,2% loonontwikkeling.
- 3 – Conform de financiële verordening is de begroting gebaseerd op de meicirculaire van dit jaar en alle circulaires daarvoor. De septembercirculaire 2023 wordt niet meegenomen en pas verwerkt bij de volgende zomernota. Hierdoor sturen we nog slechts 1 keer per jaar bij op het saldo van alle circulaires die in een jaar uitkomen. Dat geeft rust in het bestuurlijke proces.
- 4 - Normaliter wordt de OZB elk jaar geïndexeerd op basis van de inflatie die voorzien wordt in het Centraal Economisch Plan. Voor 2024 zou de indexatie dan

5,9% zijn. In het coalitieakkoord is opgenomen dat we terughoudend omgaan met belastingverhogingen. Daarom wordt de OZB indexatie gebaseerd op de gemiddelde inflatie over 4 jaren, zijnde 4,3%.

- 5 - De tarieven voor leges en retributies (onder andere afval en riool) worden bepaald op grond van de begrote kosten en de afgesproken 100% kostendekkendheid. De tariefaanpassingen zijn daarmee een resultante van de kostenontwikkelingen.
- 6 – De omslagrente is de gemiddelde rente van de leningen die we als gemeente hebben aangetrokken en die aan investeringen in rekening wordt gebracht. Ondanks de gestegen rente kunnen we de omslagrente nog steeds gelijk houden op 1,5%. Dit komt doordat de gemiddelde rente van onze leningenportefeuille laag is en er voorlopig geen nieuwe leningen aangetrokken worden.

2.2. Externe ontwikkelingen

Nog meer dan andere jaren is deze begroting tot stand gekomen in tijden van flinke financiële onzekerheid. Als gevolg van de oorlog in Oekraïne is de inflatie fors opgelopen. Dat merken we als gemeente ook en veel van de financiële knelpunten in deze begroting zijn hier dan ook aan gerelateerd. In vele sectoren worden lonen verhoogd om het koopkrachtverlies te compenseren. Dat leidt opnieuw tot prijs- en tariefstijgingen. Centrale banken hebben daarop rentestanden verhoogd om de inflatie te remmen. Mede daardoor is de economie in een (lichte) economische recessie terecht gekomen. In tegenstelling tot voorgaande recessies blijft de werkeloosheid tot op heden wel laag. Dit als gevolg van de krappe arbeidsmarkt. Hoe de inflatie, lonen, rente en economie zich verder zullen ontwikkelen is nog onzeker maar heeft grote invloed op de gemeentefinanciën.

Daarnaast is deze zomer ook het kabinet gevallen. Nieuwe verkiezingen vinden pas plaats op 22 november 2023. Voordat een nieuw kabinet is gevormd en de nieuwe landelijke koers bekend is zijn we een hele tijd verder. Gemeenten weten in die tijd niet zo goed met welke inhoudelijke koers vanuit Den Haag rekening te houden. Bijvoorbeeld op terreinen als de uitwerking van de hervormingsagenda jeugd, asielopvang en de landelijke vreemdelingenvoorziening, woningbouw, energietransitie, etc. Duidelijk is dat er grote hervormingen nodig zijn rondom opgaven op het gebied van zorg, vergrijzing en klimaat maar dat de concrete uitwerking daarvan nu is vertraagd. Daarnaast is ook grotendeels alles wat met gemeentefinanciën te maken heeft controversieel verklaard. Dat betekent dat dit onderwerp pas weer op de agenda van de Tweede Kamer komt als er een nieuw kabinet is aangetreden.

Het huidige kabinet heeft bij haar aantreden een uitname uit het gemeentefonds gedaan van omstreeks 3 miljard euro vanaf 2026. Dit bovenop de opschalingskorting van 675 miljoen euro die in het verleden onterecht door het Rijk is toegepast en waarmee ook al een greep in het gemeentefonds is gedaan. Per saldo betekent dit voor Enschede dat we ongeveer 30 miljoen euro per jaar minder besteedbaar hebben. Daarbij kiest het Rijk er ook steeds vaker voor om middelen niet vrij besteedbaar via de algemene uitkering te verdelen, maar in plaats daarvan geoormerkt via specifieke uitkeringen. Tegelijkertijd wordt van gemeenten wel verlangd dat ze steeds meer taken oppakken. Denk aan asielopvang, opvang Oekraïne of afhandeling toeslagenaffaire. Ook moeten gemeenten aan steeds meer wettelijke verplichtingen voldoen, zoals de wet open overheid, AVG, omgevingswet of de klimaatwet. Meer doen met minder middelen. Gemeenten zien zichzelf dan ook voor een onuitvoerbare opdracht gesteld. Daarop werd al een intensieve lobby richting het Rijk gevoerd. Vooralsnog heeft het Rijk nog niet thuis gegeven en hebben gemeenten grote onzekerheid over waar ze aan toe zijn. Door de val van het kabinet zal het helaas nog een tijd duren voordat duidelijk wordt hoe het met de ontwikkeling van het gemeentefonds verder gaat.

Ondertussen is er een rapport uitgekomen van de landelijke werkgroep begrotingsruimte. Deze ambtelijke werkgroep adviseert over de hoofdlijnen van het begrotingsbeleid en de begrotingsregels voor de aankomende kabinetsperiode. De werkgroep heeft te kennen gegeven dat het nieuwe kabinet richting 2028 structureel 17 miljard euro in de begroting moet vinden. Dit om het begrotingstekort terug te dringen en de overheidsschuld te laten stabiliseren onder Europese normen. Dit vraagt om forse bezuinigingen of belastingverhogingen op rijksniveau. Aanvullend moet het nieuwe kabinet ook grote hervormingen doorvoeren op zorg, vergrijzing en klimaat omdat anders de uitgaven op deze terreinen de komende jaren steeds meer begrotingsruimte opsouperen. In welke mate het nieuwe kabinet dit daadwerkelijk oppakt en wat daarvan de consequenties voor gemeenten zullen zijn is nog niet in te schatten. Mogelijk maakt deze financiële opgave bij het Rijk de lobby rondom de middelen in het gemeentefonds wel complexer. Hoe dan ook blijven we ons proactief inzetten op deze lobby via de diverse netwerken waarin we vertegenwoordigd zijn. Het Rijk zal met water bij de wijn moeten komen anders kunnen gemeenten een deel van hun taken niet meer uitvoeren.

2.3. Geactualiseerd saldo meerjarenbegroting

Hieronder is het saldo middelenkader gepresenteerd voor de periode 2024 t/m 2027. De opbouw is enigszins aangepast ten opzichte van voorgaande jaren. Dit naar aanleiding van het verzoek van de rekeningencommissie om duidelijker te laten zien welke mutaties na de zomernota zijn doorgevoerd.

Middelenkader 2024-2027 (x 1 miljoen euro)	2024	2025	2026	2027
A. Saldo Gemeentebegroting 2023-2026	**4,0**	**13,8**	**-14,1**	**-14,1**
B. Gemeentefonds	8,7	19,0	21,5	13,2
C. Loon- en prijscompensatie 2024	-0,3	-0,2	0,1	-0,2
D. Knelpunten	-23,6	-23,3	-23,7	-23,7
E. Prioriteiten	-5,6	-9,3	-7,7	-8,1
F. Meevallers/scherpe keuzes	14,7	3,8	2,7	3,3
G. Lokale heffingen	2,4	2,4	2,4	2,4
H. Saldo Zomernota 2024-2027*	**0,4**	**6,3**	**-18,8**	**-27,1**
I. Amendementen/moties Zomernota 2024-2025	-0,3	-0,1	-0,1	-0,1
J. Knelpunt onderzoek reële prijzen Jeugd en Wmo	-4,9	-4,9	-4,9	-4,9
K. Fout verwerking circulaires	0	0	9,6	15,3
L. Saldo Gemeentebegroting 2024-2027	**-4,7**	**1,3**	**-14,2**	**-16,8**
M. Structureel saldo	**4,3**	**9,7**	**-8,6**	**-12,5**
N. Weerstandsratio	**1,40**	**1,40**	**1,14**	**0,82**

Ten opzichte van de zomernota hebben zich enkele mutaties voorgedaan die de budgettaire saldo's 2024 t/m 2027 hebben beïnvloed. Zo zijn de amendementen en enkele moties uit de zomernota verwerkt in het middelenkader. Tevens is het risico "onderzoek reële prijzen WMO en Jeugd" dat is gemeld in de zomernota inmiddels tot een knelpunt verworden. Ook is een fout geconstateerd in de verwerking van circulaires die tot een meevaller vanaf 2026 leidt. Als laatste zijn de amendementen drugsbestrijding en woonoverlast verwerkt als balansmutaties. Daarbij is geld van de algemene reserve in 2 bestemmingsreserves gezet. Dit heeft het begrotingssaldo niet beïnvloed maar de weerstandsratio wel.

Te zien is dat het begrotingssaldo voor 2024, in tegenstelling tot de situatie bij de zomernota, flink negatief is. Er is voor gekozen om hier op dit moment niet op bij te sturen. Enerzijds omdat onze reservepositie robuust is en een negatief saldo over 2024 daarin op te vangen is. Anderzijds ook omdat ons structurele begrotingssaldo voor 2024 nog positief is. Het structurele begrotingssaldo laat alle incidentele baten en lasten buiten beschouwing en wordt als belangrijkste kengetal gebruikt door de provinciale toezichthouder. Het is de verwachting dat de voorliggende begroting niet zal leiden tot een verzwaard toezicht regime vanuit de provincie.

Voor de periode 2026 en verder geldt dat sprake is van een aanzienlijk negatief begrotingssaldo. Dit wordt veroorzaakt door de korting die het huidige kabinet vanaf 2026 (zogenoemde ravijnjaar) op het gemeentefonds heeft toegepast. Gemeenten verzetten zich hier nog steeds stevig tegen. In VNG verband is dan ook afgesproken om de tekorten van 2026 expliciet te presenteren en hier nog niet op bij te sturen. Daarmee ondersteunen wij de landelijke lobby. Gezien de demissionaire status van het kabinet is het de verwachting dat er nog wel enige tijd onduidelijkheid zal zijn over de ontwikkeling van het gemeentefonds vanaf 2026. Tevens ligt er voor het Rijk inmiddels ook een flinke financiële opgave op tafel. Daarom achten we het wel verstandig om richting de komende zomernota 2024 wel de beïnvloedbaarheid van posten in onze begroting in beeld te gaan brengen.

Toelichtingen:

- A – Bij de vorige begroting was er voor 2024 nog sprake van een positief begrotingssaldo, maar was vanaf 2026 al reeds sprake van een groot structureel tekort. Dit als gevolg van de uitname uit het gemeentefonds door het huidige kabinet. Destijds was al besloten hier vooralsnog niet op bij te sturen.
- B – Bij de zomernota is het integrale effect van de september- en decembercirculaire 2022 en de meicirculaire 2023 doorgerekend. Deze circulaires pakken per saldo aanzienlijk positief uit. Opgemerkt wordt dat het hier vooral gaat om een sterk toegenomen compensatie voor loon- en prijsstijgingen in het gemeentefonds. Daar staan aan de andere kant ook flinke knelpunten tegenover doordat gemeenten aan de kostenkant de nadelen van de sterk toegenomen inflatie ondervinden. Na de zomernota is gebleken dat voor 2026 en verder een fout is gemaakt in de verwerking van circulaires waardoor de bedragen die hier staan niet juist zijn. Dit is hersteld en wordt nader toegelicht bij K.
- C – Voor 2024 wordt rekening gehouden met flinke prijsontwikkeling (3,9%) en loonontwikkeling (4,2%). Dit zorgt voor een flinke toename in de lasten. Gelukkig is hiervoor dekking beschikbaar in de stelpost en egalisatiereserve loon-prijscompensatie die we de afgelopen jaren hebben voorzien in de begroting. In jaren dat de inflatie laag is zetten we middelen opzij om nadelen op te vangen in de jaren met een hoge inflatie. Kijkend naar de stand van de stelpost en egalisatiereserve loon-prijscompensatie moet de inflatie zich na 2024 wel weer normaliseren om dit in de begroting op te kunnen vangen.
- D – De omvang van de knelpunten in deze zomernota was ongekend hoog. Een groot deel van de knelpunten is ontstaan door de hoge inflatie van de afgelopen jaren. Andere knelpunten zijn gerelateerd aan volumeontwikkeling. Met name bij jeugd en WMO zien we daardoor een toename in de kosten. Ook zijn er diverse knelpunten die gerelateerd zijn aan personeel. Deze zijn onontkoombaar vanuit extra (wettelijke) taken of eerder genomen raadsbesluiten. In de bijlagen is een overzicht opgenomen van de knelpunten die met deze zomernota en begroting zijn verwerkt.

- E – Bij de zomernota zijn ook onderwerpen opgenomen die door raad en het college bestempeld zijn als prioritair. Met deze onderwerpen werken we aan onze maatschappelijke en strategische opgaven rondom een inclusief, groen en duurzaam, aantrekkelijk en open Enschede. Zo gaat fiks geïntensiveerd worden op kansengelijkheid, cultuur- en evenementenbeleid, ons groenambitieplan, verkeersveiligheid en het verstevigen van participatie. Ook is budget vrijgemaakt voor het vieren van 700 jaar Enschede. In de bijlagen is een totaaloverzicht opgenomen.
- F – In de zomernota zijn ook enkele meevallers en scherpe keuzes opgenomen. Zo worden middelen uit de reserve Jeugdhulp ingezet om knelpunten op die terreinen mee af te dekken. Ook is er sprake van een vrijval van overgebleven middelen uit het noodfonds energie. Aanvullend is gekeken naar waar de laatste jaren in de begroting sprake was van onderuitputting en is zodoende financiële ruimte ingeleverd bij de sociale werkvoorziening en op de regiotaak beschermd wonen. Een andere scherpe keuze die is gemaakt is het schrappen van de post onvoorzien van 2 miljoen euro uit de begroting. We zien dat we deze de afgelopen jaren niet nodig hebben gehad en er vaak eind van het jaar sprake was van een beter dan verwacht jaarresultaat. We kiezen met het schrappen van deze post er bewust voor offensiever te begroten. In de bijlagen is een totaaloverzicht opgenomen.
- G – Elk jaar actualiseren we de geprognosticeerde inkomsten voor lokale belastingen. Bij de precariobelasting en toeristenbelasting zien we op basis van realisatie van afgelopen jaren dat een toename in inkomsten begroot kan worden. Aanvullend wordt elk jaar ook een keuze gemaakt welke indexatie toe te passen op de lokale belastingen. Dit jaar verhogen we de OZB inkomsten niet met de werkelijke inflatie om de lastenverzwaring voor burgers en bedrijven beperkt te houden.
- I - Bij de behandeling van de zomernota zijn enkele amendementen en moties door de raad aangenomen. De amendementen zijn verwerkt in het begrotingssaldo. We constateren dat in enkele aangenomen moties ook is opgeroepen om al in de begroting 2024 budget beschikbaar te stellen en dit te dekken uit het positieve begrotingssaldo. Daarbij wordt dan opgeroepen om voor de structurele kosten naar dekking op zoek te gaan. Technisch gezien zou gesteld kunnen worden dat deze moties voor het deel dat oproept om budget voor 2024 beschikbaar te stellen als amendement te beschouwen zijn. Vandaar dat het college voor deze moties ook al de budgetten voor in ieder geval 2024 heeft opgenomen. Meerjarige dekking zal meelopen bij het afwegingsproces bij de volgende zomernota. Dit leidt tot onderstaande toevoegingen. In de bijlagen zijn deze onderwerpen ook kort toegelicht. De uitvoering van de motie “minder meer managers” vraagt om meer tijd. We willen graag met uw raad in gesprek over de achtergronden van de motie. Een gesprek over de staat van de organisatie vindt plaats in de Kamer Bestuur en Middelen van 16 oktober aanstaande. Na de bijeenkomst zal beter inzicht zijn in de uitvoerbaarheid van de motie.

Middelenkader Amendementen/Moties (x 1.000 euro)	2024	2025	2026	2027
Tramamendement	60			
Behoud studentenambtenaren	50	50	50	50
Vrijetijdseconomie	75			
Crossbos Helmerhoek	30			
Handgeld Citymarketing	30			
Behoud Stichting 55+	30			
Saldo amendementen/moties Zomernota 2024-2027	**275**	**50**	**50**	**50**

- J - Voor de zomer hebben wij u hierover reeds via een raadsbrief geïnformeerd, nog zonder exacte bedragen te weten. Naar huidig inzicht zijn de hieruit voortvloeiende extra lasten van zo'n 4,9 miljoen euro naar verwachting juridisch afdwingbaar. Vandaar dat wij voorstellen om deze meer-lasten in de begroting op te nemen. Achtergrond van dit knelpunt ligt in het eenzijdig verlengen van de contracten voor de regionale inkoop van Jeugdhulp en Wmo-begeleiding. Daar is nader onderzoek naar uitgevoerd. De uitkomsten daarvan geven aan dat een deel van de actuele tarieven als niet reëel moet worden beschouwd en een aanpassing noodzakelijk is. Momenteel, september 2023, wordt nader onderzoek gedaan naar de productiviteit binnen de WMO en het pedagogisch klimaat binnen de tarieven voor wonen en verblijf van jeugdhulp. De verwachting is dat de uitkomsten eind september beschikbaar zijn. Per saldo geeft dit naar verwachting een financieel effect van 4,9 miljoen euro structureel. Opgemerkt wordt dat er daarnaast nog aanvullende financiële risico's zijn doordat nog steeds stijgende lonen en prijzen in het sociaal domein worden gesignaleerd. Aangezien daar nog onzekerheid over bestaat en deze risico's zich over de gehele begroting voordoen is dit nu niet voorzien in het middelenkader. Wel is de paragraaf weerstandsvermogen hiermee aangescherpt
- K – Na de behandeling van de zomernota is gebleken dat bij de verwerking van de circulaires fouten zijn gemaakt. Deze zijn 2-ledig. Allereerst hadden we nog 9,6 miljoen euro op een stelpost in de begroting staan die is gerelateerd aan de reparatie van 1 miljard die het Rijk heeft gedaan op de eerdere uitname van 4 miljard euro uit het gemeentefonds. Doordat het Rijk dit bedrag eerst incidenteel voor slechts 1 jaar beschikbaar stelde hebben wij ervoor gekozen dit niet in het meerjarige middelenkader op te nemen. Later heeft het Rijk besloten dit bedrag structureel beschikbaar te maken en hebben wij per abuis de middelen die op de stelpost stonden niet vrij laten vallen ten gunste van het structurele middelenkader. Daarnaast is het positieve saldo van de septembercirculaire 2022 voor 2027 en verder niet meegenomen in het laatste jaar van de meerjarenraming. Beide effecten zorgen voor een positieve bijstelling van het saldo gemeentefonds voor 2026 en 2027 ev. van resp. 9,6 mln. en 15,3 mln.

2.4. Ontwikkelingen financiële positie

Om te beoordelen of onze financiële positie voldoende weerbaar en houdbaar is gebruiken we een brede set financiële kengetallen. Hieronder zijn deze opgenomen en geven we een samenvattende beoordeling.

Financieel kengetal	Signalering	2024	2025	2026	2027
A. Weerstandsratio	<0,8	1,40	1,40	1,14	0,82
B. Netto schuldquote	>130%	35%	44%	46%	43%
C. Solvabiliteitsratio	<20%	28%	29%	31%	30%
D. Grondexploitatie	>35%	2%	2%	2%	2%
E. Structurele exploitatieruimte	<0%	0,5%	1,1%	-1,0%	-1,5%
F. Belastingcapaciteit	>105%	107%	107%	106%	105%
G. Netto investeringsquote	<0% of >5%	2,7%	4,9%	5,9%	2,7%

Toelichtingen:

- A – De weerstandsratio bekijkt of er voldoende reserves achter de hand zijn om incidentele tegenvallers op te vangen? Een lage weerstandsratio kan betekenen dat

de gemeente in het geval een financiële tegenvaller deze niet op kan vangen. In Enschede is hier geen sprake van en kunnen risico's goed op gevangen worden.

- B – De netto schuldquote staat stil bij de vraag hoe hoog de schulden van de gemeente zijn en hoe zwaar deze drukken op de begroting? Een hoge en alsmaar oplopende (netto) schuldquote kan worden gezien als een teken voor een op termijn onhoudbare financiële situatie. De schuldquote in Enschede ligt laag als gevolg het beleid van de afgelopen jaren om de schulden af te bouwen.
- C – De solvabiliteitsratio kijkt naar in hoeverre het bezit op de balans met schulden is belast. Een lage solvabiliteit is een teken dat de gemeente in de exploitatie weinig spaart voor financiering van investeringen. De solvabiliteit in Enschede is voldoende op niveau.
- D – Het kengetal grondexploitatie beoordeelt of de gemeente grote grondposities heeft en daardoor meer risico loopt bij afboekingen? Een hoog percentage kan aangeven dat eventuele grondafboekingen moeilijk op te vangen zijn. In Enschede is daar geen sprake van en zijn de grondposities juist aan de lage kant. Dat kan strategische ambities en werken aan maatschappelijke opgaven in de weg zitten. Vandaar dat dit voorjaar ook door de raad is besloten tot een strategisch verwervingskrediet om als gemeente weer wat actiever grondbeleid te voeren.
- E – Bij de structurele exploitatieruimte gaat het erom of er voldoende structurele baten zijn om de structurele lasten te dekken? Bij een structureel tekort word op lange termijn telkens ingeteerd op het eigen vermogen. Eigenlijk worden dan de kosten van lopende consumptieve uitgaven op toekomstige generaties inwoners afgewenteld. In 2024 en 2025 is daar in Enschede geen sprake van omdat de structurele baten groter zijn dan de lasten. Vanaf 2026 is dit kengetal wel negatief, dit door de forse greep van het kabinet in de gemeentekas. Hierop loopt een actieve lobby.
- F – Kengetal belastingcapaciteit beziet of de gemeente relatief veel of weinig belastingen heft en nog ruimte heeft om deze te verhogen in geval van tegenvallers? Dit kengetal geeft inzicht of in een slechtweer-scenario er nog ruimte is voor ombuigingen op de batenkant. Hoge belastingdruk kan een teken zijn dat lopende uitgaven aan publieke voorzieningen onder druk staan. In Enschede ligt de belastingdruk historisch gezien altijd al hoger dan het landelijk gemiddelde. Doordat de afgelopen jaren terughoudend met belastingverhogingen is omgegaan is dit kengetal echter wel iets meer naar het gemiddelde toe gekropen.
- G – Hoewel geen verplicht kengetal volgt Enschede ook de netto investeringsquote. Te lage investeringen kunnen een signaal zijn dat de begroting zodanig onder druk staat dat investeringen die nodig zijn om het voorzieningenniveau op peil te houden worden uitgesteld. Daardoor zijn op termijn mogelijk inhaalinvesteringen nodig. Te hoge investeringen zorgen voor het sterker oplopen van de schuldquote en schuldverplichtingen en het vastleggen van een groter deel van de begroting met afschrijvings- en financieringslasten van investeringen. Daarmee neemt de ruimte voor eventuele ombuigingen in de exploitatie af. Jarenlang was in Enschede sprake van een zeer lage of zelfs negatieve investeringsquote. Deze periode is de bewuste keuze gemaakt om het investeringsvolume weer op peil te brengen. Daarvoor wordt onder andere een strategische investeringsagenda en fonds ingezet.

Samenvattend kan gesteld worden dat de financiële conditie in Enschede gezond is. Er zijn voldoende buffers voorhanden om tegenvallers op te vangen. Er zijn lage schulden en de solvabiliteit is op orde. Er zijn nauwelijks risico's vanuit de hoeveelheid grondposities. Het investeringsniveau is weer op peil gebracht. En er is sprake van een positieve balans tussen structurele baten en lasten. Alleen de belastingdruk ligt nog wat hoger dan het landelijk gemiddelde. Vooruitkijkend zien we vanaf 2026 wel een omslag. Dit als gevolg van het

kabinetsbeleid om gemeenten dan fors te korten op de uitkering. Hierop loopt een actieve lobby. Mocht die onverhoopt niet succesvol zijn zal ter zijne tijd bijsturing nodig zijn.

2.5. Strategische investeringsagenda

In het voorjaar heeft uw raad de geactualiseerde strategische investeringsagenda vastgesteld. Daarmee blijven we in goede én in slechte tijden werken aan het aantrekkelijker maken van onze stad op langere termijn met een goed woon-, werk- en voorzieningenniveau. Op deze agenda staan de grote gebiedsontwikkelingen waar we de komende jaren mee aan de slag gaan en waarin we integraal werken aan onze opgaven van een inclusief, groen en duurzaam, aantrekkelijk en open Enschede. Nadat in het voorjaar 2 projecten zijn toegevoegd bestaat deze agenda nu uit de volgende investeringsprojecten:

Projecten investeringsagenda	
1. De Kop	8. Dia Twekkerlerveld
2. Centrumkwadraat	9. Dia Zuid
3. Cromhoff	10. Diekman Topsportcampus
4. Eschmarkerveld	11. Zwembad De Brug
5. Leuriks	12. Warenhuis (deel openbare ruimte)
6. Kennispark	13. Horstmanpark
7. MFSA's	

In totaal wordt op deze projecten in de komende 15 tot 20 jaar vanuit de gemeente bijna 127 miljoen euro geïnvesteerd. De dekking daarvoor komt uit de eerder door de raad gereserveerde middelen in de reserve strategische investeringsagenda en de structurele reeks die in de begroting is opgenomen om ook de komende jaren middelen beschikbaar te blijven maken. Op deze projecten zijn ook reeds 44 miljoen euro aan subsidies binnengehaald. We blijven ons actief inzetten om medeoverheden en externe partners te betrekken bij de ontwikkeling van de stad om daarmee de externe bijdragen verder op te laten lopen.

2.6. Lopende taakstellingen en stelposten

In deze begroting zijn geen nieuwe taakstellingen of stelposten opgenomen. Wel staan uit eerdere afspraken nog onderstaande taakstellingen en stelposten open.

Taakstellingen (x 1.000 euro	2024	2025	2026	2027
A. WMO: Ondersteuning huishouden	500	500	500	500
B. Sport: Clustering sportvelden	117	200	200	200
C. Parkeren: betaald parkeren FC Twente	50	50	50	50
Totaal	**667**	**750**	**750**	**750**

Stelposten (x 1.000 euro)	2024	2025	2026	2027
D. Stelpost onderuitputting Vitaal en sociaal	3.500	3.500	3.500	3.500

Toelichtingen:

- A- Doel is dat de ondersteuning bij het huishouden zodanig wordt georganiseerd dat inwoners passende ondersteuning blijven ontvangen en de voorziening op termijn

betaalbaar blijft, ondanks de recente beleidsvrijheid beperkende jurisprudentie. Realisatie vindt plaats door het uitfaseren van de strijkvoorziening en dit is begrotingstechnisch verwerkt. De uitkomsten zijn betrokken bij alle overige ontwikkelingen rondom Ondersteuning Huishouden in de nieuwe aanbesteding vanaf 2024.

- B – De taakstelling clustering sportvelden zit in de begroting vanaf 2022. Door clustering van sportvelden en verenigingen kunnen velden efficiënter worden ingezet en komen er sportvelden vrij voor herbestemming. Daarbij ondersteunen en/of subsidiëren we alleen nog verenigingen die bijvoorbeeld voldoende omvang hebben en/of aantoonbaar aan een maatschappelijk doel bijdragen. Om deze besparing te realiseren zijn ook investeringsmiddelen beschikbaar gemaakt in de investeringsagenda voor de realisatie van multifunctionele sportaccommodaties.
- C – In de begroting 2021 is afgesproken om op speeldagen betaald parkeren in te voeren op de grote parkeerplaats aan de lange zijde van het FC Twente stadion. Dit enerzijds omdat bij diverse Betaald Voetbal Organisaties parkeren bij het stadion niet gratis is. Anderzijds ook ingestoken vanuit een motie van de raad om reizen naar het stadion per OV en fiets te stimuleren.
- D – De stelpost onderuitputting Vitaal & Sociaal is opgenomen bij de zomernota 2021. Deze is ingesteld om te anticiperen op onderuitputting op budgetten binnen het begrotingsprogramma Vitaal & Sociaal. Uit een analyse van de jaarrekening resultaten van meerdere jaren bleek destijds namelijk dat er binnen het sociaal domein jaarlijks een positief resultaat werd behaald ten opzichte van de opgestelde begroting. Dat resultaat deed zich echter niet altijd standaard op hetzelfde product voor, vandaar dat is voorgesteld de onderuitputting niet toe te wijzen aan een concreet product. Er zit geen specifieke sturing op de realisatie van deze stelpost, anders dan de reguliere financiële sturing in het sociale domein. In de jaarrekening 2022 is te zien dat de stelpost dat jaar is ingevuld.

2.7. Samenvatting

Deze begroting komt tot stand in tijden van grote onzekerheid. Door de oorlog in Oekraïne hebben zich flinke ontwikkelingen voorgedaan op inflatie, lonen, rente en economie. Hoe dat zich verder ontwikkelt is nog onzeker. Gemeenten hebben ook te maken met grote onduidelijkheid vanuit het Rijk. Het huidige kabinet heeft een flinke greep uit het gemeentefonds gedaan. Daarmee zadelt ze gemeenten op met een onuitvoerbare opdracht om steeds meer taken uit te voeren met minder middelen. Dit is onacceptabel en hierop voeren wij dan ook gezamenlijk met de VNG een actieve lobby. Door de val van het kabinet en het controversieel verklaren van het onderwerp gemeentefinanciën is er nog enige tijd onduidelijkheid.

Begroten is aannames maken. Gegeven de hiervoor genoemde onzekerheden is een begroting opgesteld waarbij rekening is gehouden met een flinke prijs- en loonstijging voor 2024 en daarnaast een terughoudende verhoging van OZB. Het begrotingssaldo voor 2024 is weliswaar niet positief, maar de structurele baten en lasten in 2024 zijn wel in evenwicht. Voor 2026 en verder is bewust gekozen om een aanzienlijk begrotingstekort te laten staan. Hiermee sluiten we aan bij de afspraken die in VNG verband zijn gemaakt en ondersteunen we de landelijke lobby.

Met deze begroting geven we een enorme impuls aan prioritaire thema’s als kansengelijkheid, cultuur- en evenementenbeleid, ons groenambitieplan, verkeersveiligheid en het verstevigen van participatie. Ook blijven we met de strategische investeringsagenda flink investeren in grote gebiedsontwikkelingen die op lange termijn bijdragen aan een inclusief, groen en duurzaam, aantrekkelijk en open Enschede.

3. Programma's

3.1 Vitaal en sociaal

Strategische opgave: Inclusief Enschede

Doel	Subdoel	Link
01. Elke inwoner heeft de mogelijkheid tot financiële zekerheid en stabiliteit *totale lasten (x 1.000 euro): 251.645,00*	01.01 Iedere inwoner heeft de mogelijkheid om in z'n levensonderhoud te voorzien.	Indicatoren: 6 Aantal acties: 3
	01.02 Iedere inwoner heeft een dak boven z'n hoofd	Indicatoren: 3 Aantal acties: 3
02. Elke inwoner heeft de mogelijkheid om keuzes te maken die gezond leven makkelijker maken *totale lasten (x 1.000 euro): 35.852,00*	02.01 Elke inwoner heeft toegang tot een stimulerende leefomgeving	Indicatoren: 2 Aantal acties: 7
	02.02 Inwoners kijken naar elkaar om en dragen mede zorg voor elkaars welzijn en bestaan	Indicatoren: 3 Aantal acties: 3
03. Elke inwoner heeft de kans zich optimaal te ontwikkelen *totale lasten (x 1.000 euro): 191.070,00*	03.01 Iedere jeugdige groeit veilig en stabiel op	Indicatoren: 5 Aantal acties: 2
	03.02 Iedere inwoner neemt volwaardig deel aan de samenleving	Indicatoren: 6 Aantal acties: 8
	03.03 Iedere inwoner ontwikkelt zijn talenten (door)	Indicatoren: 1 Aantal acties: 2

De strategische opgaven zijn sterk vervlochten met de Sustainable Development Goals (SDG). De Verenigde Naties hebben deze 17 duurzame ontwikkelingsdoelstellingen opgesteld. Deze vormen samen de wereldwijde duurzaamheidsagenda tot 2030.

Deze strategische opgave draagt bij aan de volgende sustainable development goals (SDG's). Voor uitleg zie bijlage 6.8

Wat willen we bereiken?
In de opgave Inclusief Enschede staan drie doelen centraal: we werken aan bestaanszekerheid, maken gezond leven makkelijker en vergroten kansengelijkheid.
We doen dit zoveel mogelijk integraal omdat deze drie thema's niet los van elkaar gezien kunnen worden. Het inzetten op en herstellen van bestaanszekerheid leidt voor inwoners tot een gezonder leven en het vergroot gelijke kansen. Gelijke kansen leiden tot meer bestaanszekerheid en door een gezonder leven kunnen inwoners makkelijker in hun eigen levensonderhoud voorzien, bijvoorbeeld omdat mentale klachten minder worden.
Deze inzet leidt tot een inclusieve en veerkrachtige samenleving. Een samenleving waarin iedereen gelijke kansen heeft en volwaardig kan deelnemen.

Centraal in ons handelen staat:
- menselijke waardigheid
- duurzaam perspectief
- doen wat nodig is
- samenwerken vanuit denk- en leefwereld.

De gemeente heeft zich de afgelopen jaren actief ingezet op bestaanszekerheid, gezondheid en gelijke kansen. Met het programma Rondkomen met je inkomen en Enschedese arbeidsmarkt aanpak helpen we grote groepen inwoners aan een passend inkomen en maken we afspraken met bedrijven over banen. Zo vonden we een nieuwe aanbieder van participatietrajecten voor inburgeraars en rondden deelnemers van Samen in de wijk hun traject succesvol af. De uitbreiding van de winternachtopvang voorziet in een behoefte en is blijvend. We
werken door aan een maatschappelijke beweging van meer preventie en gezondheid. We maken daarbij een verbinding met de omgevingsvisie waarin het hebben van een gezonde en stimulerende leefomgeving centraal staat. We versterkten netwerken, verenigingen en voorzieningen in de wijk, praktijkondersteuners jeugd (POH-J) zijn niet meer weg te denken, jongerenwerk is uitgebreid, we organiseren stadsgesprekken rondom discriminatie, ontwikkelen leefstijlportalen en investeren in sportparken en een inclusief sportklimaat. Met Kansrijk Enschede zetten we de komende jaren grote stappen om de kansen voor alle inwoners te vergroten. Met het project Kansrijke Start weten we ouders met jonge kinderen in kwetsbare situaties goed te bereiken, we voeren de Lokaal Educatieve Agenda uit en we werken hard aan gelijkere kansen voor kinderen in onze stad.

Ontwikkelingen
De opgave Inclusief Enschede staat niet op zichzelf, net als de opgaven Aantrekkelijk Enschede, Groen en duurzaam Enschede en Open Enschede heeft de stad Enschede te maken met ontwikkelingen in Nederland en wereldwijd.

Vraagstukken als hoge energieprijzen, tekorten op de woningmarkt, arbeidsmarktvraagstukken, migratie en toenemende hittestress hebben gevolgen voor de toekomst van de stad. Ontwikkelingen waarvan we zoveel als mogelijk willen voorkomen dat inwoners hierdoor problemen hebben of gaan krijgen. Dit vraagt dat we nu en in de toekomst aan de slag zijn en gaan met het bieden van duurzame oplossingen.

Als gemeente kunnen we dit niet alleen. We werken hierbij samen met inwoners, organisaties en partners in de stad. Maar ook zijn we afhankelijk van de Rijksoverheid. Wanneer we onvoldoende middelen krijgen behorend bij de opdracht die we wettelijk hebben, dan vraagt dit keuzes. Keuzes waarbij we als overheid die inwoners blijven ondersteunen, die zelf niet in een oplossing kunnen voorzien.

De focus in dit hoofdstuk ligt bij de speerpunten in de strategische opgave Inclusief Enschede. In de volgende paragraaf staan onze acties voor 2024. Onze werkzaamheden zijn echter breder. Zo'n 80% is regulier werk, veelal uitgevoerd door de uitvoeringsclusters DCW, Werk & Inkomen en Wijkteams.

Wat gaan we doen voor de Strategische opgave: Inclusief Enschede

01. Elke inwoner heeft de mogelijkheid tot financiële zekerheid en stabiliteit

Bestaanszekerheid is niet alleen de zekerheid van voldoende en voorspelbaar inkomen. Ook de zekerheid van werk, van de ruimte om zich te kunnen ontwikkelen en van mee kunnen doen op alle leefdomeinen in de samenleving, vanuit een stabiele woonsituatie in een veilige en prettige omgeving.

01.01 Iedere inwoner heeft de mogelijkheid om in z'n levensonderhoud te voorzien.
Een groot deel van de inwoners kan inkomen genereren via een baan. Voor de groep die dat niet kan, is er een vangnet nodig ten aanzien van toeleiding naar werk en het (tijdelijk) voorzien in een inkomen. Werk genereert niet alleen inkomen, maar er wordt ook in bepaalde mate een bestaansrecht aan ontleend: er toe doen, van betekenis zijn. Mensen die langere tijd moeten rondkomen van (te) weinig geld lopen kans om schulden op te bouwen. Vroegsignalering en schuldhulpverlening vormen hierbij het vangnet.
Rol van de gemeente: op basis van vertrouwen uitvoeren van wettelijke taken om ervoor te zorgen dat inwoners voldoende inkomen hebben (vangnet).
Vanuit deze rol hebben we twee speerpunten:
a. We willen dat bijstandsgerechtigden stappen zetten in de keten van dagbesteding naar werk: voor het deel dat uitstroomt naar werk is het wenselijk dat dit een langdurige uitstroom is, in plaats van banen voor een korte periode afgewisseld met bijstand. Voor een deel zal de stap naar onbetaald (vrijwilligers)werk het hoogst haalbare zijn.
b. We willen dat de mensen die daar recht op hebben gebruik maken van onze voorzieningen in het kader van inkomensondersteuning: We hebben deels de wettelijke taak, maar ook de beleidsruimte om mensen een financieel steuntje in de rug te geven. Met onze inkomensondersteunende instrumenten bieden we meer stabiliteit, zodat inwoners zich kunnen ontwikkelen en kunnen meedoen op alle leefdomeinen.

Indicatoren
Aantal indicatoren: 6

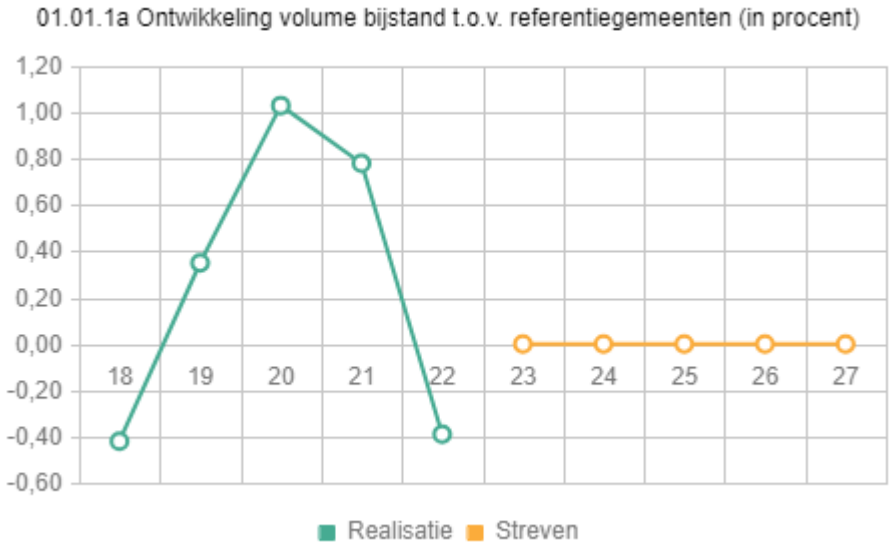

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt a. "We willen dat bijstandsgerechtigden stappen zetten in de keten van dagbesteding naar werk".
De gemeente verstrekt een bijstandsuitkering aan inwoners van 18 jaar tot de AOW-leeftijd die niet genoeg geld hebben om in hun levensonderhoud te voorzien en ook niet in aanmerking komen voor een andere uitkering: Bijstand Levensonderhoud, IOAW (oudere werklozen), IOAZ (oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen) en de regeling BBZ (zelfstandigen).
De indicator geeft aan hoe het bijstandsbestand in Enschede zich ontwikkelt ten opzichte van twintig referentiegemeenten. Bij een score boven nul doen wij het beter en bij een score onder nul doen wij het slechter. Doelstelling is dat wij het minimaal net zo goed doen als die gemeenten. Door het beter te doen kunnen relatief meer inwoners zelfstandig in hun inkomen voorzien en komen we uit met de middelen die we van het Rijk ontvangen voor de uitkeringen.
Bron: SSD (registratiesysteem afd. Werk & Inkomen) en referentiegroep van Nederlandse gemeenten.

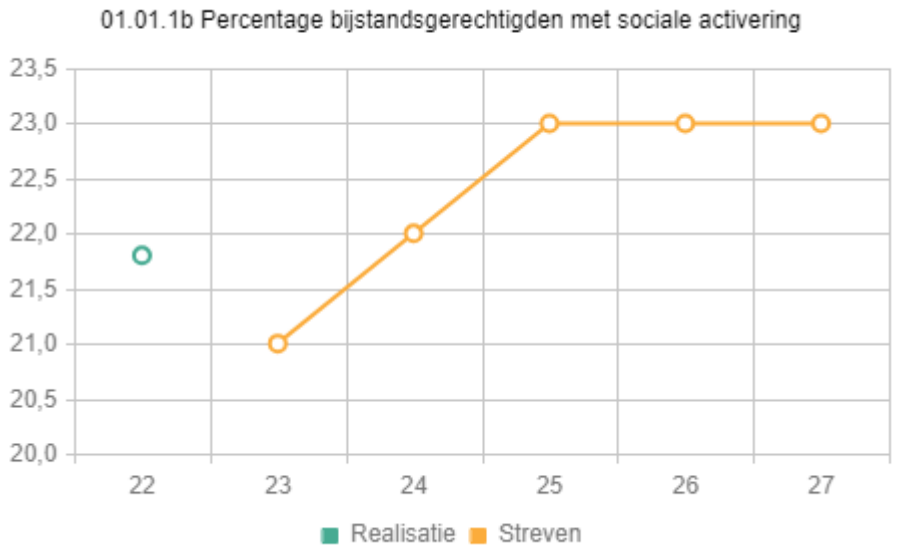

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt a. "We willen dat bijstandsgerechtigden stappen zetten in de keten van dagbesteding naar werk". Sociale activering is voor een deel van onze inwoners een goede opstap in de ontwikkeling naar werk. In deze indicator wordt het percentage bijstandsgerechtigden met sociale activering, ten opzichte van het totale aantal bijstandsgerechtigden in beeld gebracht.
Vanaf 2021 wordt extra ingezet op sociale activering, dit zien we ook in de realisatie. We willen dat meer mensen participeren in de maatschappij door bijvoorbeeld vrijwilligerswerk of mantelzorg en daar helpen we ze bij.
Bron: SSD (registratiesysteem afd. Werk & Inkomen). Registratie en meting vindt plaats vanaf 2022.

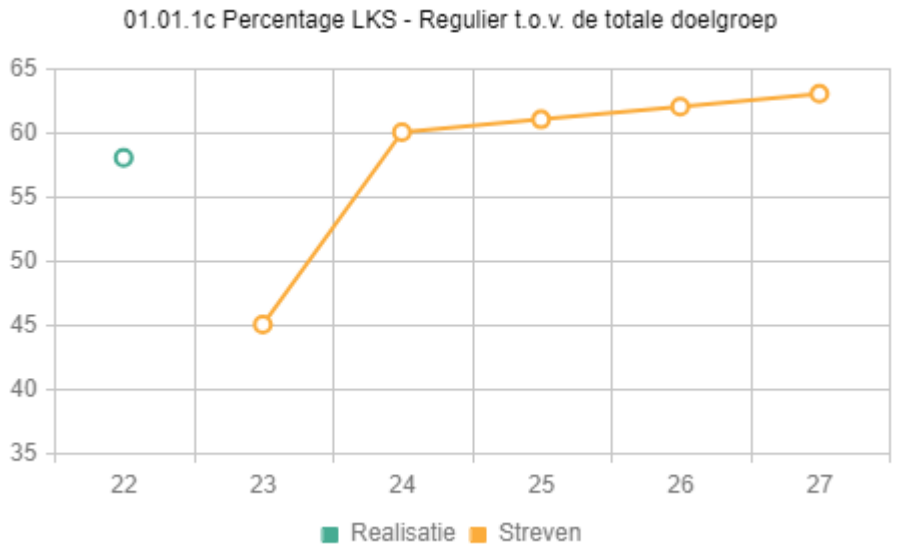

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt a. "We willen dat bijstandsgerechtigden stappen zetten in de keten van dagbesteding naar werk".
Een deel van het bijstandsbestand is niet in staat het wettelijke minimumloon te verdienen. Door het inzetten van het instrument loonkostensubsidie is het mogelijk om deze doelgroep bij reguliere werkgevers te plaatsen. Werknemers kunnen zich werkenderwijs doorontwikkelen en de werkgever krijgt het verschil tussen de loonwaarde en het daadwerkelijke loon gecompenseerd. Deze indicator laat de LKS contracten zien ten opzichte van de totale doelgroep die hiervoor in aanmerking zou kunnen komen. Hoe hoger deze indicator, hoe meer mensen uit de doelgroep een stap maken in de keten van dagbesteding naar werk.
De streefwaarden voor deze indicator zijn in de vorige begroting te laag ingeschat. Op basis van de analyse van de realisatiecijfers 2022 hebben we de streefwaarden, met uitzondering van het al vastgestelde begrotingsjaar 2023, bijgesteld. Er is besloten om meer mensen met het instrument LKS te plaatsen, bijvoorbeeld door middel van de praktijkroute. De ambitie is om het aantal plaatsingen stapsgewijs op te bouwen in de periode van 2023 naar 2027.
Bron: SSD (registratiesysteem afd. Werk & Inkomen).

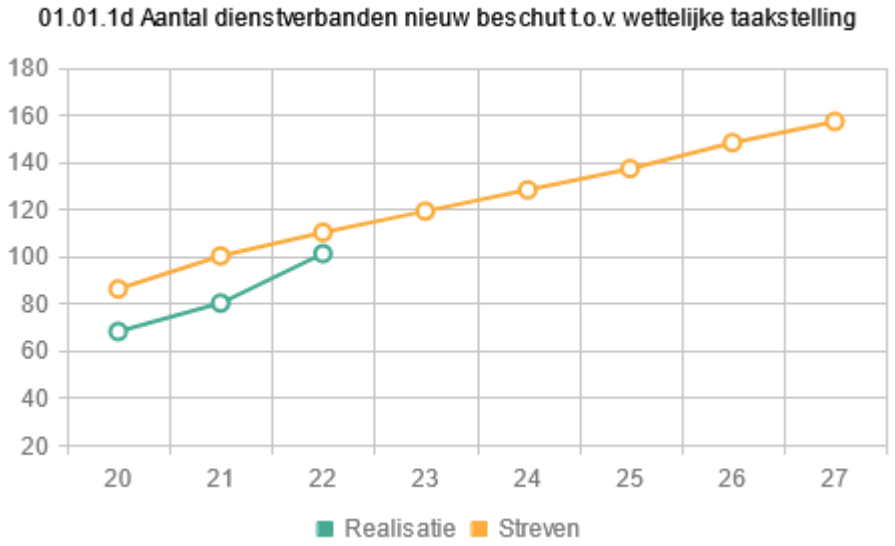

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt a. "We willen dat bijstandsgerechtigden stappen zetten in de keten van dagbesteding naar werk".
De groep Beschut bestaat uit werkenden met een lagere loonwaarde (meestal ergens tussen de 20-40% van het minimumloon) die werkzaam zijn in een beschutte werkomgeving. Vaak is de werkplek bij het eigen gemeentelijke sociaal ontwikkelbedrijf DCW, maar indien mogelijk ook bij externe werkgevers. Het UWV geeft de indicatie voor Beschut werk af. Naast werkgever voor Nieuw beschut is de DCW ook werkgever voor WSW en aanbieder van trajecten voor diagnose, reïntegratie en inburgering (Z-route).
In de grafiek geeft de groene lijn aan hoeveel dienstverbanden van gemiddeld 31 uur per week er gerealiseerd zijn t.o.v. de wettelijke taakstelling (gele lijn).
Het Rijk heeft een taakstelling voor de realisatie van arbeidsplekken Beschut werk opgelegd, waarvoor ook begeleidingsmiddelen en LKS-middelen in het BUIG budget worden ontvangen. Voor de langere periode is dat een indicatie en per jaar wordt aan het einde van het jaar ervoor de exacte taakstelling aangegeven. Dit betekent voor de streefwaarde 2027 dat dit een raming is. Pas eind 2026 wordt de exacte taakstelling bekend.
Bron: Cedris (taakstelling Rijk), SSD (registratiesysteem afd. Werk & Inkomen) en personeelsadministratiesysteem DCW.

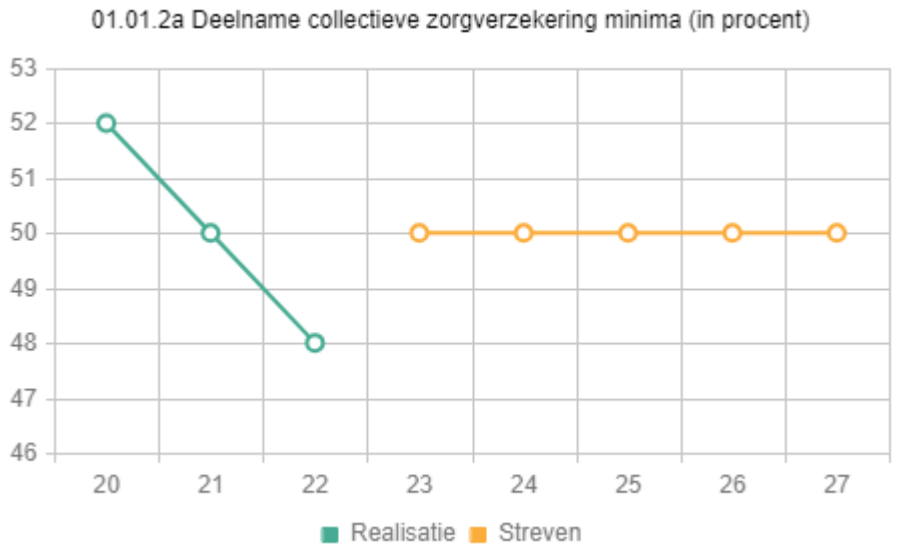

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt b. "We willen dat de mensen die daar recht op hebben gebruik maken van onze voorzieningen in het kader van inkomensondersteuning". De gemeente Enschede heeft met Menzis Zorgverzekeraar een collectieve zorgverzekering afgesloten: het GarantVerzorgd-pakket. Alle Enschedese inwoners met een inkomen tot 120% van het sociaal minimum kunnen zich voor het collectieve Garant Verzorgd pakket 1, 2 of 3 aanmelden. In deze indicator wordt het percentage van het totaal aantal GarantVerzorgd pakketten ten opzichte van de totale doelgroep met een inkomen tot 120% van het sociaal minimum in beeld gebracht.
Met de recente beleidswijzigingen gaan we ervan uit per 2023 pakketten te hebben die beter aansluiten bij de vraag van onze inwoners. In het najaar wordt campagne gevoerd voor de GarantVerzorgd-pakketten van 2024. Folders worden onder meer via de eerstelijnszorg verspreid. Daarmee verwachten we voor de komende jaren de daling te kunnen keren. In hoeverre de wijzigingen invloed hebben op het vergroten van het bereik is nu niet in beeld te brengen. Om die reden zijn de streefwaarden gelijk gesteld aan het bereik in 2021.
Bron: Menzis en CBS

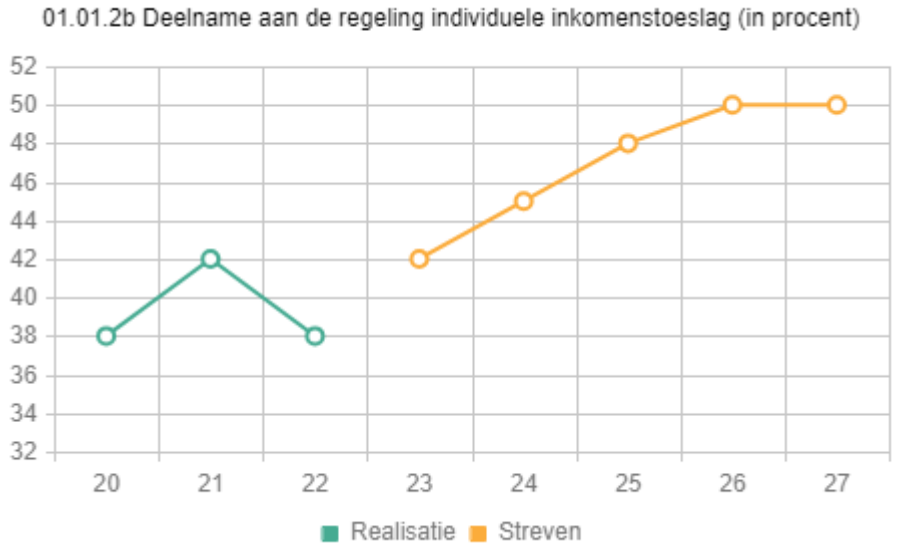

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt b. "We willen dat de mensen die daar recht op hebben gebruik maken van onze voorzieningen in het kader van inkomensondersteuning". De individuele inkomenstoeslag (IIT) is een toeslag voor minima die langer dan 5 jaar moeten rondkomen van een inkomen op bijstandsniveau, d.w.z. 100% van het Wettelijk sociaal minimum. De IIT maakt onderdeel uit van de bijzondere bijstand. Bij deze indicator wordt het bereik van de IIT binnen de doelgroep weergegeven.
De doelgroep voor de IIT is samengesteld uit huishoudens die 5 jaar of langer op bijstandsniveau zitten, aangevuld met huishoudens die 5 jaar of langer kwijtschelding van de gemeentelijke belastingen hebben gekregen. In de kadernota 'Rondkomen met je inkomen' is opgenomen dat we streven naar het verhogen van het bereik van 24% naar 45% in 2024.
Het aantal toekenningen is gestegen van 1.621 in 2019 naar 2.322 in 2022. Om dit streven te bereiken wordt in 2023 en 2024 campagne gevoerd om de IIT regeling bij de doelgroep onder de aandacht te brengen. Voor 2025 en verder worden de ambities bijgesteld op basis van de evaluatie van de kadernota ‘Rondkomen met je inkomen‘.
Bron: SSD (registratiesysteem afd. Werk & Inkomen) en GBTwente

Acties 2024

Aantal acties: 3

01. We voeren het beleidskader Enschedese Arbeidsmarkt Aanpak uit aan de hand van het uitvoeringsprogramma 2024.

In 2019 is het Beleidskader 'Enschedese Arbeidsmarkt Aanpak' (EAA) vastgesteld. Jaarlijks vertalen we dit kader in een uitvoeringsprogramma, nu voor 2024.
Belangrijke accenten in 2024 zijn:
- we zien een groei in het bijstandsbestand van het aantal mensen met multiproblematiek. Bij deze groep zetten we meer in op participatie en op werk met loonkostensubsidie (LKS) in plaats van op uitstroom naar werk. De effecten van deze aanpak zijn breder dan werk. Met onze ondersteuning dragen we bij aan het opbouwen van een sociaal netwerk en het verbeteren van de gezondheid, de beheersing van taal en de financiële situatie (zie doelen 2 en 3.2);
- in het proces van participatie en reïntegratie maken we meer gebruik van de mogelijkheden van de DCW.

02. We geven de transformatie van de DCW naar sociaal ontwikkelbedrijf verder vorm.

De missie van de DCW is het bieden van passend werk en ontwikkelingsmogelijkheden voor mensen die aangewezen zijn op een beschutte werkomgeving en het arbeidsperspectief verbeteren van mensen met een afstand tot werk. Oftewel: de DCW begeleidt Enschedeërs richting ‘werk naar vermogen’. Momenteel transformeert de DCW naar een sociaal ontwikkelbedrijf, waarbij het ontwikkelen van medewerkers centraal staat, zowel voor de vaste medewerkers als voor tijdelijke medewerkers die daarna doorstromen in de keten van arbeidsmatige dagbesteding naar werk.
In 2024 zijn de speerpunten in deze transformatie:
- transformatie van de Kwekerij: (1) nieuwe werksoorten aanbieden, aantal werkzame doelgroep medewerkers minimaal 75 en (2) plan gereed voor ontwikkeling van deze locatie;
- opzetten en uitbreiden van leer-werktrajecten, die aansluiten op de mogelijkheden en behoeften van zowel de markt als medewerkers;
- doorontwikkelen en indien gewenst uitbreiden van instrumenten en trajecten van Werkroute;
- i.s.m. de clusters Wijkteams en W&I de overstap van dagbesteding naar (beschut) werk stimuleren en faciliteren;
- realiseren van de begrote opbrengsten uit productieorders.

03. We voeren het beleidskader ‘Rondkomen met je inkomen’ uit.

Eind 2020 is de nota 'Rondkomen met je inkomen' vastgesteld. In deze nota staan inkomensondersteuning, schuldhulpverlening en inkomen centraal. Armoede is niet alleen een financieel probleem, maar heeft ook invloed op andere leefgebieden en daarmee ook op alle drie de doelen binnen Vitaal & Sociaal, zoals bijvoorbeeld het kindpakket op kansengelijkheid (zie

doel 3.01, speerpunt c).
In 2024 voeren we de nota verder uit.
Op basis van de evaluatie (Q1 2024) bezien we in 2024 waar de nota moet worden bijgesteld.
Deze actie draagt ook bij aan doel 2 en doel 3.

Bijdrage verbonden partij: Stadsbank Oost Nederland

Maatschappelijk rendement:

De Stadsbank Oost Nederland (SON) voert de gemeentelijke taken in het kader van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening (Wgs) uit. Elke burger met problematische schulden kan een beroep doen op de Stadsbank. De SON is een Gemeenschappelijke Regeling van 21 gemeenten in Twente en de Achterhoek.

01.02 Iedere inwoner heeft een dak boven z'n hoofd

Het hebben van een dak boven je hoofd is een essentieel onderdeel voor de bestaanszekerheid. Een groot deel van de inwoners regelt hun woning zelf. Een kleine groep inwoners lukt dit om allerlei persoonlijke problemen op één of meer levensgebieden niet. Bijvoorbeeld door ouderdom, handicap, verslavingsproblematiek, echtscheiding of huiselijk geweld. Ondersteuning is dan nodig, voor het regelen van huisvesting en/of passende zorg en ondersteuning bij het zelfstandig wonen. Van wonen met (tijdelijke) begeleiding of ondersteuning tot beschermd wonen.
Rol van de gemeente: we ondersteunen inwoners en partners binnen de taken en mogelijkheden die we als gemeente hebben, in samenwerking met de regiogemeenten daar waar het centrumgemeentetaken betreft. We stimuleren ontwikkelingen en innovaties. We houden toezicht op een correcte uitvoering van taken van onze eigen organisatie en die van partners die we financieren.
Vanuit deze rol hebben we twee speerpunten:
a. We willen dat er voldoende specifieke passende woonvormen zijn voor de mensen die deze nodig hebben. Streven is 'meer wonen, minder zorg' oftewel van op straat verblijven via beschermd wonen en/of wonen met begeleiding komen tot toekomstige zelfstandige huisvesting.
b. We willen dat er minder mensen gebruik hoeven te maken van de Maatschappelijke Opvang (MO) en de Vrouwenopvang (VO) en het liefst zo kort mogelijk.
We bieden tijdelijk onderdak en begeleiding aan mensen die geen thuis hebben of de thuissituatie hebben (moeten) verlaten en niet in staat zijn zich op eigen kracht te handhaven in de samenleving. Mensen die dakloos zijn bieden we onderdak met trajectbegeleiding (MO).
Als er sprake is van huiselijk geweld en/of kindermishandeling willen we dat het geweld stopt en dat na ingrijpen de woonsituatie weer zo snel mogelijk genormaliseerd wordt. We zorgen voor een duidelijke toegankelijkheid en afspraken met partners om met name de veiligheid te borgen. Aan kinderen die meekomen met hun ouder(s) wordt specifiek aandacht besteed, zodat zij met zo min mogelijk schade verder kunnen opgroeien (VO).
Om dit doel te bereiken, is het van belang voldoende en diverse opvangplekken en een mogelijkheid tot ambulante ondersteuning te hebben.

Indicatoren
Aantal indicatoren: 3

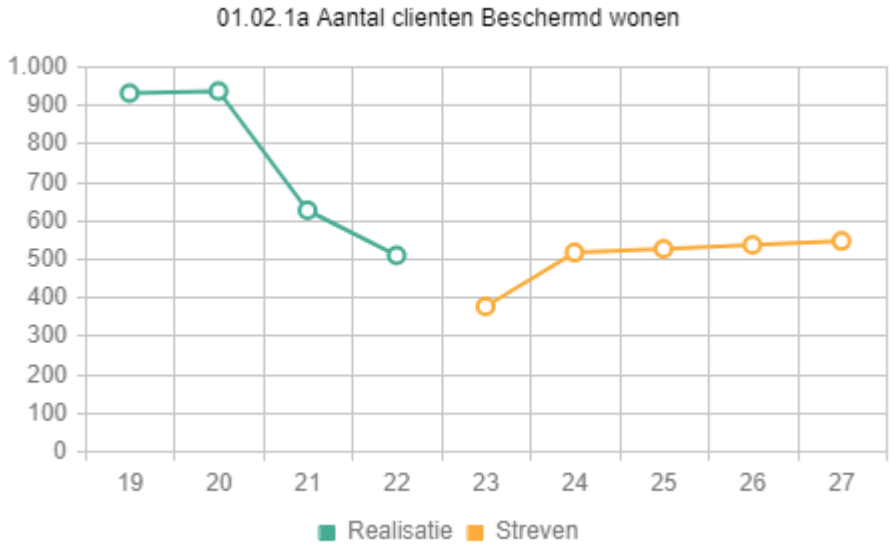

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt a. "We willen dat er voldoende specifieke passende woonvormen zijn voor de mensen die deze nodig hebben". Beschermd wonen is wonen in een accommodatie van een instelling met daarbij behorend toezicht en begeleiding en is bestemd voor personen met psychische of psychosociale problemen, die niet in staat zijn zich op eigen kracht te handhaven in de samenleving (zoals gedefinieerd in de Wmo). De indicator betreft het totaal aantal unieke cliënten met beschermd wonen of hiervoor op een wachtlijst staan in het gehele centrumgemeentegebied Enschede.
Deze indicator is in de vorige begroting per abuis gebaseerd op een standcijfer per einde jaar. In deze begroting hebben we dit gecorrigeerd voor alle scores en de streefwaarden, met uitzondering van het al vastgestelde begrotingsjaar 2023. De indicator is nu gebaseerd op het totaal aantal unieke cliënten met een Beschermd wonen indicatie voor het gehele jaar. Bij gelijkblijvend beleid verwachten we een lichte toename van het aantal mensen dat in de centrumgemeenteregio Enschede beschermd wonen nodig heeft. Dat baseren we op een wachtlijst die licht is toegenomen, terwijl er ook een aantal nieuwe plekken gerealiseerd is. Daarnaast zal er blijvende instroom in beschermd wonen zijn van mensen waarbij verder herstel verwacht wordt en toelating richting de Wet Langdurige Zorg (nog) niet aan de orde is.
Bron: VIS2 registratiesysteem Beschermd wonen.

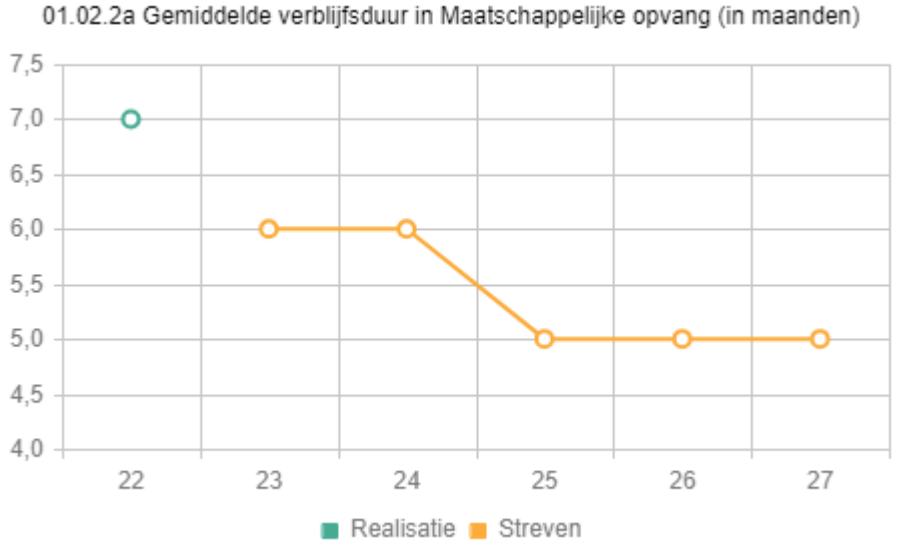

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt b. "We willen dat er minder mensen gebruik hoeven te maken van de Maatschappelijke Opvang en de Vrouwenopvang en het liefst zo kort mogelijk". Maatschappelijke opvang is een voorziening waar tijdelijk onderdak en begeleiding wordt geboden aan mensen die geen thuis hebben of de thuissituatie hebben (moeten) verlaten en niet in staat zijn zich op eigen kracht te redden in de samenleving. De begeleiding richt zich op het bevorderen van zelfredzaamheid en participatie en het weer zelfstandig kunnen wonen al dan niet met begeleiding. Met deze indicator wordt de gemiddelde verblijfsduur in maanden in de maatschappelijke opvang in beeld gebracht.
6 maanden is een realistische streefwaarde voor de gemiddelde verblijfsduur in de maatschappelijke opvang. In 2022 lag de gemiddelde verblijfsduur op 7 maanden. Door wachttijden bij beschermd wonen, een tekort aan passende woonvormen en enkele complicaties zoals een tekort aan beschikbare persoonlijkheidsonderzoeken (nodig voor indicatiestelling) is de totale gemiddelde doorlooptijd langer dan we wensen. De aanpak van het Twentse experiment transferpunt uitstroom maatschappelijke opvang laat inmiddels positieve resultaten zien (o.a. een betere spreiding). Met de structurele inzet van het Twentse transferpunt voor de uitstroom en met het realiseren van meerdere passende woonvormen streven we naar een verlaging van de gemiddelde verblijfsduur naar maximaal 5 maanden.
Bron: VIS2 (Vangnet opvang).

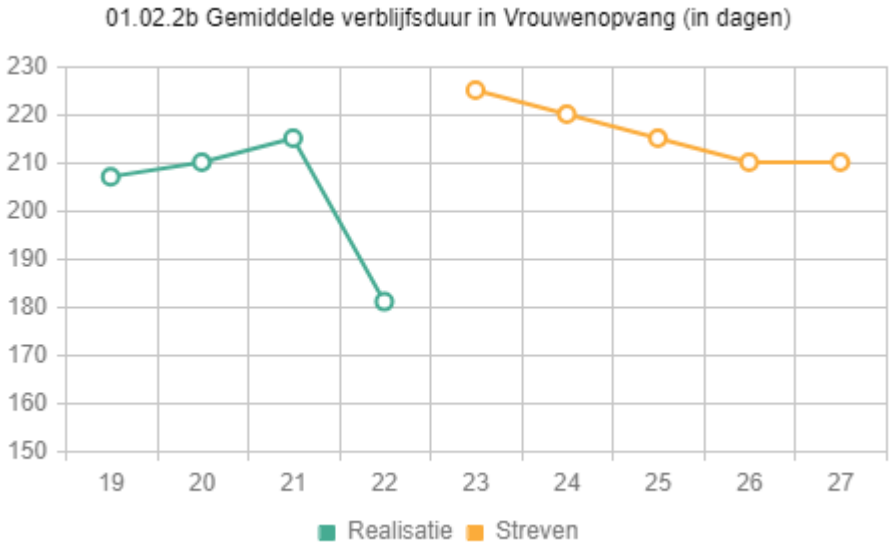

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt b. "We willen dat er minder mensen gebruik hoeven te maken van de Maatschappelijke Opvang en de Vrouwenopvang en het liefst zo kort mogelijk".
Vrouwenopvang biedt tijdelijk onderdak aan vrouwen en mannen met hun kinderen wanneer zij door huiselijk geweld en/of kindermishandeling niet langer in hun thuissituatie kunnen blijven. De Vrouwenopvang biedt voor deze groep een veilige omgeving en begeleiding om weer zo snel mogelijk zelfstandig te kunnen wonen. Vrouwenopvang kent verschillende vormen van opvang, variërend van de kortdurende opvang op een noodbed (1-3 nachten) tot safehouses en intensieve zorg (gemiddeld 6-9 maanden).
Voor de indicator vrouwenopvang kiezen we voor de gemiddelde duur in de intensieve zorg. Dit is de meest voorkomende vorm van vrouwenopvang Twente, die samen met de gemeente Zwolle voor geheel Overijssel vorm wordt gegeven.
De score over 2022 is een gemiddelde verblijfsduur van 181 dagen. De reden hiervoor is dat 2 cliënten een kort verblijf hadden (63 en 64 dagen). Op een relatief kleine doelgroep beïnvloedt dit het gemiddelde in grote mate (in 2022 ging het om 14 cliënten). Nu halverwege 2023 zit de gemiddelde verblijfsduur op 220 dagen. In de praktijk zien we daarmee dat de daadwerkelijke gemiddelde verblijfsduur fluctueert en over de laatste jaren, met uitzonderling van 2022, dus geleidelijk toeneemt. Vooralsnog zijn er geen redenen om de ambitie in de streefwaarden te wijzigen. We streven naar meer ambulante ondersteuning, maar de opvang zal altijd nodig blijven en de opvangduur zal wat dalen. Veel korter dan 7 maanden zal het naar verwachting niet worden en daarom verwachten we vanaf 2026 een min of meer stabiele verblijfsduur.
Bron: Managementrapportages Kadera.

Acties 2024

Aantal acties: 3

01. We zetten in op 'Eerst een thuis'.

Als vervolg op het landelijk plan 2020-2022 “Een (t)huis, een toekomst” heeft het Ministerie van VWS een lange termijn-aanpak ontwikkeld (samen met alle partners en (centrum)gemeenten): het "Nationaal Actieplan Dakloosheid 2023-2030: Eerst een thuis”, met zes actielijnen. Met de uitvoering van het regionaal plan “Iedereen mag wonen” (2020-2022/23) hebben we voortvarend ingezet op preventie, vernieuwing van de opvang en wonen met begeleiding.
In 2024 zetten we op de zes actielijnen in, waarbij de prioriteit ligt bij de actielijnen versterken

financiële bestaanszekerheid, preventie en wonen eerst. We willen dat elke inwoner in het levensonderhoud kan voorzien, dat niemand op straat hoeft te slapen en dat niemand meer dakloos wordt. We willen stevig de omslag maken naar ‘eerst een woning, dan herstel’. Want uit onderzoek en ervaring blijkt dat juist een eigen thuis het beste startpunt is voor het werken aan herstel en het opbouwen van een (nieuwe) toekomst. Als iemand toch dakloos wordt, staat de vraag naar huisvesting voorop in plaats van de vraag naar opvang. We zetten in op de realisatie van diverse woonvormen in onze regio, o.a. betaalbare huisvesting voor jongeren. We zetten in op het realiseren van bijzondere woonvormen voor mensen met complexe problematiek waarvoor nu soms geen plek is. Dit doen we samen met onze partners, het zorgkantoor en de regiogemeenten.
Deze actie hangt samen met de subdoelen 01.01, 02.02, 03.02 en 03.03. Daarnaast hangt de actie samen met de inzet als koplopersregio voor de huisvesting van aandachtsgroepen (zie Begrotingsprogramma “duurzaam wonen, leven en werken”: subdoel 2.02/3.01).

02. We dringen de wachtlijst beschermd wonen terug.

Eind 2023 hebben we met de acht gemeenten in de centrumgemeenteregio Enschede afspraken gemaakt over hoe en waar extra plekken gerealiseerd worden. Vanaf 2024 gaan we deze plekken realiseren.
Daarnaast jagen we aan dat er innovatieve projecten en initiatieven worden ontwikkeld die bijdragen aan het verminderen en/of voorkomen van instroom in beschermd wonen en/of het versnellen van door- of uitstroom vanuit beschermd wonen. In 2024 kunnen partners via de Tijdelijke Subsidieverordening 'Verander- en innovatiebudget beschermd wonen' (vastgesteld juni 2023) op twee indienmomenten daarvoor een aanvraag indienen.

03. We herijken de nota "Decentralisatie beschermd wonen en maatschappelijke opvang, visie en aanpak".

Deze beleidsnota is in 2018 vastgesteld. We willen in 2024 het regionale beleidskader voor beschermd wonen en maatschappelijke opvang herijken en actualiseren. Aandachtspunten zijn de zes actielijnen uit het "Nationaal Actieplan Dakloosheid 2023-2030: Eerst een thuis" (zie actie 01) en het verstevigen van het voorzieningenaanbod voor beschermd wonen. Dit willen we stevig verankeren in het herziene beleidskader.

02. Elke inwoner heeft de mogelijkheid om keuzes te maken die gezond leven makkelijker maken

Dit doel stelt een betekenisvol leven van mensen centraal. De nadruk ligt op de veerkracht, eigen regie en het aanpassingsvermogen van de mens. Het gaat om wie de mens is en niet om zijn/haar beperkingen of ziekte. Om gezonde keuzes te kunnen maken zijn vaardigheden, bereikbaarheid, toegankelijkheid en bewustzijn nodig. Als mensen daar alleen of met hulp van buren, vrienden en familie niet in slagen, kan de overheid ondersteunen (door een basis te leggen om mee te kunnen doen).

02.01 Elke inwoner heeft toegang tot een stimulerende leefomgeving

Een gezonde leefomgeving is een omgeving die als prettig wordt ervaren. De leefomgeving nodigt uit tot gezond gedrag. Zo nodigt het uit tot ontmoeting, bewegen, spelen en houdt rekening met de behoefte van de bewoners en specifieke bevolkingsgroepen. Dit vraagt om een gevarieerd aanbod van voorzieningen die toegankelijk, beschikbaar en betaalbaar moeten zijn. Hiervoor is een goede basisinfrastructuur en een aantrekkelijke en gevarieerde openbare ruimte nodig, waar de gemeente samen met partners voor zorgt.
Rol gemeente: we maken afspraken met partners en stimuleren samenwerking. We zorgen voor een stimulerende omgeving en het onderhoud daarvan, bv. (sport)parken, speelplekken en fietssnelwegen. We organiseren dichtbij inwoners laagdrempelige plekken voor advies, steun en ontmoeting. En we vergroten de vindbaarheid en de mogelijkheid om in eigen leefomgeving zorg en ondersteuning te krijgen.
Vanuit deze rol hebben we als speerpunt:

a. We willen een stimulerende leefomgeving die uitdaagt tot gezond gedrag. Een gezonde inrichting van de leefomgeving nodigt uit tot gezond gedrag zoals wandelen, fietsen, spelen, ontspannen of elkaar ontmoeten. Een stimulerende omgeving wordt onder andere bepaald door de aanwezigheid van voorzieningen, die aansluiten bij de behoefte van de inwoners. En ook door de bekendheid en vindbaarheid ervan, onbekend maakt immers onbemind. Een gebiedsgerichte aanpak is hierbij noodzakelijk.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 2

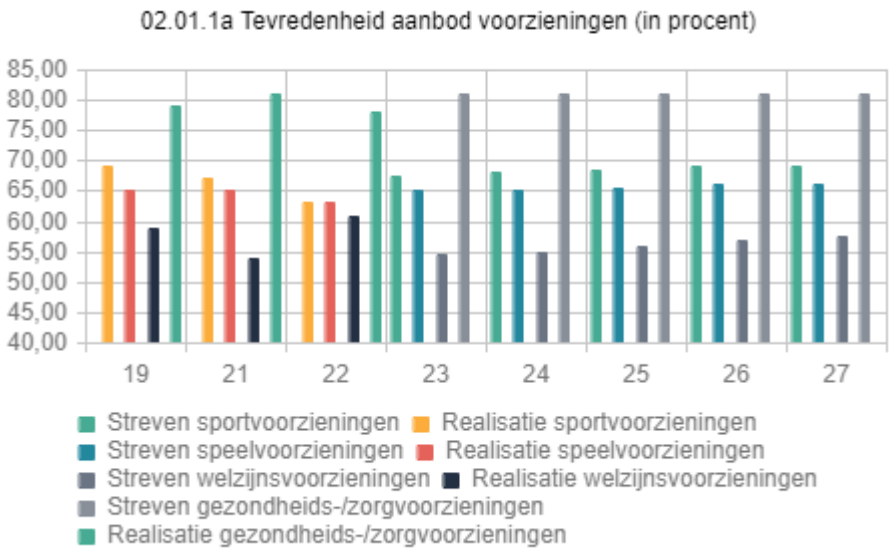

Toelichting

Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt a. "We willen een stimulerende leefomgeving die uitdaagt tot gezond gedrag".

Centraal staat daarbij het aanbod van gezondheids/zorg-, welzijns-, speel- en sportvoorzieningen in de nabije omgeving: zijn de inwoners er tevreden mee c.q. nodigt de inrichting van de leefomgeving uit tot gezond gedrag?

Streven is een score gelijk aan of hoger dan het sterk-stedelijke gemiddelde (100.000-300.000 inwoners). Via de aanpak in het kader van de sociale basis en het ambitiedocument 'Gezond, gelukkig en vitaal) werken we hieraan.

Bron: Stadspanel Kennispunt Twente en Burgerpeiling (waarstaatjegemeente.nl), tabel 5.21

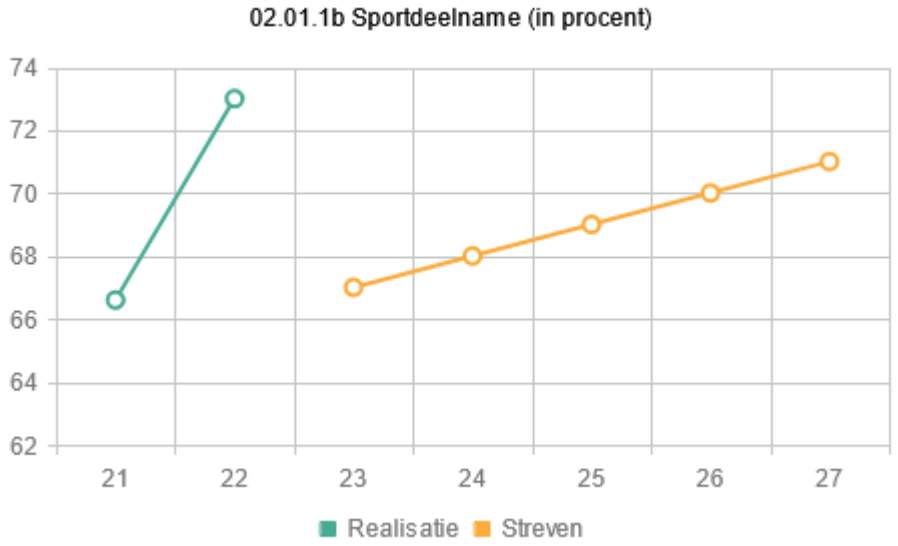

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt a. "We willen een stimulerende leefomgeving die uitdaagt tot gezond gedrag".
Naast leefstijl en eetpatroon is bewegen een belangrijke factor voor een ieders gezondheid. Deze indicator betreft de deelname aan sport (vaker dan één keer per week) , ongeacht de organisatievorm.
In de periode 2009-2017 is deze indicator al eerder uitgevraagd. De sportdeelname varieerde tussen 58% en 73%, met een gemiddelde van 69%. In 2021 zien we een lagere score. Streven is om minimaal weer terug te komen op het gemiddelde niveau van de afgelopen 13 jaar en liefst het niveau van voor de coronapandemie.
In 2022 zagen we een stijging van zes procentpunt t.o.v. het jaar ervoor. We zijn benieuwd of dit het begin van een groei is of een eenmalige uitschieter. Na de meting 2023, die we weergeven in de Gemeenterekening 2023, kunnen we hier meer inzicht in krijgen. Vooralsnog houden we de lijn zoals is uitgezet in de begroting 2023 aan en bepalen daarop het streven voor 2027.
Bron: Stadspanel Kennispunt Twente.

Acties 2024

Aantal acties: 7

01. We voeren het programma Preventie uit.

Op basis van het ambitiedocument over gezondheid & vitaliteit (oplevering begin 2024) stellen we samen met betrokken partijen het uitvoeringsprogramma 'Preventie' op en starten we in 2024 met de uitvoering.
In 2024 zetten we in op:
- positieve gezondheid in het lesprogramma van de scholen;
- vitaal ouder worden (waaronder de aanpak valpreventie);
- gezonde leefstijl bij zwangere vrouwen, waaronder mentale gezondheid tijdens de zwangerschap;
- mentale gezondheid bij jongeren en jongvolwassenen.

02. We gaan aan de slag met drugspreventie.

Harddrugsgebruik onder jongeren wordt steeds meer genormaliseerd. Dit is een onwenselijke ontwikkeling. Op dit moment is er onvoldoende beleid in Enschede op de preventie van harddrugsgebruik. We richten daarom een drugsbestrijdingsfonds in. Dit fonds kan gebruikt worden in het kader van drugspreventie. Daarbij wordt er ook een campagne opgezet vergelijkbaar zoals die in Rotterdam, waarbij de (criminele) gevolgen van harddrugs inzichtelijk worden gemaakt. Ook gaan we in gesprek met de horeca en organisatoren van festivals om de controle op harddrugs te intensiveren en in te zetten op bewustwording over de schadelijke effecten van harddrugsgebruik. Dit maakt onderdeel uit van het handhaving- en preventieplan harddrugs die in 2024 wordt opgeleverd. Het geld voor het drugsbestrijdingsfonds (0,5 miljoen euro) is opgenomen in een hiervoor ingestelde bestemmingsreserve (zie de staat van reserves in hoofdstuk 6.2).

03. We voeren het programma 'Sport, bewegen en spelen' uit.

Op basis van het ambitiedocument over gezondheid & vitaliteit (oplevering begin 2024) stellen we het uitvoeringsprogramma 'Sport, bewegen en spelen' op en starten we in 2024 met de uitvoering.
In 2024 zetten we in op:
- vaardig bewegen van jongs af aan;
- clubkadercoaching;
- een sociaal veilig sportklimaat
- een sportaccommodatieplan.

04. We werken verder aan de clustering van sportparken.

Doel is efficiënter gebruik te maken van de sportparken door meerdere sportverenigingen te vestigen op het sportpark en door gedeeld gebruik van de aanwezige voorzieningen. We leveren in 2024 drie haalbaarheidsonderzoeken op voor de mogelijke clusters Schreurserve, Enschede-Oost/Glanerbrug en Enschede-Zuid. De uitkomsten van de haalbaarheidsonderzoeken moeten gaan leiden tot een realisatie van de multifunctionele sportaccommodaties.

05. We versterken het netwerk van buitensportroutes.

Om een gezond en vitaal leven te stimuleren, versterken wij het netwerk van buitensportroutes waaronder ATB-, ruiter- en hardlooproutes. We vertalen de uitkomsten van het onderzoek naar behoeften en mogelijkheden in een plan van aanpak, dat in aanloop naar de Zomernota 2024 wordt voorgelegd aan de raad.

06. We werken mee aan de terugdringing van het huisartsentekort.

In een gezamenlijke aanpak met huisartsen en Menzis streven we ernaar dat elke inwoner ingeschreven is bij een huisartsenpraktijk en een beroep kan doen op huisartsenzorg. Deze aanpak omvat verschillende componenten: zorg, wonen en werken.
Deze actie draagt ook bij aan de strategische opgave Aantrekkelijk Enschede (zie begrotingsprogramma 3.2 Duurzaam wonen, leven en werken).

07. We versterken de samenwerking sociaal domein – huisartsen.

Een goede samenwerking tussen huisartsen en het sociaal domein is noodzakelijk om ervoor te zorgen dat inwoners eerder de juiste ondersteuning/ zorg ontvangen door de juiste professional.
In 2024 voeren we in dit kader de volgende acties uit:
- Het project *SamSam* beoogt ‘samenwerking vanuit verbinding’ te realiseren door middel van

snel en adequaat contact tussen huisarts en zijn of haar vaste contactpersoon vanuit het sociaal domein. Inzet is kennisverkrijging van elkaars domein en netwerkversterking.
-Het *project Welzijn op recept* beoogt inwoners met een vermoeden op psychosociale of financiële problematiek sneller toe te leiden naar voorliggende voorzieningen in de gemeente zodat medicalisering wordt voorkomen. Neveneffect is dat deze inwoners minder tijd van de huisarts vragen. Inzet is meer samenwerking en samenhang tussen welzijn en zorg.
- Uit het project *Praktijkondersteuning huisartsen jeugd (POHJ)* blijkt dat de inzet van wijkteammedewerkers bij huisartsen (een aantal uren in de week) zorgt voor extra korte lijntjes tussen de huisarts en het Wijkteam en voor verlaging van de werkdruk bij huisartsen. We gaan door met de ingezette uitrol en borging van de inzet van de POHJ in de huisartsenpraktijk.

08. We voeren de nota 'Vernieuwing van de toegang tot zorg en ondersteunen' uit.

In deze nota speelt de ontwikkeling van de Wijkwijzers een belangrijke rol. Belangrijke speerpunten in 2024 zijn:
- We zetten in op het beter inzicht krijgen welke behoeften en vragen er in de verschillende wijken leven, om zo meer maatwerk per Wijkwijzer te kunnen leveren.
- We verschuiven de regie over de wijkgerichte invulling van Wijkwijzers van gemeente naar het welzijnswerk en de partners in de Wijkwijzer. Dit sluit aan bij de opdracht wijkwelzijn 2024-2032.

Bijdrage verbonden partij: SamenTwente

Maatschappelijk rendement:

SamenTwente is een samenwerkingsverband van de veertien Twentse gemeenten (Gemeenschappelijk Regeling). Het voert taken uit op het gebied van volksgezondheid, jeugdhulp & maatschappelijke ondersteuning. Het omvat de onderdelen Gemeentelijke gezondheidsdienst (GGD), Organisatie voor Zorg en Jeugdhulp Twente (OZJT) en Veilig Thuis Twente (VTT) en is gastheer voor Twentse Koers.
- GGD voert taken uit in het kader van de Wet Publieke gezondheid, zoals jeugdgezondheidszorg (consultatiebureau, opvoedondersteuning, rijksvaccinatieprogramma, inspecties kinderopvang), voorkomen en beheersen van infectieziekten, geven van reisadvies en inentingen, voorlichting over gezondheid en verzorgen van medisch spreekuur dak- en thuislozen.
- OZJT regelt de inkoop van tweedelijns jeugdhulp en Wmo –maatwerk voor de regio Twente en voert het contractmanagement voor de gesloten contracten met zorgaanbieders en doet dit voor die onderdelen waar we verplicht regionaal op moeten samenwerken.
- VTT voert de wettelijke taak uit van advies- en meldpunt huiselijk geweld en kindermishandeling.
- Twentse Koers (Coalitions of the Willing) is een domeinoverstijgende netwerksamenwerking tussen de veertien Twentse gemeenten, zorgverzekeraar en zorgkantoor Menzis, GGD Twente en provincie Overijssel. Zij bevordert de samenwerking op het snijvlak van zorg, welzijn en wonen met als doel de zorg beschikbaar, toegankelijk en betaalbaar te houden voor de inwoners in Twente.

Bijdrage verbonden partij: Sportaal BV

Maatschappelijk rendement:

Sportaal heeft de taak om uitvoering te geven aan de ambities uit het vastgestelde sportbeleid. Zo wordt ingezet op het bevorderen van een gezonde leefstijl, het uitbouwen van de maatschappelijke functie van sport, het ontdekken en ontwikkelen van talenten en het versterken van de verenigingskracht.
Dat gebeurt onder andere door sportactiviteiten te organiseren, voor veilige en schone sportaccommodaties te zorgen en sporten voor iedereen bereikbaar te maken. Hiermee draagt Sportaal bij aan de doelstellingen binnen het begrotingsprogramma Vitaal en Sociaal. Door middel van een overeenkomst, opdracht en indicatoren zijn de afspraken met Sportaal vastgelegd en verstrekken we aan hen een exploitatiebijdrage.

02.02 Inwoners kijken naar elkaar om en dragen mede zorg voor elkaars welzijn en bestaan

Sociale netwerken zijn onmisbaar voor een gezond en betekenisvol leven. Een sociaal netwerk betekent: oog hebben voor elkaar, elkaar durven vragen en vertrouwen en elkaar willen helpen, oftewel noaberschap. Een sociaal netwerk bestaat uit mede-inwoners en

organisaties/instellingen (onze partners). Samen versterken zij de sociale veerkracht.
Rol gemeente: we zijn opdrachtgever van onze partners en faciliteren onze partners om hun netwerk te bevorderen en te vergroten. Daarnaast zorgen we ervoor dat voorzieningen in stand gehouden worden en dat we hier met partners aanwezig zijn om laagdrempelig vragen op te vangen.
Vanuit deze rol hebben we als speerpunt:
a. Wij willen dat onze inwoners sociale steun ervaren. In perioden van zware tegenslag kan een sociaal netwerk ook betekenis hebben als vangnet van waaruit mensen opstaan die (tijdelijk) hulp en ondersteuning bieden. Denk aan familie, vrienden en buren.

Indicatoren
Aantal indicatoren: 3

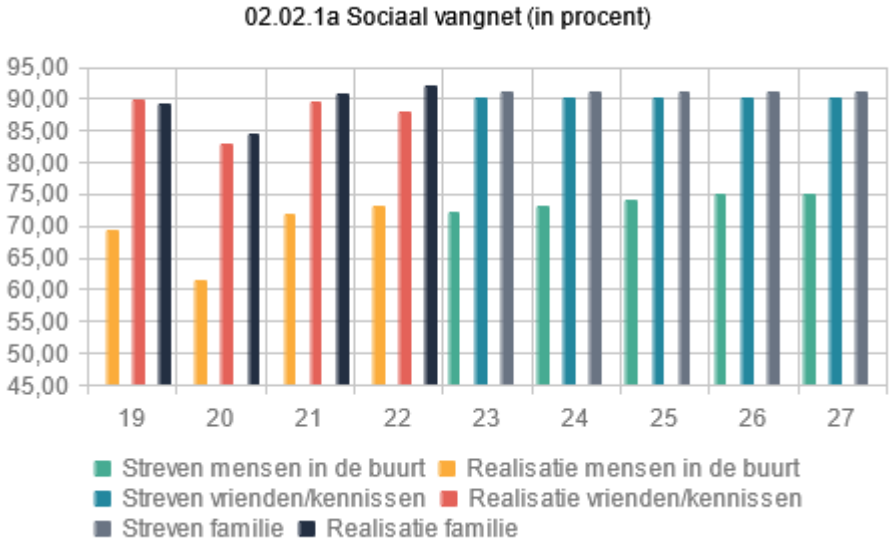

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt a. "We willen dat onze inwoners sociale steun ervaren".
Het sociaal vangnet staat voor de mate waarin mensen kunnen terugvallen op vanzelfsprekende verbanden, zoals familierelaties, vrienden/kennissen en relaties in de buurt.
Streven is een score gelijk aan het sterk-stedelijke gemiddelde (100.000-300.000 inwoners). Bij familie en vrienden/kennissen ligt Enschede nagenoeg gelijk, bij mensen in de buurt blijven we achter, via acties in de buurt gericht op de versterking van de sociale cohesie willen we hiernaartoe groeien.
Bron: Stadspanel Kennispunt Twente en Burgerpeiling (waarstaatjegemeente.nl), tabel 5.17.

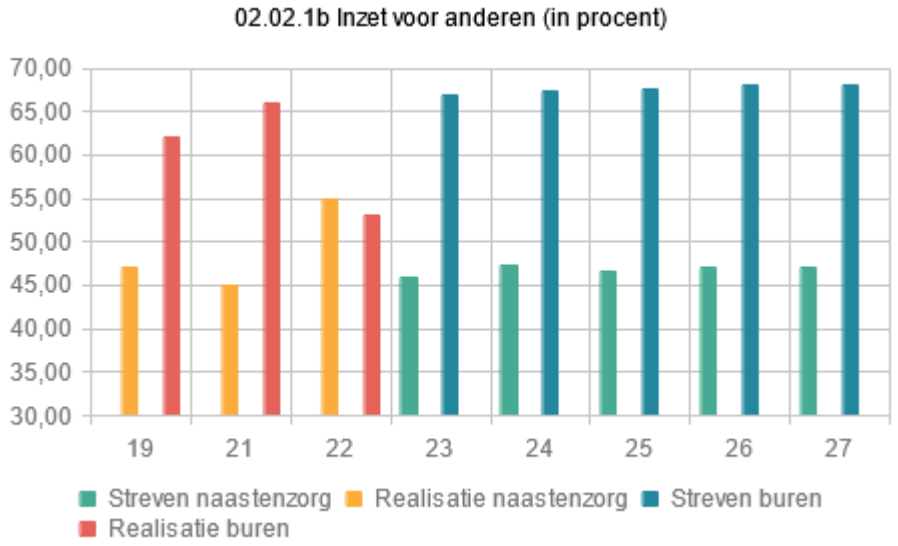

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt a. "We willen dat onze inwoners sociale steun ervaren".
Burenhulprelaties gaan over laagdrempelige en vrijblijvende –alledaagse- activiteiten in vriendschappelijke relaties onder invloed van fysieke nabijheid. De motieven om buren te helpen staan vaak los van de buurt als gemeenschap (w.o. verbondenheid van de buurt) en hebben vooral te maken met de persoonlijke relatie die men heeft met de ander, de sociale afstand en het wederzijds vertrouwen.
Naastenzorg betreft onbetaalde, niet-alledaagse zorg voor een chronisch zieke, gehandicapte of andere hulpbehoevende, waarbij de zorgverlening direct voortvloeit uit een affectieve relatie. Meer intensieve vormen van naastenzorg worden vaak onder de term 'mantelzorg' geschaard.
Streven is een score gelijk aan of hoger dan het sterk-stedelijk gemiddelde. In 2022 zien we bij hulp aan buren een daling en bij naastenzorg een stijging t.o.v. het jaar ervoor. We zijn benieuwd of dit een eenmalige uitschieter door de coronapandemie is. Na de meting 2023, die we weergeven in de Gemeenterekening 2023, kunnen we hier meer inzicht in krijgen. Vooralsnog houden we de lijn zoals is uitgezet in de begroting 2023 aan en bepalen daarop het streven voor 2027.
Bron: Stadspanel Kennispunt Twente en Burgerpeiling (waarstaatjegemeente.nl) tabel 5.7, 5.11 en 5.12

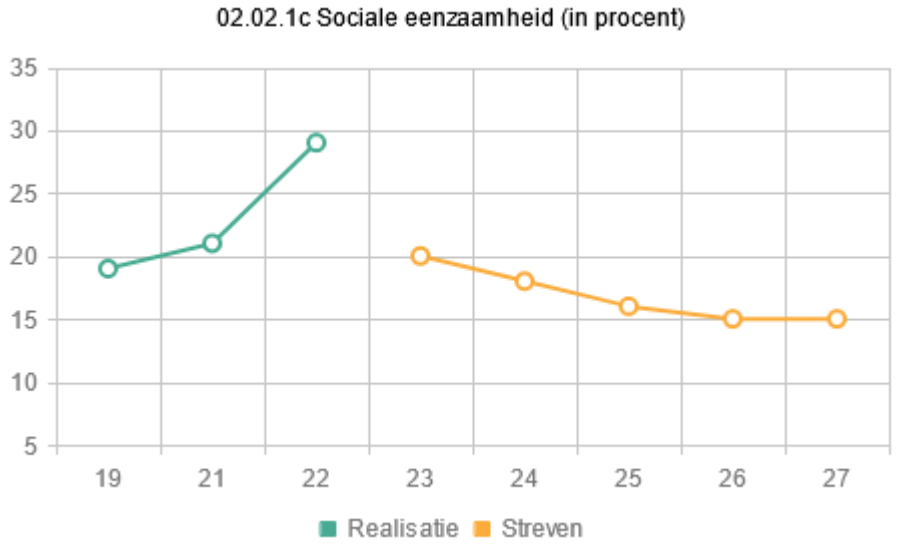

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt a. "We willen dat onze inwoners sociale steun ervaren".
Voor sommige mensen leidt een tekort aan betekenisvolle relaties snel tot gevoelens van eenzaamheid. Eenzaamheid wordt gedefinieerd als het negatief ervaren verschil tussen de gewenste en gerealiseerde relaties. Zowel het aantal sociale contacten als de ervaren kwaliteit van de sociale contacten zijn bepalend voor gevoelens van eenzaamheid. Mensen kunnen zich bijvoorbeeld eenzaam voelen met veel mensen om zich heen, of helemaal niet eenzaam zijn met een klein sociaal netwerk. Dit hangt af van hun eigen beoordeling van de kwaliteit van de contacten. Eenzaamheid heeft ongunstige gevolgen voor de gezondheidsbeleving, het individueel welzijn en de mogelijkheden om op anderen terug te vallen als dat nodig is. Omgekeerd geldt dat hoe meer betekenisvolle sociale contacten men heeft, hoe minder sterk het effect van negatieve levensgebeurtenissen.
Er wordt onderscheid gemaakt tussen emotionele eenzaamheid en sociale eenzaamheid. Sociale eenzaamheid is een persoonlijke, subjectieve ervaring waarin iemand betekenisvolle relaties met een bredere groep mensen zoals buren, kennissen of mensen met dezelfde belangstelling mist.

Streven is om in Enschede de eenzaamheidscijfers in elk geval terug te brengen naar die van sterk-stedelijk gemiddelde (100.000-300.000 inwoners) op korte termijn en de komende jaren hier zelfs onder te krijgen. In 2022 zagen we een stijging van 8 procentpunt t.o.v. het jaar ervoor. We zijn benieuwd of dit het begin van een groei is of een eenmalige uitschieter. Na de meting 2023, die we weergeven in de Gemeenterekening 2023, kunnen we hier meer inzicht in krijgen. Vooralsnog houden we de lijn zoals is uitgezet in de begroting 2023 aan en bepalen daarop het streven voor 2027.
Bron: Stadspanel Kennispunt Twente en Burgerpeiling (waarstaatjegemeente.nl), tabel 5.5 (score soms/vaak).

Acties 2024

Aantal acties: 3

01. We komen met een plan van aanpak voor het versterken van de sociale infrastructuur in de wijken.

De sociale basis bestaat uit twee onderdelen: infrastructuur en producten- en dienstenaanbod. In

2024 brengen we de sociale infrastructuur op wijkniveau in kaart en komen we met een plan van aanpak voor het versterken van die infrastructuur per wijk.

02. Samen met partners blijven we inzetten op het tegengaan van eenzaamheid.

Met een meerjarenplan van aanpak van de actiecoalitie Samen1 Enschede zetten we in op het verminderen en voorkomen van eenzaamheid in Enschede. Dit doen we vanuit een brede lokale samenwerking, met partners uit onderwijs, bedrijfsleven, cultuur, zorg, wonen, welzijn en ouderenorganisaties. In 2024 zetten we in op:
- opnieuw inventariseren van de lopende interventies, activiteiten en netwerken in Enschede;
- versterken en verbreden van de actiecoalitie;
- organiseren van een programma in de landelijk Week tegen Eenzaamheid gericht op ontmoeten, bewustwording en kennisdeling;
- delen, verbinden en ondersteunen van lokale initiatieven.

03. We gaan mantelzorgers extra ondersteunen bij het uitvoeren van hun zorgtaken.

Dit gaan we doen door:
- het verbeteren van de toegang tot regelingen en ondersteuningsvormen en het toegankelijker maken van informatie en advies. Door de Wijkwijzers beter uit te rusten, vrijwilligers specifiek op mantelzorgondersteuning op te leiden en het netwerk van partners hieromheen beter te positioneren;
- ons respijtzorgaanbod uit te breiden waarbij het beter aansluit op de wensen en behoeften van de mantelzorger van nu. Daarbij is ruimte voor nieuwe initiatieven waarbij met name zal worden gekeken naar ondersteuning voor jonge- en werkende mantelzorgers. Dat eerste in het kader van preventie en het tweede omdat het binnen afzienbare termijn de grootste groep mantelzorgers betreft.

03. Elke inwoner heeft de kans zich optimaal te ontwikkelen

Het mag voor de ontwikkeling van inwoners niet uitmaken waar hun wieg heeft gestaan en hoe het leven de inwoner heeft gevormd. Iedereen moet de mogelijkheid hebben het beste en het mooiste uit zichzelf naar boven halen. Daarbij is het van belang om expliciet oog te hebben voor kansen(on)gelijkheid in onze stad. Gelijke kansen mag dus ook betekenen dat je ongelijke ondersteuning biedt. Want iedereen dezelfde uitgangspositie geven is onmogelijk, dus moet je bijsturen op wat er in basis is.

03.01 Iedere jeugdige groeit veilig en stabiel op

De basis voor je leven wordt gelegd in je jeugd. Daarom is er specifiek voor deze groep extra aandacht en inzet. We willen dat iedere jeugdige opgroeit in een stabiel gezin; speelt en deelneemt aan maatschappelijke activiteiten. En passende ondersteuning krijgt waar nodig. We zetten in op het versterken van de eigen kracht van de jeugdige en van het zorgend en probleemoplossend vermogen van het gezin en de sociale omgeving. Zo krijgt hij/zij de kans een zelfredzame, sociaal vaardige en gezonde inwoner te worden.
Rol gemeente: we ondersteunen kind en gezin om veilig en gezond (kansrijk) op te kunnen groeien. Daarnaast ondersteunen we ouders bij het oplossen van opvoedproblematiek met aandacht voor alle leefdomeinen.
Vanuit deze rol hebben we drie speerpunten:
a. Wij willen ouders zo vroeg mogelijk ondersteunen bij opvoedproblematiek. Voor het grootste gedeelte van de jeugdigen en hun ouders is voor het gezond opgroeien van de kinderen een positief opgroei- en opvoedklimaat voldoende. Zij redden zich prima, onder andere door gebruik te maken van de basisvoorzieningen in de stad. Een kleinere groep jeugdigen en hun ouders heeft (tijdelijke) ondersteuning nodig in de vorm van een voorziening. Slechts voor een zeer kleine groep jeugdigen en hun ouders is ingrijpen door de overheid nodig. Dit is het geval als ouders er onvoldoende in slagen om hun opvoedverantwoordelijkheid waar te maken en hun kinderen in de ontwikkeling worden bedreigd, of wanneer een jongere een strafbaar feit heeft gepleegd . Streven is: zo licht als mogelijk, zo zwaar als nodig.

b. Wij willen dat kinderen ‘zo thuis mogelijk’ opgroeien. Kinderen hebben baat bij een stabiele opvoedsituatie met toekomstperspectief. Echter: niet iedere jeugdige groeit door allerlei oorzaken op in een stabiel en veilig gezin. Sommige kinderen wonen, tijdelijk, in een pleeggezin binnen de familie, bijvoorbeeld bij een tante of bij opa en oma, ook wel netwerkpleegzorg genoemd. Andere kinderen wonen in een pleeggezin buiten de familie. Kinderen kunnen ook geplaatst worden in een gezinshuis of een residentiële instelling. Ook deze kinderen moeten een duurzame plek hebben waar zij ’zo thuis mogelijk’ kunnen opgroeien: een pleeggezin of een gezinshuis.
c. Wij willen het bereik van onze voorziening in het kader van kinderarmoede bij de Stichting Leergeld verhogen. Kinderen hebben recht op een toereikende levensstandaard, ook als er thuis weinig te besteden is. Onderzoek wijst uit dat kinderen en jongeren die opgroeien in armoede in hun ontwikkeling worden belemmerd. Nu investeren voorkomt problemen op latere leeftijd. Het helpt ook voorkomen dat kinderen de problemen van hun ouders erven, waardoor armoede overgaat van generatie op generatie. Wij willen dat elk kind ervaart dat hij of zij meedoet en erbij hoort; nú meedoen betekent straks meetellen. Activiteiten als sport, schoolreisjes en muziek horen bij de vorming van ieder kind.

Indicatoren
Aantal indicatoren: 5

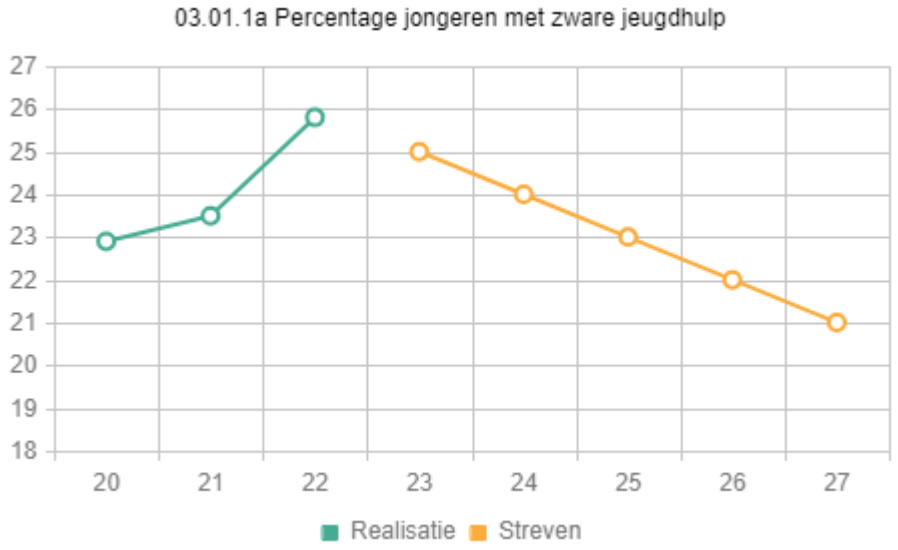

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt a. "Wij willen ouders zo vroeg mogelijk ondersteunen bij opvoedproblematiek".
De indicator laat het percentage van de zware voorzieningen voor Jeugdhulp zien, ten opzichte van het totaal aantal voorzieningen. Onder zware voorzieningen voor Jeugdhulp valt het wonen en verblijf, maatregelhulp (jeugdbescherming, jeugdreclassering en jeugdzorg +), landelijk transitiearrangement (LTA) en beschikbaarheidsvoorzieningen zoals het Coördinatiepunt spoedhulp, crisisbedden en driemilieusvoorzieningen.
Dat we de laatste jaren een lichte stijging zien van het aandeel zware jeugdhulp t.o.v. het totaal aantal voorzieningen, kan te maken hebben met corona, wachttijden en de krappe arbeidsmarkt. De toename in 2022 heeft deels ook te maken met de invoering van het nieuwe woonplaatsbeginsel op 1 januari 2022. Het streven is om deze tendens vanaf 2023 om te buigen naar een daling t.o.v. het totaal aantal voorzieningen.
Bron: Gidso Regie (registratiesysteem Wijkteams).

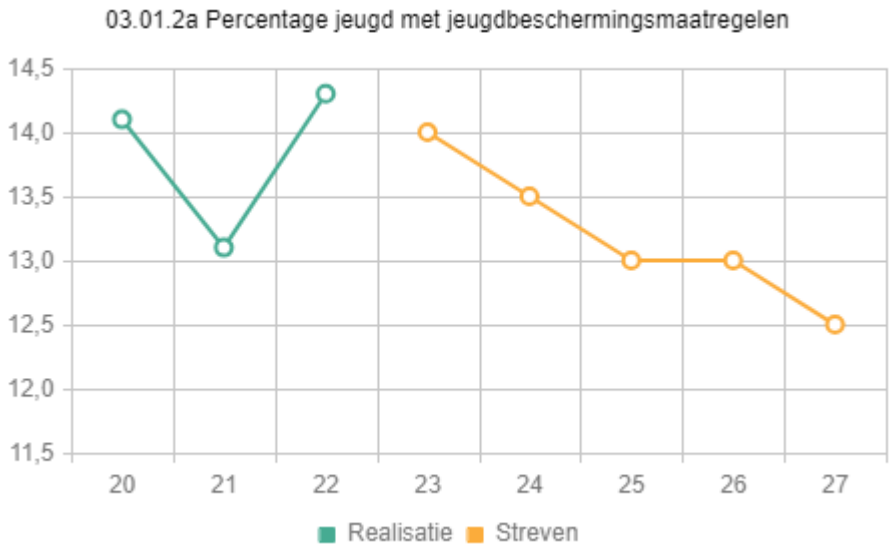

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt b. "Wij willen dat kinderen ‘zo thuis mogelijk’ opgroeien".
De indicator laat het percentage van het aantal unieke kinderen en jongeren met een jeugdbeschermingsmaatregel ten opzichte van het totaal aantal cliënten met Jeugdhulp zien. Jeugdbescherming kan worden ingezet als de kinderrechter jeugdigen onder toezicht stelt wanneer zij opgroeien in een situatie waarin hun welzijn of gezondheid bedreigd wordt. Het gezin krijgt te maken met een gezinsvoogd en krijgt hulp aangeboden. Ouders blijven zo veel mogelijk zelf verantwoordelijk voor de opvoeding en verzorging van hun kinderen. De hulp is vooral gericht op het vergroten van de mogelijkheden van ouders om deze verantwoordelijkheid te dragen. De hulp kan ook gericht zijn op het vergroten van de zelfstandigheid van een jeugdige.
We streven er naar dat via vroegtijdig signaleren en hulp bieden in situaties waarin het welzijn of de gezondheid van kinderen bedreigd wordt, het aantal uithuisplaatsingen afneemt vanaf 2023.
Bron: Gidso Regie (registratiesysteem Wijkteams).

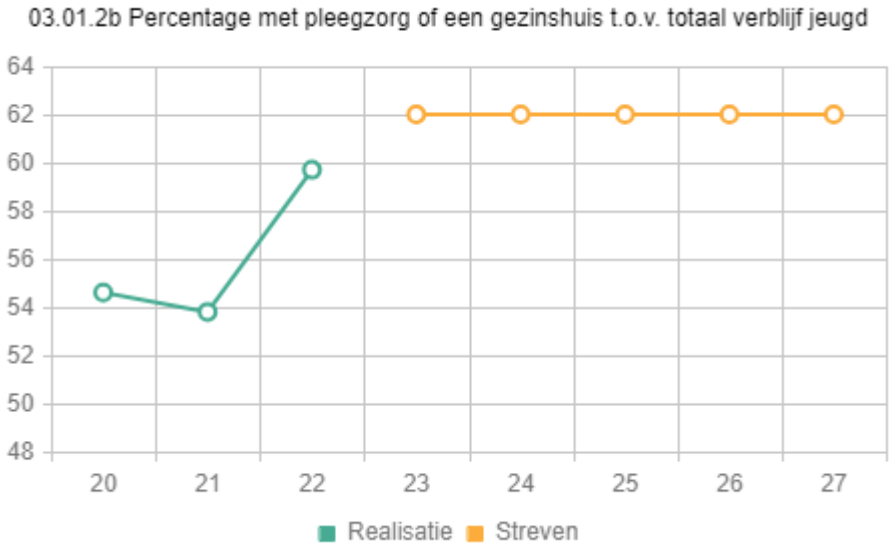

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt b. "Wij willen dat kinderen ‘zo thuis mogelijk’ opgroeien".
In deze indicator wordt het percentage van het totaal aantal jongeren met pleegzorg of een plaatsing in een gezinshuis afgezet tegen het totaal aantal jongeren met Jeugdhulp wonen & verblijf.
We streven naar een duurzame woonsituatie voor kinderen die niet thuis kunnen opgroeien. Plaatsing in een pleeggezin of gezinshuis heeft dan de voorkeur boven andere verblijfsvoorzieningen. Tussentijdse cijfers over 2023 laten een verbetering zien ten opzichte van 2022. Daarmee zet de in 2022 ingezette trend van een hogere verwachte aantal duurzame plekken in pleeggezinnen of gezinshuizen zich voort.
Bron: Gidso Regie (registratiesysteem Wijkteams).

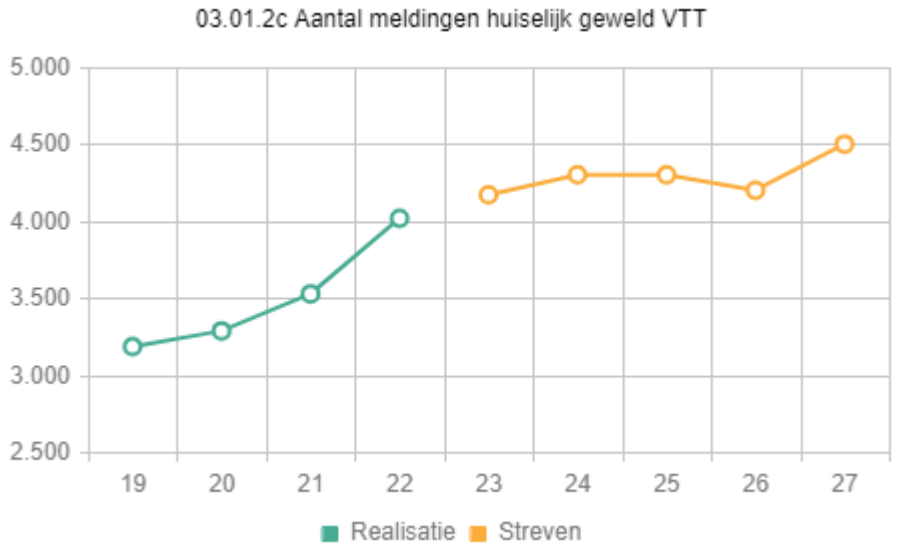

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt b. "Wij willen dat kinderen ‘zo thuis mogelijk’ opgroeien".
Huiselijk geweld is geweld door iemand uit de huiselijke kring van het slachtoffer, hierbij gaat het om geweld in afhankelijkheidsrelaties. Deze indicator omvat alle meldingen van de verschillende vormen Huiselijk geweld. Veilig Thuis Twente (VTT) werkt vanuit een regionale beleidsvisie en is actief voor geheel Twente. Deze indicator betreft derhalve het jaarlijkse aantal meldingen van huiselijk geweld in geheel Twente.
Sinds medio 2022 kampt VTT met een oplopende werkvoorraad. De oorzaak is een aanzienlijke toename van meldingen; ten opzichte van de cijfers in 2019 is er een groei te zien van 26,8 % in 2022. Dit is aanzienlijk hoger dan we in onze prognose hadden voorspeld. En deze stijgende lijn zet zich voort. In de eerste helft van 2023 is er een stijging van meldingen van 44,2% ten opzichte van de eerste helft 2019. Dit past in het landelijk beeld; meer Veilig Thuis-organisaties kampen met een toename van meldingen. Deze ontwikkeling geeft reden om te breken met de dalende ambitie en een hogere streefwaarde voor 2027 op te nemen. We streven uiteindelijk weer naar een afname en een verbetering van de veiligheid van onze inwoners in gezins- en thuissituaties. De aanpak van Huiselijk geweld is echter een kwestie van voortdurende inzet en vraagt om een lange adem en lef.
Bron: registratiesysteem Veilig Thuis Twente.

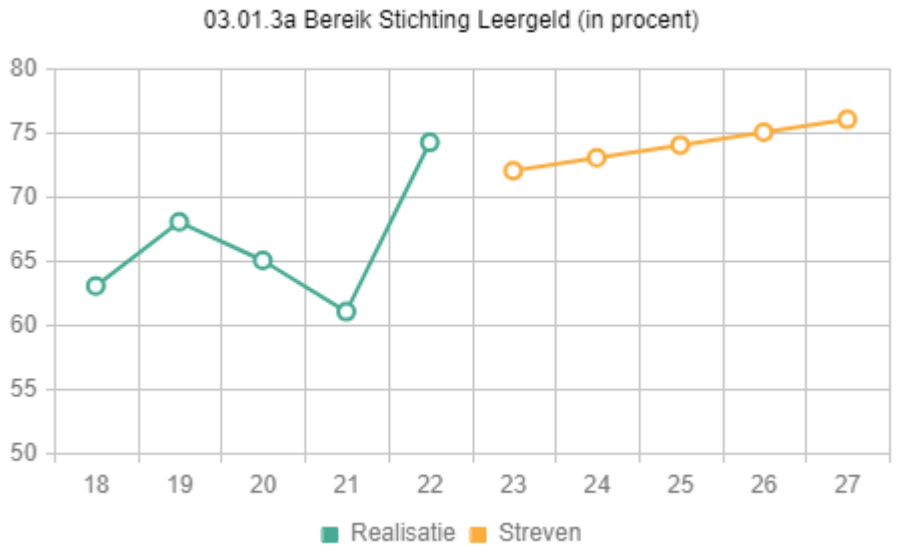

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt c. "Wij willen het bereik van onze voorziening in het kader van kinderarmoede bij de Stichting Leergeld verhogen". In deze indicator wordt het aantal unieke kinderen dat een verstrekking van de Stichting Leergeld heeft ontvangen weergegeven in een percentage ten opzichte van de totale groep kinderen van 4-18 jaar dat leeft in een gezin dat moet rondkomen met een inkomen onder 120% van het wettelijk sociaal minimum. De Stichting Leergeld Enschede zet zich -naast andere partijen- in om te voorkomen dat kinderen die in armoede leven in een sociaal isolement terechtkomen.
In de kadernota 'Rondkomen met je inkomen' zijn bereiksdoelstellingen t/m 2024 opgenomen voor de Stichting Leergeld. Deze doelstelling is in de nota vastgelegd op 75%. In 2020 en 2021 heeft Stichting Leergeld een daling in bereik laten zien, met name als gevolg van de coronacrisis. In afstemming met de Stichting Leergeld is de bereiksdoelstelling nu vastgesteld op een minimaal bereik van 75% in 2026 (niet als ondergrens, maar als realistisch streven). In 2022 haalde de stichting een bereik van ruim 74% en 2023 laat in de halfjaarcijfers een forse stijging zien. Voor 2023 is de doelgroep verbreed naar 130% WSM, maar de stijging concentreert zich in de groep tot 120% WSM. De komende jaren moeten laten zien of de daling door de coronacrisis blijvend omgebogen is.
Bron: CBS en Stichting Leergeld.

Acties 2024

Aantal acties: 2

01. We stellen een Lokale strategie Duurzame Jeugdhulp Enschede op.

Het doel van dit project is om te komen tot een goed onderbouwde strategie voor duurzame jeugdhulp. Hieronder verstaan we een strategie, waarbij minder jeugdigen minder lang (intensieve) jeugdhulp nodig hebben, omdat ze veilig en stabiel opgroeien. Enschedese jeugdigen en gezinnen die dat nodig hebben, kunnen we zo blijven helpen. De maatregelen uit de landelijke Hervormingsagenda worden voor Enschede vertaald in deze lokale strategie. Naast een strategie voor de middellange termijn, kijken we ook welke quick wins er voor de korte termijn in de alledaagse praktijk te behalen zijn.

02. We vertalen het Toekomstscenario jeugd en gezinsbescherming naar de praktijk.

In 2024 onderzoeken we hoe het landelijk vastgestelde toekomstscenario in de Twentse praktijk kan werken. Hoe kunnen de organisaties in de jeugdbeschermingsketen de samenwerking verbeteren, waardoor casuïstiek sneller kan worden opgepakt en jeugdigen en hun ouders eerder kunnen worden geholpen?

03.02 Iedere inwoner neemt volwaardig deel aan de samenleving
Afkomst, geslacht, milieu, opleiding en inkomen (bij jeugd van ouders), fysieke of verstandelijke beperking, bepalen nog te veel de invulling van talentontwikkeling, opleiding en werk. We maken van gewoon meedoen niet een individueel gevecht, maar een taak die we als samenleving hebben te vervullen. Hierbij letten we op een supporterende omgeving, voldoende passende plekken voor onze inwoners om mee te doen al dan niet via een passende plek op de arbeidsmarkt.
Rol gemeente: op basis van vertrouwen investeren in mensen door middel van het beschikbaar stellen van voorzieningen.
Vanuit deze rol hebben we drie speerpunten:
a. Wij willen de maatschappelijke inzet onder onze inwoners vergroten. Participatie, het meedoen en bijdragen aan de maatschappij, vertegenwoordigt voor een persoon allerlei positieve aspecten zoals zingeving, zelfontplooiing, verbondenheid en sociaal contact. Maar participatie heeft in veel gevallen ook expliciete maatschappelijke relevantie en -baten. Bij dit subdoel ligt de focus op betekenisvolle participatie oftewel maatschappelijke inzet. Dit betreft vormen van actieve participatie die van belang zijn voor het individu, én tot doel hebben anderen te helpen of bij te dragen aan de leefomgeving of maatschappij.
b. Wij willen dat onze inwoners kunnen deelnemen aan de samenleving zonder dat ze daarbij beperkingen ervaren. Inwoners kunnen uiteenlopende uitdagingen ervaren die een hindernis vormen voor de gewenste mate van eigen kracht, zelfredzaamheid en het volwaardig kunnen deelnemen aan het maatschappelijk leven. Beperkingen kunnen op fysiek, psychisch, taalvaardig en/of financieel gebied zijn.
c. We willen dat de inwoners van 70 jaar en ouder in staat zijn thuis te blijven wonen met of zonder ondersteuning. Doel van de Wmo is om mensen zo lang mogelijk zelfstandig te laten wonen en deel te laten nemen aan het dagelijks leven, al dan niet met behulp van voorzieningen uit de Wmo. Dit sluit aan bij de wens van veel ouderen. Het stelt ze in staat om in de eigen vertrouwde omgeving met hun vertrouwde netwerk te blijven. Daarnaast geldt voor veel ouderen dat ze hun lage woonlasten behouden. Er kleven natuurlijk ook nadelen aan langer thuis blijven wonen, de woning moet toekomstbestendig gemaakt worden, sommige ouderen ervaren eenzaamheid en ondersteuning is vaak wenselijk. Het is belangrijk om per individu te blijven kijken naar de afweging tussen de voor- en nadelen.

Indicatoren
Aantal indicatoren: 6

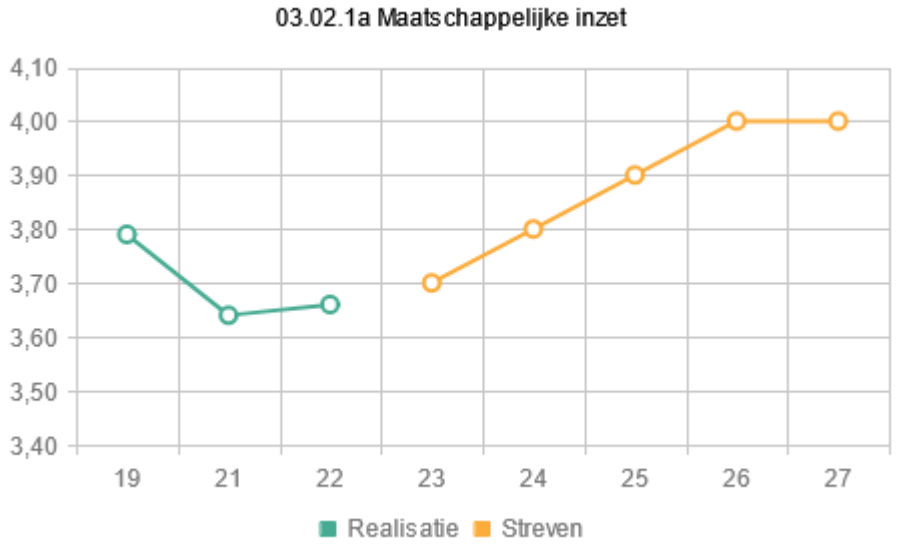

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt a. "We willen de maatschappelijke inzet onder onze inwoners vergroten".
Deze indicator is een totaalscore van het percentage inwoners dat zich inzet voor a. buren, buren in een zorgwekkende situatie (eenzaamheid, zelfverwaarlozing of andere probleemsituatie), verenigingsleven, vrijwilligerswerk en/of zorg aan een hulpbehoevende naaste (mantelzorg) in de afgelopen 12 maanden.
Streven is de score van het sterk-stedelijke gemiddelde (gemeentegrootte 100.000-300.000 inwoners), dat rond de 4,0 ligt. We zetten in op het versterken van de sociale basis, zodat inwoners zichzelf kunnen redden via de aanwezigheid van voorzieningen in de buurt.
Bron: Stadspanel Kennispunt Twente en Waarstaatjegemeente.nl

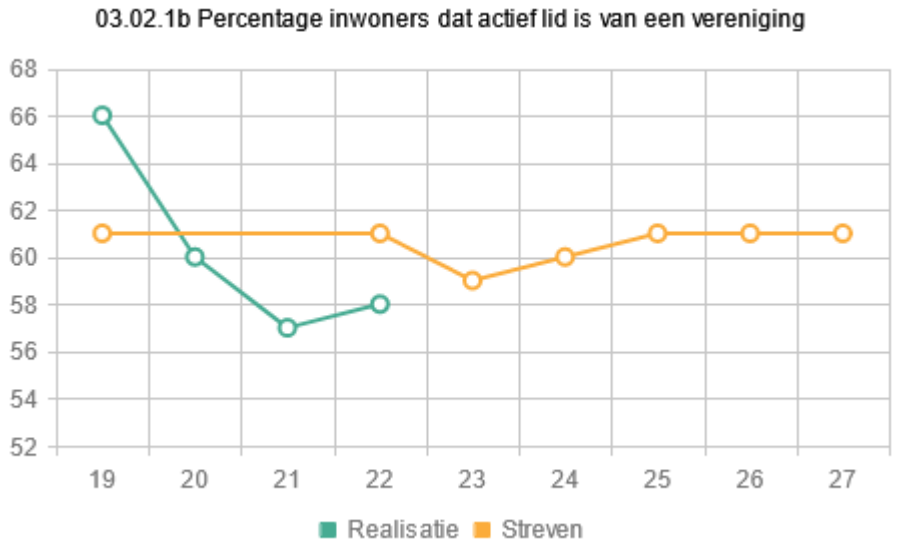

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt a. "We willen de maatschappelijke inzet onder onze inwoners vergroten" en is een specificatie van de indicator maatschappelijke inzet.
Het betreft inwoners die lid zijn van een Enschedese vereniging of organisatie op het gebied van sport, hobby, cultuur, religie, natuur- en milieu, vakbond, jongeren, ouderen, vrouwen, gehandicapten, migranten, wijkraad, buurtcommissie, bewonerscommissie, politiek, zorg- of hulpverlening en dergelijke en actief deelnemen aan de activiteiten van de club.
Er is deze eeuw sprake van een stabiele lijn, variërend tussen 57% en 63%, met een kleine uitschieter in 2019 (66%). Streven is de score van het sterk-stedelijke gemiddelde (gemeentegrootte 100.000-300.000 inwoners). In 2021 was de score van Enschede nagenoeg gelijk. De score ligt ook op het landelijk niveau.
Bron: stadspanel Kennispunt Twente

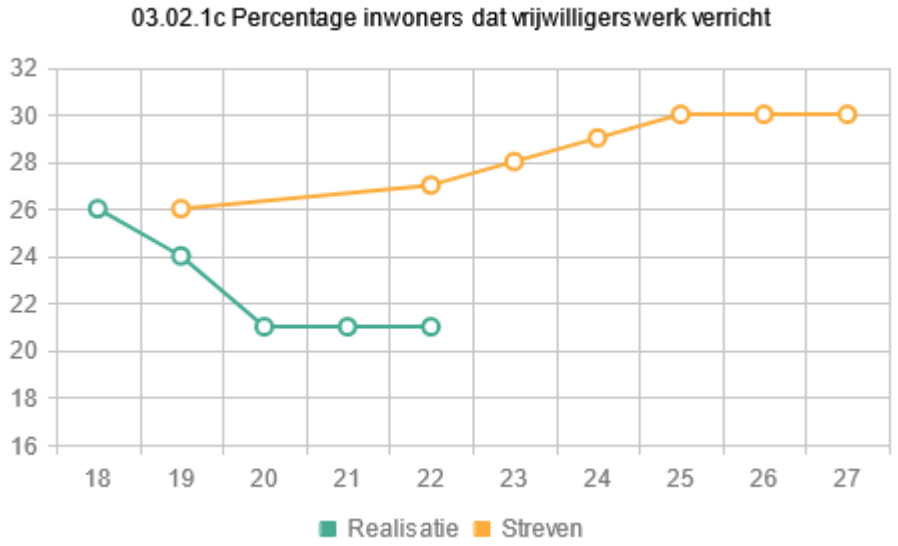

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt a. "We willen de maatschappelijke inzet onder onze inwoners vergroten" en is een specificatie van de indicator maatschappelijke inzet.
Vrijwilligerswerk is werk dat in georganiseerd verband onbetaald wordt uitgevoerd, bij een sportvereniging, hobbyvereniging, cultuurvereniging, kerkgenootschap of andere religieuze vereniging, natuur- en milieuvereniging, school, wijkraad/activiteiten, buurtcommissie/buurthuis, bewonerscommissie, vakvereniging, ouderenbond, vrouwenvereniging, migrantenorganisatie, politieke partij, jongerenorganisatie, gehandicaptenorganisatie, zorg- of hulpverleningsorganisatie, mantelzorgondersteuning, andere vereniging of club. We meten hier het vrijwilligerswerk met structureel karakter.
Enschede scoort op deze indicator hetzelfde als landelijk. Het beleid is gericht op een hogere vrijwillige inzet van de inwoners, daarom streven we naar geleidelijke toename. Daarbij zagen we tussen 2018 en 2020 een lichte krimp en daarna een stabilisatie. De streefwaarde is gebaseerd op de scores voor 2018 (start vorige IPC-beleidscyclus). Gelet op de trend nadien is het de vraag of de vermelde streefwaarden nog reëel zijn, de score van 2023 kan daar meer inzicht in geven, als eerste jaar na de coronapandemie.
Bron: Stadspanel Kennispunt Twente

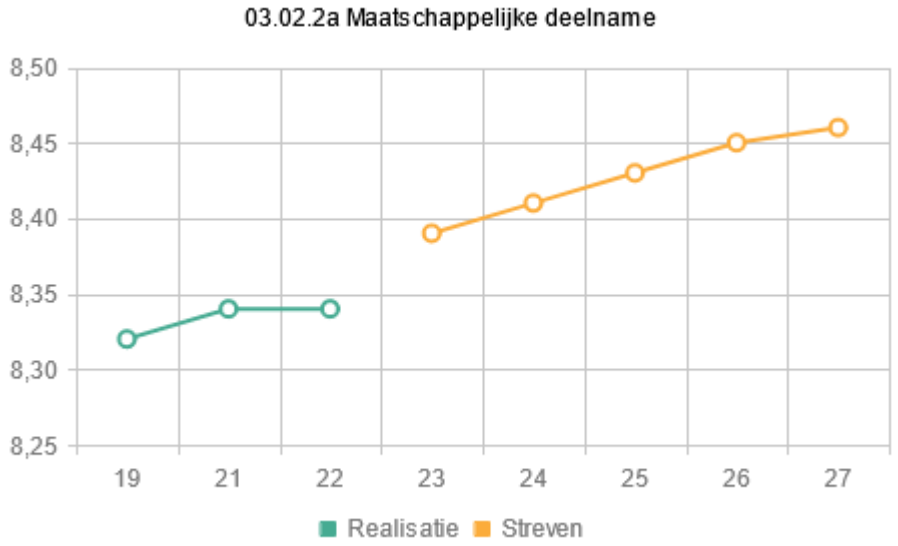

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt b. "We willen dat onze inwoners kunnen deelnemen aan de samenleving zonder dat ze daarbij beperkingen ervaren".
Deze indicator is een optelsom (schaalscore) van zeven onderdelen: (algemene) lichamelijke gezondheid, fysiek functioneren (bewegen), geestelijke gezondheid, taal & cultuur, financieel, gevoel er niet bij te horen/niet thuis te voelen en anders.
Vanaf 2015 is er sprake geweest van een stijging van 0,12 (op de schaalscore), deze stijging willen we doorzetten. Daarbij zijn we benieuwd of in 2022 sprake is van een stabilisering of een afrondingskwestie. In de jaarrekening 2023 kunnen we hier meer over zeggen. Op lichamelijke gezondheid en taal & cultuur scoren we iets beter dan landelijk, bij de onderdelen geestelijke gezondheid en gevoel er niet bij te horen scoren we iets lager en op de andere drie onderdelen scoren we hetzelfde als landelijk.
Bron: Stadspanel Kennispunt Twente en Burgerpeiling (waarstaatjegemeente.nl) tabel 5.2 en 5.3

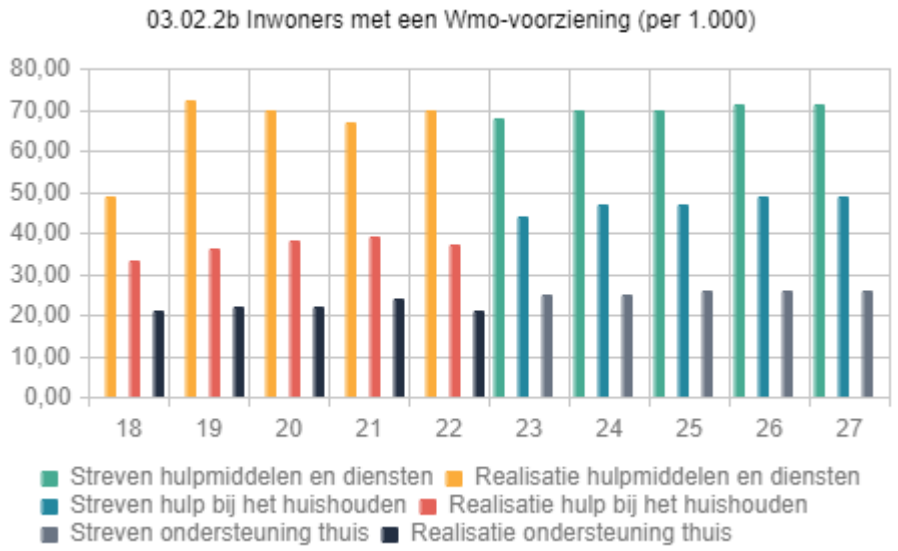

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt b. "Wij willen dat onze inwoners kunnen deelnemen aan de samenleving zonder dat ze daarbij beperkingen ervaren".
Een Wmo voorziening is ondersteuning binnen het kader van de Wet Maatschappelijke ondersteuning geleverd in de vorm van een product of dienst die is afgestemd op de wensen, persoonskenmerken, mogelijkheden en behoeften van een individu. In deze indicator wordt het aantal inwoners van Enschede (per 1.000 inwoners) in de eerste helft van een jaar getoond met een Wmo voorziening, te weten Ondersteuning thuis, Hulp bij het huishouden en Hulpmiddelen en diensten. Door de versterking van de sociale basis is de verwachting dat de verwachte groei kan worden gestabiliseerd doordat we meer inzetten op algemene vrij toegankelijke voorzieningen in de wijken en buurten. Het Rijk is van plan om per 2026 de inkomensafhankelijke eigen bijdrage weer in te stellen door middel van een nieuw wetsvoorstel. Dit geldt voor alle Wmo voorzieningen. Vanwege het vallen van het kabinet Rutte IV is nu nog niet bekend of dit onderwerp controversieel wordt verklaard en daardoor vertraging oploopt. De verwachting is dat na invoering van deze wet het beroep op Wmo voorzieningen afvlakt, doordat inwoners met een hoger inkomen bij een nieuwe aanvraag afzien van de inzet via de gemeente omdat de eigen bijdrage hiervoor hoger is dan wanneer de ondersteuning zelf wordt georganiseerd. Bron: Wmo voorspelmodel (vng.nl) en Dashboard - Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein - Enschede (waarstaatjegemeente.nl)

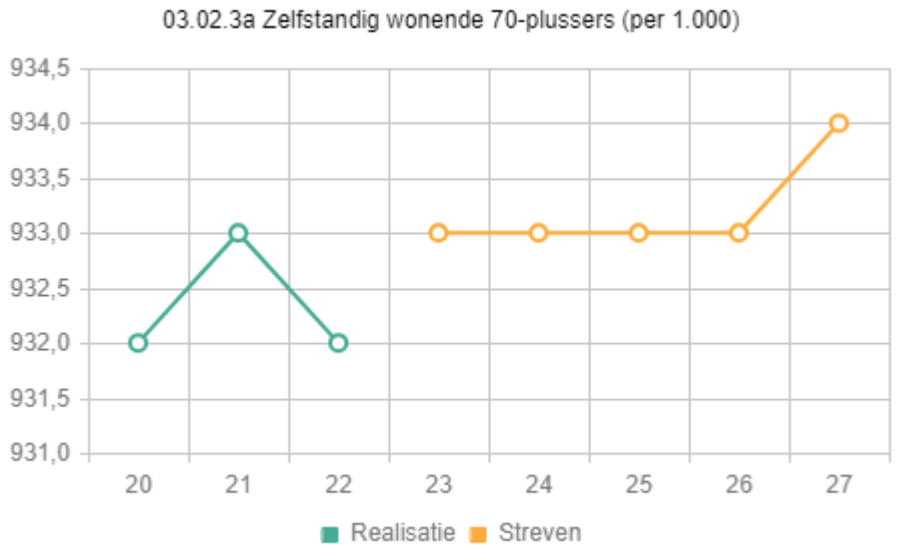

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt c. "We willen dat de inwoners van 70 jaar en ouder in staat zijn thuis te blijven wonen met of zonder ondersteuning". In deze indicator wordt het aantal zelfstandig wonende inwoners van Enschede van 70 jaar en ouder per 1000 inwoners getoond. Dit wordt gemeten aan de hand van het aantal ouderen met een indicatie voor de wet langdurige zorg die niet zelfstandig wonen.
De afgelopen jaren is het aantal ouderen wat zelfstandig woont stabiel gebleven. Dit is te verklaren doordat er een aantal grote langdurige zorginstellingen in Enschede zijn, met een regionale functie. Het Zorgkantoor is bezig het aantal intramurale plekken in Enschede te beperken. Dit heeft als effect dat het aantal inwoners dat zelfstandig woont iets groter wordt. Door de vergrijzing stijgt het aantal ook. De gemeente Enschede heeft geen invloed op deze indicator, anders dan vanuit o.a. het bestemmingsplan verdere scheiding van wonen en zorg (extramuralisering) mogelijk te maken.
Bron: CBS, Monitor Sociaal Domein Wmo.

Acties 2024

Aantal acties: 8

01. We stellen in 2024 een beleidskader Wmo op.

Het huidige beleidskader dateert uit 2015. Sindsdien heeft er op dit gebied veel gespeeld, met name door landelijke keuzes en gerechtelijke uitspraken. Daarnaast is de visie op Inclusief Enschede in 2023 geformuleerd. In 2024 gaan we daarom het beleidskader Wmo actualiseren en koppelen we daaraan een uitvoeringsprogramma.

02. We voeren het beleidskader 'Toezicht en handhaving Wmo en Jeugd' 2022-2025 uit.

In juni 2022 is dit kader door de raad vastgesteld. Jaarlijks vertalen we dit kader in een uitvoeringsprogramma, nu voor 2024. Belangrijke accenten in 2024 zijn:
- In het kader van de aanbesteding Wmo toetsen we zorgaanbieders. Daarbij wordt ook de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob) toegepast.
- We zetten de deelname aan de proeftuin Aanpak Zorgfraude voort, waarin wordt geëxperimenteerd met werkwijzen.

03. We komen met een kadernota "Platina Perspectief".

Er zijn steeds meer mensen die zorg nodig hebben en minder mensen die zorg kunnen bieden. Een van de redenen hiervoor is vergrijzing. Vraag is "wat is nodig om waardig oud te kunnen worden in Enschede?". Thema's daarbij zijn zoal wonen, sociaal netwerk, voorzieningen en zorg. Op basis van de opbrengsten van de themabijeenkomst hierover in 2023 stellen we in 2024 een kadernota en een uitvoeringsprogramma op, waarin we aangeven wat onze inzet voor de komende vijf jaar is.

04. We voeren het inclusiebeleid uit.

Naast het uitvoeren van de beleidsnota LHBTI+ zijn de speerpunten in 2024:
- aan de hand van de uitkomsten van de stadsgesprekken stellen we een uitvoeringsprogramma ten aanzien van racisme en discriminatie op;
- we voeren het plan van aanpak uit om het VN-verdrag voor mensen met een handicap een integraal onderdeel te laten zijn van de beleidsontwikkeling op de terreinen openbaar vervoer, sport, zorg, wonen, mobiliteit, toegankelijkheid en ruimtelijke ordening.

05. We zetten in het kader van de Wet Inburgering 2021 in op het sneller toeleiden naar werk.

Statushouders die zich in Enschede vestigen, worden intensief begeleid, gericht op inburgering, het leren van de taal en het vinden van werk. In 2024 zetten we in op het sneller toeleiden naar werk. Het Rijk en de VNG hebben hiervoor een landelijk plan van aanpak opgesteld, met als doel in samenhang de verschillende oorzaken voor de achterblijvende arbeidsmarktpositie van statushouders aan te pakken. Dit plan hebben we eind 2023 vertaald naar Enschede, waarbij we de lokale knelpunten (zowel inhoudelijk als financieel) inzichtelijk hebben gemaakt. In 2024 starten we met de uitvoering van dit lokale plan van aanpak. Daarmee geven we ook invulling aan de motie "Meer statushouders sneller aan het werk" (nr. 467, 18 juli 2023).

06. We stellen een integraal meerjarig beleidsprogramma migratie & integratie op.

De komende jaren verwelkomen we veel nieuwe Enschedeërs. Het gaat hierbij om statushouders, asielzoekers, alleenstaande minderjarige vreemdelingen, maar ook arbeidsmigranten en studenten. Als opvolger van het actieprogramma 'Meedoen en Thuisvoelen' komen we met een meerjarig integraal beleidsprogramma voor een inclusieve stad. We verbinden dat wat we al doen en werken domein-overstijgend samen aan de opgaven rondom wonen, onderwijs, werk, samenleven, zorg, voorzieningen en menselijk kapitaal.

07. We openen een semipermanente locatie voor het AZC.

Op 24 juli 2023 is de tijdelijke locatie voor de opvang van 550 asielzoekers geopend. In 2024 openen we in overeenstemming met het raadsbesluit (3 juli 2023) en de afspraken met het Rijk wordt een semipermanente locatie. Deze locatie wordt conform de wensen en bedenkingen van de raad ingericht tot tenminste 24 juli 2028, met de optie deze termijn jaarlijks te verlengen. De komst van het AZC maakt dat we ook aandacht moeten hebben voor de opgaven op andere beleidsterreinen zoals onderwijs, integratie en (jeugd)zorg.

08. We vangen Oekraïense vluchtelingen op.

We nemen onze verantwoordelijkheid voor een passende bijdrage aan de opvang voor

Oekraïense ontheemden. We onderzoeken de mogelijkheden om in 2024 hieraan gestand te doen. Nu de opvang naar verwachting langer zal gaan duren, zullen we meer aandacht hebben voor de kwalitatieve eisen die gesteld worden aan de gemeentelijke opvang. De nieuwe Tijdelijke wet opvang ontheemden Oekraïne gaat naar verwachting begin 2024 in. Daarmee is de opvangtaak niet langer een burgemeestersbevoegdheid, maar een taak aan het college van burgemeester en wethouders. In 2024 betrekken we de raad bij de plannen en uitvoering voor de gemeentelijke opvang van Oekraïners.

03.03 Iedere inwoner ontwikkelt zijn talenten (door)

We willen dat al onze inwoners hun talenten kunnen blijven doorontwikkelen, van jong tot oud. Hierbij willen we dat het milieu waarin je opgroeit (gezin, school, vereniging, buurt e.d.) geen rol speelt in de hoeveelheid kansen die je geboden krijgt. Daarbij begint het vanaf jonge leeftijd, waarbij er nauw samengewerkt moet worden met scholen. Maar zien we als gemeente ook een belangrijke rol in het klaarstomen voor de arbeidsmarkt voor al onze inwoners.

Rol gemeente: onze rol begint bij onze jeugd en jongeren. Hierbij sturen we op vroegtijdige preventie. Daarnaast sturen we op schoolgang en handhaven daar op. We zorgen dat er hulp komt voor jongeren met psychische problemen om toch door te kunnen met school en opleiding. We financieren het onderwijs om een breder aanbod te doen en het middenveld om veel jongeren te bereiken. Verder willen we dat ook als je ouder bent of nieuw bent in Nederland je kansen hebt om je verder door te ontwikkelen. We stimuleren een leven lang onderwijs.

Vanuit deze rol hebben we als speerpunt:

a. Wij willen dat onze inwoners een startkwalificatie hebben. Een schooldiploma vergroot de kans op participatie via betaald werk. Voor een startkwalificatie voor de arbeidsmarkt is een opleiding mbo2, havo-, vwo-, of hoger vereist. De inzet van de gemeente is om te voorkomen dat jongeren afhaken en om hen alsnog een diploma te laten behalen. Daarnaast ben je nooit te oud om te leren en zetten we in op een leven lang leren.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 1

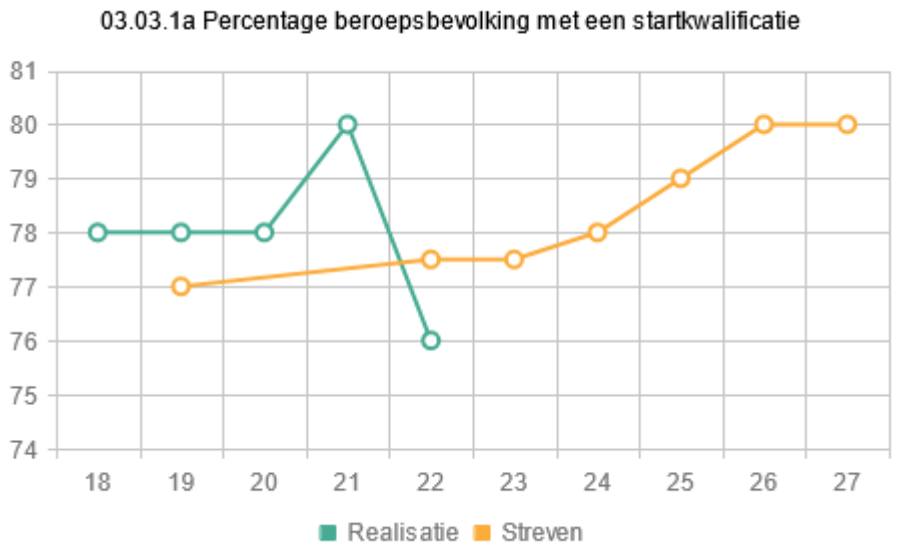

Toelichting
Deze indicator heeft betrekking op het speerpunt a. "We willen dat onze inwoners een startkwalificatie hebben".
Het hebben van een startkwalificatie (een diploma mbo2, havo-, vwo-, of hoger) is enorm belangrijk om een zelfstandig leven op te bouwen en te leiden. Zonder startkwalificatie is de kans zes keer zo groot op maatschappelijke uitval. Als je geen startkwalificatie haalt is de kans één op drie dat je een participatiewet uitkering nodig hebt. Daarom willen wij dat zoveel mogelijk inwoners een startkwalificatie hebben.
We hanteren als streefwaarde de Europese doelstelling van 80%. Dat is ambitieus en de komende jaren blijven we daar waarschijnlijk onder. Ook blijkt de waarde regelmatig te schommelen. Dat komt waarschijnlijk doordat de samenstelling van de beroepsbevolking per jaar verschilt.
Onze inzet is vooral gericht op jongeren tot 27 jaar. Samen met het onderwijs en andere (zorg-) partners proberen we te voorkomen dat jongeren afhaken op school. Als dat wel gebeurt, gaan we met de jongeren aan de slag om alsnog een terugkeer naar school mogelijk te maken. Voor jongeren waar verder studeren echt geen optie is, zorgen we voor goede begeleiding naar en ondersteuning op de arbeidsmarkt.
In 2023 heeft het CBS de cijfers vanaf 2014 herberekend, waardoor de scores tot en met 2020 een paar procentpunten hoger uitvielen, dit is aangepast in de realisatie, niet in de streefwaarden.
Bron: CBS-EBB

Acties 2024

Aantal acties: 2

01. We voeren de nota Kansrijk Enschede 2023-2033 uit.

Na de vaststelling van de nota Kansrijk Enschede in 2023 ligt het accent voor 2024 en verder volop op de uitvoering. De extra middelen die de raad beschikbaar heeft gesteld maken het mogelijk nieuwe activiteiten op te starten, zoals substantiële naschoolse programma's in de kwetsbare wijken en extra aandacht voor de jongste kinderen (pilot met kleinere peutergroepen). Die extra aandacht en verrijking heeft direct impact op (de kansen van) het kind. Daarnaast worden de middelen ook gebruikt om activiteiten voort te zetten die anders, vanwege stijgende kosten, beperkt of wegbezuinigd zouden moeten worden. Zo kan bijvoorbeeld de extra inzet van IKC-wijkcoaches die in 2022 is gestart worden voortgezet. In 2024 willen we ook verdere stappen zetten gericht op concretisering van een Familiehuis en we stellen het vervolgprogramma van De Twentse Belofte op voor de periode 2025-2028.

02. We borgen de pilot jongeren met schulden en voeren de pilot jongeren & criminaliteit uit.

In de pilot *Jongeren met schulden* heeft een jongerencoach 45 jongeren geholpen bij het maken van een budgetplan en het ordenen van administratie als basis om op zoek te gaan naar de beste optie richting een schuldenvrije toekomst. Dit bleek een succesvolle aanpak. In 2024 gaan we deze pilot omzetten in structureel beleid.
Van de jongeren in het traject Twentse Belofte is zo'n 20% in aanraking met justitie geweest en/of hebben banden met het criminele circuit. Ongeveer de helft van deze jongeren is dusdanig ''zwaar'' dat ze een gevaar vormen voor hun omgeving. Reclassering is niet altijd betrokken. Meer dan 90% wil uit deze situatie komen, maar ze weten niet hoe en kunnen dat ook niet alleen. In de pilot *Jongeren & criminaliteit* wordt gewerkt met een persoonlijke één-op-één aanpak: een jongerencoach staat náást de jongere, luistert oprecht, onderhoudt structureel contact, biedt concrete hulp en neemt regie op de aanpak. Doel is los te komen van de criminaliteit en een diploma te behalen. Eind 2024 evalueren we deze eenjarige pilot .

Nieuw of aanpassing beleid 2024	
Beleidsveld	**Onderwerp**
Vitaal & Sociaal	Indien noodzakelijk bijstelling Beleidskader Rondkomen met je inkomen op basis van de evaluatie.
Vitaal & Sociaal	Ambitiedocument over gezondheid & vitaliteit
Vitaal & Sociaal	Uitvoeringsprogramma Preventie (raadsvoorstel of raadsbrief)
Vitaal & Sociaal	Uitvoeringsprogramma Sport, bewegen en spelen (raadsvoorstel of raadsbrief)
Vitaal & Sociaal	Plan van aanpak buitensportroutes
Vitaal & Sociaal	Beleidskader Wmo
Vitaal & Sociaal	Kadernota Platina Perspectief

Wettelijk verplichte indicatoren

Op grond van het Besluit begroting en verantwoording zijn onderstaande indicatoren opgenomen. De indicatoren gelden voor iedere gemeente en zijn bedoeld om gemeenten met elkaar te kunnen vergelijken. Dit is mogelijk via www.waarstaatjegemeente.nl.

	Beleidsveld	Naam indicator	Eenheid	Jaar	Score	Bron
17.	4. Onderwijs	Absoluut verzuim	Aantal per 1.000 inwoners 5-18 jaar	2022	1,0	DUO/Ingrado
18.	4. Onderwijs	Relatief verzuim	Aantal per 1.000 inwoners 5-18 jaar	2022	19	DUO/Ingrado
19.	4. Onderwijs	Voortijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (vsv-ers)	% deelnemers (12 - 23 jaar) aan het VO en MBO onderwijs	2021	2,5	DUO/Ingrado
20.	5. Sport, cultuur en recreatie	Niet-sporters	%	2020	52,3	Gezondheidsmonitor volwassenen en ouderen (GGD, CBS, RIVM)
22.	6. Sociaal domein	Jongeren met een delict voor de rechter	% 12- t/m 21-jarigen	2021	1	Verwey Jonker Instituut - Kinderen in Tel
23.	6. Sociaal domein	Kinderen in uitkeringsgezin	% kinderen tot 18 jaar	2021	10	CBS
29.	6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdhulp	% van alle jongeren tot 18 jaar	2022	14,3	CBS
30.	6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdbescherming	% van alle jongeren tot 18 jaar	2022	2	CBS
31.	6. Sociaal domein	Jongeren met jeugdreclassering	% van alle jongeren van 12 tot 23 jaar	2022	0,5	CBS
32.	6. Sociaal domein	Cliënten met een maatwerkarrangement Wmo	Aantal per 10.000 inwoners	2022	1.060	CBS

Wat mag het kosten?

Om de gestelde doelen te bereiken zijn per doel lasten begroot voor 2024. Deze bedragen worden ingezet voor het realiseren van de acties (onder 'Wat gaan we doen') maar ook voor het realiseren van de reguliere werkzaamheden. Onderstaande grafiek geeft per product inzicht in de beschikbaar gestelde budgetten.

Vitaal en sociaal: Lasten per product in 1.000 euro

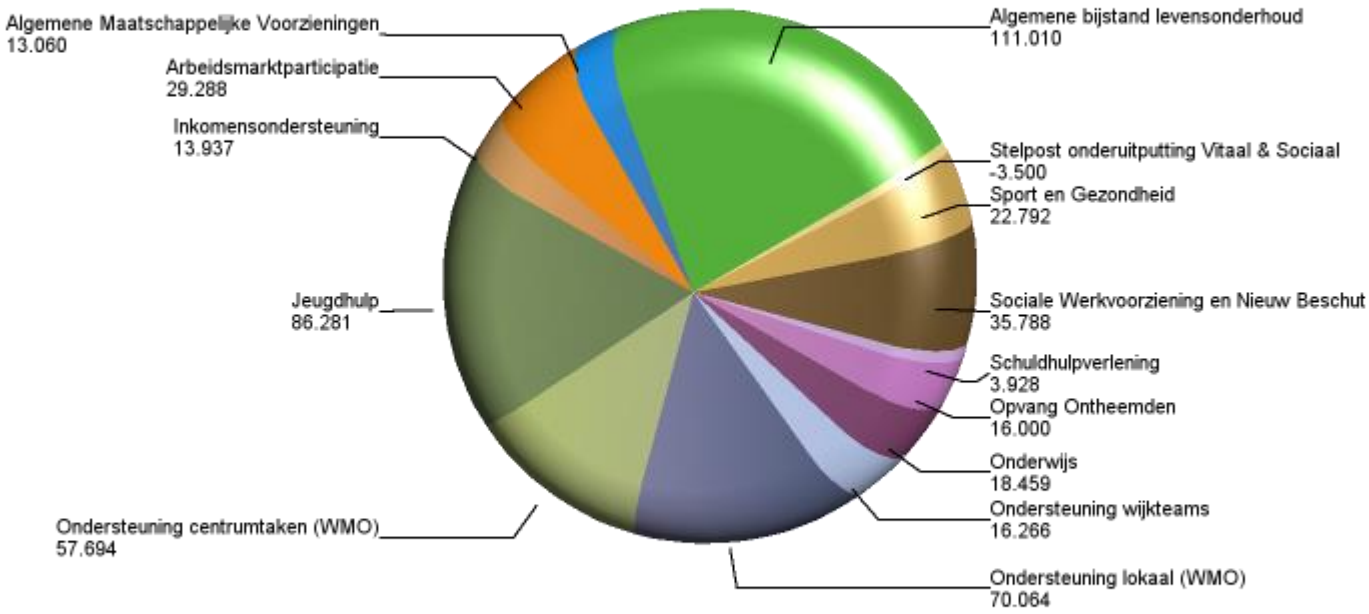

Onderstaande tabel geeft inzicht in de meerjarige ontwikkeling van de lasten, baten en reserve mutaties.

Vitaal en sociaal Bedragen x 1.000 euro	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Lasten	437.246	466.546	491.064	484.830	474.268	463.411
Baten	122.292	148.851	158.638	155.720	154.591	144.876
Saldo van baten en lasten	**314.954**	**317.695**	**332.426**	**329.110**	**319.677**	**318.536**
Storting reserves	23.224	2.641	1.836	821	1	1
Onttrekking reserves	20.461	12.130	9.416	800	496	196
Resultaat	**317.718**	**308.206**	**324.845**	**329.131**	**319.182**	**318.341**

Toelichting
De lasten stijgen in de begroting 2024 met 24,5 miljoen euro ten opzichte van de begroting 2023. De belangrijkste oorzaken zijn:

- hogere lasten voor de groei op uitgaven voor Jeugdhulp (10,1 miljoen euro) als gevolg van het woonplaatsbeginsel, volumegroei en stijging van de gemiddelde kosten per cliënt (6,3 miljoen euro). Deze onderdelen van groei aan uitgaven zijn opgenomen als knelpunten in het Middelenkader en worden in 2024 nog gedekt uit de beschikbare middelen in de reserve "hervormingsagenda en exploitatieontwikkeling jeugd". Hogere lasten als gevolg van de inschatting van de uitkomsten uit het onderzoek "reële prijs" (2,5 miljoen euro), in de huidige marktomstandigheden zal dat leiden tot een bijstelling van de huidige tarieven. Lagere lasten door het vervallen van specifieke uitkeringsmiddelen (SPUK) voor regionale activiteiten voor investeringen in de (kleinschaligheid naar) driemilieusvoorzieningen waarvoor Enschede als centrumgemeente fungeert (3,6 miljoen euro). Hogere lasten vanuit verdere afspraken met het Rijk over de Hervormingsagenda Jeugd (1,1 miljoen euro). Hogere lasten als gevolg van het toekennen van loon- en prijsindexatie voor 2024 (3,0 miljoen euro). Hogere lasten als gevolg van tariefstijging 2023 op basis van nacalculatie op de OVA-indexatie 2022, waardoor de tarieven met 0,76% extra verhoogd moeten worden conform contractuele afspraken (500.000 euro). Dit verschil is als knelpunt in het middelenkader opgenomen. Hogere lasten ten behoeve van de extra inzet voor de te verwachten herindicaties en overige kleine posten (300.000 euro);
- hogere lasten bij het product Ondersteuning Lokaal (Wmo) (9,0 miljoen euro) als gevolg van het toekennen van loon-en prijscompensatie (2,5 miljoen euro). Hogere lasten als gevolg van de inschatting van de uitkomsten uit het onderzoek "reële prijs" (2,4 miljoen euro). Hogere lasten als gevolg van extra tariefstijgingen bij de ondersteuning huishouden, hulpmiddelen en vervoer die als knelpunt in de Zomernota 2023 zijn toegekend (1,3 miljoen euro). Hogere lasten in verband met extra uitgaven voor herindicaties en volumeontwikkelingen waar middelen in de Zomernota 2023 voor zijn toegekend (1,2 miljoen euro). Hogere lasten als gevolg van de effecten van aanbesteding Huishoudelijke Ondersteuning voor de implementatie van een nieuw normenkader en de harmonisering van het uurtarief. Dit knelpunt is via de Zomernota 2023 toegekend (2,1 miljoen euro). En lagere uitgaven bij een aantal kleinere posten (500.000 euro);
- hogere lasten bij het product Sport & Gezondheid (2,7 miljoen euro) als gevolg van de intensiveringen vanuit de begroting 2023 voor preventie en uitvoeringsnota sport (2,7 miljoen euro). Hogere lasten als gevolg van loon-en prijscompensatie, ook voor SamenTwente (1,3 miljoen euro). Lagere lasten mede als gevolg het wegvallen van diverse incidentele budgetten uit 2023 (1,3 miljoen euro).
- lagere lasten bij het product Inkomensondersteuning (6,3 miljoen euro) als gevolg van het vervallen van incidentele middelen voor de Energietoeslag (6,3 miljoen euro) en middelen Noodfonds (1 miljoen euro). Hogere lasten door toekenning van loon- en prijscompensatie (550.000 euro) en intensiveringen van uit de Zomernota en Gemeentebegroting (450.000 euro);
- lagere lasten bij het product Ondersteuning Centrumtaken (Wmo) (2,7 miljoen euro) als gevolg van een daling door een incidentele bijdrage vanuit beschermd wonen voor het middelkader zoals besloten bij de Zomernota 2023 (2,5 miljoen euro) en een (voorlopige) daling van de uitkering in het kader van het Nationaal Actieplan Dakloosheid (1,3 miljoen euro). Bij de meicirculaire 2024 worden deze middelen alsnog verwacht. Tenslotte een stijging van met name door loon-en prijsaanpassingen (1,1 miljoen euro);
- lagere lasten bij het product Schuldhulpverlening (1,5 miljoen euro) met name als gevolg van het vervallen van middelen uit de meicirculaire 2023 en resultaatsbestemming 2022 voor Vroegsignalering en het vervallen van middelen uit de meicirculaire 2023 voor Armoede en Schulden;

- hogere lasten bij het nieuwe product Opvang Ontheemden binnen Vitaal en Sociaal (16 miljoen euro), voorheen Samenleving en Bestuur. Het budget betreft een normbedrag per dag per gerealiseerde opvangplek;
- lagere lasten bij het product SW (1,6 miljoen euro) als gevolg van lagere loonkosten van SW-medewerkers door het krimpende personeelsbestand van de oude Wsw (2,2 miljoen euro). Hogere lasten voor de loonkosten en uitvoering van Nieuw Beschut en loon-en prijscompensatie (600.000 euro);
- lagere lasten bij het product Algemeen Maatschappelijke Voorzieningen (1,2 miljoen euro) als gevolg van een lagere onttrekking (bijdrage) uit de Investeringsreserve Sociaal domein (1,1 miljoen euro). Lagere lasten als gevolg van het vervallen van incidentele middelen (bestemmingsvoorstellen jaarrekening 2022 en eenmalige intensiveringen uit de begroting 2023 (800.000 euro). Hogere lasten als gevolg van de loon-en prijscompensatie en uitgaven voor de wijkwijzers (700.000 euro);
- hogere lasten bij het product Ondersteuning Wijkteams (700.000 euro) met name als gevolg van het toekennen van loon-en prijscompensatie;
- overige verschillen zijn er bij de producten Algemene bijstand levensonderhoud (400.000 euro lagere lasten), Arbeidsmarktparticipatie (100.000 euro lagere lasten) en Onderwijs (100.000 euro lagere lasten).

De baten stijgen in de begroting 2024 met 9,8 miljoen euro ten opzichte van de begroting 2023. De belangrijkste oorzaken zijn:

- lagere baten bij het product Jeugdhulp (3,6 miljoen euro). Het gaat hier om de (per saldo) wijziging in de middelen voor de specifieke uitkeringen voor de driemilieusvoorzieningen (centrummiddelen ten behoeve van investeringen in kleinschalige woonvoorzieningen);
- lagere baten bij het product Onderwijs (1,9 miljoen euro), met name als gevolg van het vervallen van de incidentele middelen Nationaal Programma Onderwijs en het wegvallen van middelen vanuit de meeneemregeling voorgaande jaren Onderwijsachterstandenbeleid;
- hogere baten bij het product Ondersteuning Centrumtaken (Wmo) (700.000 euro), vooral als gevolg van de gebruikelijk bijdrage van de regiogemeenten voor de medefinanciering van loon-en prijsstijgingen voor de Maatschappelijke opvang en Vrouwenopvang;
- hogere baten bij het nieuwe product Opvang Ontheemden binnen Vitaal en Sociaal (16 miljoen euro), voorheen Samenleving en Bestuur. Het betreft een normbedrag per dag per gerealiseerde opvangplek;
- lagere baten bij het product Arbeidsmarktparticipatie (700.000 euro), met name als gevolg van verlaging van de specifieke uitkering voor leerroutes Inburgering en een lagere vergoeding vanuit SZW voor de kosten van het regionaal mobiliteitsteam;
- lagere baten bij het product Sport en Gezondheid (500.000 euro), met name als gevolg van lagere diverse specifieke uitkeringen van het rijk en wegvallend bijdragen van regiogemeenten voor de ijsbaan;
- bij overige producten lagere baten van per saldo 200.000 euro.

De mutatie op stortingen (805.000 euro) in de reserves in de begroting 2024 ten opzichte van 2023 betreft:

- Reserve hervormingsagenda en exploitatieontwikkeling Jeugdhulp (805.000 euro): de dotatie aan de reserve daalt door een afname van de extra ontvangen rijksmiddelen Jeugdhulp. Deze extra middelen worden (na aftrek bijdrage algemene middelen en eerdere knelpunten) in de reserve gestort voor de jaren 2022 tot en met 2025.

De belangrijkste mutatie op onttrekkingen (2,7 miljoen euro) aan de reserves in de begroting 2024 ten opzichte van 2023 betreffen:

- een daling van 1,9 miljoen euro als gevolg van het vervallen van de bestemmingsvoorstellen uit de Jaarrekening 2022 en decembercirculaire 2022 (o.a. Mantelzorg, Speeltuinen, Sociale Basis, Inburgering, Uitvoering en Implementatie Breed Offensief, Maatregelen energierekening en de investeringen via de investeringsreserve sociaal domein). Deze middelen zijn in 2023 aan de reserve weerstandsvermogen onttrokken;
- een toename van 6,3 miljoen euro voor Jeugd: in het middelenkader 2024 wordt op voorhand een onttrekking aan de reserve begroot voor de effecten van het woonplaatsbeginsel, volumegroei en stijging van de gemiddelde kosten per cliënt;
- een daling van 6,1 miljoen euro van de reserve voor Inkomensondersteuning. Deze afname wordt veroorzaakt door het vervallen van de onttrekking voor de Energietoeslag en een hogere onttrekking aan de reserve Noodfonds;
- een daling van 600.000 euro uit de reserve investeringsagenda en de reserve maatschappelijke functie sport vanwege het incidentele karakter van deze uitgaven in 2023 voor de clustering van sportparken;
- een daling van 400.000 euro van de reserve voor Onderwijs vanwege de eenmalige onttrekking aan de reserve in 2023 voor Kansengelijkheid.

Meer info	**Klik hier voor meer informatie over reguliere werkzaamheden en beleidsnota's.**
Portefeuillehouders	Niels van den Berg, Jeroen Diepemaat, Harmjan Vedder, Arjan Kampman
Concerndirecteur	Djoerd de Vos Koelink

3.2 Duurzaam wonen, leven en werken

Strategische opgave: Groen en duurzaam Enschede

Doel	Subdoel	Link
01. Enschede is klimaatneutraal *totale lasten (x 1.000 euro): 3.126,00*	01.01 We verlagen de CO2 uitstoot onder andere door energiebesparing en opwek van hernieuwbare energie	Indicatoren: 2 Aantal acties: 6
	01.02 We verminderen aardgasgebruik door woningen en bedrijven aardgasvrij te maken.	Indicatoren: 2 Aantal acties: 3
02. Enschede is klimaatbestendig en waterrobuust ingericht *totale lasten (x 1.000 euro): 0,00*	02.01 We passen de omgeving aan op de klimaatverandering	Indicatoren: 1 Aantal acties: 3
03. Enschede is groen en biodivers *totale lasten (x 1.000 euro): 0,00*	03.01 Samen zorgen we voor een groene omgeving met meer planten en dieren	Aantal acties: 9
04. Enschede is circulair *totale lasten (x 1.000 euro): 0,00*	04.01 We hergebruiken producten en materialen zodat grondstoffen hun waarde behouden	Indicatoren: 2 Aantal acties: 4

De strategische opgaven zijn sterk vervlochten met de Sustainable Development Goals (SDG). De Verenigde Naties hebben deze 17 duurzame ontwikkelingsdoelstellingen opgesteld. Deze vormen samen de wereldwijde duurzaamheidsagenda tot 2030.

Deze strategische opgave draagt bij aan de volgende sustainable development goals (SDG's). Voor uitleg zie bijlage 6.8

Strategische opgave: Aantrekkelijk Enschede

Doel	Subdoel	Link
05. Enschede heeft veel baankansen *totale lasten (x 1.000 euro): 14.276,00*	05.01 Enschede/Twente is meer verbonden met aanliggende economische centra (agglomeratiekracht)	Indicatoren: 2 Aantal acties: 1
	05.02 In Enschede groeien de banen op de toplocaties	Indicatoren: 3 Aantal acties: 7
	05.03 In Enschede kunnen bestaande en nieuwe bedrijven verantwoord/duurzaam/groen groeien en innoveren	Indicatoren: 2 Aantal acties: 8
06. Talent wordt aangetrokken, vastgehouden en ontwikkeld *totale lasten (x 1.000 euro): 79.687,00*	06.01 De stedelijke voorzieningen zijn divers en attractief voor inwoners en bezoekers (nationaal en internationaal)	Indicatoren: 2 Aantal acties: 3
	06.02 De nieuwe woonmilieus zijn attractief, betaalbaar en toekomstbestendig	Indicatoren: 4 Aantal acties: 13
	06.03 Talent weet waarom Enschede aantrekkelijk is om te wonen, leven en te werken	Indicatoren: 3 Aantal acties: 2
07. In Enschede kun je prettig en gezond wonen en leven *totale lasten (x 1.000 euro): 86.825,00*	07.01 Wijken en buurten zijn veilig, gezond en leefbaar	Indicatoren: 1 Aantal acties: 12
	07.02 Enschede heeft een goede interne bereikbaarheid	Indicatoren: 1 Aantal acties: 7

De strategische opgaven zijn sterk vervlochten met de Sustainable Development Goals (SDG). De Verenigde Naties hebben deze 17 duurzame ontwikkelingsdoelstellingen opgesteld. Deze vormen samen de wereldwijde duurzaamheidsagenda tot 2030.

Deze strategische opgave draagt bij aan de volgende sustainable development goals (SDG's). Voor uitleg zie bijlage 6.8

Wat willen we bereiken?

Algemeen
In 2024 werken we aan de lange termijn oplossingen voor de korte termijn vraagstukken die voor een deel in 2023 opdoemden. Energiearmoede wordt bijvoorbeeld aangepakt via verduurzaming van woningen. De woningnood wordt aangepakt met de grote gebiedsontwikkelingen uit de investeringsagenda, een versnelling van de bouw van huurwoningen en het bouwen voor doelgroepen. Onze inzet op het tegengaan van hittestress, reductie van CO2 uitstoot en een groenere leefomgeving dragen bij aan een betere gezondheid. De krappe arbeidsmarkt zorgt ervoor dat er meer mensen aan het werk zijn waardoor de bestaanszekerheid omhoog gaat. We willen het bedrijfsleven helpen om een goede slag te maken naar brede welvaart. De baankansen worden hiermee ook duurzamer.

Groen en duurzaam Enschede
We streven ernaar om in 2024 de energiearmoede te verkleinen en om meer woningen geïsoleerd te krijgen zodat er minder gas wordt verbruikt. De CO2 uitstoot van woningen en industrie moet omlaag. Hiervoor zetten we ons energieloket in, verduurzamen we woningen met de laagste energielabels en zetten we ons in voor de TOF regeling (Twente Ontzorg Financiering). We combineren de middelen die we vanuit verschillende instanties krijgen zo goed mogelijk. We gebruiken de uitvoeringsgelden van het klimaatakkoord om in Twekkelerveld en Enschede Zuid een verduurzamingsslag te maken.

We willen meer duurzame energie opwekken via zonne-energie, zo mogelijk via wind en we onderzoeken of we een eigen energiemaatschappij op gaan richten. Netcongestie en overbelasting van het energienetwerk vragen veel aandacht in 2024. We gaan met onze partners in overleg om de energie-infrastructuur toekomstbestendiger te maken. Tegelijkertijd moeten we ons voorbereiden op een paar grote wetswijzigingen die op ons afkomen. Dit betreffen de Energiewet en 2 wetten rondom de warmtetransitie.

Water en waterkwaliteit worden steeds belangrijker. We gaan door met klimaatadaptieve maatregelen als het terugbrengen van natuurlijke waterlopen, de aanleg van beken en het klimaatadaptiever maken van de openbare ruimte. Bodem en ondergrond worden steeds belangrijker: ze dragen bij aan de realisatie van maatschappelijke opgaven als energietransitie, klimaatadaptatie en biodiversiteit.

In 2024 starten we met de uitvoering van het Groenambitieplan Enschede. We streven naar een Enschede als één groot groen park voor mens, plant en dier. Hiervoor gaan we onder andere plannen maken voor de binnenstad, de parken, vergroenen we de singel en de wijken, werken we aan groene verbindingen tussen het landelijk gebied en de binnenstad (de groene wiggen) en verhogen we de biodiversiteit.

In het landelijke gebied spelen veel zaken: klimaat, stikstofreductie, natuurherstel, waterkwaliteit, verduurzaming van de landbouw, handhaving en veiligheid. Op deze thema’s gaan we via gebiedsgerichte aanpakken in gesprek met inwoners, ondernemers en agrariërs. Het thema landbouw wordt steeds belangrijker.

We streven naar afvalpreventie en meer duurzame consumptie. Hiervoor gaan we een Grondstoffenvisie opstellen en starten we met de pilot gratis grofvuil ophalen. We gaan zelf meer circulair inkopen en begeleiden ondernemers om te komen tot meer circulaire bedrijfsplannen.

Aantrekkelijk Enschede
Enschede wil economisch groeien zonder dat dit ten koste gaat van toekomstige generaties. Brede welvaart staat daarbij centraal. Daarom maken we een slag met de verduurzaming van onze bedrijventerreinen. We hebben in onze stad te maken met een tekort aan kwalitatief goede ruimte voor bedrijven. Daarom bereiden we de besluitvorming voor waar we een nieuw duurzaam bedrijventerrein ontwikkelen.

Als stad en regio willen we antwoorden kunnen geven op de grote maatschappelijke vraagstukken van nu. Innovatie is daarbij cruciaal. Daarom werken we aan het versterken van onze innovatiekracht. We leggen daarbij nadruk op de chiptechnologie en de medische technologie. We werken hiervoor nauw samen met de regio via onder andere de Twente Board en de nieuwe middelen vanuit de regiodeal die beschikbaar komen.

Een aantrekkelijke stad staat of valt met de aantrekkingskracht van onze binnenstad. Ook daar werken we in 2024 aan via het actieplan binnenstad, het opzetten van een BIZ (bedrijven investeringszone) en het vergroenen van de binnenstad. We bereiden ons voor op het emissievrij maken van de binnenstad per 2025. Hiernaast investeren we in de cultuurregio Twente. Hiervoor zetten we in op creatieve broedplaatsen, bibliotheken, erfgoed en jongerencultuur. We gaan meer investeren in minder evenementen om de kwaliteit van evenementen in onze stad te verhogen.

De druk op de woningmarkt is hoog. We willen bijdragen aan een voldoende gevarieerd woningaanbod dat zich richt op verschillende doelgroepen en verschillende woonwensen. We doen dat door verschillende nieuwe ontwikkelingen op te starten of verder te brengen. Doel is om meerdere ijzers in het vuur te hebben zodat later in de realisatie bij vertraging in een project een ander project versneld kan worden. We hebben in 2024 met name aandacht voor het versneld realiseren van sociale huurwoningen in het kader van bestaanszekerheid. We doen dat samen met de corporaties. De investeringsagenda maakt het mogelijk om grote gebiedsontwikkelingen op te pakken, voor te bereiden en uit te voeren.

We trekken intensief op met Hengelo en Almelo in het kader van lobby, de regionale stedelijke investeringsagenda en de SHE (spoorzone Hengelo Enschede).

In 2024 gaan we de omgevingsvisie opleveren. De visie geeft richting aan de vraagstukken binnen de fysieke leefomgeving van onze stad. Dit gaat onder meer over de ruimtelijke vertaling van de groei van onze stad, de daaraan verbonden woon- en werkopgaven, de klimaatadaptatie en de energietransitie.

Bij alles wat we doen is water en bodem is leidend. We hanteren dit principe in onze omgevingsvisie. Dat leidt tot betere afwegingen in locatiekeuzes voor bijvoorbeeld woningbouw en bedrijventerreinen. Niet ingrijpen in het natuurlijk systeem is het uitgangspunt. Daarmee voorkomen we dat we kosten afwentelen op de toekomst of verschuiven naar andere locaties.

Vanuit het rijk staan ons meerdere wetswijzigingen te wachten. Naast de wetswijzigingen op het gebied van energie en warmte, betreft dit ook de invoering van de omgevingswet en de invoering van de Wet Kwaliteitsborging. Deze wetten vragen een goede voorbereiding van onze kant. De dienstverlening moet op peil blijven.

Met middelen vanuit de strategische investeringsagenda zetten we verder in op wijkaanpak, energiearmoede en verduurzaming van woningen in Enschede. Dit doen we in Twekkelerveld waar in 2024 onder andere gewerkt wordt aan de realisatie van ‘Huis van de Wijk’. In Zuid zetten we extra in op herstructurering en verduurzaming van de woningen. We starten hier een participatietraject op.

In het kader van interne bereikbaarheid maken we het netwerk van mobiliteitshubs af. Hierdoor bieden we ruimte aan deelmobiliteit door de hele stad. Daarnaast realiseren we enkele belangrijke schakels in ons fietsnetwerk F35. We verbeteren de wegverbinding voor het wegverkeer via de Oostweg met een fietsbrug over de Keppelerdijk en een ongelijkvloerse aansluiting op de N35. Omdat de verkeersveiligheid is verslechterd, zetten we extra in op verkeersveiligheidsmaatregelen op knelpunten, rond scholen en in de wijken. We maken een concreet plan voor een parkeergarage en ondergrondse fietsenstalling bij station Enschede om zo klaar te zijn voor verdere ontwikkelingen in Centrumkwadraat en de bereikbaarheid van de hele gemeente.

Kaders uit de zomernota
waar mogelijk hebben we bij de acties al aangegeven waar we de extra middelen vanuit de investeringsagenda of de zomernota voor inzetten (denk aan het groenambitieplan en het actieplan binnenstad). De mbo studentambtenaar wordt vanaf 2024 structureel gefinancierd.

Wat gaan we doen voor de Strategische opgave: Groen en duurzaam Enschede ?

De opgave “groen en duurzaam Enschede” is de basis voor een veilige, gezonde en aantrekkelijke leefomgeving voor mensen, dieren en planten.

01. Enschede is klimaatneutraal
Enschede wil een aantrekkelijke en leefbare gemeente zijn voor iedereen die er woont, werkt of op bezoek komt. Nu en in de toekomst. Daarom maken we ons sterk voor maatregelen die de opwarming van de aarde beperken. Hiervoor stappen we over van fossiele brandstoffen (zoals aardgas of-, steenkool) naar duurzame energie (zoals zonenergie-, of, windenergie). Ons doel is het aandeel duurzame energie tot 2030 met minimaal 8% te verhogen. In 2050 is de CO2 uitstoot teruggebracht naar nul en zijn woningen en bedrijven van het aardgas af.

01.01 We verlagen de CO2 uitstoot onder andere door energiebesparing en opwek van hernieuwbare energie
Om Enschede klimaatneutraal te maken, werken we aan verduurzaming van industrie & bedrijvigheid, elektriciteit, mobiliteit, landbouw en landgebruik, innovatie, streven we naar klimaatneutraal gemeentelijk vastgoed in 2040 en zetten we in op energiebesparing bij of vervanging van schoolgebouwen.

Indicatoren
Aantal indicatoren: 2

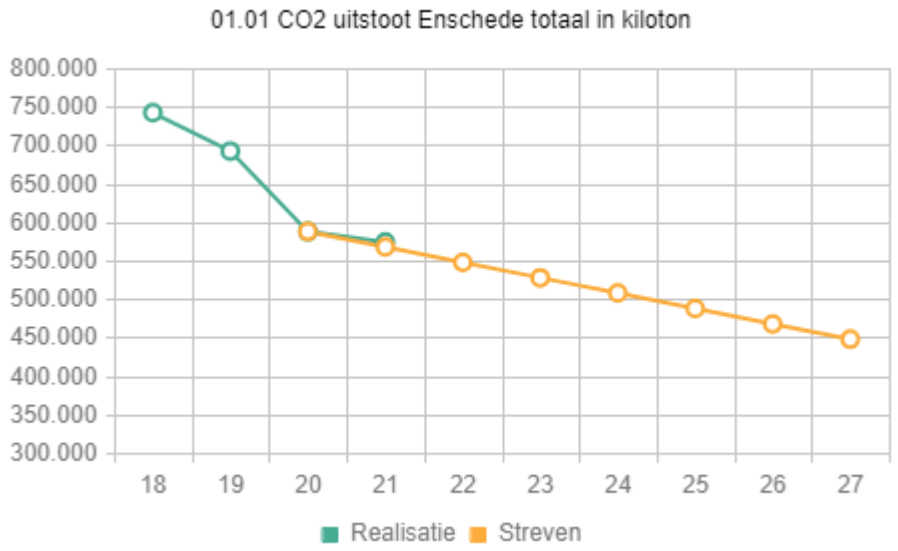

Toelichting
De grafiek laat de CO2 uitstoot in Enschede zien, gemeten in kiloton. Het betreft de totaal bekende uitstoot van aardgas, elektra, warmte en voertuigbrandstof. Bron: Klimaatmonitor.

Streefwaarde: om de opwarming van de aarde te beperken, moeten we de uitstoot aan CO2 zo snel mogelijk maar uiterlijk in 2050 tot 0 terugbrengen. Voor het bepalen van de streefwaarde is 2020 als startpunt genomen.

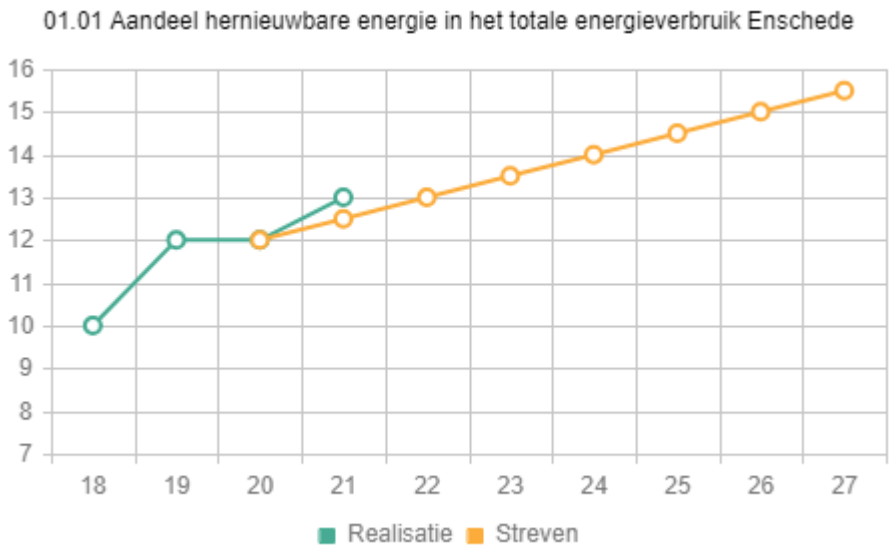

Toelichting
Deze grafiek geeft de verhouding weer tussen het totale energieverbruik en de totale hernieuwbare energieproductie in Enschede. De meeteenheid is terajoule. Hoe groter het aandeel hernieuwbare energie, hoe minder verbruik van fossiele brandstoffen, hoe lager de uitstoot van CO2. De opwek van hernieuwbare energie betreft energie voor warmte, vervoer en elektriciteit plus het aandeel van Twence. Bron: Klimaatmonitor.

Streefwaarde: om de opwarming van de aarde te beperken, moeten we stoppen met het gebruik van fossiele brandstoffen en overgaan op hernieuwbare energie. In de energievisie staat daarom dat we in de periode tot en met 2030 het aandeel hernieuwbare energie in het totale energieverbruik met minimaal 8% willen verhogen. Voor de streefwaarde is uitgegaan van de meting in 2017 (9%). Dit betekent een streefwaarde van 17% in 2030.

Acties 2024

Aantal acties: 6

01. We komen met een voorstel over een eigen energiemaatschappij

We leggen een voorstel voor een gemeentelijk energiemaatschappij voor aan de raad, in de vorm van een go/no go beslissing.

02. We zetten een nieuwe overlegstructuur op met partners voor een toekomstbestendige energie-infrastructuur

De huidige energie-infrastructuur past niet meer goed bij de ontwikkelingen en doelstellingen van de energietransitie. Er is schaarste, zowel voor afname als levering op het elektriciteitsnet. Dit heeft grote gevolgen voor gebiedsontwikkelingen voor wonen en werken. Het toekomstbestendig maken van de energie-infrastructuur kan alleen in goede samenwerking met partners en vraagt van de gemeente extra inzet.

03. We komen met een aanvullend voorstel intensivering en versnelling zon op dak We komen met een voorstel voor een derde tranche Zon op dak. Hierbij gaan we ons extra richten op VVE-complexen (Vereniging van Eigenaren).
04. We ronden de 2e tranche voor Solar Parking af We investeren via het project Solar Parking verder in het overkappen van grote parkeerterreinen met zonnepanelen. Daarbij focussen we ons op het realiseren van Solar Parking op eigen terreinen.
05. We maken een voorstel beleidskaders wind In 2024 worden naar verwachting nieuwe landelijk normen voor windturbines definitief vastgesteld. Op basis daarvan stellen wij een voorstel voor de beleidskaders wind op. En leggen dit voor aan de raad. Het voorstel voor definitieve aanwijzing van zoeklocaties voor windturbines maakt hier onderdeel van uit.
06. Wij maken een voorstel voor actualisatie van de energievisie We maken een voorstel voor actualisatie van onderdelen van de energievisie. Actuele ontwikkelingen rond de toename van netcongestie en veranderingen in landelijke en provinciale beleidskaders voor opwek van energie middels windturbines en zonnepanelen zijn hiervoor de aanleiding. Het voorstel leggen we voor aan de raad.

01.02 We verminderen aardgasgebruik door woningen en bedrijven aardgasvrij te maken.

Om Enschede klimaatneutraal te maken, werken we aan verduurzaming van de gebouwde omgeving via de warmtetransitie.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 2

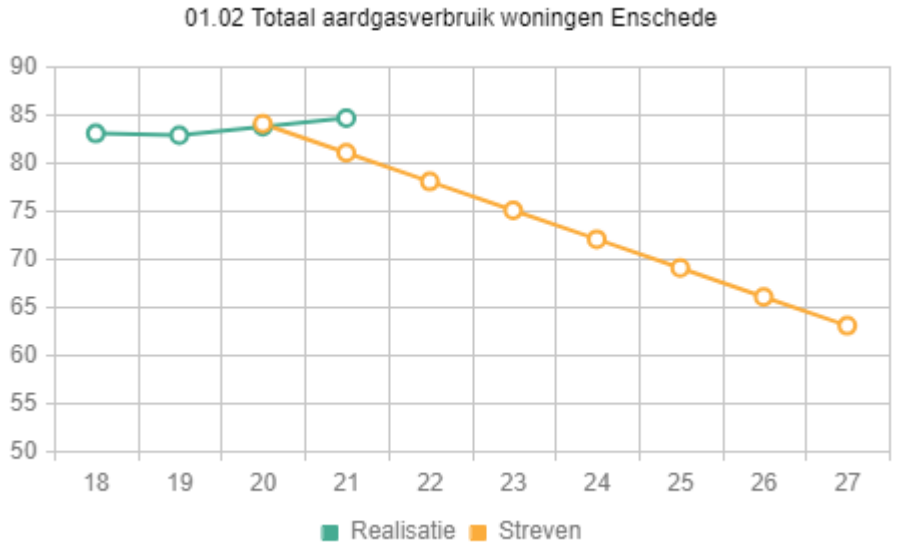

Toelichting

Deze grafiek laat het aardgasgebruik van alle woningen in Enschede zien in miljoenen m3. Het betreft de temperatuurgecorrigeerde meting. Door te corrigeren voor strenge en zachte winters wordt duidelijk of het gasverbruik echt daalt door bewuste ingrepen. Bron: Regionale Klimaatmonitor.

Streefwaarde: in het Klimaatakkoord uit 2019 spraken we af dat we in ons land in 2050 geen aardgas meer gebruiken voor het verwarmen van gebouwen, koken en douchen. De streefwaarde eindigt daarom op 0 in 2050.

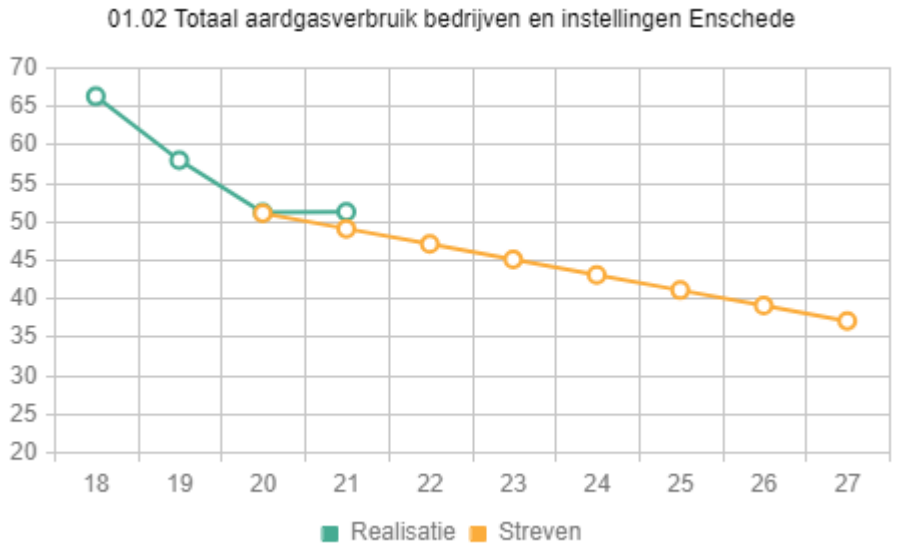

Toelichting
Deze grafiek laat zien hoeveel aardgas Enschedese bedrijven en instellingen gebruiken plus het aardgasverbruik dat nodig is om energie op te wekken. Dit verbruik meten we in miljoenen m3. Bron: Regionale Klimaatmonitor.

Streefwaarde: in Nederland willen we in 2050 klimaatneutraal zijn. Dat betekent dat ook bedrijven en instellingen moeten stoppen met het gebruik van aardgas. Of ze moeten de CO2 uitstoot die vrijkomt bij de verbranding van aardgas afvangen en opslaan. De streefwaarde is daarom 0 in 2050.

Acties 2024

Aantal acties: 3

01. We ondersteunen inwoners en bedrijven bij het treffen van energiebesparende maatregelen

Het Energieloket Enschede speelt daarin een centrale rol door:
- bespaarcoaches, energieadviseurs en klusteams die bewoners ondersteunen bij energiebesparing;
- informatie te bieden aan bedrijven en instellingen. Hiervoor werkt het Energieloket samen met het Ondernemersloket.

Om de rol van het loket te versterken zetten we Klimaatakkoordmiddelen in.

02. We voeren het Energiebespaarprogramma Enschede uit

We spannen ons in om bij 2.000 koopwoningen minimaal één isolatie-ingreep te laten uitvoeren (gemiddeld 1,2 ingreep per bouwdeel), conform het opgestelde Energiebesparingsprogramma Enschede. Eigenaren die energiearmoede ervaren en eigenaren van woningen met een D-E-F-G label krijgen hoge prioriteit. Hiervoor zetten wij de rijksmiddelen voor energiearmoede en de lokale isolatie-aanpak in.

Ook monitoren we uitvoering van de verschillende maatregelen in de aanpak energiearmoede:
- de inzet van bespaarcoaches en de fixteams
- de gratis isolatiemaatregel in Twekkelerveld, Wesselerbrink-Noord en Hanenberglanden
- de witgoedregeling.

Aan de hand van de resultaten bepalen we hoe we de volgende bijdrage van het Rijk het best kunnen inzetten en een vervolg kunnen geven aan deze maatregelen.

03. We werken de Twentse Ontzorg Financiering (TOF-regeling) verder uit.
Dit doen we om versneld in buurten en wijken de warmtetransitie van woningen te realiseren. Dat doen we inhoudelijk via de wijkaanpak. Samen met Hengelo en Almelo willen wij hiervoor middelen, menskracht en mogelijkheden van het Rijk krijgen. De uitwerking van de TOF-regeling doen we samen met het Rijk, de provincie, marktpartijen, corporaties en bewoners.

02. Enschede is klimaatbestendig en waterrobuust ingericht

We willen een veilige, gezonde en aantrekkelijke leefomgeving voor mensen, dieren en planten. In 2050 is Enschede klimaatbestendig en waterrobuust ingericht. Enschede is hierdoor bestand tegen de gevolgen van weersextremen zoals hevige neerslag, droogte en hitte(golven).

02.01 We passen de omgeving aan op de klimaatverandering

Om dit te bereiken willen we meer aansluiten bij natuurlijke systemen, gaan we groen-blauwe structuren terugbrengen en aanleggen en vergroten we de waterbergingscapaciteit o.a. door het benutten van de sponswerking van de bodem.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 1

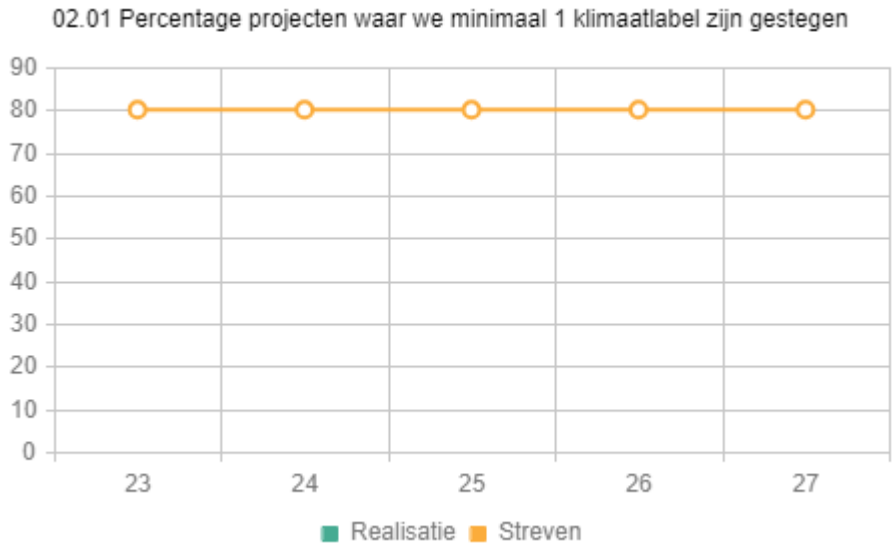

Toelichting
Deze grafiek laat het percentage zien van uitgevoerde projecten waar we minimaal 1 klimaatlabel zijn gestegen. Een stijging van 1 klimaatlabel betekent dat we minimaal 10 mm waterberging extra (per m2 verhard oppervlak) hebben gerealiseerd, minimaal 5% verharding hebben verwijderd en 5% meer groen hebben aangebracht. Hiermee worden we klimaatbestendiger. Bron: Stadsdeelbeheer.

Streefwaarde: bij minstens 80% van projecten in de openbare ruimte willen we minimaal 1 klimaatlabel stijgen.

Acties 2024

Aantal acties: 3

01. We maken nieuwe regels en bijbehorend kaartmateriaal voor het onderdeel water en klimaat

We hebben aanvullende regels nodig om de doelstellingen in het Water- en klimaatadaptatieplan (WEK) te bereiken. Deze regels zijn van toepassing op nieuwe ontwikkelingen. Het gaat daarbij om:
- het vloerpeil
- de verwerking/berging van regenwater
- de behandeling van huishoudelijk afvalwater
- het aansluiten cq lozen van overtollig regenwater, grondwater
- afvalwater op bodem, oppervlaktewater of het openbaar rioolstelsel.

Deze regels leggen we voor aan de raad.

02. We voeren fase 2 uit van project GroenBlauw Glanerbrug

Binnen project GroenBlauw Glanerbrug pakken we 17 straten aan. In 2024 maken we in de Preludestraat, Ouverturestraat en Nocturnestraat voor het schone water de verbinding naar de Glanerbeek. En bereiden we de werkzaamheden in Dr. Stamstraat en de Kerkstraat voor. Dit doen we samen met de inwoners.

03. We leggen het deel van de Zuiderspoorbeek tussen de Blekerstraat en de Pathmossingel aan

De Zuiderspoorbeek voert het regenwater en grondwater af uit de wijk Horstlanden-Veldkamp en een deel van het centrum. Dit verkleint het risico op wateroverlast tijdens hevige regenval. De beek loopt van de Haaksbergerstraat tot aan de Pathmossingel. Het eerste deel (van de Haaksbergerstraat tot de Blekerstraat) is klaar. Het tweede deel van de beek loopt een stukje door het Volkspark. Samen met de Commissie van Beheer Volkspark maken we plannen voor extra wateropvang in het Volkspark.

03. Enschede is groen en biodivers

We moeten Enschede verder vergroenen en biodiverser maken om Enschede aantrekkelijk, gezond en leefbaar te houden naar de toekomst toe. Dit om ook de balans te houden met de verstening en verdichting van Enschede vanuit bijvoorbeeld de woon-, energietransitie, mobiliteits- en werklocatie opgaven. Dit doen we vanuit de ambitie: Enschede één groot groen park. Waarbij het prachtige groene landelijke gebied via unieke groene invalswegen, wiggen, (stads)parken, groene wijken en dorpen en een vergroende singel naadloos overgaat in een sterk vergroend centrum. Een groen park dat ruimte biedt aan mens, plant en dier. We streven daarbij naar een meer natuurlijk evenwicht, waarin plagen als de eikenprocessierups of invasieve dier- en plantsoorten minder kans krijgen.

03.01 Samen zorgen we voor een groene omgeving met meer planten en dieren

We gaan hier aan werken via drie lijnen: Beter zorgen voor het bestaande groen (beschermen), het verbeteren van de inrichting van het groen (benutten) en meer groen toevoegen aan Enschede bij elke nieuwbouw- en herinrichtingproject (bouwen).

Acties 2024

Aantal acties: 9

01. We starten met het maken van een vergroeningsplan voor de binnenstad (Groenambitieplan Enschede)

In dit plan werken we samen met inwoners, ondernemers en instellingen een verbetervoorstel uit voor het vergroenen van de binnenstad. Dit plan is eind 2025 gereed en vormt de basis voor het in de komende jaren vergroenen van de binnenstad.

02. We maken een plan voor het vergroenen van het Van Heekplein (motie ‘vergroenen Van Heekplein’)

Dit als vervolgstap op het eerder tijdelijk vergroenen van dit plein met herbruikbaar groen. Deze stellen we op samen met inwoners, ondernemers en instellingen. Waarbij we bijvoorbeeld ook aanpassingen rond verhardingen en water (o.a. de lijngoten, watertappunt) meenemen. Dit plan leggen we voor aan de raad.

03. We starten met een visie op de stadsparken (Groenambitieplan Enschede)

We maken een groene visie op de parken in Enschede als uitwerking van het Groenambitieplan Enschede. Dit doen we samen met de beheercommissies van de parken en sluiten waar mogelijk aan op bestaande visies en plannen. De visie leggen we in 2025 voor aan de raad.

04. We starten met het vergroenen van de Singels van Enschede (Groenambitieplan Enschede)

We maken een plan voor het vergroenen van de middenberm van de singels in Enschede. Dit doen we samen met omwonenden. De uitvoering van dit plan doen we in 2025.

05. We werken de groennormen voor alle (ruimtelijke) ontwikkelingen uit (Groenambitieplan Enschede)

We werken groennormen uit voor alle ruimtelijke ontwikkelingen. Zoals ook verwoord in paragraaf 5.3 van het Groenambitieplan Enschede. Waarbij we ook aansluiten op landelijke ontwikkelingen, zoals de in ontwikkeling zijnde maatlat groen. Deze groennormen leggen we voor aan de raad.

06. We leggen herijkte regels voor de bescherming van de bomen in Enschede ter vaststelling voor aan de raad (Groenambitieplan Enschede)

Met deze regels willen we de bomen optimaal beschermen. Daarmee geven we uitvoering aan de motie 'Bomen beter beschermen', zoals ook verwoord in de brief hierover aan de raad. Dit traject is gestart in 2023, waarna er bij de zomernota 2023 ook daadwerkelijk middelen voor de uitvoering van het traject beschikbaar zijn gesteld. Nu geven we dit traject verder vorm tot aan besluitvorming. Dit doen we samen met bestuur en instellingen als de Bomenstichting, Natuur en Milieuraad Enschede en de IVN.

07. We voeren gebiedsverkenningen uit in 1 a 2 gebieden (Gebiedsgerichte Aanpak Landelijk Gebied)

We bieden de verkenningen vanuit West en/of Oost aan de raad aan. Deze verkenningen bieden kaders voor het opstellen van gebiedsagenda’s. In een gebiedsagenda staat het toekomstbeeld voor een gebied en de maatregelen die dit toekomstbeeld mogelijk maken. Een gebiedsagenda wordt altijd opgesteld in nauwe samenwerking met de belanghebbenden in het gebied. Na vaststelling van de verkenningen starten we met het opstellen van deze agenda’s.

08. We versterken toezicht en handhaving in het landelijk gebied

In het landelijk gebied gebeurt veel. Vrijkomende agrarische gebouwen, illegale bouw, gebruik in strijd met de bestemming, risico's voor ondermijning. We werken gebiedsagenda’s uit met een maatwerkaanpak voor deze onderwerpen. Dat doen we met het gebied en haar inwoners. Om toezicht en handhaving te kunnen intensiveren vanuit deze gebiedsagenda’s is extra capaciteit (een jurist en toezichthouder) beschikbaar. Hiermee geven we uitvoering aan de motie 'Bewaak kwaliteit van bestaande opstallen'.

09. We versterken ons landelijk gebied vanuit de gebiedsgerichte aanpak en het Natuur- en Landschapsplan

Een groene omgeving heeft een grote invloed op het welzijn en de gezondheid van onze inwoners. We werken aan het behoud en de versterking van de natuur en het landschap. De instrumenten die we hiervoor gebruiken zijn de gebiedsgerichte aanpak en het Natuur- en Landschapsplan. In de Visie landelijk gebied maakten we onze ambities meetbaar in opgaven. Opgaven die gekoppeld zijn aan de groene kwaliteit van het landelijke gebied zijn onder andere:
- bloemrijke randen
- duurzaam bermbeheer
- het planten van 170.000 bomen extra
- het beheer van groenstructuren.

Belangrijk in dit verband is beleefbaarheid en de toegankelijkheid van het landschap en de natuur. Dit werken we uit in het thema recreatie en toerisme.

04. Enschede is circulair
In 2050 heeft Nederland een volledig circulaire economie. Dit betekent dat we zuiniger en slimmer om moeten gaan met grondstoffen.

04.01 We hergebruiken producten en materialen zodat grondstoffen hun waarde behouden
In Enschede richten we ons op vier gebieden: ondernemers moeten meer circulair ondernemen, afval wordt grondstof, ondernemers en kennisinstellingen werken samen op circulaire economie en onze gemeentelijke inkoop is circulair

Indicatoren
Aantal indicatoren: 2

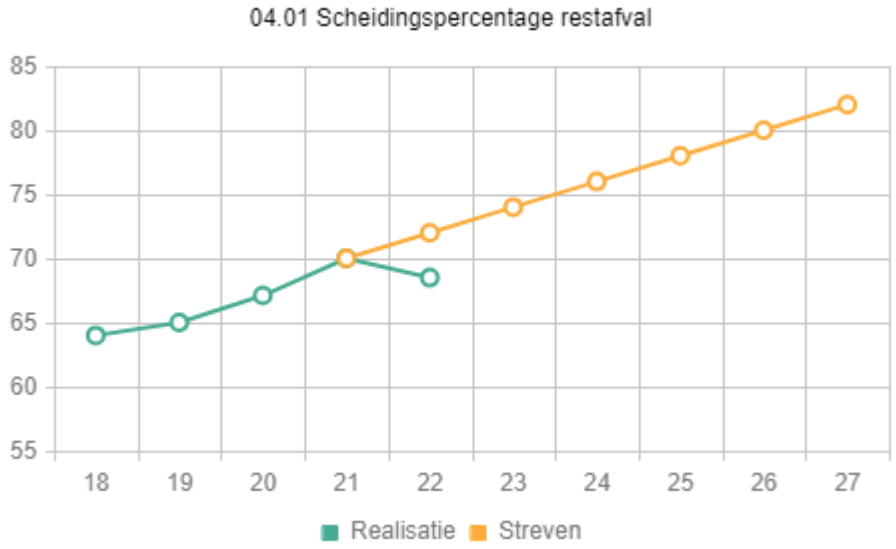

Toelichting
In deze grafiek is te zien welk percentage van het ingezamelde huishoudelijk afval gescheiden wordt aangeboden. Hoe beter het huishoudelijk afval wordt gescheiden, hoe meer we kunnen inzetten op hergebruik, recycling en terugwinning van grondstoffen. Bron: Gegevens afvalinzamelaars met bewerking door gemeente Enschede

Streefwaarde: het streven is gebaseerd op de Afvalbeleidsvisie (2011) en de Grondstoffenvisie (2015). Samen met de doelstelling voor het aantal kilogram per inwoner per jaar is het streven voor 2030 een scheidingspercentage van circa 90%. Hiermee volgen we het landelijk beleid op het gebied van afvalinzameling en verwerking.

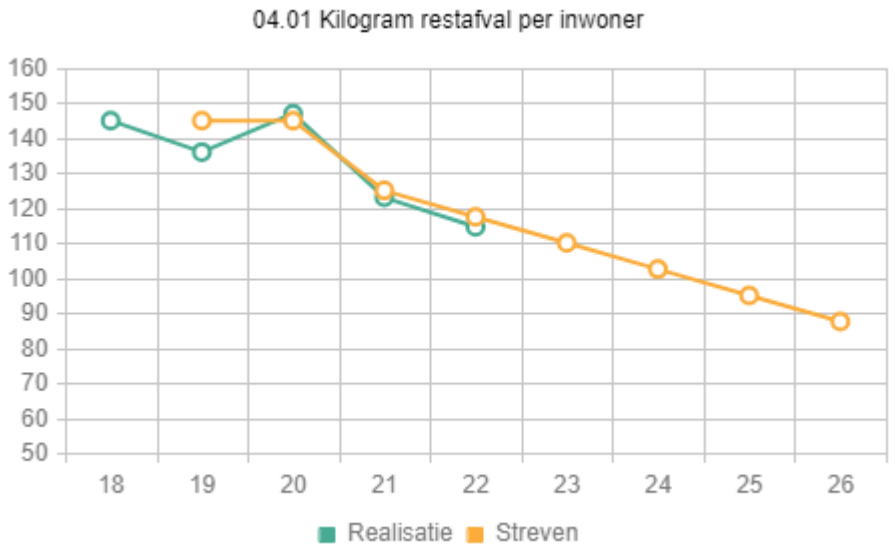

Toelichting
Deze grafiek laat zien hoeveel kilogram huishoudelijk restafval jaarlijks per inwoner wordt aangeboden aan Twente Milieu. Hoe beter we het huishoudelijk afval scheiden, hoe minder restafval vrijkomt. We kunnen dan meer inzetten op hergebruik, recycling en terugwinning van grondstoffen. Bron: Twente Milieu

Streefwaarde: het streven is gebaseerd op de Afvalbeleidsvisie (2011) en de Grondstoffenvisie (2015). Met als stip aan de horizon de regionale doelstelling uit Afvalloos Twente: 50 kilogram restafval per inwoner per jaar in 2030. We volgen hiermee ook het landelijk beleid op het gebied van inzameling en verwerking van huishoudelijk afval.

Acties 2024

Aantal acties: 4

01. We vernieuwen de Grondstoffenvisie

We leggen de visie ter vaststelling voor aan de raad. De vernieuwde Grondstoffenvisie vormt de basis voor beleidsmaatregelen als volgende stap naar een Afvalloos Enschede.

02. We stellen een uitvoeringsplan Circulair Ondernemen op

Dit uitvoeringsplan is bedoeld om het Enschedees bedrijfsleven te stimuleren en te ondersteunen bij hun circulaire ambities. De basis voor dit uitvoeringplan is de nieuwe visie Economische Ontwikkeling en de door het college reeds vastgestelde beleidsnotitie Circulair Ondernemen.

03. We voeren het koersdocument Circulaire Economie uit

In het koersdocument beschrijven we de route voor een intern circulair beleid. Het betreft hier onze rol als inkoper, als opdrachtgever in de openbare ruimte en als partner bij gebiedsontwikkeling. Dit zijn de rollen waarmee we als overheid veel impact hebben op de transitie naar een circulaire economie. Het betreft vooral de Infrastructuur en Bouw waar we een stevige voorbeeldfunctie vervullen voor de rest van Enschede.

04. We ontwikkelen een monitoringstool voor circulair inkopen.

Hiermee geven we uitvoering aan het door het college in 2023 ondertekende Manifest Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI). Met deze tool ontwikkelen we per gemeentelijke afdeling doelstellingen gebaseerd op de landelijke en Europese doelen. We sluiten ons daarom aan bij landelijke en Europese kennisplatformen.

Bijdrage verbonden partij: Twence

Maatschappelijk rendement:

Draagt bij aan de taak van de gemeente om te voorzien in een doelmatig beheer van afvalstoffen door de verbranding van restafval. Met het vergisten van GFT-afval, de productie van duurzame energie en het terugwinnen van grondstoffen draagt Twence ook bij aan de gemeentelijke duurzaamheidsdoelstellingen.

Wat gaan we doen voor de Strategische opgave: Aantrekkelijk Enschede ?

De opgave “aantrekkelijk Enschede” gaat over de economische veerkracht van Enschede en is echt een ontwikkelopgave. In deze opgave zit de woningbouwopgave, groei van banen, goede voorzieningen, innovatie en een beweging naar een groene economie. Om economisch veerkrachtig te blijven als stad, om de dalende beroepsbevolking te keren en om voldoende mensen te hebben om alle banen te vervullen moeten we meer mensen aantrekken en vasthouden. Hiervoor moeten we werken aan een betere bereikbaarheid van banen, vasthouden van talent en hebben we oog voor de bestaande stad.

05. Enschede heeft veel baankansen

We willen Enschede economisch versterken. In regionaal verband steunen wij de Agenda van Twente. Op deze manier kunnen we kwalitatief groeien, baankansen bieden voor iedereen en daardoor ook sociale problemen beter het hoofd bieden. Eerste prioriteit om dit voor elkaar te krijgen is het vergroten van de bereikbaarheid van banen. Dit doen we op verschillende manieren: kortere reistijden naar aanliggende gebieden met banen, een betere interne bereikbaarheid, een sterkere verwevenheid/relatie met naastliggende economische centra (ook over de grens) en meer banen in de stad zelf.

05.01 Enschede/Twente is meer verbonden met aanliggende economische centra (agglomeratiekracht)

Het beter verbinden van Enschede met aanliggende economische centra (Zwolle en Munster) is van belang om de euregionale agglomeratiekracht te versterken. Er komen meer banen beschikbaar binnen een redelijke reisafstand. Hierdoor kunnen meer mensen aan het werk en kan hier opgeleid talent in Enschede blijven wonen en elders werken. Van met name HBO- en universitair opgeleide mensen is bekend dat die verder willen reizen voor hun werk. Voor dit alles hebben we een betere externe bereikbaarheid (lobby op kortere reistijden), een betere interne bereikbaarheid (denk hierbij bijvoorbeeld aan een zo kort mogelijk voor- en natransport naar de OV knooppunten en werklocaties) en een verdere verweving van kennis en bedrijven met onze buren in Duitsland nodig (vergroting van het daily urban system).

Indicatoren
Aantal indicatoren: 2

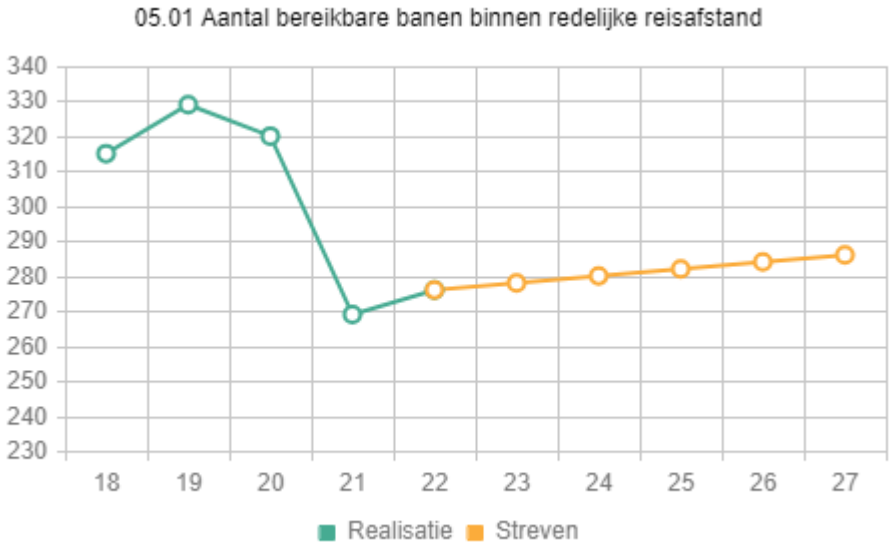

Toelichting
In deze grafiek is te zien hoeveel banen binnen een redelijke reisafstand (1,5 uur) bereikbaar zijn voor de inwoners van Enschede. Hierbij is geen rekening gehouden met filedruk en de banen in Duitsland. Hoe meer bereikbare banen, hoe meer baankansen voor de Enschedese inwoners. Bron: Atlas Research

Streefwaarde: de bereikbaarheid van banen verbetert door:
- infrastructurele projecten. Dit zijn projecten waardoor de reistijd naar aanliggende economische centra vermindert;
- door de groei van banen binnen de huidige cirkel van 1,5 uur reistijd. Dit gaat dan vooral om de banengroei in Twente zelf.
Landelijk wordt verwacht dat de banen blijven groeien met 0,8% de komende 2 jaar (UWV arbeidsmarktprognose 2022-2023). Dit percentage is in deze grafiek doorgetrokken naar de komende 5 jaar. De effecten van een snellere treinverbinding tussen Zwolle, Enschede en Munster zijn de komende jaren nog niet aan de orde. Daarom gebruiken we alleen de autonome banengroei als basis voor het streven.

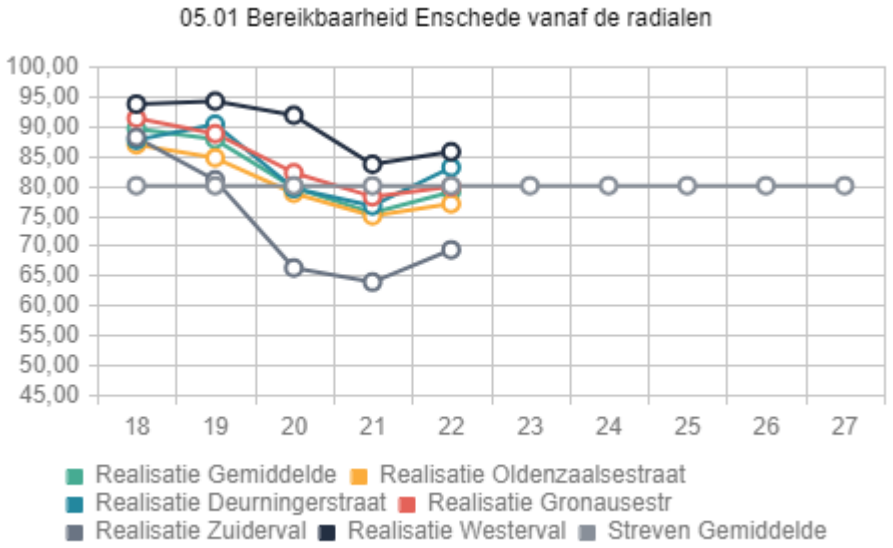

Toelichting
Om Enschede goed te verbinden met aanliggende economische centra is een goede first en last mile erg belangrijk. Of anders gezegd: hoe snel kom je Enschede in of uit met de auto? Om dit te meten is een bereikbaarheidsindicator samengesteld. Dit is een indexcijfer van de reistijden over een aantal invalswegen naar het centrum van Enschede. Een lagere waarde betekent dat de reistijd ten opzichte van 2011 verbeterd is. Bron: NDW
Streefwaarde: het doel is om de bereikbaarheid van Enschede minimaal op peil te houden. Om dit te volgen bepalen we jaarlijks de reistijd op de radialen. Radialen zijn de wegen die vanuit het middelpunt, het centrum van onze stad vertrekken in alle richtingen.
Het jaar 2011 gebruiken we als referentie en krijgt de waarde 100. Door de dalende trend verlaagden we in 2015 de streefwaarde te naar 80.

Acties 2024

Aantal acties: 1

01. We maken een concreet plan voor een parkeergarage en een ondergrondse fietsenstalling bij station Enschede (Strategische Investeringsagenda)

In lijn met het Masterplan Spoorzone Hengelo/Enschede maken we een concreet plan met een businesscase voor een parkeergarage en een ondergrondse fietsenstalling bij station Enschede. Dit doen we voor een betere bereikbaarheid en aantrekkelijkheid van de stad. En de ontwikkeling is randvoorwaardelijk voor de gebiedsontwikkeling Centrumkwadraat.

Bijdrage verbonden partij: XL Businesspark Twente/Regionaal Bedrijventerrein Twente (RBT)

Maatschappelijk rendement:

De ontwikkeling en uitgifte van XL Businesspark draagt bij aan de regionale groei van bedrijven en het creëren van nieuwe banen. Een deel van deze banen kan door Enschedeërs worden ingevuld. Ook worden indirect banen gecreëerd door het versterken van de logistieke sector in Twente.

05.02 In Enschede groeien de banen op de toplocaties

Op de toplocaties Kennispark, binnenstad/stadscampus en Technology Base faciliteren wij de vestiging van bedrijven en de groei van banen. In de binnenstad groeien de banen in met name de horeca en detailhandel. De stadscampus, Kennispark en Technology Base gaan zorgen voor een internationaal aantrekkelijk profiel van onze stad en regio, een meer diverse economie, bieden een nieuwe inspirerende werkomgeving en dragen daarmee ook bij aan het aantrekken en vasthouden van talent.

Indicatoren
Aantal indicatoren: 3

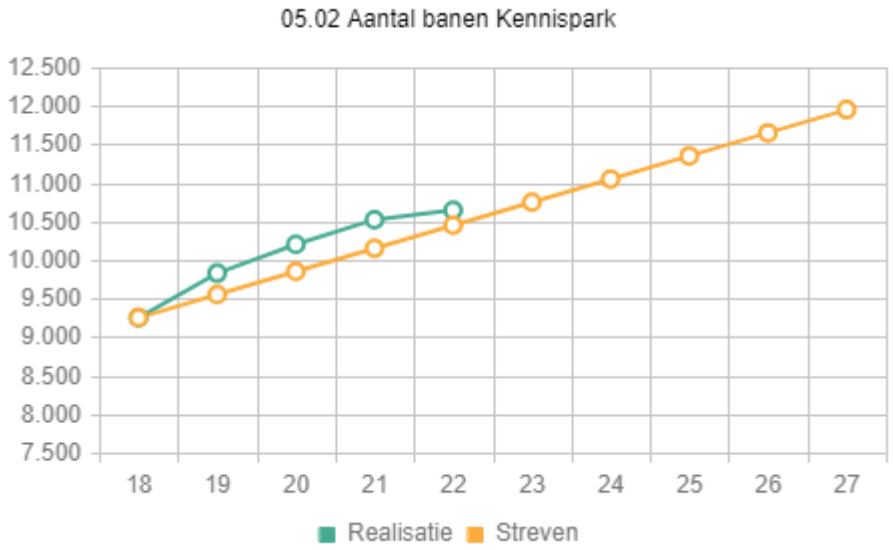

Toelichting
In deze grafiek zien we de ontwikkeling van het aantal banen op Kennispark. Kennispark beslaat de gebieden: UT, Business and Science Park en Twente Village. Bron: Vestigingenregistratie gemeente Enschede

Streefwaarde: we streven naar een banengroei van 300 banen per jaar op de toplocatie Kennispark. Dit streven is gebaseerd op de prognose van Buck Consultants uit 2020 dat de kennisintensieve banen op Kennispark tot 2030 met 1800 gaan toenemen. Dit betekent een groei van 180 banen per jaar. Hiernaast verwachten we ook dat de banen in de sector “onderwijs en onderzoek” verder groeien de komende jaren (denk aan de UT, het Fraunhoferinstituut). Afgerond komen we dan uit op 300 banen per jaar.

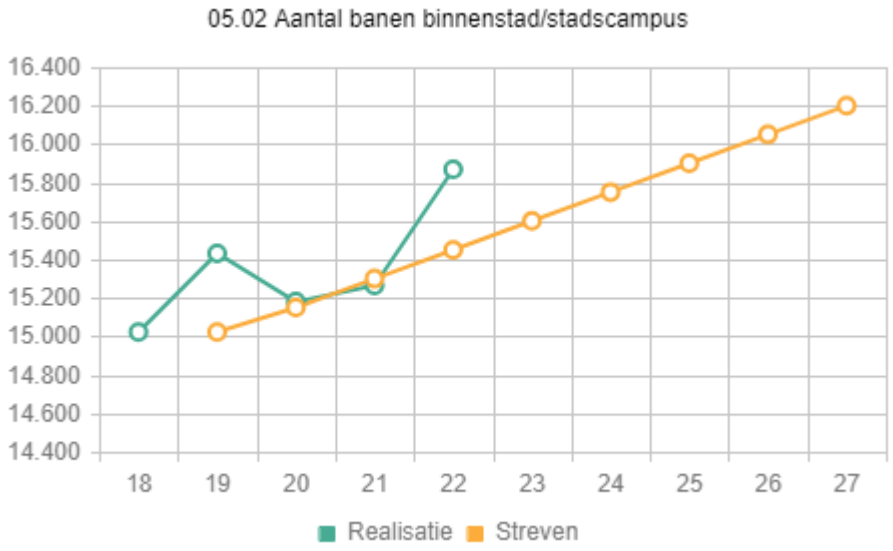

Toelichting
In deze grafiek staan het aantal banen van de toplocatie binnenstad: het kernwinkelgebied, de kantoorlocatie Stationsomgeving (inclusief Centrumkwadraat) en de kantoorlocatie Stadsweide (inclusief het voormalige ziekenhuis aan het Ariënsplein). Bron: Vestigingenregistratie gemeente Enschede

Streefwaarde: we streven naar een banengroei van 150 banen per jaar. Dit streven baseren we op de sterker wordende functie van de binnenstad in de Euregio (voorzieningen, nieuwe bioscoop, vernieuwing van winkels en horeca) en de ontwikkeling van de stadscampus en Centrumkwadraat met woon/werkfuncties, onderwijs, bedrijvigheid en diensten.

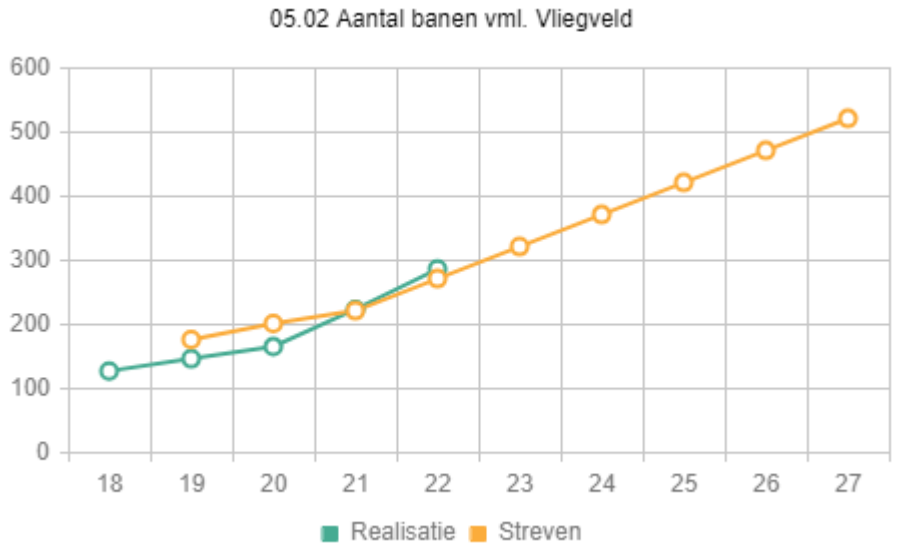

Toelichting
Deze grafiek laat de ontwikkeling van het aantal banen op de toplocatie "luchthaven" zien. Het betreft de banen op de werklocaties van de voormalige luchthaven:
- Technology Base
- Deventer Poort
- de werkparken van Van Eck
Bron: Vestigingenregistratie gemeente Enschede

Streefwaarde: we streven naar een banengroei van 50 banen per jaar vanaf 2021. Er zijn namelijk nog veel hectares beschikbaar voor groei van bedrijvigheid op deze toplocatie.

Acties 2024

Aantal acties: 7

01. We voeren de gebiedsstrategie Kennispark uit

Samen met de gebiedsorganisatie Kennispark bewaken we de samenhang tussen alle projecten in het gebied en sturen we erop dat de fysieke gebiedsontwikkeling aansluit bij de behoeftes van Kennisparkbedrijven van startup tot corporate. In 2024 realiseren we de volgende mijlpalen:
- We verlenen vergunning voor het Woongebouw Kennispark (Domijn, start bouw 2024)
- We verlenen vergunning voor het nieuwe bedrijvenverzamelgebouw Next Twente (ASR, start bouw 2024)
- We maken het ontwerp af voor de openbare ruimte in het Innovatiedistrict aan de Hengelosestraat.

- We maken het ontwerp af voor het parkeergebouw aan de Hengelosestraat
- We ronden de herinrichting van de Institutenweg af na oplevering van de TechBank, TechHal en parkeergarage in de Tech Area (HMO)

02. We geven opvolging aan de uitkomsten van de verkenning naar mogelijke publiek private samenwerking op Twente Airport

We verwachten besluitvorming over eventuele samenwerkingsverbanden van gemeente en provincie met private partijen. Afhankelijk van de uitkomsten van een verkenning geven we daar een nadere invulling aan.

03. We ontwikkelen een nieuwe startuplocatie in de binnenstad (Actieprogramma Binnenstad)

We geven invulling aan de uitkomsten van het uitgevoerde onderzoek naar broedplaatsen in Enschede door het realiseren van een nieuwe locatie voor startende ondernemers in de binnenstad. Als we een geschikte locatie vinden vragen we NOVEL-T om een kwartiermaker aan te stellen om partijen te vinden die invulling gaan geven aan deze locatie.

04. We stellen ruimtelijk-programmatische gebiedsprofielen op voor de binnenstad (Actieprogramma Binnenstad)

Voor de binnenstad maken we gebiedsprofielen inclusief een uitvoeringsstrategie voor alle delen van de binnenstad. Het gaat dan over gewenste functies in zo'n gebied, branches, maar ook ruimtelijke uitstraling en verdere vergroening komen aan bod.

05. We ondersteunen de professionalisering van de binnenstadsorganisatie (Actieprogramma Binnenstad)

We gaan de partners ondersteunen bij het oprichten van een bedrijveninvesteringszone vastgoed. Met deze zone kunnen ondernemers samen investeren in de kwaliteit van hun bedrijfsomgeving.

06. We stimuleren ondernemerschap in de binnenstad (Actieprogramma Binnenstad)

We zetten Mix en Match voort waarbij ondernemersinitiatieven gekoppeld worden aan vastgoedondernemers. Samen met de provincie en Saxion kijken we of we als pilot het concept van ‘Streetwise’ in onze binnenstad kunnen opzetten, waarbij ondernemersinitiatieven ondersteunt worden met advies.

07. We maken een voorstel over de mogelijkheden voor het gebruik van drones voor gemeentelijke taken

Het voorstel maken we in samenwerking met Space53. In het voorstel schetsen we de potentiële voordelen en kansen die deze technologie biedt voor efficiëntere en effectievere dienstverlening.

Bijdrage verbonden partij: Stichting Gebiedsorganisatie Kennispark

Maatschappelijk rendement:

De stichting Gebiedsorganisatie Kennispark is een samenwerking tussen de Universiteit Twente, ondernemers en vastgoedeigenaren en de gemeente Enschede. De stichting heeft de opgave tot het ontplooien van activiteiten binnen het innovatie-ecosysteem van Kennispark, zodat deze innovatiecampus een aantrekkelijke vestigingsplaats is en blijft voor zowel innovatieve bedrijven als het talent passend bij het profiel van het gebied.

Bijdrage verbonden partij: Technology Base

Maatschappelijk rendement:

Technology Base/Area Development Twente (ADT) heeft de opgave het gebied van de voormalige militaire luchthaven Twente integraal te ontwikkelen tot een impuls en aanjager voor een economisch sterker en duurzamer Twente.

05.03 In Enschede kunnen bestaande en nieuwe bedrijven verantwoord/duurzaam/groen groeien en innoveren

De basis van onze economie zijn onze bestaande bedrijven. Voor alle bestaande en nieuwe bedrijven bieden we een goede dienstverlening, zorgen we voor ruimte om te ondernemen, digitale bereikbaarheid, bieden we ondersteuning van netwerken voor starters, start ups en scale ups en innovatie (Novel-T), bevorderen we internationalisering, hebben we aandacht voor het arbeidsmarktbeleid en voor een aantrekkelijke werkomgeving. Met het oog op de

brede welvaart is de groei van bedrijven “verantwoord/groen” en gaat niet ten koste van mens of planeet.

Indicatoren
Aantal indicatoren: 2

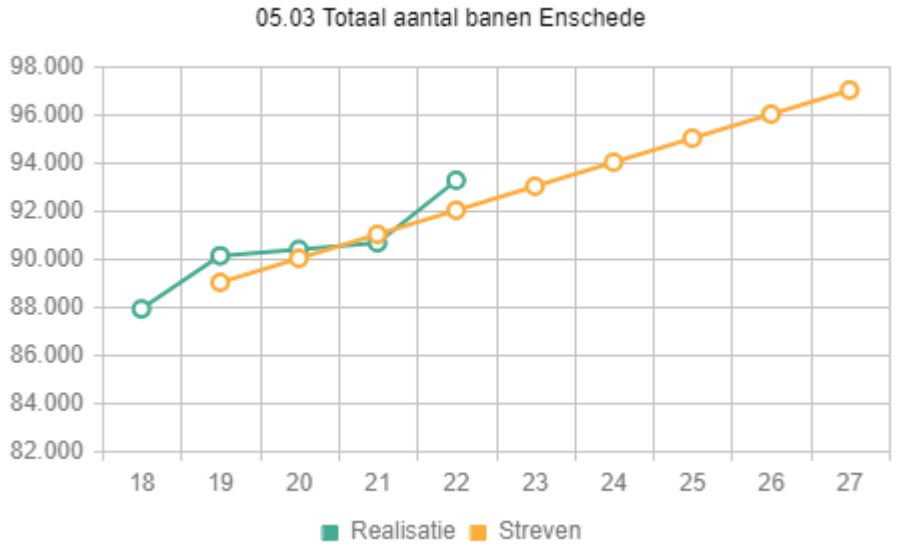

Toelichting
In deze grafiek is de ontwikkeling te zien van het totaal aantal banen in Enschede. Hoe meer banen, hoe meer baankansen voor alle Enschedeërs. De banengroei is een resultaat van inzet op bereikbaarheid van banen, toplocaties, bestaande bedrijvigheid, innovatie en van het aantrekken en vasthouden van talent. Bron: Vestigingenregistratie gemeente Enschede

Streefwaarde: bij de bevolkingsprognose van een groei naar 170.000 inwoners de komende 10 jaar hoort ook een groei in banen. In Enschede hebben we relatief weinig banen per inwoner. Hiernaast hebben we een relatief lage participatiegraad. Daarom streven we naar een banengroei die hoger ligt dan de groei in het aantal inwoners. Dit betekent een banengroei tussen de 10.000 en 12.500 banen de komende 10 jaar (basis: berekening Kennispunt Twente).

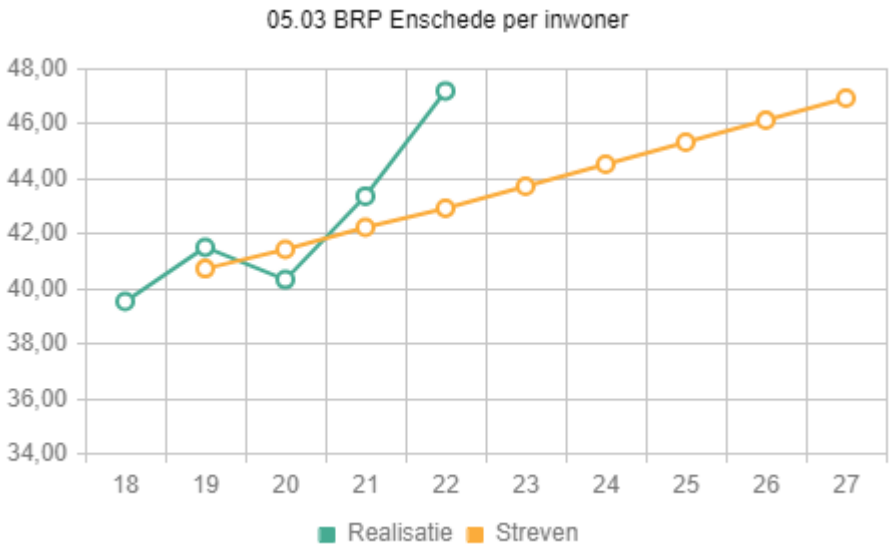

Toelichting
In deze grafiek is de ontwikkeling van het bruto regionaal product (BRP) van Enschede te zien. Het BRP zegt iets over de samenstelling van de economische sectoren in een gemeente en de toegevoegde waarde per baan. Innovaties kunnen leiden tot een groei van het BRP. Bron: Centraal Bureau Statistiek (CBS) en LISA werkgelegenheidsregister

Streefwaarde: het streven is het BRP harder te laten stijgen dan de landelijke prognose (een stijging van 1,8% per jaar vanaf 2018, bron: CPB). We hopen met ontwikkelingen op de toplocaties, ondersteuning van innovatie en inzet op goede voorzieningen een sterkere samenstelling in sectoren te krijgen en meer toegevoegde waarde per baan.

Acties 2024

Aantal acties: 8

01. We investeren in het versterken van het regionale onderzoeks- en innovatiesysteem

Samen met het bedrijfsleven, onderwijsinstellingen en expertisecentra verbeteren we de condities van het Twentse onderzoeks- en innovatie-ecosysteem door inzet op kennisuitwisseling- en overdracht. Dit doen we enerzijds via Novel-T en Enschedelab, door het verbinden van kennisinstellingen en bedrijfsleven met de maatschappelijke opgaven van stad en regio. In het verlengde daarvan verkennen we met de Wirtschaftsförderungen Gronau en Borken de mogelijkheden om dit ecosysteem ook grensoverschrijdend uit te breiden. Anderzijds werken we samen met partners als Twenteboard, Novel-T en het Netwerk Kennissteden Nederland aan clusterontwikkeling en versterking van de kennisinfrastructuur. Specifieke clusters die extra gemeentelijke ondersteuning krijgen zijn het MedTech cluster, het Chiptech cluster en Space53 (onbemande systemen). Met samenwerkingspartners, zoals Dutch Innovation Days, ondersteunen we innovatieve samenwerkingsvormen tussen het bedrijfsleven en de creatieve en culturele sector.

02.We maken met de provincie en de Twentse gemeenten een ruimtelijk-economische visie.

We participeren actief in het proces om te komen tot een ruimtelijk economische visie voor de regio Twente. Hierin komen de grote ruimtelijke vraagstukken en economische gebieden voor de regio aan de orde, zoals de transitie naar een circulaire economie en de vraag naar grootschalige bedrijfskavels.

03. We vervolgen het onderzoek naar informele binnenstedelijke bedrijfslocaties

We gaan actief aan de slag met de uitkomsten uit het onderzoek ‘Vernieuwing beleid binnenstedelijke bedrijfsenclaves’. We stellen een nieuwe lijst op voor informele bedrijfslocaties die behouden blijven en brengen de handelingsperspectieven om locaties vitaal en

toekomstbestendig te maken in beeld.

04. We gaan door met de uitvoering van de gebiedsagenda's voor De Reulver en Euregio Bedrijvenpark

We werken op basis van de gebiedsagenda's verder aan de toekomstbestendigheid van bedrijventerreinen De Reulver en Euregio Bedrijvenpark. Daarbij gaan we samen met ondernemers en pandeigenaren werken aan een toekomstvisie voor beide terreinen. Hierin nemen we bijvoorbeeld herstructurering, mobiliteit, energie en parkeren mee. Ook willen we de publiek-private samenwerking verder versterken en stevig inzetten op verduurzaming. Voor Euregio Bedrijvenpark verkennen we ook de uitbreidingsmogelijkheden van het terrein voor nieuwe bedrijven.

05. We heroverwegen het programma van de kantoorlocatie aan de Zuiderval

Hiermee geven we uitvoering aan het besluit in de kantorenvisie om tot een aantrekkelijkere functiemix te komen. Daarmee willen we de ontwikkeling van de kantoorlocatie aan de Zuiderval bespoedigen.

06. We maken een ruimtelijk programmatische visie op de westflank van de Spoorzone Hengelo-Enschede

Voor de gebieden Kop Westerval, Havengebied, Rigtersbleek en Schuttersveld maken we een gezamenlijke ruimtelijk programmatische visie.

07. We vernieuwen ons uitgiftebeleid

We vernieuwen op basis van de in 2023 vastgestelde economische visie ons uitgiftebeleid voor bedrijfskavels.

08. We voeren het Programma Transitie Landbouw uit

Met het Programma stimuleren we landbouw met een duurzame, verbrede en een op de stad betrokken bedrijfsvoering. We vroegen Landschap Overijssel, STAWEL, LTO en Landschapsfonds Enschede om invulling te geven aan het Programma Transitie Landbouw Enschede. We leggen daarbij het accent onder andere op het zo praktisch mogelijk helpen en adviseren van de Enschedese boeren. We verwachten de resultaten van het eerste jaar van het Programma Transitie aan u voor te leggen.

Bijdrage verbonden partij: Twente Board

Maatschappelijk rendement:

Twente is een ondernemende regio met een krachtig technologisch profiel en internationale ambitie. Twente Board zet zich in voor een sterk Twents bedrijfsleven. Ze leggen de focus op drie maatschappelijke thema's om Twente op te positioneren;

1. duurzaamheid & circulariteit
2. slimme energie
3. innovatieve gezondheidszorg.

Beschikbaarheid van talent, goede bereikbaarheid en een goed woon-, werk- en leefklimaat zijn randvoorwaarden om te kunnen excelleren op deze maatschappelijke thema's. En om een sterk bedrijfsleven te behouden.

Twente Board heeft 2 belangrijke investeringsprogramma's die naast elkaar draaien. De Regio Deal en de Agenda voor Twente. De Agenda voor Twente is het fundament, de Regio Deal is de versneller.

06. Talent wordt aangetrokken, vastgehouden en ontwikkeld

De beroepsbevolking en Enschede en Twente gaat dalen in de komende decennia. Dit kan er toe leiden dat bedrijven op de langere termijn gaan verplaatsen naar gebieden met meer potentiële werknemers. Daarom moet Enschede kwalitatief groeien om veerkrachtig te blijven als stad.

Over 10 jaar is het inwonertal gegroeid naar 170.000 inwoners. Al het talent is belangrijk voor de Enschedese/Twentse economie, maar vraagt om verschillende aanpakken. Het praktisch geschoold talent werkt veelal op de plek waar ze wonen en daarom koesteren we deze grote, waardevolle groep en zetten we in op ontwikkeling van deze groep. Het werken aan dit deel

van de opgave hangt heel erg samen met het arbeidsmarktbeleid vanuit de opgave “inclusief Enschede”.

Voor de theoretisch geschoolden is de aanpak meer gericht op het aantrekken en vasthouden. We zien dat deze groep flexibeler is in het bepalen van hun woon- en werkplek. Bijvoorbeeld jongeren trekken wel naar Enschede om hier te studeren, maar verhuizen daarna naar een grotere stad. De bereikbaarheid van banen speelt hierbij een grote rol. Vandaar dat er inzetten op meer baankansen in onze stad/regio en aantrekkelijke en diverse voorzieningen.

06.01 De stedelijke voorzieningen zijn divers en attractief voor inwoners en bezoekers (nationaal en internationaal)
Een aantrekkelijke stad heeft een bruisende binnenstad, goede culturele voorzieningen, evenementen en voorzieningen. De stad is verrassend en heeft mogelijkheden voor creatieve broedplaatsen.

Indicatoren
Aantal indicatoren: 2

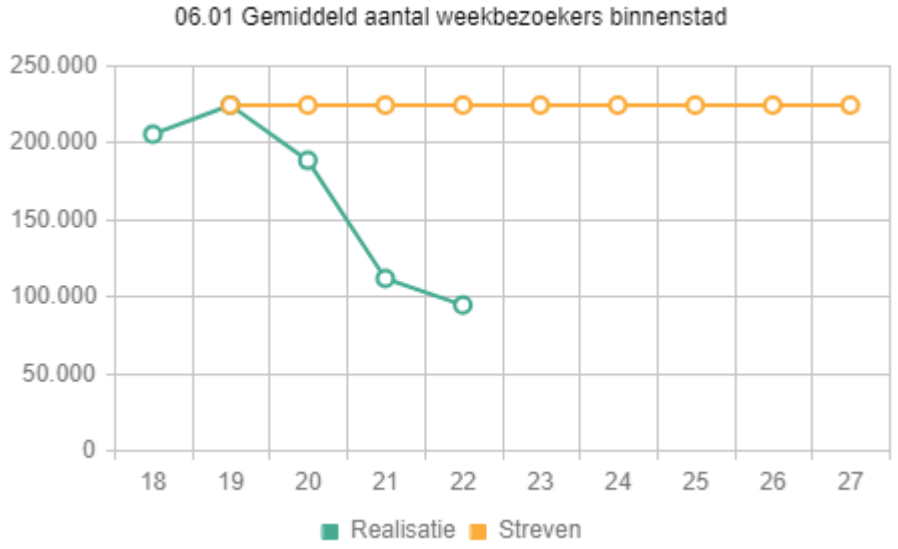

Toelichting
Deze indicator betreft het gemiddeld aantal bezoekers per week aan de binnenstad tijdens winkeltijden. De tellingen zijn gebaseerd op de jaarlijkse handmatige tellingen van Locatus in het voorjaar (april). Voor de jaren 2018-2020 baseren we de tellingen op de wifitellingen in de binnenstad (omgerekend naar winkeltijden zodat het vergelijkbaar is met de tellingen van Locatus). Bron: Locatus, Bureau RMC voor de tellingen in 2018-2020

Streefwaarde: we verwachten dat het aantal bezoekers aan de binnenstad vanaf 2022 weer langzaam toeneemt. Aan de ene kant omdat we geen coronabeperkingen meer hebben. Aan de andere kant omdat we verwachten dat met de plannen voor de binnenstad er ook meer bezoekers komen om te werken, ontmoeten of recreëren. Als streven houden we een herstel aan van de bezoekersaantallen naar het niveau van 2019 (niveau voor corona).

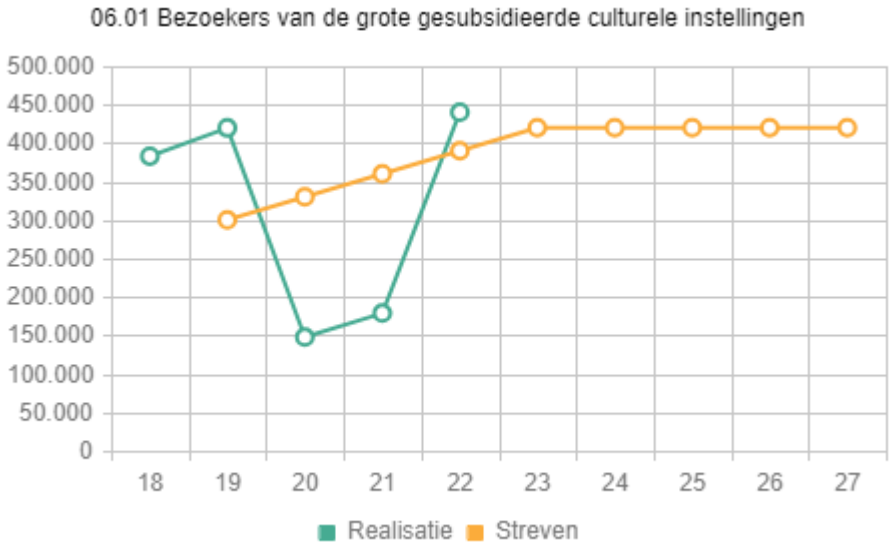

Toelichting
In deze grafiek zien we de betalende bezoekersaantallen voor het Wilminktheater, Metropool, Concordia, Museumfabriek en het Rijksmuseum. Bron: De grote culturele instellingen (op basis van de ticketverkoop).

Streefwaarde: het bezoek aan de culturele instellingen komt langzaamaan weer op gang na corona. Deze bezoekersaantallen worden behaald door programmering binnen de locatie en door buitenprogrammering. De verwachting is dat dit aanbod verder stijgt. We streven naar een bezoekersaantal gelijk aan het aantal in 2019.

Acties 2024

Aantal acties: 3

01. We stellen op basis van de nieuwe cultuurnota een nieuwe subsidieverordening op

De nieuwe cultuurnota geeft ruimte aan experiment, versterkt de talentontwikkelingslijnen, brengt cultuur dichtbij de mensen en heeft een onderscheidend middenveld. Het culturele middenveld bestaat uit zzp'ers, makers en kleine of middelgrote organisaties. Met de subsidieverordening ondersteunen we deze lijnen. Enschede heeft een sterke basis met de grote culturele instellingen en een rijk amateurveld. Maar juist het middenveld is ons visitekaartje: zij maakt de stad bijzonder. We willen dit culturele middenveld meerjarig subsidie verstrekken van een grote omvang. Hierdoor kan deze groep zich doorontwikkelen. Zij krijgen meer continuïteit en zekerheid. Daarnaast wordt er ingezet op ontwikkeling van de talenten die van de opleidingen komen.

02. We stellen een uitvoeringsprogramma op voor creatieve broedplaatsen

Als uitwerking van de nieuwe cultuurnota stellen we een uitvoeringprogramma op voor creatieve broedplaatsen. Een creatieve broedplaats is een (fysieke of virtuele) werk- en/of expositieplek of – platvorm. Een broedplaats biedt een innovatieve, inspirerende omgeving waar nieuwe ideeën ontstaan. Een creatieve broedplaats is gericht op samenwerking en kruisbestuiving. Uit onderzoek van Bureau Buiten (juni 2023) blijkt dat er in Enschede een tekort is aan ruimte voor creatieven. We willen hiervoor meer ruimte bieden. Dit vraagt extra inspanningen en een andere rol vanuit de gemeentelijke organisatie. Denk hierbij aan vastgoed, stedelijke ontwikkeling, gebiedsontwikkeling en bestemmingsplannen. In het uitvoeringsprogramma werken we uit wat noodzakelijk is om de extra ruimte te realiseren.

03. We stellen een nieuwe subsidieverordening op voor de uitvoering van het evenementenbeleid

Met de nieuwe subsidieverordening investeren wij meerjarig in (beeldbepalende) evenementen.

Het uitgangspunt is dat er meer geïnvesteerd wordt in minder evenementen. Hierdoor kunnen organisatoren hun evenementen professionaliseren en meer impact genereren. Evenementen leveren een grotere bijdrage aan het uitdragen van het merk Enschede. Voor de Bruisende Binnenstad wordt gewerkt vanuit een programma. Doel is verbinding tussen de evenementen van de Vereniging Horeca Stad Enschede, Winkelhart, Enschede Promotie en culturele instellingen. Door een gezamenlijk (meerjarig) programma ontstaat er meer samenhang en continuïteit.

Bijdrage verbonden partij: GR Recreatieschap Twente

Maatschappelijk rendement:

De GR Recreatieschap Twente is een organisatie die namens de 14 Twentse gemeenten tot doel heeft het bevorderen van totstandkoming en instandhouding van publieke recreatieve/toeristische infrastructuur in Twente. Het gaat dan om het routenetwerk voor wandelen, fietsen, paardrijden en mountainbiken en de drie recreatieplassen het Rutbeek, het Hulsbeek en het Lageveld. Daarnaast zorgen zij voor de aanleg, onderhoud en beheer van publieke recreatieve/toeristische voorzieningen die hetzij op zichzelf, hetzij in routeverband, hetzij door opname in arrangementen, een bovenlokaal karakter hebben.

Bijdrage verbonden partij: Twentse Schouwburg

Maatschappelijk rendement:

De Twentse Schouwburg N.V. (Wilminktheater en Muziekcentrum Enschede) vormt een belangrijke culturele voorziening voor de gemeente Enschede en omgeving. De onderneming exploiteert vier gebouwen met samen zes podia in het centrum van Enschede, te weten: het Wilminktheater, het Muziekcentrum, de Grote Kerk en De Kleine Willem. Op jaarbasis biedt de organisatie momenteel circa 350 – 380 voorstellingen en concerten aan met circa 135.000 bezoekers per jaar. Daarnaast is er meer aandacht voor de verbindende rol van Wilminktheater en Muziekcentrum Enschede binnen de Twentse samenleving, verbinding tussen publiek en podia en ook tussen de Twentse podia onderling.

06.02 De nieuwe woonmilieus zijn attractief, betaalbaar en toekomstbestendig

Dit subdoel betreft de nieuwbouwopgave van onze stad. Deze nieuwbouwopgave is gericht op dat wat we bouwen past bij de mensen die er gaan wonen. Daarbij zoeken we expliciet naar de balans tussen de bestaande behoefte aan betaalbare en bereikbare woningen voor Enschedeërs en woningen voor de nieuwe inwoners die we welkom heten in onze stad. We willen hiermee de opgaves omtrent doorstroom, het vasthouden van talent en de woon-zorgvraag oplossen. Voldoende en bereikbare betaalbare woningen is een uitgangspunt, waarbij de nieuwe richtlijnen van het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening én de analyse van de woonbehoefte, demografie en het inkomen in Enschede leidend zijn voor het woningbouwvraagstuk. We willen passende woningen bieden voor net afgestudeerden van alle niveaus, expats en gezinnen. Als grootste stad van het oosten bieden wij een grootstedelijk woonmilieu dat passend is voor alle inkomensgroepen.

Indicatoren
Aantal indicatoren: 4

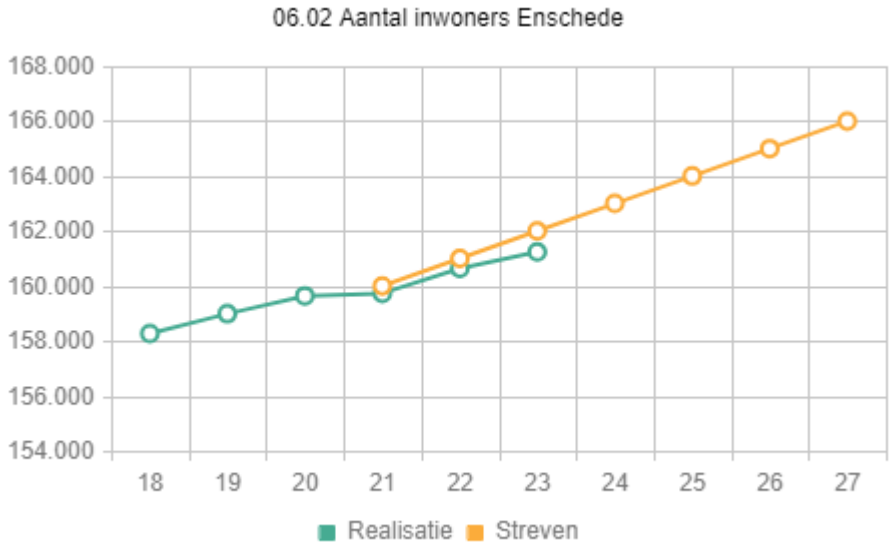

Toelichting
In deze grafiek staat het aantal inwoners van Enschede per 1 januari van het jaar. Als Enschede een aantrekkelijke stad is, met aantrekkelijke woonmilieus en voorzieningen, groeit het aantal inwoners. Bron: CBS.

Streefwaarde: we streven naar een inwoneraantal van 170.000 in 2033. Daarmee is de streefwaarde gelijk aan de bevolkingsprognose van het CBS.

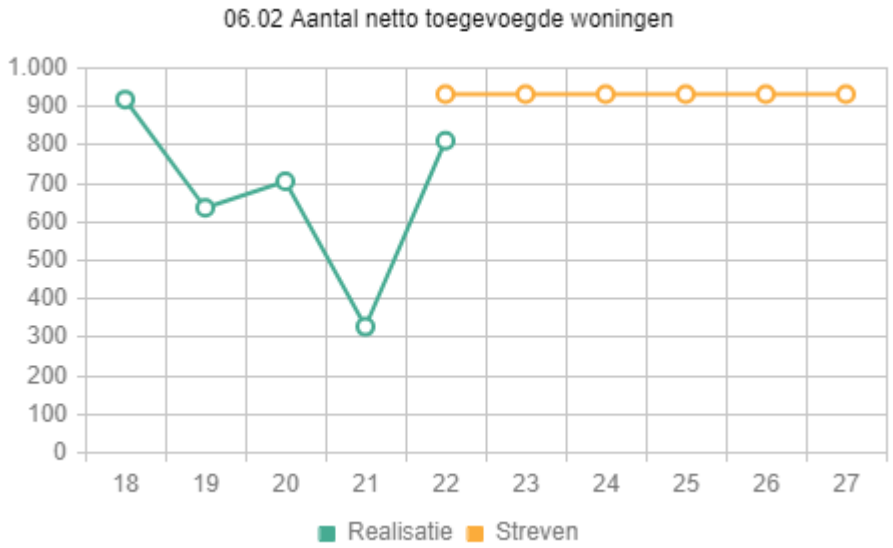

Toelichting
In deze grafiek zien we het aantal jaarlijks netto toegevoegde woningen in Enschede.
Dit is nieuwbouw en transformatie minus sloop. Bron: CBS.

Streefwaarde: We streven naar een jaarlijkse netto toevoeging van 930 woningen. Dit is gebaseerd op de ambitie uit de woonvisie om netto 9.300 woningen in 10 jaar toe te voegen.

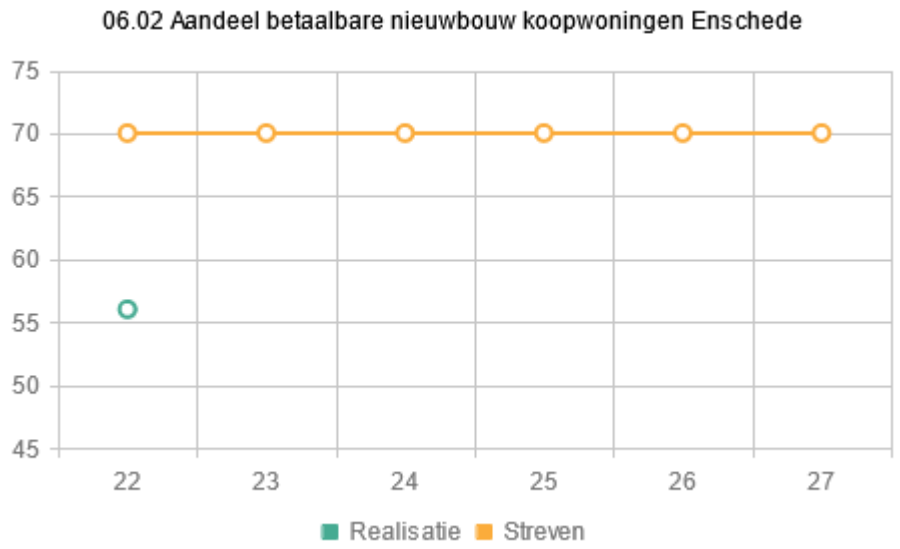

Toelichting
In deze grafiek zien we het aandeel van alle nieuwbouw koopwoningen in Enschede dat onder de landelijke grens van “betaalbaarheid” valt.
Deze grens ligt op 355.000 euro. Voor het berekenen van de verkoopprijs nemen we de WOZ waarde als basis.
Bij nieuwbouwwoningen doen we de aanname dat de WOZ-waarde 90% is van de verkoopprijs. Bron: GBT Twente

Streefwaarde: In ons woonbeleid zetten we in op betaalbaarheid en doorstroming. Hiervoor is nieuwbouw nodig in de betaalbare klasse, maar ook in de duurdere klasse. De streefwaarde voor betaalbare nieuwbouw koopwoningen is 70%.

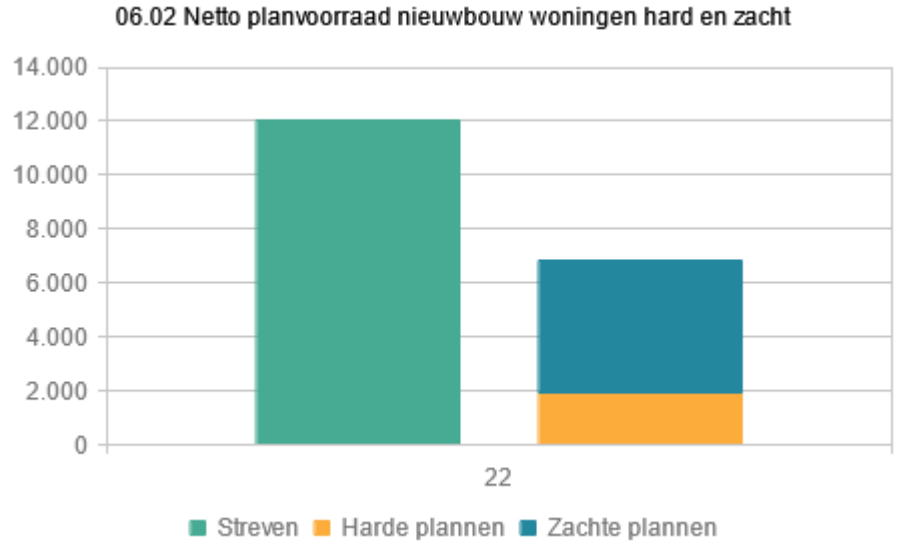

Toelichting
In onze woningbouwprogrammering maken we onderscheid tussen harde en zachte plannen. Met de bouw van woningen kan alleen maar worden gestart als een bestemmingsplan is vastgesteld / onherroepelijk is.
Dit zijn de harde plannen. Bij de zachte plannen gaat het om projecten waarvoor al overeenkomsten zijn getekend en waar alleen het bestemmingsplan nog vastgesteld moet worden.
In de grafiek zien we de planvoorraad per jaar, onderverdeeld in harde en zachte plannen.
Bron: Lijst woningbouwprogrammering gemeente Enschede. Exclusief studentenwoningen.

Streefwaarde: De ambitie om netto 9.300 woningen in 10 jaar toe te voegen is vastgelegd in de woonvisie. Het streven is om altijd ongeveer een derde – dus 3.100 woningen - aan harde planvoorraad beschikbaar te hebben.
Daarmee blijven we binnen de berekende woningbehoefte van 3.520 en daarmee binnen de zogenaamde 'ladderruimte duurzame verstedelijking'.
Wat betreft de zachte plannen is het streven uit te gaan van 130% van het totaal aan benodigde zachte plannen dus ongeveer 8.000.
Dit doen we omdat de praktijk leert dat een deel van de plannen uiteindelijk nooit gerealiseerd wordt.

Acties 2024

Aantal acties: 13

01. We maken een ruimtelijke handelingskader voor Horstmanpark (Strategische Investeringsagenda)

We stellen een ruimtelijk en programmatisch handelingskader op voor de (her)ontwikkeling van sportpark Horsmanpark en aanliggende gronden. Dit handelingskader leggen we voor aan de raad. Het handelingskader is de basis voor de verdere planuitwerking. Doel is voor medio 2026 een omgevingsplan voor Horstmanpark vast te stellen.

02. We zetten de volgende stap in de ontwikkeling van de Spoorzone Hengelo-Enschede (Strategische Investeringsagenda)

De gemeenteraden van Hengelo en Enschede stelden de visie op de gemeenschappelijke spoorzone vast. We vullen de 3 lijnen van de SHE (Gebiedsontwikkeling, Gebiedsmanagement en (Inter)nationaal netwerk) samen met partners verder in. Dit leidt nu op alle 3 lijnen tot concrete acties en ontwikkelingen die we ook in uitvoering brengen.
Over de vorm en inhoud van de samenwerking tussen Hengelo en Enschede komen we met een voorstel richting de raad.

03. We versnellen de realisatie sociale huurwoningen

We leveren versneld 500 van de tot 2030 2000 geprogrammeerde sociale huurwoningen op. We doen dat natuurlijk samen met de corporaties. Bij de versnelling hebben we bijzondere aandacht voor jongerenhuisvesting zoals benoemd in de motie "versnellen huisvesting voor jongeren in een kwetsbare positie" en voor ouderenhuisvesting (uitvoering woon-zorg visie voor ouderen).
Als blijkt dat we onze doelstelling niet halen, gaan we met de raad in overleg om door middel van tijdelijke woningen de druk te verlichten.

04. We stellen een handelingskader op voor De Kwinkel (Boekelo)

We stellen in overleg met de Dorpsraad een ruimtelijk en programmatisch handelingskader voor de uitbreidingslocatie De Kwinkel. Dit handelingskader leggen we voor aan de raad. Op basis van dit kader pakken we met de ontwikkelende partijen de verdere planontwikkeling op. De locatie De Mans en de Gymzaal bieden we met een handelingskader te koop aan. We ronden de studie naar de verplaatsing van de scholen in Boekelo naar De Zweede af en leggen de resultaten voor aan de raad.

05. We stellen een handelingskader op voor Driehoek Noord (Strategische Investeringsagenda)

We leggen een handelingskader voor het gebied dat onderdeel uit maakt van de ontwikkeling

Centrumkwadraat voor aan de raad, inclusief een ontwikkelstrategie. Het handelingskader en de ontwikkelstrategie zijn de basis voor de verdere planontwikkeling.

06. We leggen de omgevingsplannen voor Bouwen in de wijk III voor

Voor verschillende kleine braakliggende locaties in de stad, die ons eigendom zijn, bepalen we welke mogelijkheden er zijn voor woningbouw (inclusief wonen en zorg). Doel is dat we ten minste de planologische procedures voor deze locaties opstarten en aan de raad voorleggen.

07. We leggen nieuw erfpachtbeleid voor

Om betaalbaar wonen mogelijk te maken voor starters komen we met een nieuw erfpachtbeleid. Dit leggen we voor aan de raad.

08. We ronden de Visie Boulevardkwartier af (Strategische Investeringsagenda)

Een aantal grote gebiedsontwikkelingen vormen tezamen het Boulevardkwartier. Hieronder vallen onder andere:
- de Kop
- het pand van Ten Hag
- de ITC-toren
- de herontwikkeling van de MST-locatie.

De visie geeft antwoord op de onderlinge samenhang en ruimtelijke en programmatische kaders. De visie leggen we voor aan de raad.

09. We leggen het bestemmingsplan Eschmarkerveld voor (Strategische Investeringsagenda)

We leggen het bestemmingsplan Eschmarkerveld, het Beeldkwaliteitsplan en de grondexploitatie voor aan de raad. Het plan voorziet in ongeveer 750 woningen in een mix aan doelgroepen en woningtypen. We verwachten in 2025 te starten met de bouw.

10. We leggen het bestemmingsplan Cromhoff 1e fase voor (Strategische Investeringsagenda)

Het onderscheidende plan omvat de realisatie van ongeveer 450 woningen, werkfuncties in combinatie met rust en reuring. Na de ondertekening van de samenwerkingsovereenkomst met marktpartijen starten we met de eerste woningen in Cromhoff.

11. We vernieuwen het woonbeleid

We gaan het woonbeleid volledig vernieuwen en omvormen naar een Woonprogramma. Hiermee geven we nieuwe ontwikkelingen, ambities, wetgeving en landelijke programma's in samenhang een plek.

12. We maken een urgentieverordening

Door de nieuwe wet Versterking Regie Volkshuisvesting moeten we uiterlijk in 2026 een urgentieverordening hebben. Mede door de toenemende druk op de woningmark starten we met het opstellen van de urgentieverordening. Daarnaast komen we met een raming van de uitvoeringskosten en leggen dit aan de raad voor.

13. We herzien de nota grondbeleid

Dit doen we naar aanleiding van landelijke- en gemeentelijke ontwikkelingen. We halen hiervoor input op uit de ontwikkelingen op de woningmarkt, de omgevingsvisie in relatie tot kostenverhaal, landelijke voorstellen voor snellere en minder dure gebiedsontwikkeling en erfpacht als nieuw grondbeleidsinstrument voor wonen in Enschede. We zetten dit beleid in om gebiedsontwikkelingen en projecten te versnellen door meer actief te zijn op de grondmarkt onder het motto “actief waar het moet, faciliterend waar het kan".

06.03 Talent weet waarom Enschede aantrekkelijk is om te wonen, leven en te werken

Om onze stad neer te zetten als aantrekkelijk voor talent is veel inzet nodig op positionering en profilering. Het gaat hierbij om marketing voor nieuwkomers, maar ook voor blijvers. We sluiten hierbij aan op de citymarketing: technologie, innovatie en creativiteit. Hiernaast willen we ook een welcoming city zijn voor de toenemende stroom van buitenlandse studenten en kenniswerkers. De profilering wordt verbonden met de maatschappelijke opgaven. Verder werken we samen met de kennisinstellingen en Twenteboard om samen de talentopgave vorm te geven. Als we dit alles goed doen, houden we meer HBO en universitair opgeleiden vast in onze stad en blijft onze beroepsbevolking op peil.

Indicatoren
Aantal indicatoren: 3

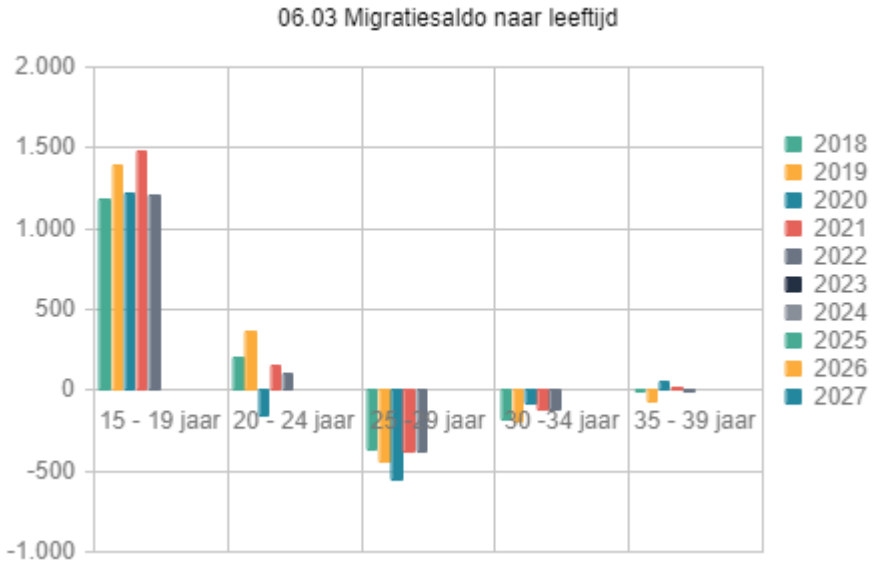

Toelichting
Deze grafiek laat het migratiesaldo zien per leeftijdsgroep. Dit is het verschil tussen het totale aantal mensen dat komt en vertrekt uit onze stad. Om de grafiek leesbaar te houden is gekozen voor de leeftijdsgroepen tussen 15 en 40 jaar. Dit zijn ook de groepen waar we ons vooral op inzetten bij de doelstelling "aantrekken en vasthouden van talent". De migratie in de leeftijdsgroep 15-19 hangt sterk samen met het aantal jongeren dat in onze stad komt studeren. Bron: Basis Registratie Personen Enschede.

Streefwaarde: we streven er naar om meer jongeren te trekken in de leeftijdsgroep 15-19 jaar. In de leeftijdsgroepen 20-40 hopen we dat er per saldo meer mensen blijven dan dat ze vertrekken uit onze stad.

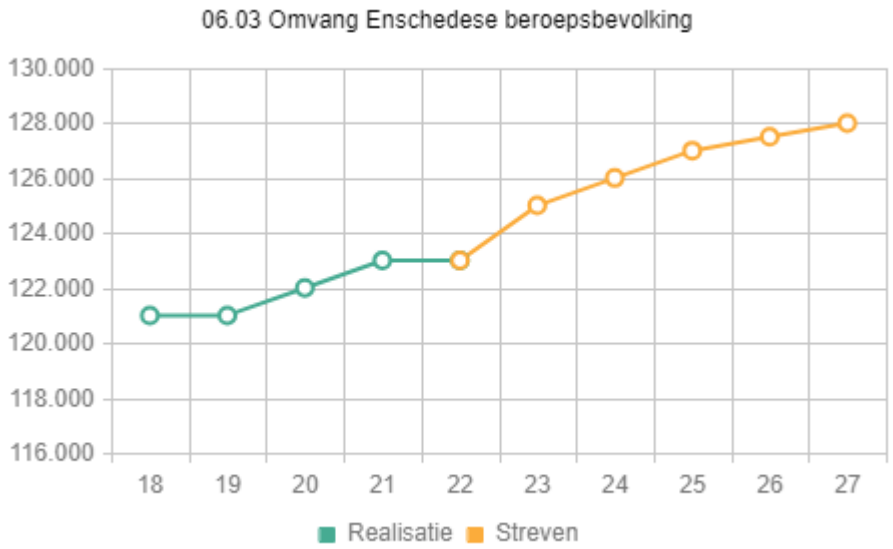

Toelichting

De potentiële beroepsbevolking (alle mensen tussen 15 en 74 jaar die werken of beschikbaar zijn voor werk) stijgt in de grote steden door de trek naar de stad. In Enschede gebeurt dit in veel mindere mate. Door maatregelen op het gebied van bereikbaarheid van banen en het vasthouden van talent hopen we op termijn de dalende tendens van de beroepsbevolking iets te keren. Een groeiende beroepsbevolking (met een hoog opleidingsniveau) is een belangrijke vestigingsfactor voor bedrijven. Bron: CBS.

Streefwaarde: het streven in deze grafiek is afgestemd op de verwachte bevolkingsgroei in Enschede de komende jaren. Meer inwoners betekent een grotere potentiële beroepsbevolking.

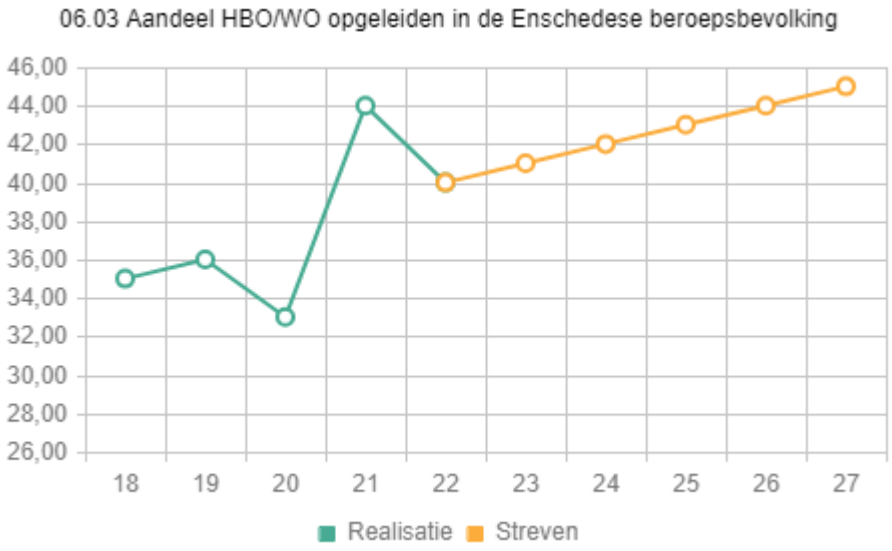

Toelichting
In deze grafiek staat het aandeel hbo/wo opgeleiden in de Enschedese beroepsbevolking. Hbo en wo opgeleiden zijn een belangrijke factor voor groei van economie en een aantrekkelijke stad. Bron: CBS.
Streefwaarde: Enschede heeft een relatief laag aandeel hbo/wo opgeleiden in de stad. Andere perifeer gelegen universiteitssteden hebben een aandeel hbo/wo opgeleiden van gemiddeld 50% in 2022. Enschede heeft een aandeel van 40% in 2022. We streven naar een toename van dit aandeel naar 50% in de komende 10 jaar. Hiermee komen we op het gemiddelde van de andere perifeer gelegen universiteitssteden.

Acties 2024

Aantal acties: 2

01. We zetten een ambassadeursprogramma op (citymarketingvisie)

Het doel is om prominente Enschedeërs en bedrijven in positie te brengen om (buiten de regio) als ambassadeur van Enschede op te treden. We bepalen wie de boegbeelden binnen bepaalde beleidsterreinen/sectoren zijn en hoe we hen in positie brengen. Zo bouwen we aan zichtbaarheid voor Enschede.

02. We werken aan Enschede Welcoming City

We gaan de vraag en het aanbod ten behoeve van de informatie en integratie van internationals in kaart brengen. Op basis daarvan bepalen we de vervolgstappen samen met de raad.

07. In Enschede kun je prettig en gezond wonen en leven
De opgave “aantrekkelijke stad” gaat naast nieuwe ontwikkelingen (vooral zichtbaar bij baankansen en talent) ook over de bestaande stad. De accenten komen daarbij vooral te liggen op gebiedsgericht werken en een vitale en leefbare stad. Aandacht voor de bestaande woningvoorraad, gezondheid, veiligheid en interne bereikbaarheid zijn onderdeel van dit doel.

07.01 Wijken en buurten zijn veilig, gezond en leefbaar
Dit subdoel gaat over de leefomgeving, leefkwaliteit, de bestaande woningvoorraad, samenwerking met de corporaties, herstructurering, vergunningen, gebiedsgericht werken, geluid, schone lucht, handhaving en een inrichting van de openbare ruimte die bijdraagt aan een veilig gevoel.

Indicatoren
Aantal indicatoren: 1

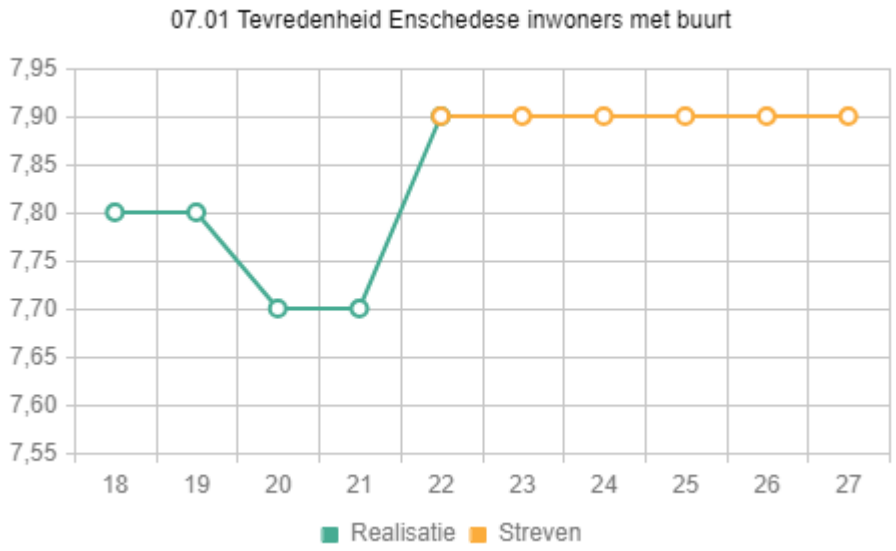

Toelichting
In de burgerpeiling vragen we onze inwoners jaarlijks “hoe prettig vindt u het om in uw buurt te wonen”? Dit waarderingscijfers is terug te vinden in deze grafiek. Daarna volgen vragen over begaanbaarheid van wegen, nabijheid voorzieningen, scholen, parkeerplaatsen, hoe schoon en groen is de buurt enzovoort. Met deze extra vragen duiden we het rapportcijfer nader. Bron: Burgerpeiling Enschede.

Streefwaarde: we streven er naar om het hogere realisatiecijfer uit 2022 te continueren de komende jaren.

Acties 2024

Aantal acties: 12

01. We begeleiden de invoering van de Omgevingswet
Voor de eerste periode waarin we met de nieuwe IT-applicaties werken staat een expertteam klaar om zo nodig te ondersteunen. Bijvoorbeeld als processen niet goed werken of als delen van het nieuwe systeem niet functioneren of zelfs uitvallen. Het doel is om ons dienstverleningsniveau voor ruimtelijke initiatieven zo veel mogelijk op peil te houden. In de loop van het jaar informeren we de raad over de stand van zaken.

02. We ronden de omgevingsvisie af

We leggen de Omgevingsvisie ter besluitvorming voor aan de gemeenteraad. De Omgevingsvisie vormt een robuust kader met afwegingsprincipes voor de lange termijn voor de gehele fysieke leefomgeving. De visie geeft richting aan de antwoorden op de grote opgaven binnen de fysieke leefomgeving van onze stad. Dit gaat onder meer over de ruimtelijke vertaling van de groei van onze stad, de daaraan verbonden woon- en werkopgaven, de klimaatadaptatie en de energietransitie. De Omgevingsvisie gaat ook in op de sturingsfilosofie van de gemeente in het domein van de fysieke leefomgeving.

03. We leveren de basis van het Omgevingsplan op

We leveren de basis onder het nieuwe omgevingsplan op. Dat bestaat onder andere uit een overzicht van thema's zoals bodem en water en functies zoals wonen en werken. Het geheel mondt uit in een regelset met daarin alle planregels die in Enschede worden toegepast. Dit leggen we voor aan de raad. De Omgevingswet bepaalt dat het Omgevingsplan uiterlijk in 2029 moet worden opgeleverd.

04. We gaan de effecten van de Wet kwaliteitsborging (Wkb) monitoren

Dat doen we op basis van een landelijke richtlijn. Landelijk maar ook voor Enschede geldt dat er nog onvoldoende inzicht is in de structurele effecten van de Wkb op de lasten voor uitvoering in de praktijk. Met name richten we ons bij de monitoring op financiële kengetallen (lasten en baten), prestatie-indicatoren (formatie en aantallen), de effecten op onze dienstverlening en beleidsindicatoren (beleidskeuzes). De monitoring geeft inzicht om tijdig in de uitvoering bij te sturen. De bevindingen worden tevens gebruikt als input voor de landelijke financiële evaluatie en gesprek over de financiële afspraken uit het bestuursakkoord.

05. We maken een integrale wijkaanpak voor Wesselerbrink Noordoost (Strategische Investeringsagenda)

Met de uitvoeringsgelden uit het klimaatakkoord hebben we de mogelijkheid om een integrale wijkaanpak te starten in Wesselerbrink NO en daar met inbreng van bewonersinitiatieven te komen tot een wijkplan. We halen in een participatietraject de wensen en behoeften van de bewoners en stakeholders op en formuleren projecten en activiteiten. Dit rekening houdend met de gemeentelijke sociale en fysieke doelstellingen die specifiek gemaakt worden voor Wesselerbrink NO. We presenteren aan de raad een uitvoeringsplan om daarna de uitvoering te starten. Het betreft onder meer verduurzamingsmaatregelen, verbeteren en herinrichten van de openbare ruimte en het vervangen en uitbreiden van de warmtenetleidingen en zonodig riolering. Door de uitbreiding en vervanging van de warmtenetleidingen kunnen meer woningen van het gas af.

06. We stellen een buurtaanpak Hanenberglanden op (Strategische Investeringsagenda)

Vanuit participatie met de stakeholders in de wijk stellen we een buurtaanpak voor de Hanenberglanden op en presenteren we hiervoor een uitvoeringsplan aan de raad. De buurtaanpak is gericht op het versterken van de leefkwaliteit en verduurzaming van deze buurt met veel particuliere woningen. Waar mogelijk leggen wij koppelingen met landelijke subsidieregelingen zoals het volkshuisvestingsfonds. Doelen zijn onder meer een bijdrage te leveren aan onder meer de energietransitie, een meer divers en betaalbaar woningaanbod en verbetering leefbaarheid en veiligheid buurt. De aanpak monitoren we zodat we ook de lessen wat betreft participatie eigenaren en opschaling van verduurzamingsmaatregelen later kunnen toepassen in andere wijken of buurten. Hierover informeren we de raad.

07. We werken verder aan de wijkaanpak Nieuw Twekkelerveld (Strategische Investeringsagenda)

Wij helpen bewoners met een laag inkomen en een slecht geïsoleerde woning met energiebesparende maatregelen. Met een bijdrage uit het Nationaal Isolatie Programmaprogramma starten wij in 2024 met een grootschalige aanpak van de isolatie van particuliere woningen. Wij stellen een routekaart naar een aardgasvrije wijk op, waarmee we toekomstperspectief willen bieden voor een haalbare en betaalbare energietransitie. We starten nieuwe renovatieprojecten voor in het totaal circa 150 sociale huurwoningen. Het nieuwbouwproject Newtonpark wordt opgeleverd. De herontwikkeling van de Assinkhof gaat van start. We werken de visie voor de revitalisering van bedrijventerrein Rigtersbleek verder uit tot een ontwikkelplan en leggen dit aan de raad voor. En wij gaan verder met de maatregelen uit het project 'GroenBlauw Twekkelerveld'.

08. Wij intensiveren de wijkaanpak Nieuw Twekkelerveld (Strategische Investeringsagenda))

In de wijk Twekkelerveld werken we samen met woningbouwcorporaties, bewoners en andere betrokkenen aan een integrale wijkaanpak. Wij werken aan een mooiere, betere en toekomstbestendige leefomgeving. We gaan onze aanpak intensiveren door nieuwe projecten op te starten en lopende projecten te versnellen. Extra middelen uit de strategische investeringsagenda en landelijke subsidies op het gebied van duurzaamheid en leefbaarheid geven ons de gelegenheid dat te doen. We leggen een plan van aanpak voor deze intensivering voor aan de raad. Dit doen we onder de noemer wijkaanpak Nieuw Twekkelerveld, voorheen DIA Twekkelerveld.

09. Wij werken aan een plan voor het Huis van de Wijk Twekkelerveld (Strategische Investeringsagenda)

Samen met de scholen werken wij aan de plannen voor het Huis van de Wijk, de nieuwe huisvesting voor de basisscholen en de toekomstige ontmoetingsplek voor de wijk. We leggen de afspraken tussen samenwerkingspartners vast en leveren het ontwerp op. Hierover informeren we de raad periodiek, gezien de vele tussenstappen die dit traject met zich meebrengt. Omdat de oplevering van de nieuwbouw op zijn vroegst pas in 2026 is, reserveren wij middelen om 't Proathuus tot de opening van de nieuwbouw open te houden. Dit maakt onderdeel uit van de wijkaanpak Nieuw Twekkelerveld, voorheen DIA Twekkelerveld.

10. We maken een visie op de begraafplaatsen

We stellen een visie op met betrekking tot de dienstverlening op begraafplaatsen. We streven naar toekomstbestendige begraafplaatsen met een passend dienstverleningsniveau en onderhoud van de buitenruimte. Onderdeel daarvan is bijvoorbeeld de uitgifte van graven voor onbepaalde tijd voor natuurgraven op de Westerbegraafplaats. Keuzes over het niveau en aanbod van deze dienstverlening en het onderhoud van de buitenruimte leggen we voor aan de raad.

11. We breiden de onderzoeken naar de aanwezigheid van PFAS-verontreinigingen uit naar openbare speeltuinen en moestuinen

Tot nu toe onderzochten we alleen de aanwezigheid can PFAS bij woon- en bedrijfslocaties. In 2024 breiden we dit uit naar openbare speeltuinen en moestuinen. We nemen in dit onderzoek ook loodverontreiniging mee. Als er sprake is van ernstige verontreiniging bepalen we in overleg met Rijk en GGD wat nodig is om risico's te minimaliseren.

12. We voeren fase 1 uit van het project Crossbos Helmerhoek

Door initiatiefkracht van bewoners is het plan Crossbos ontstaan. De locatie van de historische wielerbaan wordt een plek voor de jeugd en de wijk waar sporten, spelen en ontmoeten centraal staat. Het plan bestaat uit 2 fasen. Na de voorbereiding voeren wij fase 1 uit van het project. Naast snoei- en grondwerkzaamheden leggen we paden aan en verbeteren we bestaande paden. En we planten het terrein in en zaaien het in met een bloemenmengsel. Hiermee geven we uitvoering aan de motie 'Crossbos Helmerhoek'. Wanneer er voldoende fondsen worden binnen gehaald, voeren we ook de 2e fase uit. Dit alles in samenspraak met het bewonersinitiatief.

Bijdrage gebonden partij: Openbaar lichaam Crematoria Twente (begraafplaatsen)

Maatschappelijk rendement:

Draagt bij aan onze wettelijke verplichtingen op het gebied van de lijkbezorging.

Bijdrage verbonden partij: Omgevingsdienst Twente

Maatschappelijk rendement:

Zorgt voor het toezicht en handhaving van 'complexe' omgevingsvergunningen, het voorbereiden van besluiten met betrekking tot (milieu) inrichtingen en de handhaving bij (complexe) milieubelastende bedrijven. Daarmee draagt ze bij aan de realisatie van een gezonde en veilige leefomgeving. Is grotendeels een wettelijke verplichting.

Bijdrage verbonden partij: Onderhoud Enschede

Maatschappelijk rendement:

Zij zorgt voor de uitvoering van het onderhoud van de openbare ruimte. Daarmee draagt zij bij aan de realisatie van de doelen voor de openbare ruimte, zoals behalen van het gewenste kwaliteitsniveau en het woon- en vestigingsklimaat van de stad. Daarnaast levert zij een

belangrijke bijdrage aan de arbeidsmarktdoelstellingen, doordat 55%-60% van het personeel van Onderhoud Enschede BV bestaat uit mensen uit de arbeidsmarktdoelgroep. De kwaliteit van de werkzaamheden wordt gemonitord en vastgelegd in rapportages.

07.02 Enschede heeft een goede interne bereikbaarheid

We werken aan een leefbare, aantrekkelijke en bereikbare stad. Onder dit subdoel vallen maatregelen voor een goede verkeersafwikkeling in de stad en de dorpen en verkeersveiligheid.

Indicatoren

Aantal indicatoren: 1

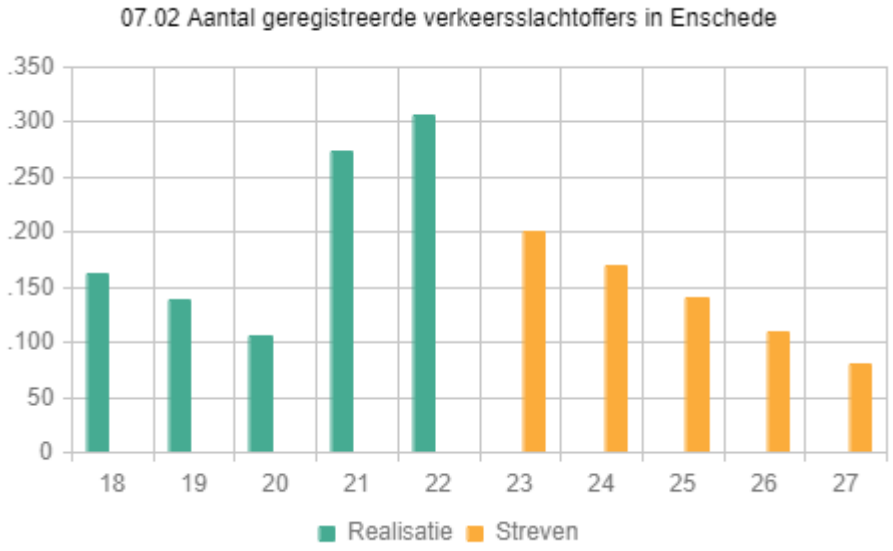

Toelichting

Deze grafiek laat het aantal bij de politie geregistreerde verkeersongevallen zien. Het aantal ongevallen zegt iets over de verkeersveiligheid. Bron: geregistreerde ongevallen (Via Software)

Streefwaarde: we streven naar een dalende trend in het aantal verkeersongevallen. We zetten ons in om de verkeersveiligheid in Enschede te vergroten. Hiervoor nemen we jaarlijks maatregelen.

Acties 2024

Aantal acties: 7

01. We voeren de maatregelen van de wijkverkeersplannen Noordwest Enschede en Lonneker uit

Ter verbetering van de verkeersveiligheid starten wij met het realiseren van maatregelen uit de wijkverkeersplannen van Noordwest Enschede en Lonneker. Dit loopt door in 2025.

02. We leggen de F35 Oosterstraat aan

We realiseren het deel van de F35 tussen de Singel en de Noord Esmarkerrondweg.

03. We rollen het netwerk van hubs verder uit

We gaan verder met het uitrollen van het netwerk van hubs. Een hub is een plek waar verschillende vervoersvormen, zoals auto, bus, trein, fiets enzovoort samenkomen. Doel is dat er een gemeentelijk dekkend netwerk ontstaat. Een netwerk van deelmobiliteit levert een positieve bijdrage aan het vervoerssysteem in Enschede. Daarmee beperken we gelijk de overlast van los

geparkeerde deelvoertuigen. Ook leveren we een concreet plan op voor een P+R terrein aan de noordzijde van Enschede.

04. We zetten extra in op het verbeteren van de verkeersveiligheid

In lijn met het verkeersveiligheidsplan Enschede nemen we maatregelen om de verkeersveiligheid te verbeteren, waaronder:
- jaarlijks per stadsdeel een risicoanalyse uitvoeren;
- ingrepen basis- en middelbare scholen langs 50-wegen;
- op orde maken van bebording t.b.v. snelheidsherkenning in auto's;
- voorzieningen blinden en slechtzienden verbeteren;
- we gaan proactief maatregelen uit de verschillende wijkverkeersplannen realiseren (nu liften verkeersmaatregelen uitsluitend mee met beheer en onderhoud).

05. We verbeteren de verbinding voor het wegverkeer via de Oostweg

We starten met de bouw van de fietsbrug in het verlengde van de Keppelerdijk over de Oostweg. Daarnaast zetten we in op een akkoord met Ministerie en Provincie over de aanleg van een ongelijkvloerse aansluiting van de Oostweg op de N35. Zoals benoemd in het coalitieakkoord.

06. We onderzoeken verkeerskundige oplossingen voor het bereikbaar houden van de westkant van de stad

In opdracht van de raad kijken we naar de verkeersafwikkeling in en rond Noordwest Enschede. En doen we onderzoek naar robuuste maatregelen voor het bereikbaar en verkeersveilig houden van de westkant van de stad. De uitkomst hiervan delen we met de raad.

07. We vernieuwen de wegenlegger

In 2023 is het Wegenbeleidsplan 2024 - 2027 vastgesteld. De volgende stap is het vernieuwen van de wegenlegger. Elke gemeente heeft de verplichting om een wegenlegger te maken volgens de Wegenwet. Een wegenlegger is een document waarin staat wie verantwoordelijk is voor het onderhoud van een openbare weg. We vernieuwen de huidige wegenlegger en leggen deze ter vaststelling voor aan de raad.

Nieuw of aanpassing beleid 2024	
Beleidsveld	**Onderwerp**
01. Enschede is klimaatneutraal	Voorstel eigen energiemaatschappij
	Voorstel derde tranche Zon op dak
	Voorstel windbeleid
02. Enschede is klimaatbestendig en waterrobuust ingericht	Nieuwe regels onderdeel water- en klimaatadaptatieplan
03. Enschede is groen en biodivers	Plan voor het vergroenen van het Van Heekplein
	Groennormen
	Gebiedsverkenningen vanuit West en/of Oost
04. Enschede is circulair	Vernieuwde grondstoffenvisie
05. Enschede heeft veel baankansen	Plan voor een parkeergarage en een ondergrondse fietsenstalling bij station Enschede.
	Ruimtelijk-economische visie regio Twente
	Ruimtelijk programmatische visie op de westflank van de Spoorzone Hengelo-Enschede

	Uitgiftebeleid
06. Talent wordt aangetrokken, vastgehouden en ontwikkeld	Ruimtelijk handelingskader voor Horstmanpark
	Handelingskader de Kwinkel
	Handelingskader Driehoek Noord
	Planologische procedures voor Bouwen in de wijk III
	Nieuw erfpachtbeleid
	Visie Boulevardkwartier
	Bestemmingsplan Eschmarkerveld
	Bestemmingsplan Cromhoff 1e fase
	Urgentieverordening
07. In Enschede kun je prettig en gezond wonen en leven	Omgevingsvisie
	Nieuwe omgevingsplan
	Uitvoeringsplan Wesselerbrink Noordoost
	Ontwikkelplan Nieuw Twekkelerveld
	Visie op begraafplaatsen
	Nieuwe wegenlegger

Wettelijk verplichte indicatoren
Op grond van het Besluit begroting en verantwoording zijn onderstaande indicatoren opgenomen. De indicatoren gelden voor iedere gemeente en zijn bedoeld om gemeenten met elkaar te kunnen vergelijken. Dit is mogelijk via www.waarstaatjegemeente.nl.

	Beleidsveld	Naam indicator	Eenheid	Jaar	Score	Bron
14.	3. Economie	Functiemenging	%	2022	54,8	LISA
16.	3. Economie	Vestigingen (van bedrijven)	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15 t/m 64 jaar	2022	118,9	LISA
21.	6. Sociaal domein	Banen	Aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd 15 – 74 jaar	2022	743,1	LISA
24.	6. Sociaal domein	Netto arbeidsparticipatie	% van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking	2021	66,3	CBS
26.	6. Sociaal domein	Werkloze jongeren	% 16 t/m 22 jarigen	2021	2	CBS
27.	6. Sociaal domein	Personen met een bijstandsuitkering	Aantal per 10.000 inwoners	2021	710	CBS
28.	6. Sociaal domein	Lopende re-integratievoorzieningen	Aantal per 10.000 inwoners van 15 – 64 jaar	2022	18	CBS
33.	7. Volksgezondheid en Milieu	Omvang huishoudelijk restafval	Kg/inwoner	2021	20	CBS
34.	7. Volksgezondheid en Milieu	Hernieuwbare elektriciteit	%	2021	5,2	RWS

Wat mag het kosten?

Om de gestelde doelen te bereiken zijn per doel lasten begroot voor 2024. Deze bedragen worden ingezet voor het realiseren van de acties (onder 'Wat gaan we doen') maar ook voor het realiseren van de reguliere werkzaamheden. Onderstaande grafiek geeft per product inzicht in de beschikbaar gestelde budgetten.

Duurzaam wonen, leven en werken: Lasten per product in 1.000 euro

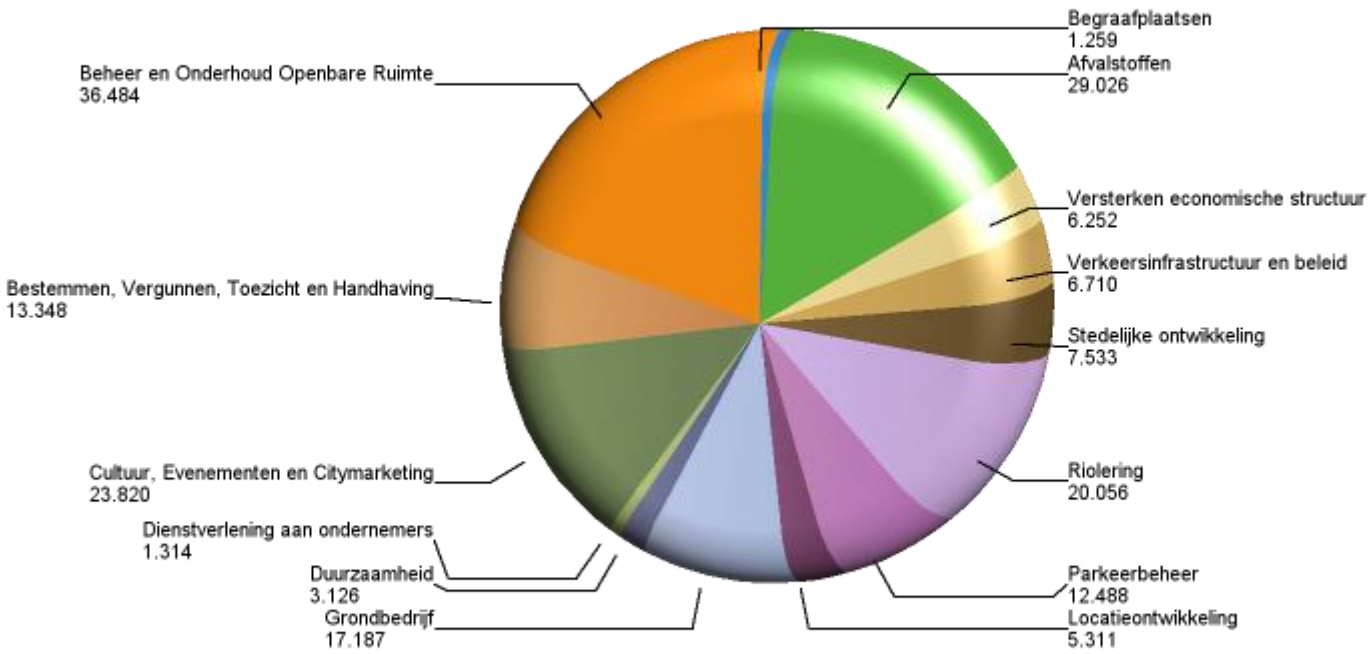

Onderstaande tabel geeft inzicht in de meerjarige ontwikkeling van de lasten, baten en reserve mutaties.

Duurzaam wonen, leven en werken Bedragen x 1.000 euro	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Lasten	174.086	185.991	183.912	180.063	168.341	165.620
Baten	90.169	103.770	95.566	91.788	81.295	78.014
Saldo van baten en lasten	**83.917**	**82.221**	**88.346**	**88.275**	**87.046**	**87.606**
Storting reserves	17.714	20.095	10.383	8.597	7.289	6.915
Onttrekking reserves	24.596	21.134	5.038	4.584	3.059	3.072
Resultaat	**77.035**	**81.182**	**93.692**	**92.288**	**91.275**	**91.449**

Toelichting
De lasten dalen in de begroting 2024 met 2 miljoen euro ten opzichte van de begroting 2023. De belangrijkste oorzaken zijn:

- hogere lasten bij het product Cultuur, Evenementen en Citymarketing (0,6 miljoen euro) doordat er extra middelen zijn toegekend in kader van nieuwe cultuur en evenementennota, loon en prijscompensatie en diverse mutaties in externe bijdragen;
- lagere lasten bij het product Duurzaamheid (0,34 miljoen euro) doordat er in incidentele middelen zijn vervallen voor zero-emissiezones en extra middelen voor uitvoering klimaatakkoord;
- hogere lasten bij het product Bestemmen, Vergunnen, Toezicht en Handhaving (0,25 miljoen euro) veroorzaakt door compensatie loon en prijscompensatie, mutaties in bijdragen en nieuwe kostprijsberekeningen, middelen motie intensivering handhaving;
- hogere lasten bij het product Stedelijke ontwikkeling (0,47 miljoen euro) doordat er onder ander middelen beschikbaar gesteld zijn voor o.a. de specifieke uitkering Aanpak Energiearmoede, nationale woon- en bouwagenda, gebiedsgerichte aanpak landelijk gebied;
- lagere lasten Grondbedrijf (11,5 miljoen euro) veroorzaakt doordat in 2024 minder kosten in het MPG worden verwacht dan in 2023. Dit betreffen feitelijk alle grondexploitatieprojecten en de overige gronden. Alleen in het grondexploitatieproject Versnelling Cromhoff worden meer kosten verwacht in 2024;
- lagere lasten bij het product Locatieontwikkeling (0,58 miljoen) doordat lagere kapitaallasten De Kop, minder lasten plankosten en hogere lasten inzake verwerving van strategische gronden ten behoeve van de strategische investeringsagenda projecten;
- hoger lasten bij het product Parkeerbeheer (0,47 miljoen euro) door grotendeels een hogere dotatie aan de onderhoudsvoorziening en hogere kapitaallasten door stijging investeringsniveau;
- hogere lasten bij het product Verkeersinfrastructuur en beleid (1,8 miljoen euro) wordt veroorzaakt door hoger budget kapitaallasten, interne verrekeningen en materiele uitgaven;
- hogere lasten bij het product Riolering (1,2 miljoen euro) door loon- en prijscompensatie verwerking in het Water en Klimaatadaptieplan;
- hogere lasten bij het product Afvalstoffen (2,2 miljoen euro) door stijging voor materiele uitgaven, inclusief pilot stortquotum en pilot afval binnenstad;
- hogere lasten bij het product Versterken economische structuur (0,5 miljoen euro) door stijging budget Recreatieschap Twente, extra budget van vooral zomernota Internationaal/ Duitsland agenda en van loon- en prijscompensatie;
- hoger lasten bij het product Beheer en Onderhoud Openbare Ruimte (3,2 miljoen euro) door o.a. areaaluitbreiding bij wegen en openbare verlichting, loon- en prijscompensatie, extra budget ivm inflatie.

De baten dalen in de begroting 2024 met 8,2 miljoen euro ten opzichte van de begroting 2023. De belangrijkste oorzaken zijn:

- lagere baten bij het product Grondbedrijf (11,5 miljoen euro) wordt volledig veroorzaakt door de mutatie in de boekwaarde van de voorraad grondpositie (hiertegenover staan ook lagere lasten);
- lagere baten bij het product Cultuur, Evenementen en Citymarketing (0,39 miljoen euro) wordt veroorzaakt door lagere baten vanuit het Rijk voor Spuk jongerencultuur en lagere bijdrage van de Provincie voor bijdragen aan broedplaatsen;

- lagere baten bij het product Duurzaamheid (0,36 miljoen euro) wordt veroorzaakt door vervallen bijdrage de kosten voor zero-emissiezones en lagere bijdrage uitvoering van het klimaatakkoord;lagere baten bij het product Bestemmen, Vergunnen, Toezicht en Handhaving (0,33 miljoen euro) veroorzaakt door nieuwe kostendekkendheidsberekening;
- Hogere baten bij het product Stedelijke ontwikkeling (0,7 miljoen euro) wordt veroorzaakt hogere baten van de specifieke uitkering Aanpak Energiearmoede en lagere baten Huisvesting aandachtsgroepen;
- lagere baten bij het product Locatieontwikkeling (0,6 miljoen euro) wordt veroorzaakt door vervallen incidentele bijdrage vanuit het project Centrumkwadraat;
- Hogere baten bij het product Verkeersinfrastructuur en beleid (0,4 miljoen euro) wordt veroorzaakt door een ophoging van het budget interne verrekeningen;
- Hogere baten bij het product Beheer en Onderhoud Openbare Ruimte en beleid (0,5 miljoen euro) wordt veroorzaakt door incidenteel ontvangen gelden voor bodembescherming;
- hogere baten bij het product Riolering (1,2 miljoen euro) komt door de stijging van de rioolheffing;
- hogere baten bij het product Afvalstoffen (1,8 miljoen euro) door hogere externe baten en lagere baten afvalstromen;
- hogere baten bij het product Parkeerbeheer (0,45 miljoen euro) door stijgende opbrengsten straat- en garageparkeren.

Reserves
De storting in de reserves dalen in de begroting 2024 met in totaal 9,7 miljoen ten opzichte van de begroting 2023 als gevolg van mindere onttrekking voor Duurzaamheid en Stedelijke Ontwikkeling.

De onttrekking aan de reserves dalen in de begroting in 2024 met in totaal 16,0 miljoen euro ten opzichte van de begroting 2023 als gevolg van geen corona middelen in 2024 voor evenementen, Grondbedrijf mutatie in boekwaarde en investeringsagenda investeringen.

Meer info	**Klik hier voor meer informatie over reguliere werkzaamheden en beleidsnota's.**
Portefeuillehouders	Niels van den Berg, Jeroen Diepemaat, Arjan Kampman, Marc Teutelink en Roelof Bleker
Concerndirecteuren	Jannetta van Zwol en Djoerd de Vos-Koelink

3.3 Samenleving en bestuur

Strategische opgave: Open Enschede

Doel	Subdoel	Link
01. Enschede is een op de inwoner gerichte gemeente waarbij de menselijke maat uitgangspunt is voor ons handelen. *totale lasten (x 1.000 euro): 17.410,00*	01.01 Wij zijn op de inwoner gericht, handelen behoorlijk en hebben een toegankelijke dienstverlening	Indicatoren: 4 Aantal acties: 3
	01.02 Wij communiceren duidelijk en persoonlijk	Indicatoren: 2 Aantal acties: 3
02. Enschede is een netwerkende en responsieve gemeente *totale lasten (x 1.000 euro): 7.742,00*	02.01 (veer)kracht van de stad: we staan open voor en benutten signalen en initiatieven uit de samenleving	Indicatoren: 2 Aantal acties: 2
	02.02 Passende allianties: we werken samen met andere overheden, onderwijsinstellingen en andere partners aan de gezamenlijke opgaven van de stad en de regio	Aantal acties: 5
03. Enschede is in toenemende mate een digitale gemeente *totale lasten (x 1.000 euro): 566,00*	03.01 We benutten de kansen, verkleinen de risico's en reflecteren en acteren op de digitale transformatie.	Aantal acties: 5

De strategische opgaven zijn sterk vervlochten met de Sustainable Development Goals (SDG). De Verenigde Naties hebben deze 17 duurzame ontwikkelingsdoelstellingen opgesteld. Deze vormen samen de wereldwijde duurzaamheidsagenda tot 2030.

Deze strategische opgave draagt bij aan de volgende sustainable development goals (SDG's). Voor uitleg zie bijlage 6.8

Openbare orde en veiligheid

Doel	Subdoel	Link
04. Enschede is een veilige gemeente *totale lasten (x 1.000 euro): 21.294,00*	04.01 We bevorderen de verbinding in de samenleving	Aantal acties: 2
	04.02 Enschede heeft een ongunstig klimaat voor ondermijnende activiteiten	Aantal acties: 3
	04.03 We versterken de samenwerking tussen zorg en veiligheid	Aantal acties: 4
	04.04 Voorkomen en verminderen van risicogedrag bij jongeren	Aantal acties: 2

Wat willen we bereiken?

Open Enschede
De opgave waarvoor wij inwoners, bestuurders en partners, als stad, staan is dat we samenwerken aan opgaven, problemen, kansen en crises van vandaag en morgen. Daarbij staat de systeemwereld oplossingsgerichte aanpakken niet in de weg. We denken vooruit vanuit een heldere toekomstvisie en met hulp van data en kennis.

Openheid is noodzakelijk voor een gezonde en vertrouwenwekkende relatie tussen overheid en inwoner in een democratie; Van een open aanpak en communicatie, open informatie tot aan open verantwoording. De opgave is om deze openheid in houding en gedrag meer in beweging te krijgen maar ook te borgen. Bij gemeentebestuur, medewerkers en de stad zelf. Daartoe hebben we drie doelen gesteld bij onze strategische opgave Open Enschede:

- Enschede als een op de inwoner gerichte gemeente;
- Enschede als netwerkende en responsieve gemeente;
- Enschede als digitale gemeente.

Waarbij het doel “een digitale gemeente” niet een tegenstelling hoeft te zijn van de “op de inwoner gerichte gemeente”. Ook in onze snel digitaliserende informatiesamenleving zijn we met die digitalisering gericht op onze inwoner, zodat onze dienstverlening toegankelijk is en blijft voor iedereen. Wij realiseren ons daarbij dat de digitale administratieve lastendruk erg groot is. Dat is ook een van de knelpunten genoemd in de Staat van de Uitvoering, het landelijke dienstverleningsprogramma.

In de opgave Open Enschede is ook het streven naar Goed bestuur verankerd, met als basis onze verantwoordelijkheden zoals genoemd in artikel 170 Gemeentewet. Onze op de inwoner gerichte houding met oog voor de menselijke maat vormt de basis voor onze wetten, beleid, uitvoering, dienstverlening en rechtsbescherming. Zaken als een zorgvuldige belangenafweging en behoorlijk gedrag vormen ons moreel kompas. Landelijk volgt in 2024 de uitkomsten van het onderzoek van de Staatscommissie rechtstaat. Deze staatscommissie heeft de opdracht om vanuit het perspectief van de burger het functioneren van de rechtsstaat te analyseren en voorstellen te doen voor versterking ervan. De staatscommissie zal onderzoek doen naar het functioneren van de wetgevende, rechtsprekende en uitvoerende macht. Hier valt ook lering te trekken voor gemeenten.

We werken samen met inwoners en (interbestuurlijke) partners, in de wijken, aan beleid en aan grote complexe vraagstukken. Wij constateren een toename in samenwerkingen omdat we simpelweg als overheid de problemen en opgaven niet alleen kunnen oplossen. Dit vraagt in toenemende mate om netwerk- en samenwerkingsvaardigheden en het bijeenbrengen van verschillende financieringssystematieken.

In ons streven naar netwerken en samenwerken met anderen pakken we kansen zoals een sterke lobby agenda met resultaat. Denk onder andere aan de ‘triple helix’ samenwerking in de Twente Board. Tegelijkertijd hebben we ook oog voor de schaduwkanten van netwerken en het belang van integriteit. Netwerkcorruptie en ondermijning moeten we voorkomen.

Maatschappelijke, technologische en organisatorische ontwikkelingen in de informatiesamenleving vragen in 2024 met nadruk aandacht. We zetten concrete stappen in het programma Wet open overheid zodat informatie sneller en actief openbaar wordt

gemaakt. We maken een visie op digitale inclusie. En we werken aan integraal beleid ‘Digitaal Enschede’ op basis van de publieke waarden uit het manifest van PublicSpaces - te weten: open, transparant, verantwoordelijk, soeverein en de gebruiker centraal. Vanuit de Europese Unie komen in drie jaar tijd dertien wetten op ons af die onze digitale transformatie versnellen. Die digitale transformatie ziet op uiteenlopende, maar gerelateerde terreinen als kunstmatige intelligentie, databeheer, cybersecurity en digitale identiteiten. Wij bereiden ons hier zo goed mogelijk op voor binnen de wettelijke en financiële kaders.

Met onze inzet in 2024 werken we verder aan het herwinnen van ons gezag. Voor de elementen uit het ROB-signalement 'Gezag herwinnen: over de gezagswaardigheid van het openbaar bestuur' hebbben we oog.

Veilig Enschede
De basis voor een open en weerbare democratie is het behoud van openbare orde en veiligheid. In Enschede moet iedereen in een veilige omgeving kunnen wonen, werken en recreëren. En de aandacht voor zorg en veiligheid als een logische combinatie staat centraal.

Veiligheid en handhaving van de openbare orde staan allang niet meer op zichzelf. Het kent samenhang met andere problemen in de stad. Zoals ondermijning, criminele activiteiten (drugs)overlast, huiselijk geweld, armoede, maatschappelijke problemen vanuit zorg en welzijn of maatschappelijke opvang. Dit zijn allemaal thema’s die we helaas ook zien bij de opgroeiende jeugd in onze stad. We leggen dan ook specifiek de focus op preventie, veiligheid en jongeren. Een stevige thuisbasis, een veilige fysieke en digitale omgeving en een stimulerende leer- en werkomgeving zijn daarbij van cruciaal belang.

Daarnaast ondervinden we als grensstad al decennia lang de nadelige gevolgen van Duitse en Oost-Europese drugsgebruikers die hun drugswaar kopen en gebruiken in onze gemeente. Dit vraagt om een stevige en zichtbare aanpak van de problemen die dit met zich meebrengt. Met een repressief en actief sluitingsbeleid van drugspanden en een persoonsgerichte aanpak zitten we daar bovenop. Desondanks blijft dit een hardnekkig fenomeen dat om een structurele aanpak vraagt en waar wij ook in ons grensoverschrijdend overleg bij de Duitse bestuurders aandacht voor vragen.

Door Enschede op een open wijze te besturen met flinke aandacht voor veiligheid dragen we bij aan een sociale, bruisend aantrekkelijke, duurzame en groene stad. Waar we samen trots op kunnen zijn.

Kaders uit de Zomernota en moties
In het onderstaande hoofdstuk laten we zien wat we in 2024 met nadruk gaan doen om bij te dragen aan Open Enschede en Veilig Enschede. Hierbij verwerken we de kaders zoals meegegeven bij de Zomernota. Waaronder de aangenomen motie digitale zaken en intensiveringen voor de Cloudtransitie, het programma Bridge, datagedreven werken, dienstverlening, samenlevingsgericht werken en het borgen van direct duidelijke communicatie naar inwoners. Aandacht voor juridische kwaliteit is geborgd door de intensiveringen op Woo/AVG processen en opleidingsbudget. Alsook in de motie 20% minder bezwaarschriften, aangenomen bij de gemeentebegroting 2023. Er is een indicator in ontwikkeling. De eerste aanzet is opgenomen. De aangenomen motie over het gebruik van Mastodon voor crisiscommunicatie zetten we door naar de Veiligheidsregio Twente omdat deze organisatie bevoegd is.

Wat gaan we doen voor de Strategische opgave: Open Enschede?

01. Enschede is een op de inwoner gerichte gemeente waarbij de menselijke maat uitgangspunt is voor ons handelen.
Een op de inwoner gericht Enschede gaat uit van een breed burgerperspectief; We weten beter wie onze inwoners zijn en wat ze willen, kunnen en waarover ze zich zorgen maken en kunnen onszelf daarin verplaatsen. We hebben aandacht voor het individu en de verschillen tussen mensen en situaties. Onze aanpak gaat uit van menselijke waardigheid en ziet op het maken van regelgeving en beleid, op de uitvoering en op onze rechtsbeschermingsprocedures. Onze houding is open, empathisch, we handelen behoorlijk en onze dienstverlening is toegankelijk voor iedereen. We communiceren duidelijk en werken aan een goede en open informatievoorziening.

01.01 Wij zijn op de inwoner gericht, handelen behoorlijk en hebben een toegankelijke dienstverlening
De menselijke maat staat centraal in onze regelgeving, beleid, uitvoering, dienstverlening en rechtsbescherming. Iedere inwoner zien wij voor wie die is, in de veelheid aan rollen die de inwoner kan vervullen. De inwoner en de ondernemer staan centraal in onze dienstverlening en moet daar toegang toe hebben. We zijn betrokken en maken daarmee het verschil. Dat doen we digitaal waar het kan, persoonlijk waar het moet. Het brede burgerperspectief van mens tot mens, de algemene beginselen van behoorlijk bestuur uit de Algemene wet bestuursrecht en de behoorlijkheidsnormen van de Nationale Ombudsman vormen onze leidraad.

Indicatoren
Aantal indicatoren: 4

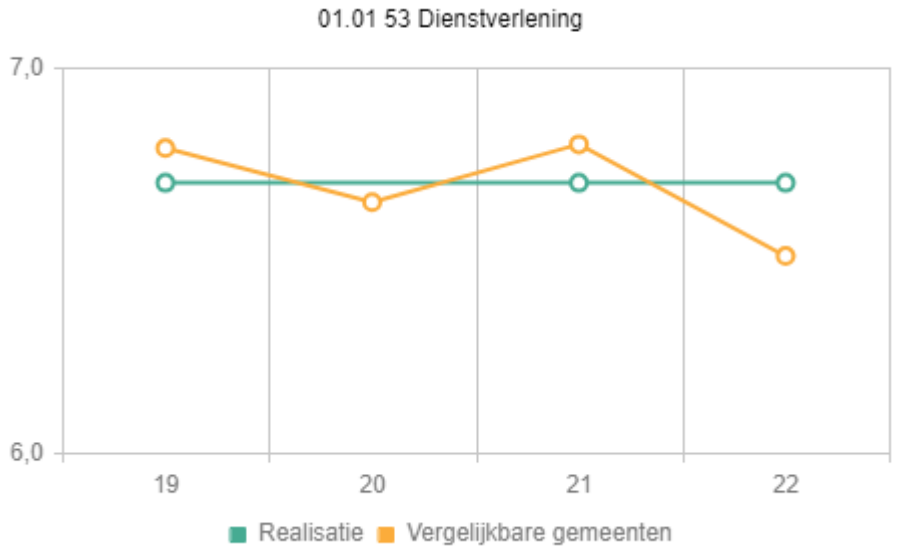

Toelichting
Het rapportcijfer geeft weer hoe onze inwoners ons scoren op het gebied van onze dienstverlening, aan de balie, telefoon en andere contacten.
Het betreft een gemiddelde van meningen van gemiddeld 1000 respondenten in ons Enschedepanel. Hoewel een groot aantal is dit cijfer niet geheel representatief. Het cijfer

toont ook geen causaal verband tussen onze beleidsinzet en score. Dat is ook de reden dat we geen streefwaarden opnemen voor de indicatoren bij ‘Open Enschede’. Wel laten we, waar mogelijk, realisatiecijfers zien van andere gemeenten met inwonerklasse 100.000-300.000.

Vergelijking andere gemeenten: Uit cijfers van waarstaatjegemeente.nl blijkt dat het gemiddelde van andere 100.000 plus gemeenten het cijfer 6,5 betreft in 2022. Dit beeld laat zien dat we in Enschede een constant beeld laten zien en landelijk er sprake is van een dalende score. We gaan in Enschede verder met de uitvoering van onze Dienstverleningsvisie.
Bron: VNG | Burgerpeiling (waarstaatjegemeente.nl).

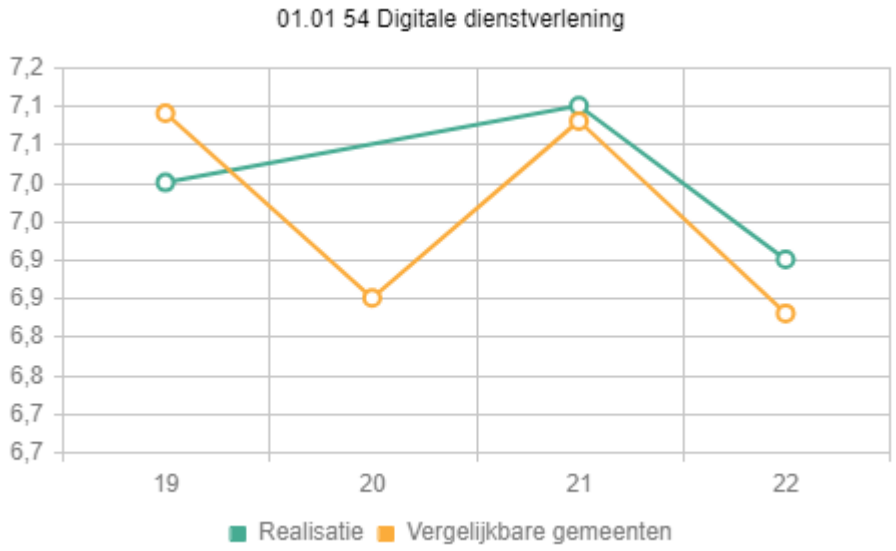

Toelichting
Het rapportcijfer geeft weer hoe onze inwoners ons scoren op het gebied van onze digitale dienstverlening. Het betreft een gemiddelde van meningen van gemiddeld 1000 respondenten in ons Enschedepanel.

Vergelijking andere 100.000 plus gemeenten: Uit cijfers van waarstaatjegemeente.nl blijkt dat het gemiddelde van andere 100.000 plus gemeenten het cijfer 6,8 betreft in 2022. Uit deze scores maken we op dat zowel landelijk als in Enschede we iets lager zijn gaan presteren in de ogen van de panelleden. In 2024 zetten we in op digitale inclusie.
Bron: VNG | Burgerpeiling (waarstaatjegemeente.nl).

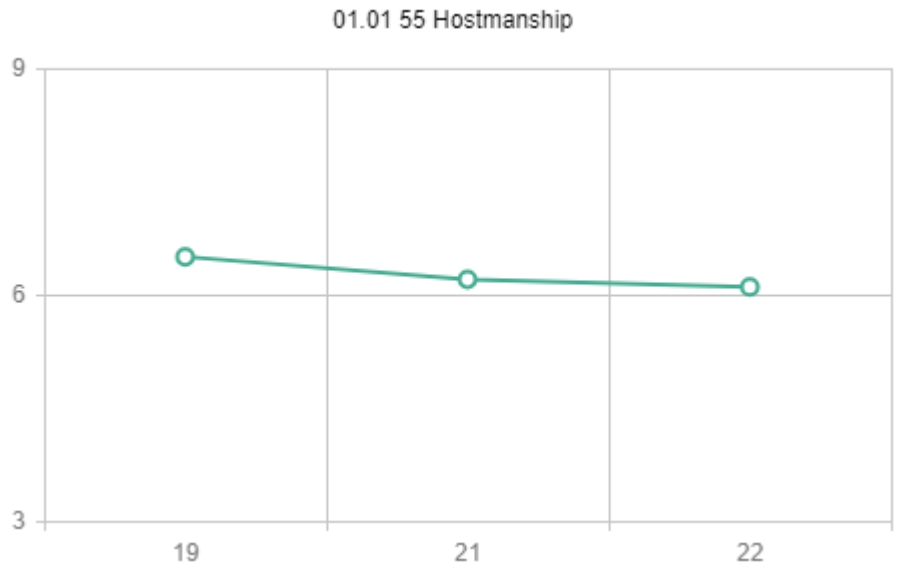

Toelichting
Het cijfer geeft weer hoe onze inwoners ons scoren op het gebied van onze dienstverlenende houding. Dienstverlening met de menselijke maat, ook wel 'hostmanship' genoemd, gaat over mensen het gevoel geven dat inwoners welkom zijn. Het gaat over de 'zachte' kant van gemeentelijke dienstverlening. Hostmanship uit zich onder andere in het willen dienen, verantwoordelijkheid tonen, het echt willen oplossen van een probleem, dialoog aangaan in plaats van debat, deskundigheid en inlevingsvermogen. Het zijn aspecten die een grote impact hebben op de algehele waardering van de dienstverlening.

De schaalscore 'hostmanship' bedraagt 6,27 in Enschede. Uit cijfers van waarstaatjegemeente.nl blijkt dat het gemiddelde van andere 100.000 plus gemeenten het cijfer 6,49 betreft in 2022. We meten deze indicator nu voor het eerst. Een echte trend is nog niet zichtbaar. Wel scoren we iets lager dan vergelijkbare gemeenten. Dat rechtvaardigt dat we blijven inzetten op dienstverlening en een open houding.
Bron: VNG | Burgerpeiling (waarstaatjegemeente.nl).

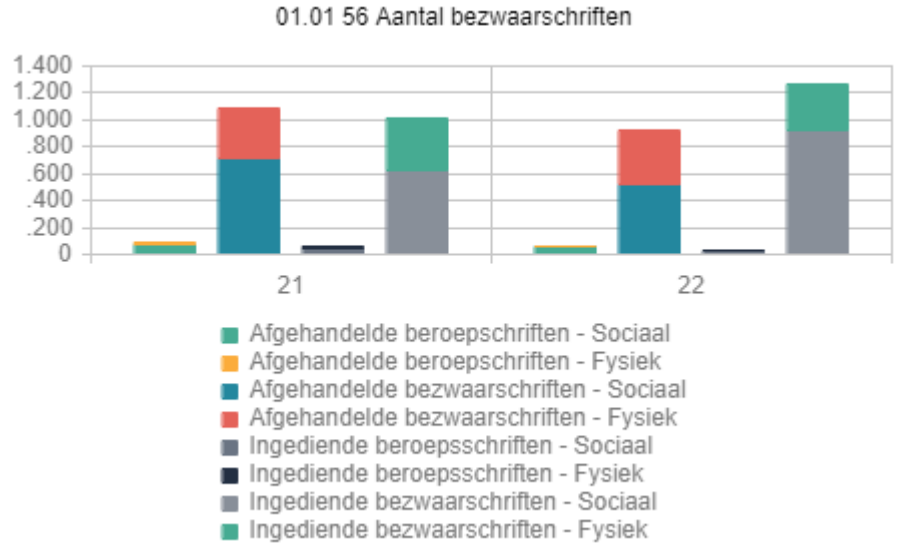

Toelichting
Deze staafdiagrammen laten het aantal ingediende en afgehandelde bezwaarschriften uit 2021 en 2022 zien alsmede het aantal beroepszaken, geregistreerd bij de afdeling Juridische Zaken. Vanaf de gemeentebegroting 2025 breiden wij de indicator uit met informatie over het aantal totaal genomen besluiten in de organisatie zodat het aantal procedures kan worden afgezet tegen het totaal aan besluiten. Dan nemen we ook een concrete streefwaarde op, mede gebaseerd op de aangenomen motie uit 2022 20% minder bezwaarschriften.
Ook geven wij dan informatie, die pas sinds medio 2023 wordt verzameld, weer over het aantal ingetrokken bezwaarschriften en de reden (informele aanpak of herstel gebrek) en de doorlooptijden van de procedures.

Acties 2024

Aantal acties: 3

01. In 2024 gaan we het organisatiebrede programma Open Enschede intensiveren waar 'menselijke maat' als uitgangspunt van ons handelen, een belangrijk thema is.

De focus in 2024 ligt op:

1. Een goede verbinding tussen deze gedragsopgave en (HR) activiteiten als onboarding, training, coaching en intervisie zodat we als organisatie constructief, integraal en actief blijven werken aan ons open en inwonergerichte gedrag. Met oog voor het recht op ambtelijk vakmanschap.
2. Benutten van de ruimte in het recht voor het toepassen van maatwerk en uitbreiding van instrumenten als de Doorbraakmethode van het Instituut voor Publieke Waarden en moreel beraad zodat we maximaal oplossingsgericht kunnen handelen.
3. Het vaker en breder ophalen van signalen uit de stad, bijvoorbeeld door themagerichte focusgroepen uit de stadspeiling te halen en meer gebruik te maken van narratieve evaluatie. Hierbij benutten we de uitkomsten van de Staatscommissie rechtsstaat.

02. We geven uitvoering aan (juridische) kwaliteitszorg en verbeteren de rechtsbescherming van onze inwoners.

1. We implementeren één gemeentebrede werkwijze Informele aanpak bij besluiten en bezwaar (als actie opgenomen in het in 2023 vastgestelde POK bestedingsplan). De effecten van die aanpak gaan we eind 2024 meten, in ieder geval in de bezwaarfase.
2. We maken het lerend effect van klacht- en juridische procedures vanzelfsprekend onderdeel van onze processen. Signalen van de onafhankelijke commissie bezwaarschriften en de Klachtencommissaris leveren structureel informatie. Deze informatie draagt bij aan een betere en meer oplossingsgerichte rechtsbescherming van inwoners.
3. We genereren informatie over reden bezwaar, beslistermijnen, reden intrekking bezwaar etc. op basis van het in 2023 gedigitaliseerde bezwaarproces, waardoor we effectiever sturen op kwaliteit van besluiten en een inwonergerichte werkwijze.

03. We geven uitvoering aan onze Dienstverleningsvisie en zetten in 2024 in op:

1. Het continu verbeteren van telefonische bereikbaarheid en responsiviteit n.a.v. de resultaten van het in 2023 uit te voeren bereikbaarheidsonderzoek.
2. We ontwikkelen een visie op digitale inclusie van onze inwoners, zodat we eind 2024 weten welke stappen nodig zijn om onze digitale dienstverlening

toegankelijk te maken voor alle inwoners
3. We maken voor onze inwoners een veilig digitaal portaal dat een einde maakt aan versnippering van informatie. Dit portaal biedt diensten aan en werkt volledig samen met onze gemeentelijke website.

01.02 Wij communiceren duidelijk en persoonlijk
We onderhouden open en persoonlijk (klant)contact. Elke inwoner ontvangt duidelijke voorlichting over regelgeving, beleid en concrete plannen in de buurt. In direct duidelijke taal. Naar inwoner en partners staat een duurzaam toegankelijke informatievoorziening centraal. Binnen de muren van het stadhuis werken we aan goede informatie-uitwisseling zodat onze lokale democratie optimaal functioneert.

Indicatoren
Aantal indicatoren: 2

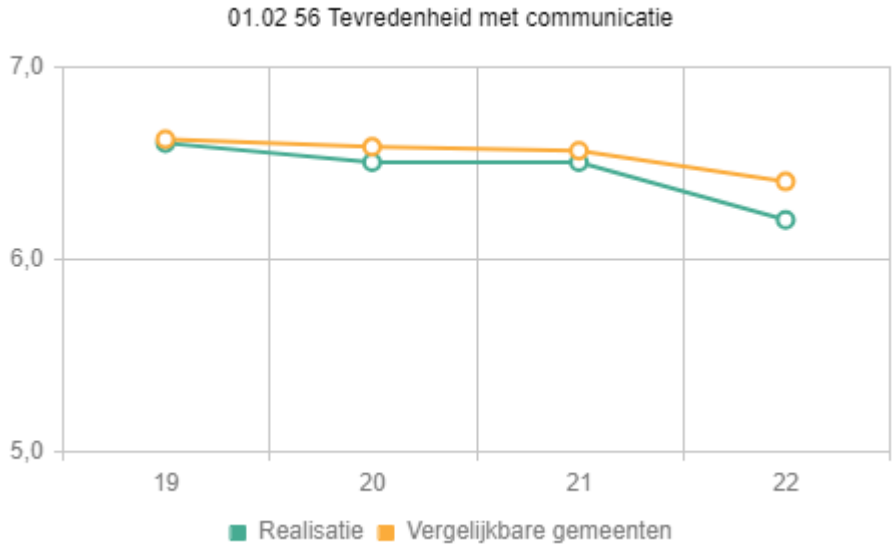

Toelichting
De gemeente heeft in haar informatievoorziening en communicatie te maken met verschillende doelgroepen en hoedanigheden en beweegt zich daarin tussen digitale media en meer persoonlijke interactievormen. Het rapportcijfer geeft weer hoe onze inwoners ons scoren op het gebied van onze communicatie en voorlichting.
Het betreft een gemiddelde van meningen van gemiddeld 1000 respondenten in ons Enschedepanel.

Vergelijking andere 100.000 plus gemeenten: Uit cijfers van waarstaatjegemeente.nl blijkt dat het gemiddelde van andere gemeenten in 2022 het cijfer 6,4 betreft.

Hier zien we een licht dalende trend. Dat maakt de investering in zaken zoals Direct duidelijk enzovoort noodzakelijk.
Bron: VNG | Burgerpeiling (waarstaatjegemeente.nl).

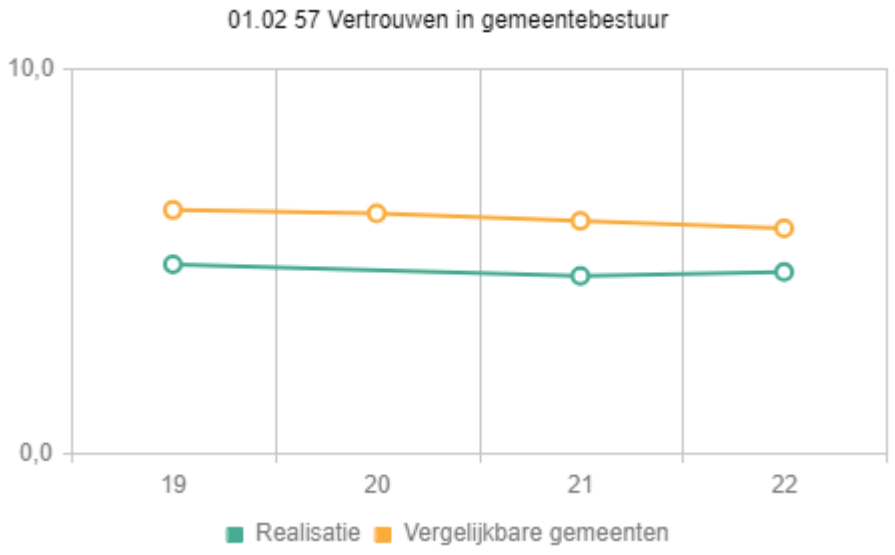

Toelichting
Het samengestelde rapportcijfer geeft weer hoe onze inwoners ons scoren op het gebied van vertrouwen in de wijze waarop de gemeente wordt bestuurd. Hierbij is gekeken naar de aspecten:
De gemeente …
- doet wat ze zegt
- zorgt ervoor dat inwoners zich aan de regels houden
- stelt zich flexibel op als dat nodig is
- luistert naar inwoners
- laat inwoners meedenken bij plannen, activiteiten en voorzieningen
- helpt inwoners bij het uitvoeren van ideeën en plannen
Het betreft een gemiddelde van meningen van gemiddeld 1000 respondenten in ons Enschedepanel..

Vergelijking 100.000 plusgemeenten: Uit percentage cijfers van waarstaatjegemeente.nl blijkt dat in 2021 22 % van de respondenten te Enschede aangaf weinig/geen vertrouwen te hebben in wijze besturen van de gemeente versus 20% van de respondenten van andere gemeenten. 30% van de respondenten heeft (heel) veel vertrouwen in de gemeente Enschede tegen 34% van de respondenten van andere gemeenten. Hier zien we voor Enschede een constante lijn waarbij de score middelmatig is. Dit rechtvaardigt extra inzet zoals de acties die zien op communicatie, openheid en samenlevingsgericht werken.
Bron: VNG | Burgerpeiling (waarstaatjegemeente.nl).

Acties 2024

Aantal acties: 3

01. We geven uitvoering aan het gemeentebrede uitvoeringsplan Communicatievisie 2023-2026 langs de vier lijnen:

1. Optimale dienstverlening
2. Dialoog en participatie
3. Be good and tell it
4. Buiten winnen is binnen beginnen.

We zetten daarbij in op:

- Onze communicatiestijl beter aan laten sluiten bij wie we tegenover ons hebben. Dus de inwoner centraal zetten, betrouwbaar en open zijn, met menselijke maat, direct duidelijk en trots. Dit doen we waar nodig op assertieve. Dit integreren we binnen het programma Open Enschede, in het introductieprogramma nieuwe medewerkers en in het leiderschapsprogramma.

- Participatie combineren met communicatie. We intensiveren de samenwerking met Particpatieteam en gaan de organisatie zo goed mogelijk ondersteunen in de uitvoering. Digitaal luisteren (communiceren op basis van data). We gaan ondermeer onze monitoring en webcare verder verbeteren. Leren van en met elkaar: meer kennisdelen en successen vieren. We gaan ondermeer ons intranet verder verbeteren en digitale en fysieke bijeenkomsten organiseren.

02. We gaan door met Direct Duidelijk Enschede

Het herschrijven van alle webteksten, standaardbrieven en -mails is vrijwel afgerond. Extra aandacht blijft nodig om het gedachtegoed van Direct Duidelijk onderdeel te laten zijn van ons gedrag in de opgave 'Open Enschede'. Het gaat erom om altijd onze inwoners en andere doelgroepen centraal te stellen en aan te sluiten met onze communicatie. Niet alleen schriftelijk, maar ook mondeling en in beeld. Dit moet routine worden in ons dagelijks handelen. In 2024 zetten wij in op:

- Alle nieuwe medewerkers krijgen een basis schrijftraining Direct Duidelijk
- Extra training van onze medewerkers: Direct Duidelijk in gesprek.
- Het leesbaarder maken van onze bestuursvoorstellen, o.a. met de hulp van training, Text metrix en het lezerspanel van raadsleden.

03. We geven uitvoering aan het programmaplan Wet open overheid dat het tweede deel van 2023 gereed is.

Focus ligt in 2024 op:

- Bewustwording, houding en gedrag.
- Kwalitatieve groei van de informatievoorziening.
- Efficiente keteninrichting van de processen passieve en actieve openbaarmaking.
- Actieve openbaarmaking via ons publictieplatform van de informatiecategorieën wet- en regelgeving, bereikbaarheidsgegevens, organisatie en werkwijze, vergaderstukken decentrale overheden en Woo-verzoeken en -besluiten.

02. Enschede is een netwerkende en responsieve gemeente

Onze blik is naar buiten gericht. Per opgave realiseren we ons dat we er niet alleen voor staan en de grote problemen ook zeker niet alleen kunnen oplossen. Dat gebeurt in netwerken. We staan open voor passende partners, soms interbestuurlijk dan weer met bedrijven, kennisinstellingen, organisaties en inwoners, ook concreet op wijkniveau. We werken aan gezamenlijke agenda's en gedeeld eigenaarschap. Daarbij hebben we oog voor de vitaliteit en dynamiek uit de stad en benutten of ondersteunen de ideeën en kracht.

02.01 (veer)kracht van de stad: we staan open voor en benutten signalen en initiatieven uit de samenleving

We werken duurzaam samen met de stad aan onze opgaven en staan open voor

inwonerparticipatie, doen aan overheidsparticipatie en werken aan inwonervertegenwoordiging in alle vormen. We nemen onze inwoners daarbij steeds meer mee aan de voorkant bij het maken van beleid. Zodat mensen zich herkennen in beleid en ook echt meer zeggenschap krijgen. Als we uitgedaagd worden door burgerinitiatieven om onze taken over te nemen, staan we daarvoor open en reageren we adequaat. Uiteraard benutten we hierbij de jarenlange ervaringen van het stadsdeelmanagement en wisselen we digitale vormen van participatie af met fysieke vormen.

Indicatoren
Aantal indicatoren: 2

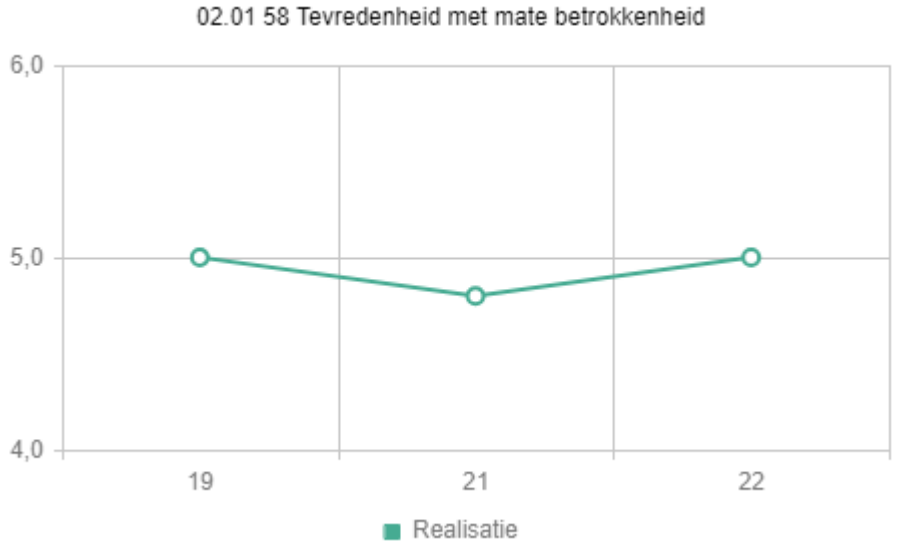

Toelichting
Steeds vaker zijn inwoners of maatschappelijke organisaties onderdeel van netwerken die werken aan een (semi-)publieke taak. Op elk niveau is de totstandkoming en uitvoering van taken een co-creatie van verschillende partners in wisselende samenstelling. Inwoners verwachten daarin een ambitieuze gemeente die luistert, meedenkt, de ruimte biedt, transparant werkt, betrouwbaar en flexibel is. Het samengestelde rapportcijfer geeft weer hoe onze inwoners ons scoren op het gebied van het betrekken van onze inwoners, organisaties en bedrijven bij beleid en uitvoering.
Het betreft een gemiddelde van meningen van gemiddeld 1000 respondenten van ons Enschedepanel en is een samengesteld cijfer dat ziet op inwonerparticipatie, overheidsparticipatie en samenwerking.

Vergelijking andere 100.000 plus gemeenten: Wij werken vanaf 2022 met een uniek lokaal samengesteld rapportcijfer. Exacte vergelijking is niet mogelijk. Wel spoort de score van een 5 ons aan tot extra inzet samenlevingsgericht werken.
Bron: VNG | Burgerpeiling (waarstaatjegemeente.nl).

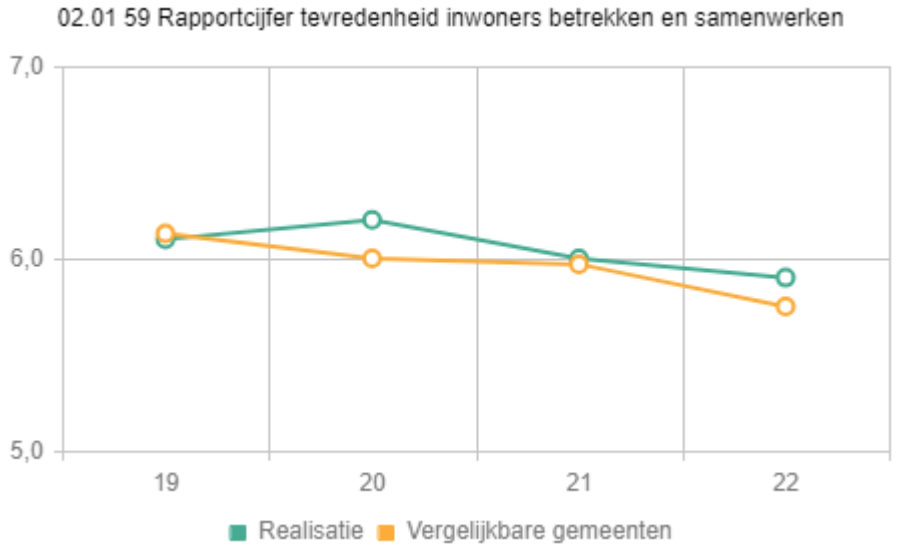

Toelichting
Het rapportcijfer geeft weer hoe onze inwoners ons scoren op het gebied van het betrekken van onze inwoners, organisaties en bedrijven bij beleid en uitvoering.
Het betreft een gemiddelde van meningen van gemiddeld 1000 respondenten van ons Enschedepanel en is een cijfer dat ziet op waardering over de wijze waarop de gemeente Enschede inwoners en organisaties betrekt en de samenwerking zoekt.

Vergelijking andere 100.000 plus gemeenten: Uit cijfers van waarstaatjegemeente.nl blijkt dat het gemiddelde van andere 100.000 plus gemeenten in 2021 het cijfer 6 betreft. Deze indicator laat een licht dalende trend zien, hoewel Enschede beter presteert dan vergelijkbare gemeenten.
Bron: VNG | Burgerpeiling (waarstaatjegemeente.nl).

Acties 2024

Aantal acties: 2

01. In 2024 voeren we het "Actieplan samenlevingsgericht werken 2022 – 2025" uit.

In 2024 zetten we vooral in op:

- Experimenten met nieuwe vormen van inwonervertegenwoordiging.
- Een extra impuls geven aan faciliteren van initiatieven uit de samenleving.
- Participatietrajecten narratief evalueren. Met de uitkomsten organiseren we leersessies (lerende organisatie).

02. We bouwen jongerenparticipatie verder uit.

Na het leggen van de eerste bouwstenen voor jongerenparticipatie, werken we in 2024 aan continuering en borging. Zodat we een brede doelgroep jongeren structureel weten te bereiken en te betrekken. Concreet werken we in 2024 aan:

- een structuur waarbij we kinderen vanaf het primair onderwijs (groep 7) structureel bereiken en betrekken;
- het verbinden van burgerschapsonderwijs en maatschappelijke stages aan gemeentelijke beleidsvorming en uitvoering.

02.02 Passende allianties: we werken samen met andere overheden, onderwijsinstellingen en andere partners aan de gezamenlijke opgaven van de stad en de regio

Samenwerking met regionale, landelijke en internationale partners is gebaseerd op een gezamenlijke agenda, onderlinge kennisdeling en gedeeld eigenaarschap.
Tal van uitdagingen waar Enschede voor staat, zoals de energietransitie, klimaatadaptatie en de transitie naar een circulaire economie zijn te groot om alleen op te pakken. Daarom zoeken we samenwerking, niet alleen binnen Twente, maar ook in Euregionaal, landelijk en Europees verband. En niet alleen op stedelijk niveau, ook met de universiteiten en met onze bedrijven. In triple Helix verband dus.
Op weg naar een wereld die in 2050 CO2 neutraal moet zijn, wordt er zowel landelijk als Europees niveau gewerkt aan programma's die vervolgens weer op stedelijk niveau moeten worden doorvertaald. Dankzij een jarenlange investering in de samenwerking met Hengelo en Munster hebben we een sterke basis om gezamenlijke te participeren in EU programma's. Gezamenlijk staan we sterker als we aanvragen te doen EU fondsen en kunnen we kennis en middelen ophalen om onze grote opgaven adequater en sneller op te pakken.
We staan open voor allerlei nieuwe vormen van samenwerking, formeel en informeel. Gelijktijdig werken we aan onze samenwerkingsvaardigheden zodat we een adequate en betrouwbare partner zijn.

Acties 2024

Aantal acties: 5

01. We versterken de samenwerking met onze strategische netwerkpartners (netwerksturing).

In 2023 hebben we helder gemaakt wie onze meest strategische partners zijn in relatie tot onze strategische opgaven. Om in 2024 op politiek, bestuurlijk en ambtelijk niveau goed te kunnen samenwerken in die netwerken, maken we een Handreiking Netwerksturing als aanvulling op de Notitie Samenwerken.

02. Samen met de Twenteboard werken we verder aan de sociaal-economische structuurversterking van de regio en Enschede.

De Twenteboard stelt jaarplannen op. Concreet wordt in 2024 verder uitvoering gegeven aan de Agenda voor Twente (2023-2027), en de bestaande (30 mln) en nieuwe regiodeal (25 mln). Ook werken we in de Twenteboard aan een Kansenagenda naar aanleiding van het rijksrapport Elke Regio Telt. Vanuit de huidige strategie werken we samen in de Twente board aan een langere termijn visie. Twenteboard is verantwoordelijk voor de lobby op een aantal sociaal-economische dossiers. Deze lobby blijven wij samen met de Twenteboard vormgeven. De dossiers die zijn belegd bij de Twenteboard worden in 2024 herijkt danwel aangevuld.

03. EU Agenda

De samenwerking met Hengelo en Almelo op diverse lobbydossiers wordt voortgezet. Met de verkiezingen in november 2023 en de formatie van een nieuw Kabinet daarna, vraagt dit extra aandacht. Belangrijke lobbydossiers zijn de verstedelijksopgave; bereikbaarheid én de financiële kloof. Het merendeel hiervan vindt plaats in nauwe samenwerking / afstemming met Twenteboard en de BOSS.

04. We bouwen de kennisorganisatie uit.

In 2024 ontwikkelen wij samen met de kennisinstellingen kennis die nodig is bij onze grote opgaven zoals de energietransitie. Cockpit053 zorgt dat wij kennis ontwikkelen over gemeentebrede thema's, zoals migratie. Die thema's verzamelt zij tijdens de jaarlijkse signalensessies. De kennis die wij ontwikkelen en delen met onze kennispartners bewaren wij via samenwerkingsplatforms, zoals de Regionale Energie Transitie (RES) Twente en Enschedelab. Kennispunt Twente ondersteunt ons daarbij.

05. Wij versterken de samenwerking met Munster, de Euregio en de Europese Unie.

1. Wij organiseren, samen met Hengelo en Almelo, een permanente vertegenwoordiging in het Huis van de Nederlandse Provincies in Brussel zodat we goed voorbereid zijn op nieuwe wetgeving die op ons afkomt, weten

aan welke programma's we kunnen deelnemen en in kunnen spelen op (subsidie) kansen.

2. We verkennen nieuwe Europese netwerken en Europese missies op basis van onze strategische opgaven en gezamenlijke prioriteiten. Onder andere European Regions Research Innovation Network (ERRIN) en het Covenant of Mayors en zorgen ervoor dat Enschede en de regio daarin worden geprofileerd.
3. Wij borgen kennis uit Europa goed in de organisaties en bij de raad. Door het organiseren van kennissessies, uitwisselingsprogramma's en intensievere benutting van het gezamenlijke lidmaatschap van Eurocities, het toonaangevende stedennetwerk dat rechtstreeks schakelt met de Europese Commissie
4. In 2024, het jaar van de Europese Verkiezingen, betrekken wij de inwoners van Enschede.
5. Wij verankeren onze grensoverschrijdende samenwerking met onze Duitse partners, die onze positie in Europa verder versterkt, in uitvoeringsprogramma's en de bestuurlijke overeenkomsten met Munster, Gronau, Osnabruck, NRW en de Euregio. Deze sociaal-economische ontwikkeling van onze stad en euregio bereiken we onder andere de ontwikkeling van het Euregio-kwartier met Gronau, de grensoverschrijdende infrastructuur op spoor, weg en fiets. In MONT-verband de samenwerking op het gebied van klimaatadaptatie.

Bijdrage verbonden partij Euregio

Maatschappelijk rendement:

Wij werken samen binnen de Euregio om binnen Europa op lobby- en subsidiegebied onze kracht te kunnen bundelen. Daarnaast is één van de doelstellingen van de Euregio het wegnemen van grens gerelateerde barrières.

Bijdrage verbonden partij: Bestuursovereenkomst Twentse samenwerking / Twenteboard

Maatschappelijke rendement:

Doel van deze samenwerking is het voeren van bestuurlijk overleg ten behoeve van het voorbereiden, het afstemmen en het terugkoppelen van de inbreng van de gemeenten in het bestuur van de Twente Board. Zodat gezamenlijk regie wordt gevoerd op de Twente Board. Daarnaast draagt dit bestuurlijk overleg bij aan (de afstemming van) het lobbyen van de gemeenten bij provincie, Rijk, de Europese Unie en andere (semi)overheden en haar organisaties ten behoeve van de sociaal economische structuurversterking en andere door het bestuurlijk overleg gekozen onderwerpen.

03. Enschede is in toenemende mate een digitale gemeente

Onze samenleving is digitaal in transitie. Die transitie biedt nieuwe mogelijkheden en kansen voor onze welvaart en ons maatschappelijk welzijn. Denk voor een gemeente aan digitale dienstverlening, het efficiënt en effectief inrichten van processen en het verlagen van drempels om met elkaar in contact te komen. Tegelijkertijd is onze dienstverlening er ook voor die inwoners die niet of slechts gedeeltelijk mee kunnen doen in de digitale gemeente. Dit doen we door hulp- en andere mogelijkheden te bieden zoals baliebezoek en gerichte afspraken. Digitalisering roept ook nieuwe vragen op rond digitale ontwrichting of hoe we (digitale) grondrechten borgen in de informatiesamenleving.

03.01 We benutten de kansen, verkleinen de risico's en reflecteren en acteren op de digitale transformatie.

Enschede kiest ervoor de informatiesamenleving te omarmen en niet aan de zijlijn te staan, maar midden in de informatiesamenleving, dichtbij haar inwoners. Vanuit dit perspectief pakken we de kansen die digitalisering biedt en werken we aan de mogelijke keerzijde ervan.

Acties 2024

Aantal acties: 5

01. We integreren de mogelijkheden van digitalisering en data meer en meer in de vorming en uitvoering van beleid.

- We werken deze raadsperiode aan een integraal beleid 'Digitaal Enschede' op basis van de publieke waarden uit het manifest van PublicSpaces - te weten: open, transparant, verantwoordelijk, soeverein en de gebruiker centraal.
- We gaan en zijn in gesprek met PublicSpaces en de VNG om te werken aan digitaal beleid op basis van publieke waarden, en om te onderzoeken hoe we nog meer kunnen optrekken met anderen in de uitvoering daarvan.
- We gaan door met het inrichten en aanpassen van onze IT-, kennis- en dataorganisatie in 2024. We beheren en bewaken met een centrale data-architectuur de koers van onze dataorganisatie en coördineren de verdere implementatie van deze koers in de organisatie.

02. We bieden de ethische visie op data en technologie aan.

In 2024 wordt de ethische visie op data en technologie voorgelegd voor besluitvorming aan de gemeenteraad. Organisatie en bestuur gaan volgens deze visie werken, ondersteund door de ethische commissie en het intern ethisch kennisnetwerk dat opgericht moet worden.

03. We implementeren een transitiestrategie Common Ground

Landelijk is in 2023 een programmaorganisatie opgezet die de landelijke agenda voor 2024 meer stuurt en controleert en die standaardisatie bij leveranciers en landelijke opschaling van componenten bij gemeenten een impuls moet geven. We participeren actief in landelijke gremia en samenwerkingsverbanden (Common Ground Board, CIO Beraad, Dimpact etc.) om gezamenlijk steeds meer common ground componenten in gebruik te nemen als organisatie (PodiumD, Haal Centraal). We implementeren de transitiestrategie Common Ground om zelf stappen te zetten om als organisatie juiste kennis en competenties in huis te hebben en halen, en zelf actief te kunnen participeren.

04. We implementeren digitaliseringswetten

De wetgever stelt steeds meer wetten op die de digitale rechten en plichten voor de inwoners voorschrijven en borgen. De implementatie hiervan bij gemeenten wordt met audits getoetst. Deze wetten hebben een hoge impact op ons handelen en in de voorbereiding zijn de nodige projecten uit te voeren. Naast de Wet Open Overheid gaat het ondermeer om projecten voor de uitvoering van onder andere de AVG, Wet Digitale Overheid, Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer WMEBV, AI act, Single Digital Gateway en de NIS2-richtlijn. We voegen zoveel mogelijk de benodigde acties samen.

05. We geven uitvoering aan het strategische informatiebeveiligings- en privacybeleid

Dit doen we door voldoende maatregelen te nemen voor de borging van de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) zoals het inrichten en bijhouden van het verwerkingsregister, het opzetten van een KI register, het sluiten van bewerkersovereenkomsten en het uitvoeren van DPIA's. Voor de baseline informatiebeveiliging overheid (BIO) is dit onder andere wachtwoordbeleid, datacassificatie, technische beveiliging (authorisatiebeleid) , daarnaast verhogen we onze digitale weerbaarheid door bewustwordingstrainingen en technische maatregelen. We vergroten de capaciteit van de Decentrale Privacy Officers, de AVG Coördinatie conform de raadsbesluiten om de forse toename van privacy gerelateerde zaken te kunnen afhandelen.

Bijdrage verbonden partij: Dimpact

Maatschappelijk rendement:

Wij zijn lid van de coöperatieve vereniging Dimpact om samen met andere gemeenten ICT oplossingen te ontwikkelen. Dit verlaagt de kwetsbaarheid en versterkt lobby- en inkoopkracht van onze bedrijfsvoering.

Wat gaan we doen voor openbare orde en veiligheid?

04. Enschede is een veilige gemeente

In Enschede moet iedereen in een veilige omgeving kunnen wonen, werken en recreëren. We vinden het belangrijk dat iedereen in Enschede veilig over straat kan en dat overlast tot een minimum wordt beperkt. Veiligheid en handhaving openbare orde staat allang niet meer op zichzelf. Het kent samenhang met andere problemen in de stad. Of het nu gaat om ondermijning, criminele activiteiten (drugs)overlast, huiselijk geweld, maatschappelijke problemen vanuit zorg en welzijn of maatschappelijke opvang. Centraal staat een integrale aanpak, stedelijk en in de stadsdelen. Uitgangspunt bij de aanpak is dat we streng zijn voor degene die zich niet aan de regels (wil) houden, maar hulp bieden aan degene die op het juiste spoor wil komen en blijven. Belangrijk is een evenwicht te vinden tussen repressie, preventie en zorg. Doel is de stad weer zichtbaar en voelbaar veiliger te laten zijn voor inwoners en ondernemers.

04.01 We bevorderen de verbinding in de samenleving

We willen onze signalerings- en interventiepositie in de stad verstevigen door constant in gesprek te zijn in de stad. Daarbij leggen we de focus op het verminderen van maatschappelijke onrust.

Acties 2024

Aantal acties: 2

01. We onderzoeken de veiligheidsbeleving van onze inwoners.

We volgen signalen van onrust en sentimenten in de samenleving m.b.t de komst van het AZC. Verder willen we via Stadsgesprekken ophalen wat er leeft op bepaalde thema's in de Enschedese samenleving, veiligheid is één van de thema's. We blijven ook gebruik maken van studenten (fieldlabs Saxion) om het begrip veiligheidsgevoel verder te duiden. September 2023 start het onderzoek van Bureau Beke in Glanerbrug, dit loopt door in 2024.

02. We pakken veiligheidsvraagstukken aan door integrale afstemming met stakeholders.

We merken een verschuiving van veiligheid naar leefbaarheid. We blijven ons inzetten op veiligheidsvraagstukken, denk hierbij aan investeren in de Doelgroepenaanpak (Persoongerichte aanpak, gebiedsverboden, Last onder dwangsommen) en cameratoezicht. We gaan ons nu ook focussen op leefbaarheid (uitwerking Future Search) en het bevorderen van duurzame netwerken tussen de diverse binnenstadspartners. De verdere uitwerking van Wijkpunt 32 (wijkpunt de Heurne) is een voorbeeld van integraal werken tussen de binnenstadspartners maar ook met inwoners waarbij we ook onze methodieken en resultaten willen delen met elkaar.

04.02 Enschede heeft een ongunstig klimaat voor ondermijnende activiteiten

De aanpak van ondermijning heeft verschillende dimensies. Als lokale overheid moeten we nog alerter worden en maatregelen nemen die voorkomen dat we onbedoeld crimineel gedrag faciliteren. We willen voorkomen dat we criminelen ‘helpen’ door bijvoorbeeld

vergunningen en subsidies af te geven, zorgcontracten aan te gaan, vastgoedtransacties te plegen die gefinancierd worden met crimineel geld of waarmee criminelen een dekmantel krijgen voor hun activiteiten. Samen met de politie, RIEC en partners, moeten we ons beeld van de criminele netwerken die zich in Enschede bevinden, maar ook die in Enschede en daarbuiten opereren versterken. Op basis van een goede informatiepositie kunnen we beter sturen en prioriteren in de aanpak. Om de beschikbare capaciteit en middelen van onszelf en onze partners zo effectief te kunnen benutten, moeten we samen met onze partners scherpe keuzes en duidelijke afspraken maken. Een ander belangrijk speerpunt is het nadrukkelijker betrekken van nog meer (publieke en private) partijen in de aanpak, zodat legale structuren nog moeilijker misbruikt kunnen worden door criminelen. Verder is het van belang om meer naar de voorkant van problematiek te komen door vroegtijdig interventies te plegen en barrières op te werpen.

Acties 2024

Aantal acties: 3

01. We gaan door met de integrale aanpak van georganiseerde ondermijnende criminaliteit.

We continueren de (integrale) aanpak van georganiseerde ondermijnende criminaliteit. Zowel intern als extern. In samenwerking met partners gaan we:

- Ons beeld van de criminele netwerken die zich in Enschede en omgeving bevinden versterken;
- Gerichte keuzes maken en de beschikbare capaciteit en middelen van onszelf en onze partners zo effectief mogelijk te benutten;
- Vroegtijdig interventies plegen en barrières opwerpen. We behandelen ondermijningscasuïstiek aan de lokale casustafel ondermijning en met het Regionaal Informatie-en Expertise Centrum (RIEC);
- We houden aandacht voor signalen van zorgfraude en treden waar nodig op.

02. We doen een Interreg-aanvraag voor de aanpak van grensoverschrijdende ondermijning.

Samen met de Euregio en het RIEC wordt gewerkt aan het versterken en verbreden van de grensoverschreidende aanpak van ondermijning. Begin 2024 wordt hiervoor een Interreg-aanvraag (Europese subsidie) ingediend om deze samenwerking met gemeenten en politie van beide kanten van de grens uit te bouwen naar een structureel netwerk.

03. We gaan zichtbaarder controleren en handhaven

Dit kan op verschillende manieren geschieden. De integrale MIA controles zijn hier een voorbeeld van. Aandachtspunten in 2024 zijn horeca en kamerverhuur.

Bijdrage verbonden partij: Veiligheidsregio Twente

Maatschappelijk rendement:

Op grond van de Wet Veiligheidsregio's werken brandweer, politie, geneeskundige hulpverleningsorganisatie in de regio (GHOR) en de gemeenten (kolom Bevolkingszorg) samen in de gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Twente (VRT) op het gebied van crisisbeheersing en rampenbestrijding. Brandweer Twente heeft een aantal wettelijke taken in het kader van brand-, crisis - en rampenbestrijding. Door de coronacrisis en de vluchtelingencrisis zijn er extra taken bijgekomen en is de Veiligheidsregio een belangrijke partner in deze crises.

04.03 We versterken de samenwerking tussen zorg en veiligheid

Bij complexe casuïstiek opereren zowel het zorg- als veiligheid, in aanvulling op elkaar. Door een verbeterende samenwerking tussen zorg en veiligheid wordt bijgedragen aan de algemene veiligheid, het verbeteren van de persoonlijke situatie, het voorkomen en verminderen van recidive, (ernstige) overlast, criminaliteit en/of maatschappelijke uitval. Samenwerking met het Veiligheidshuis is bij deze onderwerpen aan de orde. De focus ligt op verwarde en kwetsbare personen, woonoverlast, huiselijk geweld, straatintimidatie , mensenhandel en loverboy problematiek.

Acties 2024

Aantal acties: 4

01. We versterken de samenwerking als het gaat om casuïstiek die zich afspeelt op het terrein van zorg en veiligheid.

We zetten de ketenregisseur Zorg en Veiligheid in die de regionale en lokale zorg- en veiligheidsnetwerken verbindt en die lokale verbeterpunten oppakt en verder uitwerkt. Ook wordt intensiever samengewerkt met andere interne afdelingen om zo gezamenlijke preventieve activiteiten uit te rollen.

02. We evalueren de aanpak van mensenhandel en loverboys, dit doen we samen met het regionaal kenniscentrum mensenhandel Twente.

In samenwerking met onze ketenpartners geven we uitvoering aan de ambities uit de aanpak Mensenhandel Twente. In 2024 wordt de aanpak geevalueerd. Centrum gemeente Enschede en het kenniscentrum mensenhandel Twente pakken dit samen op.

03. In het kader van het project Veilige Steden richten we ons op bewustwording en het geven van handelingsperspectief aan omstanders van (straat)intimidatie.

We blijven investeren in samenwerking met partners in de stad. Daarnaast zetten we actiever campagnes in waarbij we onder andere meer gaan inzetten op de LHBTIQ+ gemeenschap. We houden oog voor (sociale spanningen) en acteren hier desgewenst pro-actief op.

04. We richten ons meer op de persoonsgerichte aanpak in de voetbalportefeuille.

De voetbalportefeuille zal meer inzet vragen. In verband met de landelijke ontwikkelingen (Handelingskader aanpak ongeregeldheden rondom betaald voetbalwedstrijden, Richtlijnen KNVB) wordt de gemeentelijke regierol nog belangrijker. Meer inzet op de persoonsgerichte aanpak in samenwerking met het sociaal domein.

04.04 Voorkomen en verminderen van risicogedrag bij jongeren

Het integraal veiligheidsbeleid legt een accent op de jeugd vanuit de gedachte van preventie. Preventie ligt primair bij het begrotingsprogramma Vitaal en Sociaal, het verminderen van risicogedrag zit meer bij Veiligheid.

Acties 2024

Aantal acties: 2

01. We gaan de weerbaarheid van de jeugd vergroten.

In het kader van preventie met gezag zetten we in op het voorkomen dat kinderen, jongeren en jongvolwassenen (verder) afglijden naar crimineel gedrag en daarnaast grenzen stellen om een criminele carriere zo onaantrekkelijk mogelijk te maken. Dit doen we door uitvoering te geven aan het uitvoeringsprogramma preventie met gezag waarbij verschillende interventies ingezet worden, denk hierbij aan: vroegsignalering, inzet rolmodellen, Halt in de wijk, jeugdwerk online, versterken aanpak drugscriminaliteit.

02. We voeren een stadsbrede pilot vroegsignalering uit in het kader van de patseraanpak.

We gaan stadsbreed een pilot op vroegsignalering invoeren om zo eerder jongeren in hulptrajecten te krijgen en uit het criminele circuit. Daarnaast zetten we in op het versterken van de samenwerking op de persoonsgerichte en groepsaanpak. Maatwerk staat centraal in situaties waarbij inwoners overlast ervaren door jongeren of wanneer jongeren crimineel gedrag (dreigen te) vertonen. We benutten de kennis en expertise van het Jeugd- en Jongerenwerk en zetten hen steeds meer preventief in. We werken hierin nauw samen met de stadsdelen en professionals uit het sociaal domein.

Nieuw of aanpassing beleid 2024	
Beleidsveld	**Onderwerp**
Samenleving & Bestuur	Actualisatie visie op Dienstverlening
Samenleving & Bestuur	Actualisatie Legesverordening
Samenleving & Bestuur	Visie Digitale Inclusie
Samenleving & Bestuur	Visie Sociale Inclusie
Samenleving & Bestuur	Evaluatie en vervolg jongerenparticipatie
Samenleving & Bestuur	Ethische visie op data en technologie
Samenleving & Bestuur	Verantwoordingsverslag Digitoegankelijkheid
Samenleving & Bestuur	Raadsvoorstellen aanpassing gemeenschappelijke regelingen (8 besluiten in 2024)
Samenleving & Bestuur	Bij aanpassing Wet Markt en Overheid moet in 2024 de huidige Verordening Wet Markt en Overheid worden geëvalueerd en geactualiseerd.

Wettelijk verplichte indicatoren

Op grond van het Besluit begroting en verantwoording zijn onderstaande indicatoren opgenomen. De indicatoren gelden voor iedere gemeente en zijn bedoeld om gemeenten met elkaar te kunnen vergelijken. Dit is mogelijk via www.waarstaatjegemeente.nl.

	Beleidsveld	Naam indicator	Eenheid	Jaar	Score	Bron
6.	1. Veiligheid	Verwijzingen Halt	Aantal per 10.000 jongeren	2022	120	Bureau Halt
8.	1. Veiligheid	Winkeldiefstallen	Aantal per 1.000 inwoners	2022	3,8	CBS
9.	1. Veiligheid	Geweldsmisdrijven	Aantal per 1.000 inwoners	2022	4,7	CBS
10.	1. Veiligheid	Diefstallen uit woning	Aantal per 1.000 inwoners	2022	2,1	CBS
11.	1. Veiligheid	Vernielingen en beschadigingen (in de openbare ruimte)	Aantal per 1.000 inwoners	2022	7,9	CBS

Wat mag het kosten?

Om de gestelde doelen te bereiken zijn per doel lasten begroot voor 2024. Deze bedragen worden ingezet voor het realiseren van de acties (onder 'Wat gaan we doen') maar ook voor het realiseren van de reguliere werkzaamheden. Onderstaande grafiek geeft per product inzicht in de beschikbaar gestelde budgetten.

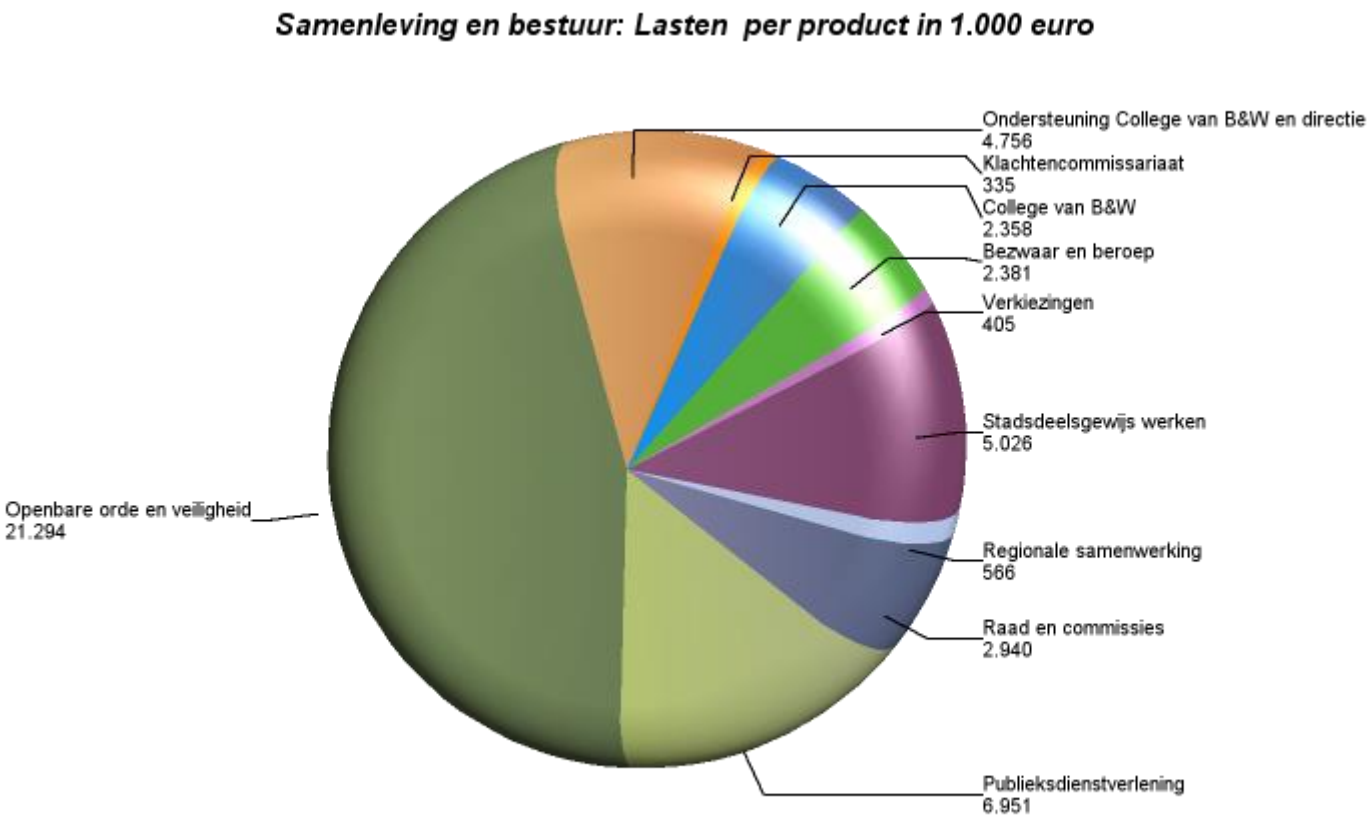

Onderstaande tabel geeft inzicht in de meerjarige ontwikkeling van de lasten, baten en reserve mutaties.

Samenleving en bestuur Bedragen x 1.000 euro	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Lasten	45.893	43.890	47.011	47.090	47.204	47.105
Baten	11.383	5.848	6.593	6.720	7.054	7.037
Saldo van baten en lasten	**34.510**	**38.042**	**40.418**	**40.370**	**40.149**	**40.068**
Storting reserves	340	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	334	423	0	0	0	0
Resultaat	**34.515**	**37.620**	**40.418**	**40.370**	**40.149**	**40.068**

Toelichting
De lasten nemen in 2023 met circa 3,1 miljoen euro toe en de baten nemen toe met circa 0,7 miljoen euro.

De toename van de lasten is met name het gevolg van:

- een hogere bijdrage aan de Veiligheidsregio Twente als gevolg van loon- en prijscompensatie (1,2 miljoen euro);
- hogere lasten door een actualisatie van het aantal te verstrekken documenten bij publieksdienstverlening. In 2014 loopt de geldigheidsduur van 10 jaar af die destijds voor het eerst is ingegaan. Hier staan ook hogere legesopbrengsten tegenover (0,9 miljoen euro);
- Bij het product Stadsdeelsgewijs werken nemen de lasten toe vanwege het in de Zomernota 2023 opgehoogde budget "impuls samenlevingsgericht werken" (0,3 miljoen euro);
- Op alle overige producten is sprake van een verhoging van het budget als gevolg van de toegekende loon- en prijscompensatie.

De toename van de baten is het gevolg een toename van het aantal te verstrekken documenten bij publieksdienstverlening. Zie ook de toelichting bij de lasten.

De onttrekkingen nemen in 2023 met 423.000 euro af ten opzichte van 2023. Dit wordt veroorzaakt door:

- In 2023 is ten behoeve van het product Stadsgedeels werken 323.000 euro onttrokken aan de reserve 'Reserve wijkbudgetten', dit betreft de onderbesteding van de afgelopen jaren dat aangewend werd voor de wijkbudgetten van 2023. Voor 2024 is dit vooralsnog niet voorzien, maar is afhankelijk van de realisatie in 2023;
- Daarnaast is er in 2023 incidenteel 100.000 euro onttrokken uit de algemene reserve ter dekking van het aangenomen amendement ‘Kansengelijkheid en 700 jaar Enschede’. Voor 2024 wordt deze onttrekking niet voorzien.

Meer info	**Klik hier voor meer informatie over reguliere werkzaamheden en beleidsnota's.**
Portefeuillehouders	Roelof Bleker, Arjan Kampman, Niels van den Berg, Marc Teutelink
Concerndirecteuren	Kees Meijer

3.4 Financiën en organisatie

Financiën en organisatie

Doel	Subdoel	Link
01. Enschede heeft een betrouwbare en voor lange termijn houdbare financiële huishouding en organisatie *totale lasten (x 1.000 euro): 126.789,00*	01.01 Enschede is in staat om financiële tegenvallers het hoofd te bieden.	Aantal acties: 4
	01.02 Enschede investeert toereikend	Aantal acties: 1
	01.03 De gemeentelijke organisatie is wendbaar en alert	Aantal acties: 2

Wat willen we bereiken?

Investeringen zijn noodzakelijk om het voorzieningenniveau en daarmee de aantrekkelijkheid van de stad overeind te houden. Daarom maken we gebruik van een strategische investeringsagenda en -fonds waarmee we naar de toekomst borgen dat Enschede een aantrekkelijke stad blijft. Deze bestuursperiode werken wij aan een meer structurele financiering van onze strategische investeringsagenda. Deze agenda's verbinden wij zoveel als mogelijk met andere financieringsmogelijkheden vanuit Provincie, Rijk of Europese geldstromen.

Er komen op de gemeente en de gemeentelijke organisatie met haar medewerkers de nodige maatschappelijk uitdagingen, doorontwikkelingen en veranderingen aan. Dit vraagt nog nadrukkelijker een overkoepelende programmering en prioritering om op een doelmatige wijze tot resultaten te komen. Dit geldt ook voor bedrijfsvoeringstaken. Het begeleiden van onze organisatie in de veranderingen vraagt daarnaast extra advies- en verandercapaciteit. Dit om de organisatie en medewerkers verder te ondersteunen als lerende, flexibele en talentvolle organisatie om onze maatschappelijke doelstellingen te realiseren. Hierbij rekening houdende met een hoge werkdruk en inspelend op een krappe arbeidsmarkt.
Belangrijke randvoorwaarden om bovenstaande uitdagingen waar te kunnen maken is een professionele bedrijfsvoering die daarbij aansluit.

Kaders uit de Zomernota
In het onderstaande hoofdstuk laten we zien wat we in 2024 met nadruk gaan doen om bij te dragen aan de betrouwbare en lange termijn houdbare financiële huishouding. Hierbij verwerken we de kaders zoals meegegeven bij de Zomernota. Waaronder de aangenomen motie huisvesten maatschappelijk vastgoed.

Wat gaan we doen voor financiën en organisatie

01. Enschede heeft een betrouwbare en voor lange termijn houdbare financiële huishouding en organisatie
De afgelopen jaren zijn de schulden afgebouwd en de reserves versterkt. Er is een start gemaakt met het op peil brengen van de solvabiliteit. Het weerstandsvermogen om risico's op te vangen is op goed niveau. De structurele begrotingsruimte (verschil tussen jaarlijks terugkerende baten en lasten) is nog wel beperkt. Het vraagt de komende jaren dan ook aandacht om het huishoudboekje op orde te houden. De rentelasten worden geminimaliseerd door de schulden te beperken en de financiering van de gemeente te optimaliseren. Een mogelijkheid hiertoe is de afkoop van hoogrentende leningen als de liquiditeitspositie van de gemeente dit toelaat. Tot slot is het afgelopen decennium weinig geïnvesteerd. Investeringen zijn noodzakelijk om het voorzieningenniveau en daarmee de aantrekkelijkheid van de stad overeind te houden. Daarom maken we gebruik van een strategische investeringsagenda en fonds waarmee we naar de toekomst borgen dat Enschede een aantrekkelijke stad blijft.

01.01 Enschede is in staat om financiële tegenvallers het hoofd te bieden.
Enschede is een ambitieuze en ondernemende stad. Bij het realiseren van opgaven en doelen loopt de gemeente ook (financiële) risico's. We zetten risicomanagement in om pro-actief met risico's om te gaan. Om tegenslagen het hoofd te kunnen (blijven) bieden houden we ook voldoende weerstandsvermogen aan om ze op te kunnen vangen als ze zich voordoen. We blijven streven naar een weerstandsratio tussen 1,0 en 1,4. Dat is ook zo opgenomen in onze in 2022 vastgestelde nota weerstandsvermogen. We voeren realistisch en degelijk financieel beleid. Vanuit voorzichtigheidsbeginsel speculeren we niet op onzekere inkomsten. Structurele uitgaven dekken we met structurele middelen. We sturen stevig op het realiseren van afgesproken taakstellingen. We blijven bij het Rijk aandacht vragen voor de financiële en sociale situatie van onze stad. Op deze manier blijven we ook in de toekomst in staat om onverwachte financiële tegenvallers op te kunnen vangen.

Acties 2024

Aantal acties: 4

01. We leggen een rechtmatigheidsverklaring af.
Vanaf het verslagjaar 2023 moeten gemeenten zelf een rechtmatigheidsverantwoording overleggen. In 2024 wordt de rechtmatigheidscontrole door de organisatie uitgevoerd, zodat het college in de jaarrekening een rechtmatigheidsverantwoording kan afgeven.

02. We onderzoeken de mate van beïnvloedbaarheid van de begroting.
Elders in deze gemeentebegroting staat de lobby vermeld in verband met de forse tekorten in het middelenkader vanaf 2026 als gevolg van de uitnamen uit het gemeentefonds door het Rijk. Tegelijkertijd met deze lobby, moeten wij ons voorbereiden op het zelf (deels) dichten van deze tekorten. Dit gebeurt in opmaat naar de zomernota 2024. Belangrijk onderdeel daarvan is het inzichtelijk maken van de mate van beïnvloedbaarheid van de begroting.

03. We verbreden de scope risicomanagement.
In 2023 hebben wij de scope verbreed naar strategisch, proces en juridisch risicomanagement. In 2023 zijn de eerste stappen gezet. In 2024 wordt dit verder uitgebouwd. Hierdoor worden meer risico's actief meegenomen in de besluitvorming.

04. We stellen routekaarten op voor onze strategische opgaven.
In 2024 wordt de routekaart verder ingevoerd binnen de cyclus van begroten en verantwoorden. De routekaarten geven inzicht waar we staan in de realisatie van de doelen van de strategische opgaven, en verbinden daarmee de korte met de langere termijn.

Bijdrage verbonden partij: Bank Nederlandse gemeenten

Maatschappelijk rendement:
De BNG Bank is de huisbankier van de gemeente. Daarnaast is de gemeente aandeelhouder van de BNG Bank. Door de lage kosten voor het gemeentelijke betalingsverkeer en de jaarlijkse dividenduitkering draagt zij bij aan een houdbare financiële huishouding. Daarnaast draagt de bank door het verstrekken van laagrentende leningen bij aan het realiseren van investeringen in de stad die de inwoner ten goede komen tegen aanvaardbare kosten.

Bijdrage verbonden partij: Enexis

Maatschappelijk rendement:
Enexis is de eigenaar van het netwerk voor gas en elektra in de stad. Het streven is om het netwerk betaalbaar, betrouwbaar en veilig te houden. Hiermee draagt Enexis ook bij aan het Energieakkoord en daardoor ook tegelijkertijd aan de gemeentelijke doelstellingen op het gebied van duurzaamheid. De gemeente is aandeelhouder van Enexis. De jaarlijkse dividenduitkering draagt bij aan een houdbare financiële huishouding.

Bijdrage verbonden partij: Gemeentelijk Belastingkantoor Twente

Maatschappelijk rendement:
Door de wettelijke taak belastinginning en heffingen te laten verzorgen door het GBT wordt op een effectieve en efficiënte manier uitvoering gegeven aan deze taak. Op deze manier wordt de gemeente Enschede in de gelegenheid gesteld om zich te richten op de ontwikkelingen van de Twentse samenleving.

Bijdrage verbonden partij: Voormalig Essent

Maatschappelijk rendement:
Hierbij gaat het om diverse BV's (Publiek Belang Elektriciteitsproductie en CSV Amsterdam) die zijn ontstaan uit het verkoopproces van de aandelen die gemeente had in Essent NV. Deze Bv's worden binnen enkele jaren opgeheven. De destijds niet uitgekeerde delen van de verkoopopbrengst zijn grotendeels uitgekeerd. Er zijn slechts nog kleine uitkeringen te verwachten in de komende jaren.

01.02 Enschede investeert toereikend

Het afgelopen decennium kende Enschede een heel laag investeringsniveau. Als gevolg van de financiële crisis en de financiële effecten daarvan voor Enschede was er nauwelijks investeringsruimte en lag de focus sterk op herstel van de financiële conditie. Een laag investeringsniveau brengt risico met zich mee dat inhaalinvesteringen nodig zijn en dat Enschede minder aantrekkelijk wordt dan andere steden die wel blijven investeren. Het voornemen is dan ook om, nu de financiële conditie is hersteld, structureel te blijven investeren in het voorzieningenniveau en de leefbaarheid in de stad. Hiervoor werken we met een strategische investeringsagenda waarin de belangrijkste investeringen om een impuls aan de stad te geven zijn opgenomen. Daarmee houden we Enschede aantrekkelijk voor onze inwoners. En het helpt ons om aantrekkelijk te zijn voor mensen die hier nog niet wonen. Als stad in het groen om te wonen, werken en leven. De ambitie is om te komen tot een structurele financiering van de investeringsagenda.

Acties 2024

Aantal acties: 1

01. We zorgen voor een structurele financiering van de investeringsagenda.
In opmaat naar de zomernota 2024 wordt de investeringsagenda geactualiseerd. Dat geldt zowel voor de onderliggende projecten als ook voor de financieringsbehoefte en -dekking. Op deze manier blijven we investeren in de kwalitatieve groei van onze stad.

01.03 De gemeentelijke organisatie is wendbaar en alert

Wij zijn er als gemeentelijke organisatie voor onze inwoners en ondernemers. Om hen, in de dynamiek en complexiteit van het hier en nu, zo goed mogelijk van dienst te zijn moeten we in staat zijn om slim en snel te handelen. Daarbij zijn we mensgericht en werken we meer in

netwerken van onze samenleving. Het verder optimaliseren van onze lerende, flexibele en talentvolle organisatie draagt hier aan bij. We streven naar effectiviteit en efficiency waarbij standaardisatie, doelgerichtheid belangrijke maatstaven zijn. Die verstevigen we de komende periode door onder andere meer in te zetten op digitalisering en datavaardigheid. Ook werken we aan ons vermogen om ons aan te passen als het gaat om integriteit en ondermijning en gebruiken hiervoor verschillende instrumenten. De sturing en realisatie van het geheel aan regulier werk en opgaven vraagt om focus, versteviging en daadkracht, zodat we onze organisatie continue blijven richten op wat er nodig is en gevraagd wordt.

Acties 2024

Aantal acties: 2

01. We prioriteren onze taken om de uitvoerbaarheid te borgen.

Voorafgaand aan de Zomernota 2024 komen we tot een voorstel van programmering en prioritering van taken om de kloof tussen ambitie en bijbehorende werkzaamheden én de uitvoerbaarheid hiervan mogelijk te maken waarmee ook de werkdruk gereduceerd wordt.

02. We continueren onze aandacht voor de weerbaarheid en integriteit van onze bestuurders en ambtenaren.

In 2024 worden de gesprekken over integriteit en weerbaarheid voortgezet en worden de trainingen hierover aangeboden. De in 2023 vastgestelde gedragscode en het agressie- en emotieprotocol zijn daarbij leidend.

Nieuw of aanpassing beleid 2024	
Beleidsveld	**Onderwerp**
Financien & Organisatie	Actualisatie investeringsagenda
Financien & Organisatie	Programmering en prioritering taken
Financien & Organisatie	Verordeningen gemeentelijke belastingen
Financien & Organisatie	Zomernota 2024
Financien & Organisatie	Jaarrekening 2023
Financien & Organisatie	Gemeentebegroting 2025-2028

Wettelijk verplichte indicatoren

Op grond van het Besluit begroting en verantwoording zijn onderstaande indicatoren opgenomen. De indicatoren gelden voor iedere gemeente en zijn bedoeld om gemeenten met elkaar te kunnen vergelijken. Dit is mogelijk via www.waarstaatjegemeente.nl.

	Beleidsveld	Naam indicator	Eenheid	Jaar	Score	Bron
1.	0. Bestuur en ondersteuning	Formatie	Fte per 1.000 inwoners	2023	8,76*	Eigen gegevens
2.	0. Bestuur en ondersteuning	Bezetting	Fte per 1.000 inwoners	2023	9,84*	Eigen gegevens
3.	0. Bestuur en ondersteuning	Apparaatskosten	Kosten per inwoner, in euro's	2022	944,3**	Eigen gegevens
4.	0. Bestuur en ondersteuning	Externe inhuur	Kosten als % van totale loonsom + totale kosten inhuur externen	2022	10,8%**	Eigen gegevens
5.	0. Bestuur en ondersteuning	Overhead	% van totale lasten	2024	8,59	Eigen Begroting
35.	8. Vhrosv	Gemiddelde WOZ waarde	Duizend euro	2023	285	CBS
36.	8. Vhrosv	Nieuw gebouwde woningen	Aantal per	2022	7,9	BAG

			1.000 woningen			
37.	8. Vhrosv	Demografische druk	%	2023	62,9	CBS
38.	8. Vhrosv	Gemeentelijke woonlasten eenpersoonshuishouden	In euro’s	2023	938	COELO
39.	8. Vhrosv	Gemeentelijke woonlasten meerpersoonshuishouden	In euro's	2023	966	COELO

* Het kengetal **formatie** wijkt af van die van de bezetting.

- Dit heeft vooral te maken met het toegenomen aantal intensiveringen en uitvoering van projecten (waaronder de verduurzamingsopgave, stedelijke ontwikkelingsprojecten, uitvoering van de investeringsagenda, IT-transitie, uitbreiding capaciteit handhaving, etc.). De hiervoor ontvangen, vaak incidentele, projectgelden (van het Rijk) voor bekostiging van deze extra inzet wordt vanwege het tijdelijk karakter niet omgezet in structurele formatieruimte.
- Een lagere formatie betekent dus niet dat er geen budget voor personele inzet beschikbaar is. Dit is aanwezig in verschillende andere daarvoor bestemde (project)budgetten.
- Voor uitbreiding van vast personeel wordt de formatie in de volgende begroting aangepast. Tevens wordt het proces van formatiebeheer momenteel geactualiseerd.
- Meerjaren inzicht in het verloop van formatie en bezetting zal worden meegenomen in de jaarrekening van 2023 conform eerdere toezegging.

** Dit kengetal komt voort uit de jaarrekening 2022.

Wat mag het kosten?

Om de gestelde doelen te bereiken zijn per doel lasten begroot voor 2024. Deze bedragen worden ingezet voor het realiseren van de acties (onder 'Wat gaan we doen') maar ook voor het realiseren van de reguliere werkzaamheden. Onderstaande grafiek geeft per product inzicht in de beschikbaar gestelde budgetten.

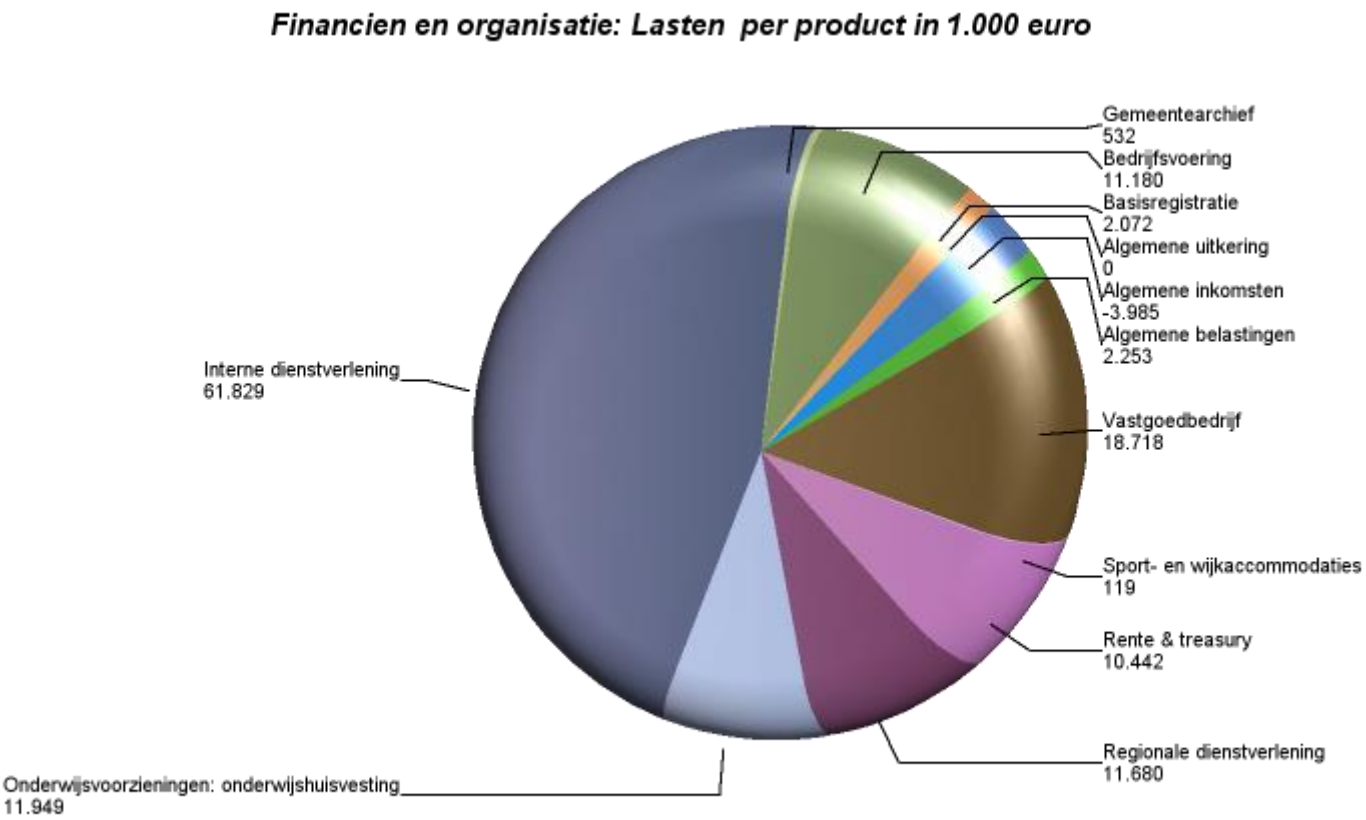

Onderstaande tabel geeft inzicht in de meerjarige ontwikkeling van de lasten, baten en reserve mutaties.

Financien en organisatie Bedragen x 1.000 euro	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Lasten	128.527	135.161	126.788	138.462	151.990	165.260
Baten	582.859	553.698	580.458	601.802	589.727	599.012
Saldo van baten en lasten	**-454.332**	**-418.537**	**-453.670**	**-463.340**	**-437.737**	**-433.752**
Storting reserves	45.353	17.145	22.211	18.812	16.161	16.206
Onttrekking reserves	20.287	25.616	27.496	17.260	29.031	32.312
Resultaat	**-429.267**	**-427.008**	**-458.955**	**-461.789**	**-450.606**	**-449.858**

Toelichting
De begrote lasten nemen in 2024 af met 8,3 mln euro. De belangrijkste wijzigingen zijn:

- In 2023 nam het budget incidenteel toe vanwege correcties en verrekeningen door het Rijk op de Algemene Uitkering. Hierdoor is het lastenbudget eenmalig verhoogd in 2023 en verklaart de afname in 2024 (-10,8 miljoen euro). De eventuele structurele doorwerking voor de jaren 2024 en verder wordt betrokken bij de actualisatie van de circulaires in het Gemeentefonds, verwerkt onder de baten en is onderdeel van het middelenkader in hoofdstuk 2;
- Bij het Vastgoedbedrijf nemen de lasten af met name als gevolg van een technische aanpassing van de lasten de reserves (-2,1 miljoen euro). Per saldo is dit neutraal;
- De lasten van het product Interne Dienstverlening nemen hoofdzakelijk toe vanwege de toekenning van diverse knelpunten in de Zomernota 2023 op het gebied van het KCC en bedrijfsvoering (+3,5 miljoen euro);
- In de Zomernota 2023 zijn middelen toegekend voor extra managementcapaciteit bij Vitaal & Sociaal en stadsingenieurs en gebieds- en projectontwikkeling (+0,7 miljoen euro) en voor International Office / Duitslandagenda (+0,2 miljoen euro).

De begrote baten nemen in 2024 toe met 26,8 mln euro. De belangrijkste wijzigingen zijn:

- Bij het Vastgoedbedrijf nemen de baten toe vanwege een eenmalige interne bijdrage voor het project Diekman-Oost (+3,1 miljoen euro);
- Bij het Vastgoedbedrijf is in het gesloten systeem sprake van een technische correctie waarbij de baten en reserves moeten worden gecorrigeerd. Per saldo is dit neutraal (+6,5 miljoen euro);
- De baten bij het product Algemene Uitkering zijn in 2024 hoger (+15,8 miljoen euro) met name vanwege toevoegingen vanuit de recente circulaires, zoals ook opgenomen in de Zomernota 2023;
- De baten bij Algemene Belastingen nemen toe vanwege de indexatie van verschillende belastingen als OZB, precario- en toeristenbelasting (+2,4 miljoen euro);
- Door een actualisatie bij Rente & Treasury nemen de baten af in 2024 (-1,7 miljoen euro);
- Diverse Overige mutaties zoals indexaties leiden tot hogere baten (+0,7 miljoen euro).

De begrote stortingen nemen in 2024 toe met 5,1 mln euro. De belangrijkste wijzigingen zijn:

- Bij het Vastgoedbedrijf is in het gesloten systeem een technische correctie doorgevoerd waarbij lasten, baten en reserves zijn gecorrigeerd (+5,1 miljoen euro). Per saldo is dit neutraal.

De begrote onttrekkingen nemen in 2024 af met 1,8 mln euro. De belangrijkste wijzigingen zijn:

- Reserve Loon- en prijscompensatie; Vanwege het toekennen van de nieuwe CAO nemen de onttrekkingen in 2024 toe met 4,1 miljoen euro.
- Reserve Flankerend beleid; De onttrekking van middelen aan de reserve Flankerend beleid is in 2024 0,8 miljoen euro lager dan in 2023. Dit betreft met name de minder

verwachte kosten vertrekregelingen (zie ook hierboven lager verwachte onttrekking voor 2023) en generatiepact.

- Lagere onttrekking (0,8 miljoen euro) uit de reserve wetgeving informatievoorziening tbv het programma Bridge. Dit wordt veroorzaakt doordat het programma Bridge in 2024 afloopt en daardoor minder uitgaven zijn die uit de reserve gedekt worden.
- Reserve onderwijshuisvesting; bij onderwijshuisvesting is er in 2024 sprake van een lagere onttrekking van 0,9 miljoen euro als gevolg van het Integraal Huisvestingsplan (IHP).

Meer info	**Klik hier voor meer informatie over reguliere werkzaamheden en beleidsnota's.**
Portefeuillehouders	Marc Teutelink, Jeroen Diepemaat, Niels van den Berg
Concerndirecteuren	Kees Meijer

4. Paragrafen

Dit hoofdstuk bestaat uit 8 paragrafen. De onderwerpen zijn belangrijk voor het inzicht in de financiële positie van de gemeente. De informatie over deze onderwerpen is vaak versnipperd in de begroting opgenomen. De paragrafen zijn daarom eigenlijk dwarsdoorsnedes van de verschillende programma's. Ze zijn om verschillende redenen opgenomen in de gemeentebegroting:

- Het onderwerp heeft mogelijk een grote financiële impact;
- Het onderwerp heeft een grote politieke betekenis;
- Het onderwerp is van belang voor de uitvoering van de programma's;
- Het is noodzakelijk dat de raad beschikt over een overzicht van deze onderwerpen voor de uitvoering van haar taken.

Wat is het verschil tussen programma's en paragrafen?
De programma's in de vorige hoofdstukken zijn direct gericht op burgers, de paragrafen indirect. De paragrafen zijn namelijk de kaders die de raad voor het college stelt voor het beheer en de uitvoering.

Welke paragrafen zijn er?
De onderwerpen van de paragrafen zijn voorgeschreven door het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Zeven paragrafen zijn verplicht:

1. Lokale heffingen
2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing
3. Onderhoud kapitaalgoederen
4. Treasury
5. Bedrijfsvoering
6. Verbonden partijen
7. Grondbeleid

Daarnaast zijn vier paragrafen opgenomen, omdat wij het van belang vinden om deze onderwerpen in samenhang te presenteren:

- Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken
- Openbaarheid
- Subsidieverwerving
- Investeringen

4.1. Lokale heffingen

De lokale heffingen bestaan uit de gemeentelijke belastingen, rechten en retributies. Deze heffingen zijn een van de inkomstenbronnen die vooral inwoners moeten opbrengen. De lokale belastingen onderscheiden we in heffingen waarvan de besteding gebonden is en in heffingen waarvan de besteding ongebonden is.

Ongebonden belastingen:	Gebonden belastingen:
Hondenbelasting	Afvalstoffenheffing
Onroerende- zaakbelastingen	Bijdrage Bedrijven Investering Zone
Parkeerbelastingen	Leges en Rechten
Precariobelasting	Rioolheffing
Reclamebelasting	
Toeristenbelasting	

Ongebonden belastingen rekenen we tot de algemene dekkingsmiddelen, omdat zij niet aan een inhoudelijk begrotingsprogramma zijn gerelateerd. De besteding is niet gebonden aan een bepaalde taak. Gebonden belastingen verantwoorden we op het betreffende programma en rekenen we niet tot de algemene dekkingsmiddelen.

Inkomsten lokale heffingen
Van elke euro die huishoudens en bedrijven in Nederland aan belastingen en sociale premies betalen gaat in 2023 3,2% naar de gemeenten. De decentrale overheden nemen samen 4,6% voor hun rekening, de rijksoverheid 95,4%. Het aandeel van de gemeente Enschede aan ontvangen belastingen en retributies bedraagt in dit geheel 113 miljoen euro.

Figuur 2 Belasting- en premieopbrengst naar overheidslaag, 2023[7]

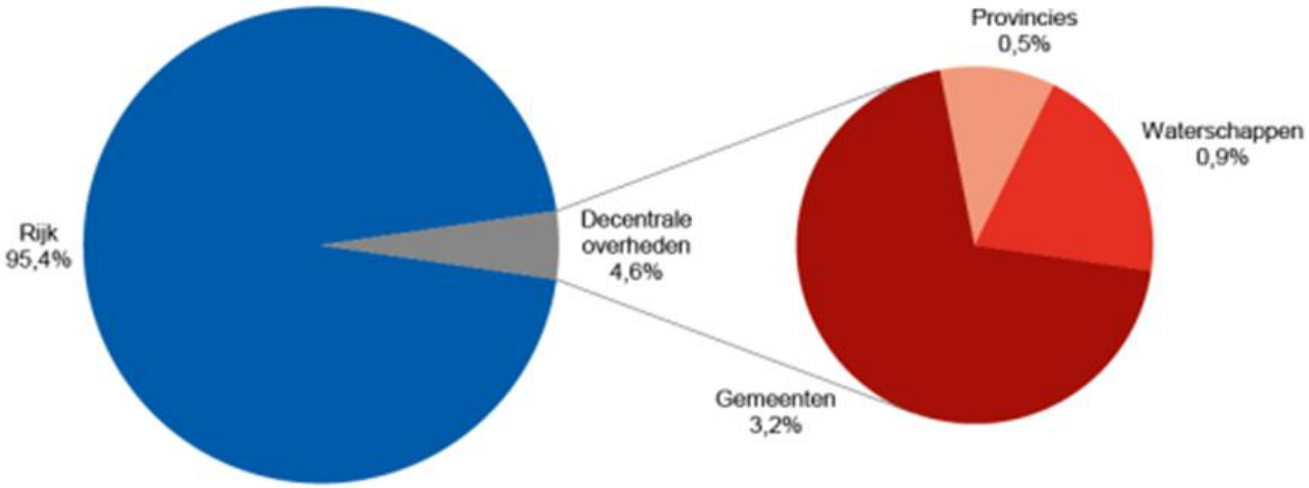

Omschrijving lokale lasten voor de burger bedragen in euro's	Raming 2022	Realisatie 2022	Raming 2023	Raming 2024
Huwelijk en geregistreerd partnerschap	143.000	50.000	206.000	222.000
Legitimatie- en reisdocumenten en rijbewijzen	1.443.000	1.614.000	1.760.000	3.066.000
Uittreksel Burgelijke stand	40.000	37.000	35.000	33.000
Verstrekken inlichtingen BRP	61.000	59.000	67.000	91.000
Overige publiekszaken (VOG, Naturalisatie etc.)	440.000	404.000	609.000	238.000
Overige verrichtingen archief	0	0	0	0
Leges telecommunicatie	113.000	101.000	115.000	
Vergunningen	4.571.000	4.450.000	4.728.000	4.391.000
Kort parkeren, garages, abonnementen en vrijuitrijkaarten (niet fiscaal)	9.028.000	8.121.000	8.676.000	8.970.000
Fiscale vergunningen	806.000	819.000	830.000	856.000
Fiscaal straat- en terreinenparkeren	3.200.000	2.982.000	3.300.000	3.400.000
Fiscalisering (naheffing)	832.000	531.000	849.000	881.000
Begraafrechten (exclusief onderhoud gedenkparken)	561.000	584.000	573.000	594.000
Havengelden	47.000	49.000	47.000	48.000
Marktgelden	264.000	249.000	270.000	0
Afvalstoffenheffing (netto)	16.877.000	16.415.000	17.479.000	19.145.000
Afvalstoffenheffing - kwijtschelding	-2.400.000	-2.434.000	-2.400.000	-2.400.000
Afvalstoffen - oninbaar	-240.000	-256.000	-240.000	-240.000
Rioolheffing (netto, inclusief grootverbruik)	18.154.000	18.546.000	18.847.000	19.789.000
Rioolheffing - kwijtschelding	-2.676.000	-2.611.000	- 2.792.000	-2.881.000
Rioolheffing - oninbaar	-268.000	-214.000	- 276.000	-292.000
Hondenbelastingen	910.000	906.000	910.000	945.000
Precariobelastingen	320.000	344.000	320.000	332.000
Toeristenbelasting	600.000	401.000	600.000	700.000
Reclamebelasting	200.000	168.000	190.000	197.000
OZB woningen	22.708.000	23.165.000	23.370.000	24.400.000
OZB eigenaar niet-woningen	17.184.000	17.076.000	17.184.000	17.923.000
OZB gebruiker niet-woningen	12.355.000	12.043.000	12.355.000	12.886.000

Beleid / ontwikkelingen ten aanzien van gemeentelijke heffingen

Hervorming lokaal belastinggebied
In 2015 kondigde het Rijk destijds een belastingherziening aan. Grote veranderingen in lokale heffingen hebben zich sinds die tijd niet voorgedaan en de richting is niet eenduidig: tegenover het verdwijnen van de macronorm voor de OZB (minder Rijksbemoeienis) staat het afschaffen van de precario op ondergrondse leidingen (verkleinen gemeentelijk belastinggebied). In het coalitieakkoord van het huidige kabinet is nu het volgende opgenomen: “Om een stabielere financiering voor de medeoverheden te realiseren en hun autonomie te vergroten, wordt in de komende jaren een nieuwe financieringssystematiek voor de periode na 2025 uitgewerkt, waarbij de mogelijkheid voor een groter eigen belastinggebied wordt betrokken. Daarbij worden ook alternatieven voor de OZB en MRB in de beschouwing betrokken.” Daarmee is de discussie over een ruimer (lokaal) belastinggebied weer actueel. Uitbreiding kan echter in 2026 (inzet coalitieakkoord) slechts aan de orde komen als aan de geformuleerde randvoorwaarden is voldaan. Daarbij vormen met name ‘de financiële verhoudingen op orde’ en 'geen verhoging van de lastendruk’ harde ijkpunten.

Amendement Omtzigt
De Gemeentewet maakt voor de OZB onderscheid tussen woningen en niet-woningen. Eigenaren van woningen worden in de OZB-eigenarenheffing betrokken, de gebruikers van woningen betalen geen OZB en de eigenaren en gebruikers van niet-woningen betalen respectievelijk de OZB eigenaren niet-woning en gebruikersheffing niet-woning. Beide tarieven voor niet-woningen zijn hoger dan het eigenarentarief voor woningen. Sportvelden, dorpshuizen, sportkantines, dorps- en buurthuizen worden voor de OZB aangemerkt als niet-woning en worden dienovereenkomstig in de belastingheffing betrokken.
Op 30 mei 2022 heeft minister Bruins Slot (BZK) in een brief aan de Tweede Kamer geschreven dat een lager ozb-tarief voor sportaccommodaties, dorpshuizen en andere sociaal belang behartigende instellingen moeilijk is te realiseren via een wettelijke regeling. Uit overleg met gemeenten is geconstateerd dat er bij deze fiscale mogelijkheid zwaarwegende praktische uitvoerings- en toepassingsvraagstukken spelen, met betrekking tot de afbakening, die niet eenvoudig op te lossen zijn. Daarom geeft de minister opdracht tot een extern onderzoek. Aan dit onderzoek zullen het Rijk, de VNG en gemeenten deelnemen. Het college volgt de ontwikkelingen uiteraard met aandacht en zal op een later moment een afweging maken over de toepassing van de wettelijke mogelijkheden.

No cure – no pay bij de uitvoering van de Wet WOZ wordt aangepakt
Gemeenten moeten een vergoeding betalen als via no cure – no pay bureaus (NCNP-bureaus) de WOZ -waarde van woningen en bedrijven wordt aangepast. Dat kan gebeuren wanneer NCNP-bureaus namens burgers een bezwaarschrift indienen bij de gemeente of door een beroep bij de rechter. Dat levert die bureaus zo veel geld op dat er sprake is van een verdienmodel. Inwoners profiteren daar niet van. Terwijl de regeling is bedoeld als kostenvergoeding voor Inwoners. De enorme toename van de bureaus heeft een aantal maatschappelijk ongewenste gevolgen:
1. De uitvoering van de Wet WOZ loopt vast.
2. De rechters komen te weinig toe aan andere zaken.
3. De relatie met de inwoners formaliseert.
4. Ontwikkeling kostenvergoedingen; in 2021 keerden gemeenten gezamenlijk € 18 miljoen uit aan kostenvergoedingen.

Naar aanleiding van deze maatschappelijk ongewenste gevolgen, hebben 15 uitvoeringsorganisaties, waaronder GBTwente, een brandbrief verstuurd naar staatssecretaris

Fiscaliteit. De staatssecretaris kondigde vervolgens aan maatregelen te nemen. Dit heeft hij bij de VNG Belastingconferentie op 21 en 22 maart 2023 in Arnhem (Papendal) toegelicht. Inmiddels is een plan van aanpak naar de Tweede Kamer gestuurd. Hierin zijn een aantal maatregelen opgenomen die zich richten op het wegnemen van de financiële prikkel om namens belanghebbenden te procederen met alleen als doel een proceskostenvergoeding of een vergoeding van immateriële schade te krijgen.

Ontwikkeling tarieven algemeen
De opbrengsten van de belastingen en overige heffingen worden in beginsel alleen aangepast aan de inflatiecorrectie. In de gemeentebegroting wordt uitgegaan van een prijsindexatie van 3,9% en een loonindexatie van 4,2%**. D**it is met uitzondering van die tarieven die het rijk heeft vastgesteld dan wel gemaximeerd en de OZB (zie OZB). De tarieven voor de riool- en afvalstoffenheffingen worden geraamd op basis van het uitgangspunt dat zoveel mogelijk wordt gestreefd naar 100% kostendekking.

Omgevingswet en leges
De Eerste Kamer is akkoord gegaan met de invoering van de Omgevingswet (Ow) en Wet Kwaliteitsborging voor het bouwen (Wkb) per 1-1-2024. Hierbij zijn de volgende uitgangspunten genomen:

- De legesverordening zal worden gebaseerd op de uitgangspunten zoals die zijn opgenomen in Ow/Wkb; We hanteren hiervoor de modelverordening van de VNG als basis.
- Binnen het product Vergunnen wordt een maximale kostendekkendheid van 100% nagestreefd.
- De invoering van de Ow maakt het (weer) mogelijk milieuleges te heffen. Hiervoor zijn regionale adviesafspraken vastgesteld door de Omgevingsdienst Twente en de 14 gemeenten.

Afvalstoffenheffing
De grondslag voor de berekening van afvalstoffenheffing is niet wettelijk vastgelegd. De gemeente is in principe vrij deze grondslag zelf te bepalen. In de raadsvergadering van 18 april 2016 heeft de gemeenteraad besloten over te gaan tot tariefdifferentiatie (Diftar) op basis van een vast tarief en een variabel tarief. Tot en met 2016 werd tariefdifferentiatie gehanteerd op basis van het aantal personen per huishouden (één- en meerpersoonshuishouden). Vanaf 2017 betaalt elk perceel een vast bedrag met een opslag al naar gelang de grootte van de restcontainer en het aantal aanbiedingen.
Het tarief advies voor 2024 is 310,78 euro. De definitieve tarieven voor 2024 en verder worden in december 2023 door de gemeenteraad vastgesteld in samenhang met het aantal aanbiedingen.

Rioolheffing
De rioolheffing is een gebonden belasting (bestemmingsheffing). Daaruit vloeit voort dat de kostendekkendheid maximaal 100% mag zijn. De opbrengst van de rioolheffing mag dus structureel niet hoger zijn dan de begrote kosten. De kostendekkendheid van de rioolheffing in de gemeente Enschede is 100%. De basis voor de ontwikkeling van het rioolheffing tarief ligt in het door de Raad vastgestelde Water- en Klimaatadaptatieplan Gemeente Enschede 2022-2026, "Verder bouwen aan een groen-blauw Enschede". In dit plan staat dat de stijging van de rioolheffing vanaf 2023 2,6% (1,6% inflatie en 1%v onvoorzien externe factoren) per jaar bedraagt , inclusief loon- en prijscompensatie. Echter momenteel is de inflatie hoger. Voor 2024 is in de Gemeentebegroting rekening gehouden met 3,9% inflatie en is de stijging van het tarief ook op 3,9% vastgesteld.
Het tarief voor 2024 is vastgesteld op 292,50 euro.

Parkeren
De definitieve tarieven voor 2024 en verder worden uiterlijk december 2023 door de gemeenteraad vastgesteld.

OZB
In het coalitieakkoord is het uitgangpunt geformuleerd om bij de indexatie uit te gaan van het langjarig gemiddelde, om zo forse lastenstijgingen voor de inwoners te voorkomen. Op basis van de zomernota 2023 wordt hier een indexatie van 4,3% toegepast. Voor OZB-beschikkingen van 2024 wordt uitgegaan van de WOZ-waarde van 1 januari 2023.

Toeristenbelasting
Bij de behandeling van de zomernota is de motie ‘Toeristenbelasting benutten om te investeren’ aangenomen. De toeristenbelasting is een algemene belasting en daarmee niet één op één verbonden met de uitvoering van één of meerdere taken van de gemeente. Het nu inzetten van deze middelen voor investeringen in de vrijetijdseconomie levert een gat op in de meerjarenbegroting. Daarom komt het college in opmaat naar de zomernota 2024 met een voorstel of en hoe de toeristenbelasting kan worden aangewend voor investeringen in de vrijetijdseconomie.’ Op deze wijze kan het meelopen in een integrale afweging van het algemene middelenkader.

Kostendekkendheid gebonden belastingen
Met ingang van 2017 moet conform de vereisten van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) de totale omvang van overhead in een centraal taakveld worden opgenomen. Concreet betekent dit dat er geen rechtstreekse lasten van overhead zijn opgenomen in de kosten voor leges en tarieven. De BBV schrijft wel voor dat een verdeelsleutel moet worden bepaald, hoe overhead wordt toegerekend aan de gebonden belastingen. Dit is ook conform de financiële verordening 2017. In onderstaande tabel is per legescategorie inzichtelijk gemaakt hoe de tarieven voor de gemeente Enschede worden berekend en wat de kostendekkendheid van deze leges is. Voor het berekenen van het aandeel overhead hanteren wij de volgende uitgangspunten:

- Het totaal aan overhead bestaat uit 3 categorieën (voor een verdere uitsplitsing zie paragraaf 5.2):

o Facilitaire overhead (de PIOFACH-taken ten behoeve van het ondersteunen van de primaire processen);
o Programmaoverhead, met name leidinggevende en ondersteunende functies binnen de verschillende programma's;
o Bestuursondersteuning, de ondersteuning ten behoeve van het bestuur van de gemeente.

- De kosten voor bestuursondersteuning kennen geen (indirecte) relatie met de verschillende activiteiten van de gemeente waar leges voor worden geheven en rekenen wij derhalve niet toe aan onderstaande activiteitgroepen.
- Voor de kosten van facilitaire en programmaoverhead geldt de hoofdregel dat wij het totaal van deze kosten toerekenen aan alle activiteiten van de gemeente op basis van de 'apparaatskosten' (alle kosten die noodzakelijk zijn voor het functioneren van de gemeente, met name personele inzet en directe materiële kosten);
- Vervolgens zijn op basis van het aandeel apparaatskosten de overheadkosten toebedeeld aan de verschillende producten.

In onderstaande tabel en bijbehorende toelichting, wordt inzicht gegeven in de toerekening van de overhead, de totale lasten en baten en de daaruit voortvloeiende kostendekkendheid per taakveld.

Activiteitgroep Bedragen in 1.000 euro	Lasten Taakvelden	Overhead	BTW	Totale lasten	Heffingen (Baten)	Overige Baten	Totaal Baten	Kosten-dekkendheid
Afvalstoffenheffing (afvalstoffenverordening)	17.537	223	3.154	20.914	21.784	1.529	2.313	100%
Kwijtscheldingen Afvalstoffenheffing					-2.400		-2.400	
Rioolheffing	18.749	717	590	20.056	22.937	0	22.937	100%
Kwijtschelding rioolheffing							-2.881	
Begraafplaatsrechten (exclusief onderhoud gedenkparken)	684	0	143	827	595	73	668	81%
Subtotaal Heffingen	***36.970***	***940***	***3.887***	***41.797***	***42.916***	***1.602***	***20.637***	

Afvalstoffenheffing
De afvalstoffenheffing valt (gesaldeerd) uiteen in de volgende taakvelden:

- 7.3 Afval: -2.677.000 euro
- 0.4 Ondersteuning: 223.000 euro
- 2.1 Verkeer en vervoer: 54.000 euro
- 6.3 Inkomensregelingen: 2.400.000 euro

Rioolheffing
De rioolheffing valt (gesaldeerd) uiteen in de volgende taakvelden:

- 7.2 Riolering -3.926.000 euro (betreft zowel de baten als de exploitatielasten, waaronder kapitaallasten, onderhoud, btw, etc.);
- 0.4 Ondersteuning organisatie 717.000 euro (betreft facilitaire overhead en programma overhead);
- 2.1 Verkeer en vervoer 327.000 euro (machinaal vegen);
- 6.3 Inkomensregelingen 2.881.000 euro (kwijtschelding).

Onderwerp legesverordening Bedragen in 1.000 euro	**Directe kosten**	**Loonkosten**	**Overhead**	**Totale kosten**	**Opbrengsten**	**kostendekkendheid**
Titel 1 - Algemene dienstverlening						
Hoofdstuk 1 - Burgerlijke stand	102	251	115	468	255	54%
Hoofdstuk 2 - Reisdocumenten	1.152	1.100	665	2.917	2.583	89%
Hoofdstuk 3 - Rijbewijzen	182	175	108	465	483	104%
Hoofdstuk 4 - Verstrekkingen uit de Basisadministratie Persoonsgegevens	14	69	42	125	91	73%
Hoofdstuk 5 - Overige publiekszaken	164	57	31	253	223	88%
Paragraaf 1.9, Bijzondere wetten, Leegstandswet	2	7	7	17	23	136%
Paragraaf 1.9, Bijzondere wetten, Wet op de kansspelen	0	2	0	2	2	91%
Paragraaf 1.9, Bijzondere wetten, Telecommunicatiewet	55	49	39	143	119	83%
Paragraaf 1.9, Bijzondere wetten, Wegenverkeerswet	1	2	1	4	14	350%
Hoofdstuk 15- Haven	335	0	0	335	48	14%
Paragraaf 1.10, Bijzondere wetten, Diversen	5	16	10	30	47	157%
Totaal titel 1	**2.012**	**1.728**	**1.018**	**4.759**	**3.888**	**82%**
Titel 2 - Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunningen						
Paragraaf 2.2, Beoordeling conceptaanvraag	47	404	53	504	104	21%
Paragraaf 2.3 t/m 2.12, Omgevingsvergunning	576	2.533	397	3.506	4.071	116%
Totaal titel 2	**623**	**2.937**	**450**	**4.010**	**4.175**	**104%**
Titel 3 - Europese dienstenrichtlijn						
Paragraaf 3.1, Horeca	4	77	12	93	44	47%
Paragraaf 3.2, Seksbedrijven	1	9	2	12	9	75%
Paragraaf 3.3, Winkeltijdenw.	1	8	2	11	3	27%
Paragraaf 3.4, Evenementen	106	263	7	376	53	14%
Paragraaf 3.5, Standplaatsen	0	0	0	0	0	0%
Paragraaf 3.6, Huisvestingsw.	4	24	11	39	22	56%
Totaal titel 3	**116**	**381**	**34**	**531**	**131**	**25%**
Totaal	**2.751**	**5.100**	**1.502**	**9.300**	**8.194**	**88%**

Leges algemene Dienstverlening
De leges algemene dienstverlening bestaat voor het grootste deel uit het taakveld 0.2 Burgerzaken. Circa 70% van de inkomsten uit leges komen voort uit het verstrekken van paspoorten, ID kaarten en rijbewijzen. De leges hiervoor zijn door het rijk gemaximaliseerd waardoor de kostendekkendheid voor die producten lager is dan 100%.

Leges vallend onder de fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning (product Vergunnen)
De Eerste Kamer is akkoord gegaan met de invoering van de Omgevingswet (Ow) en Wet Kwaliteitsborging (Wkb) per 1-1-2024. De VNG heeft met het oog op de invoering van de Omgevingswet en Wet Kwaliteitsborging een nieuw adviesmodel legesverordening opgesteld. Dit model is in Enschede als uitgangspunt genomen.

De verwachting is dat het aantal (kleine) bouwaanvragen de komende jaren minder zal gaan worden. Daar zijn een aantal oorzaken voor:

- de onzekere economische vooruitzichten en de aangescherpte regelgeving a.g.v. de stikstofproblematiek;
- de krapte en prijsstijgingen in de bouw;
- de verschuiving van de bouwtechnische toets van de gemeente naar de markt (kwaliteitsborger) voor bouwaanvragen in GevolgKlasse 1 (GK 1), waardoor naar verwachting de totale kosten voor de aanvrager significant hoger zullen gaan worden.

Daarnaast is door de invoering van de Wkb een significante daling van de legesopbrengsten te zien. De kosten blijven echter grotendeels in stand doordat de weggevallen taken worden gecompenseerd door nieuwe en gewijzigde taken. De kostendekkendheid binnen het product Vergunnen zal hierdoor dalen naar 93% ten opzichte van 101% in 2023. De prognose voor de “grote” bouwaanvragen is conform de meerjarenplanning van Enschede en kan slechts ten dele de lagere legesopbrengsten opvangen. Daarnaast heeft de Raad incidentele middelen voor 2024 beschikbaar gesteld voor de afhandeling van evenementenvergunningen en -meldingen in afwachting van het nieuwe evenementenbeleid.

De legesopbrengst voor 2024 zal hierdoor lager uitkomen dan in 2023. We hebben de begrote legesinkomsten 2024 verlaagd naar 4.391.000 euro (was 4.728.000 euro in 2023). Dit is verdeeld in (titel 1 = 85.000 euro; titel 2 = 4.175.000 euro; titel 3 = 131.000 euro). Titel 3 bevat onder meer de leges voor evenementenvergunningen.

Woonlastenontwikkeling
De hoogte van de gemeentelijke woonlasten krijgt regelmatig aandacht in de media. Onder woonlasten verstaan we: onroerende-zaakbelastingen, afvalstoffen- en rioolheffing. Het zijn belastingen en tarieven waarmee ieder huishouden in een gemeente jaarlijks te maken krijgt. Het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) publiceert jaarlijks de Atlas van lokale lasten. Men vergelijkt daarin per gemeente de woonlasten van een woning met een voor die gemeente gemiddelde waarde. De tariefsaanpassingen voor de OZB, afval- en rioolheffing leiden voor een gemiddeld gezin (met eigen woning) tot de volgende woonlastenontwikkeling voor 2023 en verder:

Woonlastenontwikkeling	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
OZB Eigenaar woning	298,58	301,57	305,79	310,07	323,40	337,30	351,80	366,90
Afvalstoffenheffing (meerpersoons)	274,08	281,28	288,92	297,84	310,78[1]	310,78[1]	310,78[1]	310,78[1]
Rioolheffing	257,40	270,60	274,40	281,50	292,50	300,10	307,90	315,90
Totaal	**830,06**	**853,45**	**869,11**	**889,41**	**926,68**	**948,18**	**970,48**	**993,58**
Ontwikkeling woonlasten (%)	2,6	2,8	1,8	1,3	4,1	0,8	0,8	0,8
Inflatiecorrectie (gemeentebegroting)	1,4	1,6	1,4	2,3	3,9			

1 de opgenomen tarieven zijn voorlopige tarieven. Definitieve tarieven worden in de verordening op de heffing en invordering van reinigingsheffing 2024 in december 2023 door de gemeenteraad vastgesteld.
Het verschil met de woonlasten voor Enschede in onderstaande tabel, wordt veroorzaakt door het feit dat Enschede een variabel en vast tarief kent voor de afvalstoffenheffing. Het COELO gaat hier in haar berekening anders mee om dan Enschede.

Vergelijking bruto lokale lasten Twentse gemeenten

Lokale lasten Twentse gemeenten (bedragen in euro's)	Eén persoons huishouden 2022	Eén persoons huishouden 2023	Meer persoons huishouden 2022	Meer persoons huishouden 2023	% stijging t.o.v. 2022	% stijging t.o.v. 2022
Almelo	943	967	986	1.011	2,5	2,5
Borne	884	936	914	967	5,9	5,8
Dinkelland	879	862	908	890	-2,0	-2,1
Enschede	927	938	962	966	1,2	0,5
Haaksbergen	973	1.039	1.021	1.039	6,8	1,8
Hellendoorn	902	937	902	937	3,9	3,9
Hengelo	860	889	901	928	3,4	3,0
Hof van Twente	**	963	**	1.003		
Losser	960	1.028	990	1.059	7,0	6,9
Oldenzaal	828	856	864	892	3,4	3,2
Rijssen-Holten	615	657	667	708	6,8	6,1
Tubbergen	784	779	813	807	-0,6	-0,7
Twenterand	916	940	957	981	2,6	2,6
Wierden	863	890	892	915	3,2	2,6
Overijssel	835	867	868	896	3,8	3,2
Nederland	826	867	904	944	5,0	4,4

**) niet opgenomen in COELO-ATLAS 2022

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin financiële tegenvallers in het volgende begrotingsjaar kunnen worden opgevangen cq er ruimte is voor nieuw beleid. Om deze ruimte weer te kunnen geven wordt gebruik gemaakt van de gemiddelde woonlasten (OZB, rioolheffing en reinigingsheffing). Voor de berekening van de belastingcapaciteit worden de woonlasten (meerpersoons huishouden) van de gemeente Enschede afgezet tegen de gemiddelde woonlasten (meerpersoons huishouden) in Nederland.

Een belastingcapaciteit van 100% betekent dat de woonlasten op het landelijk gemiddelde liggen. In onderstaande tabel is de ontwikkeling van de belastingcapaciteit weergegeven. De forse stijging van 2018 naar 2019 is het gevolg van de extra OZB verhoging uit het coalitieakkoord. Daarna vlakt de ontwikkeling van de belastingcapaciteit weer af en stijgt nu iets. Dat wordt deels veroorzaakt door een wijziging in definitie bij het Coelo. Met ingang van 2022 gaat het Coelo bij de bepaling van de gemiddelde WOZ-waarde en daarmee gemiddelde woonlast OZB uit van woningen in private eigendom. Dit heeft een iets opdrijvend effect voor Enschede, omdat sociale huurwoningen niet meer worden meegenomen in de berekening. De andere verklaring zit in het feit, dat de doorbereking van de inflatie hoger is dan voorgaande jaren. Deze is wel gedemd, omdat wij uitgaan van een meerjarig gemiddelde.

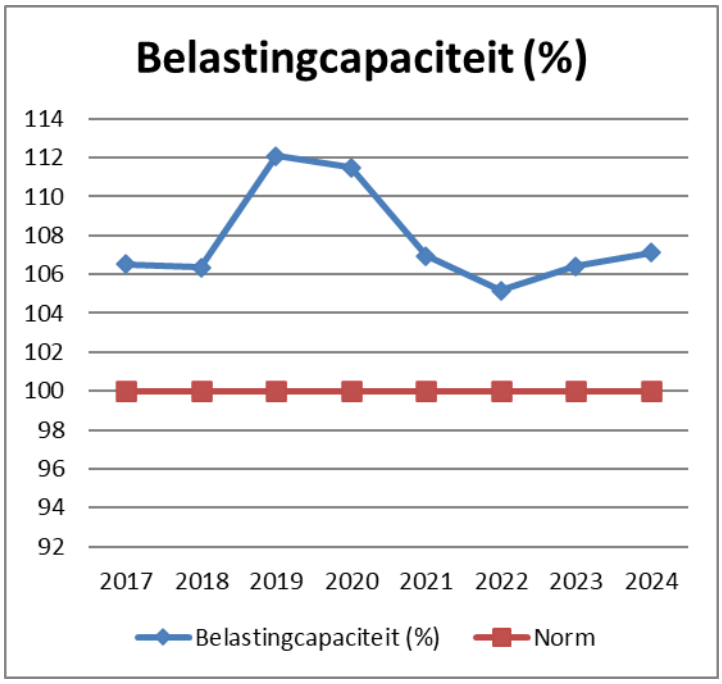

4.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding
Deze paragraaf gaat nader in op de financiële conditie van de gemeente. Eerst wordt ingegaan op de weerstandsratio. Dit is een kengetal welke wordt gebruikt om te bepalen of de gemeente voldoende in staat is om financiële tegenvallers op te vangen. Daarna wordt op basis van een bredere analyse van financiële kengetallen een oordeel gevormd over hoe de gemeente Enschede er financieel voorstaat.

Weerstandsratio
De weerstandsratio is een verhoudingsgetal tussen de financiële risico's die de gemeente loopt en de financiële buffers die beschikbaar zijn om die op te vangen als ze zich voordoen. In de nota weerstandsvermogen zijn de uitgangspunten voor onze risicobeheersingsaanpak vastgesteld. Het gaat daarbij onder andere om:

- stille reserves worden niet meer meegeteld
- de reserve grondbedrijf telt mee tot het niveau van de ratio grondbedrijf van 1,0. Het surplus daarboven telt niet mee. Dit omdat die middelen niet bedoeld zijn voor het afdekken van risico's buiten het grondbedrijf. Deze middelen zijn voor investeringen in het grondbedrijf en de strategische investeringsagenda.
- Uitgangspunt is dat het grondbedrijf afdoende reserves aanhoudt om zijn eigen risico's op te vangen. Daarom is een spelregel opgenomen dat de reserve grondbedrijf een minimale omvang heeft van 30% van het onderhanden werk in het grondbedrijf. Daarmee is altijd een stevige buffer beschikbaar om afboekingen zelf op te kunnen vangen.

Onderstaande tabel toont het verloop van de weerstandsratio en de verschillende componenten daarbinnen. Hierbij is rekening gehouden met het saldo middelenkader uit deze begroting.

Verloop	2022	2023	2024	2025	2026	2027
Ratio weerstandsvermogen	1,75	1,55	1,40	1,40	1,14	0,82
Beschikbare weerstandscapaciteit (mln. euro)	91,6	78,7	70,2	70,6	57,0	40,5
- Reserve weerstandsvermogen	76,7	61,8	55,3	55,7	42,1	25,6
- Reserve grondbedrijf (exclusief surplus)	14,9	14,9	14,9	14,9	14,9	14,9
- Stelpost onvoorzien		2,0				
Benodigde weerstandscapaciteit (mln. euro)	52,3	50,8	48,8	48,8	48,8	48,8
- Risico's grondbedrijf	14,9	14,9	14,9	14,9	14,9	14,9
- Risico's overig	37,4	33,9	33,9	33,9	33,9	33,9
- Risico tegenvallers Algemene uitkering		2,0				

De weerstandsratio eind 2023 is 1,55. Deze daalt de komende jaren door uitnamen uit de algemene reserve vanwege tekorten op het middelenkader. In de jaren t/m 2026 bevindt de ratio zich nog boven de ondergrens van de door de raad vastgestelde norm (1,0 - 1,4). In de ravijnjaren 2026 en 2027 zijn de uitnamen echter zo groot, dat de ratio uiteindelijk onder de ondergrens daalt.

De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt eind 2023 in totaal 78,7 miljoen euro en bestaat uit de reserve weerstandsvermogen van 61,8 miljoen euro, de reserve grondbedrijf

van 14,9 miljoen euro en de post onvoorzien van 2 miljoen euro. Bij de jaarrekening 2022 bedroeg de beschikbare weerstandscapaciteit na toevoeging van het jaarresultaat nog 91,6 miljoen euro. De beschikbare weerstandscapaciteit is daarmee ten opzichte van 2022 met 12,9 miljoen euro afgenomen. Deze afname in 2023 betreffen door de raad vastgestelde mutaties, waaronder de eenmalige onttrekking van 15 miljoen euro ten behoeve van de reserve strategische investeringsagenda. Daarnaast heeft de raad besloten om het spaarprogramma af te schaffen, waardoor jaarlijks niet langer 9 miljoen euro aan de algemene reserve wordt toegevoegd.
De reserve grondbedrijf bedraagt na de actualisatie van het MPG ultimo 2023 overigens 25,4 miljoen euro. Hiervan tellen we 14,9 miljoen euro mee in het weerstandsvermogen, zijnde het totaal van de risico's van het grondbedrijf. De overige 10,5 miljoen euro surplus is bedoeld voor investeringen in het grondbedrijf en de investeringsagenda. De stelpost onvoorzien telt in 2023 nog mee, maar wordt vanaf het jaar 2024 geschrapt. De afgelopen jaren bleek deze post niet nodig en deze financiële ruimte in de begroting is dan ook ingezet in het middelenkader.

De benodigde weerstandscapaciteit eind 2023 bedraagt in totaal 50,8 miljoen euro en is ten opzichte van de jaarrekening 2022 met 1,5 miljoen euro gedaald. Het betreffen de risico’s in het grondbedrijf en de overige risico's. De risico's in het grondbedrijf worden eenmaal per jaar geactualiseerd als onderdeel van het jaarlijks op te stellen MPG, laatstelijk bij het MPG 2023 (14,9 miljoen euro). Daarbij zijn alle grondexploitaties grondig geanalyseerd en doorgerekend. Belangrijke wijzigingen in deze risico’s als gevolg van recente raadsbesluiten hebben zich niet voorgedaan. Voor een nadere toelichting wordt verwezen naar de paragraaf grondbeleid in de gemeenterekening 2022. De overige risico’s zijn met 3,5 miljoen euro afgenomen. Dit wordt vooral veroorzaakt door het wegvallen van de risico's als gevolg van mogelijke nadelige effecten van het coronavirus en de oorlog in Oekraïne. Deze effecten, zoals die van stijgende energieprijzen, zijn zoveel waar nodig in de begroting verwerkt. Hieronder volgt de tabel met de 10 belangrijkste overige risico's en een korte toelichting.

Onderwerp (bedragen x 1 miljoen euro)	Kans begroting 2024	Financieel gevolg begroting 2024	Kans jaarrekening 2022	Financieel gevolg jaarrekening 2022
Als gevolg van schommelingen in de conjunctuur, kunnen zowel aan de kosten- als de opbrengstenkant onvoorziene nadelige incidentele effecten optreden.	90%	15,5	90%	15,5
FC Twente	30%	20,5	30%	20,8
Onvoorziene bijdragen aan de risico's van gemeenschappelijke regelingen (ADT / RBT) en overige verbonden partijen	90%	4,7	90%	4,7
Risico's van Jeugdhulp, Wmo en sport	gediff. %	19,0	gediff. %	16,7
Calamiteiten binnen de gemeente	10%	15,0	10%	15,0
Overige onvoorziene risico's, waaronder de projectrisico's op het gebied van aanbesteding, planning, bezwaarprocedures, prijsstijgingen en rente-effecten	50%	2,5	50%	2,5
Participatiewet (oa BUIG) / schuldhulpverlening	gediff. %	5,4	gediff. %	4,5
Gewaarborgde geldleningen worden niet afgelost	10%	4,3	10%	4,7

AVG	50%	0,7	50%	0,7
Onrechtmatige inkoop en aanbesteding	30%	1,0	30%	1,0

- Het conjunctuurrisico is gelijk gebleven. De geactualiseerde inschatting van het conjunctuurrisico is gemaakt aan de hand van de 'Houdbaarheidstest gemeentefinanciën' 2023 en CPB gegevens van maart 2023. Deze test van de VNG is een stresstest waarmee de ombuigingsopgave voor een gemeente in kaart kan worden gebracht, die nodig is bij een gestandaardiseerd slechtweer-scenario. In onze weerstandsratio houden wij er rekening mee dat het eerste jaar van een recessie opgevangen kan worden vanuit de financiële positie, waarbij na dit eerste jaar moet worden bijgestuurd;
- Het risico van de verstrekte en gewaarborgde leningen FC Twente is met 0,3 miljoen euro gedaald ten opzichte van de jaarrekening 2022 door aflossing op de gewaarborgde geldlening van de Waterschapsbank. Voor de beoordeling van de kansinschatting wordt gebruik gemaakt van objectieve criteria gebaseerd op het financiële beoordelingssysteem van de KNVB (FRS) en het wel of niet voldoen aan de afgesproken financiële verplichtingen van de geldlening. De FRS-score wordt door de KNVB uitgevoerd op basis van door een accountant beoordeelde jaar- en prognosecijfers;
- Het risico verbonden partijen betreft de risico's van de gemeenschappelijke regelingen ADT. Dit risico is gelijk gebleven en is bepaald op basis van de actualisatie van de exploitatie ADT bij de jaarrekening 2022;
- De risico's omtrent jeugdhulp, Wmo en sport zijn van 16,7 naar 19,0 miljoen euro gestegen, waarbij de gedifferentieerde kansen per onderdeel ook zijn toegenomen. De stijging wordt vooral veroorzaakt door het risico op afwijking van de indexatiesystematiek. De lonen en tarieven in de sociale sector stijgen mogelijk harder dan waar in deze begroting rekening mee is gehouden. Daarnaast gelden nog risico's die ook al eerder zijn geconstateerd, zoals open einde regeling, invoering AMVB tarieven, nieuwe aanbestedingen arbeidsmarktproblematiek, knelpunten ICT systeem en financiële positie partners;
- Het risico van de Participatie is met 0,9 miljoen euro gestegen, terwijl de kans is afgenomen. Deze toename wordt met name veroorzaakt door onzekerheid over eerder aangekondigde extra middelen participatie en het risico op lage vergoedingen voor onderwijsroute inburgeringstrajecten;
- Het risico op calamiteiten is gelijk gebleven. Recente ervaringen met cybercrime en hacks bij andere lokale overheden hebben laten zien, dat hiermee grote financiële gevolgen zijn gemoeid. Hiervoor was het risico al bij de jaarrekening 2021 opgehoogd;
- De risico's van gewaarborgde leningen zijn gedaald door jaarlijkse aflossingen.

Scenario's

Ondanks een grondige aanpak blijft het inschatten van risico's deels subjectief. Om een goed beeld te krijgen van de financiële weerbaarheid van de gemeente is het relevant te laten zien hoe de weerstandsratio zich ontwikkelt indien zich daadwerkelijk onverwachte grote tegenvallers voordoen. Denk daarbij aan mogelijke tegenvallers in de algemene uitkering of in het sociale domein. Of aan nadelige ontwikkelingen bij verbonden partijen, een onverhoopt faillissement bij FC Twente, waardoor de gemeente haar vordering geheel af moet schrijven of dalende prijzen van het vastgoed- en grondbezit. Dit soort tegenvallers hebben invloed op de eerder gepresenteerde doorkijk. De gevolgen voor de algemene reserve en de ratio weerstandsvermogen zijn in onderstaande tabellen opgenomen om een beeld te geven hoe volatiel de weerstandsratio is. Daarbij zijn vier scenario's doorgerekend:

1. Een incidentele tegenvaller van 10 miljoen euro in 2024
2. Een incidentele tegenvaller van 20 miljoen euro in 2024
3. Een structurele tegenvaller van 5 miljoen euro vanaf 2024
4. Een structurele tegenvaller van 10 miljoen euro vanaf 2024

Ratio weerstandsvermogen	2023	2024	2025	2026	2027
Incidentele tegenvaller van 10 miljoen euro in 2024	1,55	1,20	1,21	0,94	0,61
Incidentele tegenvaller van 20 miljoen euro in 2024	1,55	1,00	1,01	0,74	0,41
Structurele tegenvaller van 5 miljoen euro vanaf 2024	1,55	1,30	1,21	0,84	0,41
Structurele tegenvaller van 10 miljoen euro vanaf 2024	1,55	1,20	1,01	0,54	0,01

Algemene reserve	2023	2024	2025	2026	2027
Incidentele tegenvaller van 10 miljoen euro in 2024	77	60	61	47	30
Incidentele tegenvaller van 20 miljoen euro in 2024	77	50	51	37	20
Structurele tegenvaller van 5 miljoen euro vanaf 2024	77	65	61	42	20
Structurele tegenvaller van 10 miljoen euro vanaf 2024	77	60	51	27	0

In bovenstaande tabellen is te zien dat incidentele tegenvallers, zoals bijvoorbeeld een faillissement bij FC Twente, in eerste instantie nog op te vangen zijn. Door de tekorten op het middelenkader in de ravijnjaren 2026 en 2027 en het schrappen van het spaarprogramma, daalt de ratio uiteindelijk fors onder de door de raad vastgestelde norm. Bij structurele tegenvallers, zoals bijvoorbeeld een daling van de algemene uitkering, komt de weerstandsratio nog dieper in een dalende trend. In beide gevallen is bijsturing noodzakelijk om de dalende trend te keren.

Financiële kengetallen
In lijn met de nota risicomanagement en weerbaarheid beoordelen we de financiële positie van de gemeente door naar een bredere set kengetallen te kijken dan alleen de weerstandsratio. Deze staan in de tabel hieronder. Daarbij zijn ook de normen opgenomen die we in de nota weerstandsvermogen gebruiken voor een oordeel goed. Tezamen geven ze een volledig beeld van hoe de gemeente er financieel voorstaat.

	Financieel kengetal	Signalering	rek 2022	beg 2023	beg 2024	beg 2025	beg 2026	beg 2027
1	Weerstandsratio	< 0,8	1,75	1,55	1.40	1,40	1,14	0,82
2A	Netto schuldquote	> 130%	25%	40%	35%	44%	46%	43%
2B	Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen		21%	37%	33%	42%	44%	41%
3	Solvabiliteitsratio	< 20%	34%	29%	28%	29%	31%	30%
4	Grondexploitatie	> 35%	1%	2%	2%	2%	2%	2%

5	Netto investeringsquote	<0% of >5 %	-1,5%	1,4%	2,7%	4,9%	5,9%	2,7%
6	Structurele exploitatieruimte	< 0%	4,6%	1,0%	0,5%	1,1%	-1,0%	-1,5%
7	Belastingcapaciteit	> 105 %	107%	106%	107%	107%	106%	105%

Op basis van deze financiële kengetallen trekken we de conclusie dat Enschede er eind 2023 financieel gezien solide voor staat. Er zijn voldoende buffers om tegenvallers op te vangen. De schulden zijn laag. De solvabiliteitsratio is voldoende op niveau. Er zijn nauwelijks risico's op grondposities. Het investeringsniveau is weer op peil gebracht. En de structurele baten en lasten zijn met elkaar in balans. Wel ligt de belastingdruk nog boven gemiddeld, waarbij wordt opgemerkt dat deze de afgelopen jaren wel enigszins is afgenomen. Vooruitkijkend zien we vanaf 2026 / 2027 wel een duidelijke verslechtering in de financiële positie. Door de terugval in het gemeentefonds en het daardoor ontstane begrotingstekort slaat de balans tussen structurele baten en lasten negatief uit. Zonder bijsturing of extra middelen vanuit het Rijk wordt vanaf dat moment dus elk jaar ingeteerd op de reserves. Daardoor daalt ook de weerstandsratio onder 1,0.

Hierna worden de individuele financiële kengetallen van nadere toelichting voorzien. Daarbij beoordelen we vooral de trendmatige ontwikkeling.

Netto schuldquote
De netto schuldquote laat het niveau van de schuldenlast zien, ten opzichte van de eigen middelen (baten). Het geeft een indicatie van de mate waarin de rentelasten op de exploitatie drukken. Omdat het onzeker is of alle doorverstrekte leningen terug zullen worden betaald, berekenen we de netto schuldquote zowel in- als exclusief de doorgeleende gelden. Zo wordt duidelijk welk aandeel de door de gemeente verstrekte leningen in de exploitatie hebben en wat dat betekent voor de schuldenlast. Over de voorbije periode tot 2022 is een dalende trend van de netto schuldquote zichtbaar. Dit houdt vooral verband met de aflossingen van langlopende geldleningen en de toename van de eigen middelen (baten). De doorkijk van dit kengetal laat een positief beeld zien. De netto schuldquote in- en exclusief doorgeleende gelden bevindt zich alle jaren duidelijk beneden de door de VNG gehanteerde kritische waarde van 130% en ook onder de waarden van referentiegemeenten. Het beleid van de afgelopen jaren om schulden af te bouwen maakt dat in de begroting meer ruimte beschikbaar is om andere lasten op te vangen.

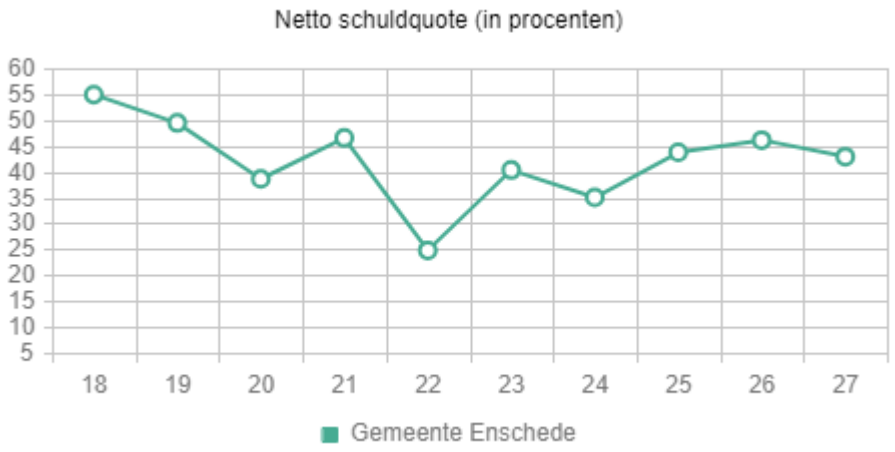

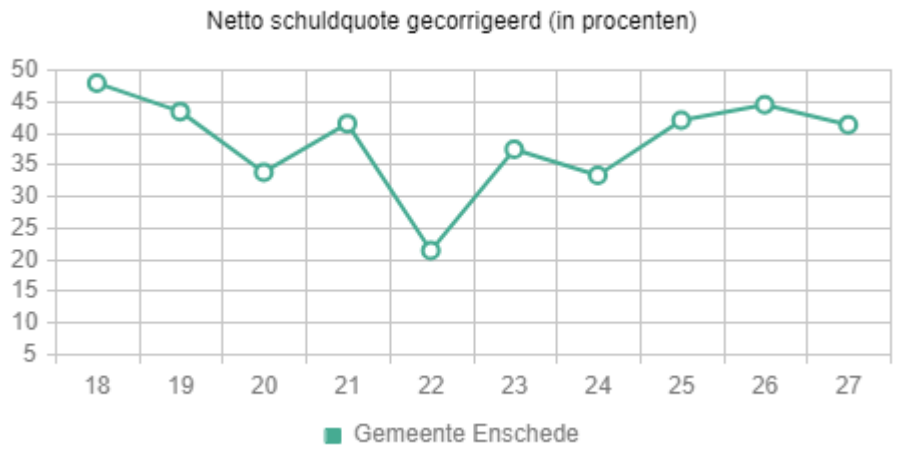

Solvabiliteitsratio
De solvabiliteitsratio is de verhouding eigen vermogen ten opzichte van het balanstotaal en geeft inzicht in de mate waarin onze gemeente in staat is op de langere termijn aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Bij een hoge solvabiliteit staat er veel eigen vermogen tegenover de schulden en is de kans groot dat de schulden worden afbetaald. Dit betekent tegelijkertijd dat veel eigen vermogen (reserves) wordt aangehouden dat niet wordt besteed. Wordt het eigen vermogen te klein, dan verslechtert de solvabiliteit. Enschede kent sinds de forse afboekingen op grondposities in 2012 een lage solvabiliteitsratio en heeft sinds die tijd met een spaarprogramma ingezet op verbetering van de algemene reserve en de solvabiliteit. Tevens is bewust gestuurd op het verlagen van de schuldpositie. Hierdoor is de solvabiliteit en de weerstandsratio weer goed op niveau. Inmiddels heeft de raad dan ook het spaarprogramma opgeheven. Vanaf 2026 zien we de solvabiliteitsratio wel dalen door het flinke tekort in het middelenkader.

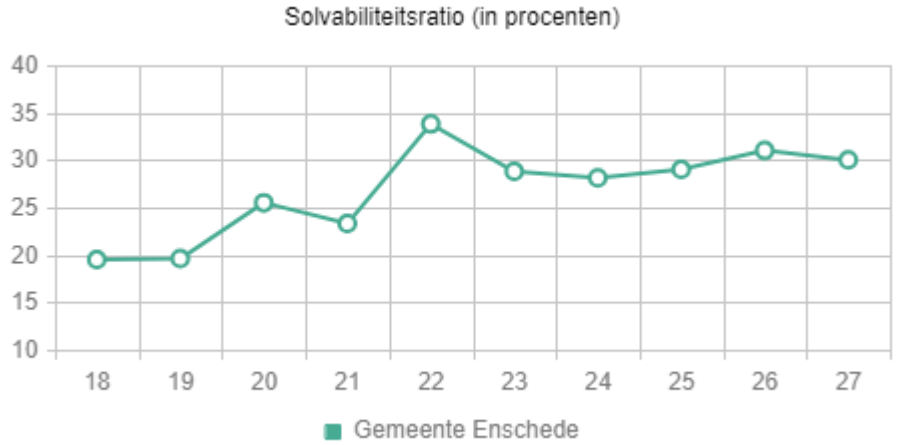

Kengetal grondexploitatie
Dit kengetal geeft aan hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. De boekwaarde van de voorraden grond (bouwgrond in exploitatie) is van belang, omdat deze waarde nog moet worden terugverdiend door verkopen. Voor de komende jaren moeten er bovendien nog kosten en opbrengsten gerealiseerd worden. Dat betekent dat de gemeente in de toekomst nog inspanningen moet verrichten en daaraan zijn risico's verbonden. De grafiek laat zien dat Enschede nog maar over een zeer beperkte grondpositie beschikt. Vanaf 2016 bevindt het kengetal zich nog slechts tussen 1 en 5%. Dit

komt vooral doordat er sterk is ingezet op het verkleinen van de risico's en het verbeteren van de financiële positie. De raadsbesluiten Richting aan ruimte (heroverweging van projecten) en de Visie werklocaties (uitname van bedrijventerreinen) zijn hiervan het gevolg. De beperkte grondpositie, zeker in vergelijking met andere 100.000+ gemeenten, beïnvloedt wel de mogelijkheden om als stad naar de toekomst groei te realiseren. Dit kengetal zal de komende jaren kunnen gaan stijgen als gevolg van nieuwe grondexploitaties, Centrumkwadraat en Leuriks Oost in 2021, Versnelling Cromhoff en Velve Kleine Bouwplannen in 2022 en in de toekomst nieuw te openen grondexploitaties uit de strategische investeringsagenda.

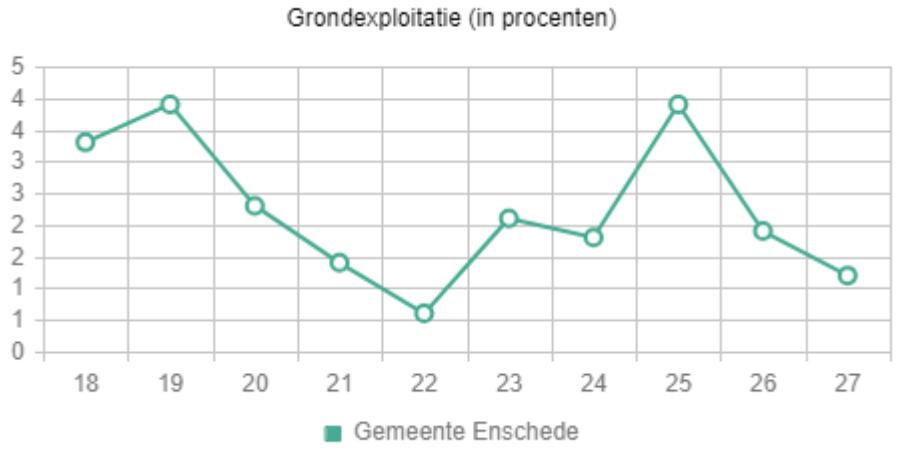

Netto investeringsquote
De netto investeringsquote geeft een indicatie van de mate waarin de gemeente investeert in activa. Activa zijn objecten die een bepaalde waarde vertegenwoordigen. Denk aan gebouwen, sportaccommodaties, wegen, gronden, riolering, parkeergarages, aandelen/deelnemingen. Het kengetal bekijkt of de waarde van de activa die de gemeente bezit stijgt in vergelijking met enkele jaren terug. De uitkomst van de netto investeringsquote hoort normaal gesproken gematigd positief te zijn met een streefwaarde tussen 1% en 4%. Dit omdat de investeringen door inflatie duurder worden, maar ook doordat door economische groei en inwonersgroei jaarlijks meer publieke investeringen zoals wegen en scholen nodig zijn. In onderstaande grafiek is te zien dat Enschede de afgelopen jaren terughoudend heeft geïnvesteerd. Eigenlijk is vanaf 2010 al sprake van een negatieve score op de investeringsquote, terwijl vergelijkbare gemeenten in de klasse 150.000 tot 250.000 inwoners over de afgelopen periode veelal rond de 2,5 a 3% uitkomen. Om een aanvaardbaar voorzieningenniveau te behouden en om toekomstige groei van de stad mogelijk te maken is de afgelopen jaren ingezet op het op peil brengen van het investeringsniveau. Hiervoor is onder andere een strategische investeringsagenda ingesteld. Daarmee loopt de investeringsquote de komende jaren weer op.

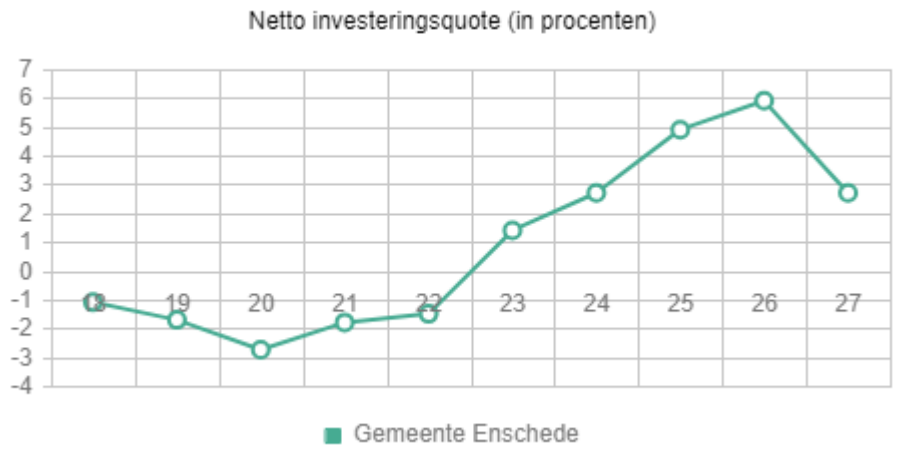

Structurele exploitatieruimte
De netto schuldquote, solvabiliteitsratio en grondexploitatie zeggen vooral iets over de financiële conditie van de balans van de gemeente. Het is ook van belang om te kijken naar de financiële ruimte in de exploitatie, oftewel de structurele exploitatieruimte. Wanneer de structurele inkomsten niet groot genoeg zijn om de structurele lasten te dekken, zal de balans op termijn steeds verder verslechteren. Daarom is dit ook een kengetal waar de provincie in zijn rol als toezichthouder veel waarde aan hecht. Indien de structurele exploitatieruimte meerjarig negatief is kan dit voor de provincie aanleiding zijn om de gemeente onder preventief toezicht te plaatsen. In de grafiek is te zien dat in 2024 en 2025 sprake is van positieve structurele exploitatieruimte. Vanaf 2026 is echter sprake van negatieve structurele exploitatieruimte. De belangrijkste oorzaak hiervoor is de sterke daling in de rijksmiddelen in 2026 en 2027. Op dit moment kiezen we ervoor hierop nog niet bij te sturen en in te zetten op een flinke lobby richting het Rijk om het ravijn in de rijksmiddelen in deze jaren te herstellen.

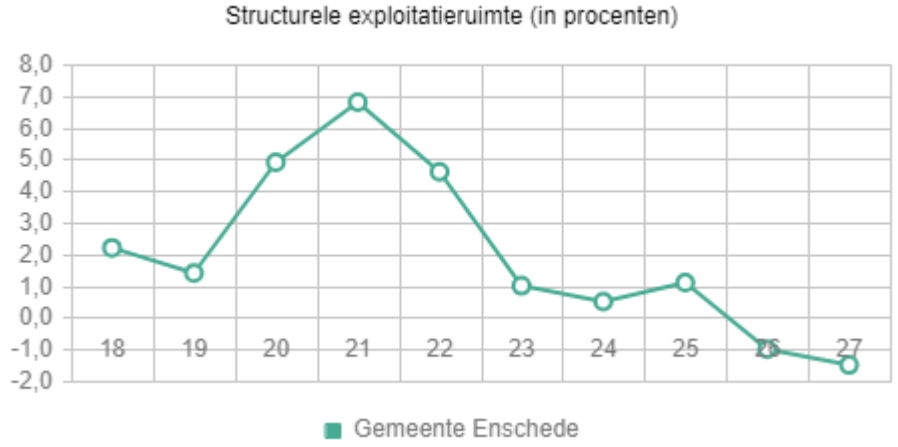

Belastingcapaciteit
De belastingcapaciteit geeft inzicht in hoe de belastingdruk in onze gemeente zich verhoudt tot het landelijke gemiddelde (=100%). Dit is een belangrijk kengetal, omdat het ook een indicatie geeft voor de financiële positie van de gemeente. Een gemeente met een hoge belastingdruk heeft die belastingen waarschijnlijk hard nodig om de exploitatie sluitend te krijgen. Het is voor zo’n gemeente vervolgens minder goed mogelijk de belastingen verder te verhogen in het geval zich financiële tegenvallers voordoen. Onder de woonlasten verstaan

we de OZB, de rioolheffing en reinigingsheffing voor een woning met gemiddelde waarde in die gemeente. De belastingcapaciteit in Enschede zit al jaren boven het landelijk gemiddelde. De laatste jaren is er echter sprake van een lichte daling. Dat komt doordat Enschede geen of slechts beperkte lastenverhogingen doorvoert terwijl dat in andere gemeenten wel het geval is. De dalende trend zet zich de komende jaren naar verwachting door, doordat Enschede er conform het coalitieakkoord voor kiest om de belastingen slechts behoudend en niet met de huidige hoge inflatiecijfers te verhogen.

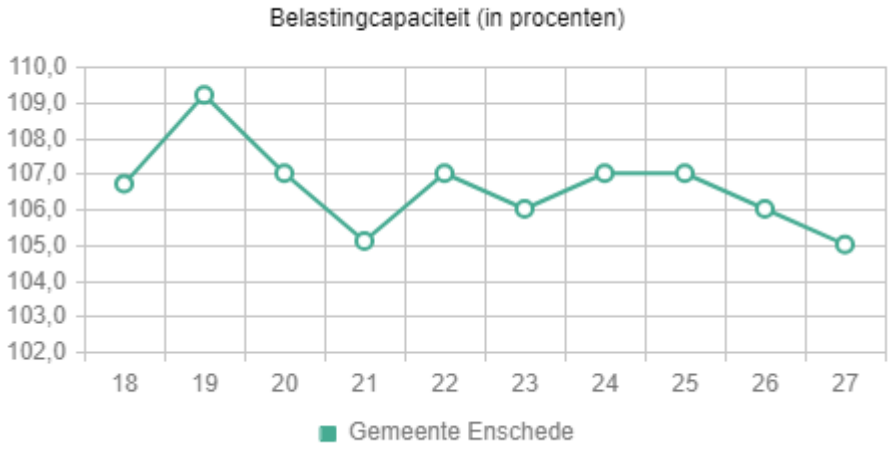

4.3. Onderhoud kapitaalgoederen

In deze paragraaf gaan we in op de onderhoudstoestand en de kosten van kapitaalgoederen. Het onderhoud van de gemeentelijke kapitaalgoederen beslaat een substantieel deel van onze begroting. Om de financiële positie van onze gemeente te kunnen beoordelen, is een goed overzicht dan ook van groot belang.
Wat betreft het beheer van de openbare ruimte is er een aantal kapitaalgoederen-categorieën waarop onderhoud van toepassing is:

- wegen en infrastructurele kunstwerken
- havens
- riolering en water
- groen
- openbare verlichting
- parkeervoorzieningen
- vastgoed

Het onderhoud van de schoolgebouwen voor primair onderwijs en speciaal (voorgezet) onderwijs en van de sportaccommodaties zijn vanaf 1 januari 2015 respectievelijk 1 januari 2017 niet meer de verantwoordelijkheid van de gemeente.

Wegen en infrastructurele kunstwerken

Kerncijfers 2024

Wegen, verhardingssoorten	M2
Asfalt	3.362.779
Elementen	4.467.044
Cementbeton	119.939
Onverhard	295.071
Totaal	**8.244.833**

Infrastructurele kunstwerken	Stuks
Bruggen, viaducten, Sturen, geluidswallen e.a.	223 stuks
Wegbermsloten buitengebied	80 ha

Het beleidskader
Het beleidskader wordt gevormd door het Wegenbeleidsplan 2024-2027 "*Samen blijven werken aan het zorgvuldige beheer en onderhoud van onze wegen en infrastructurele kunstwerken*". Dit beleid betreft op hoofdlijnen een voortzetting van het beleid in de periode 2020–2023. In de volgende paragraaf lichten we dit verder toe.

We zetten daarmee de kwaliteitsafspraken* van het vorige wegenbeleidsplan 2020-2023 voort. Dit doen we uit afweging van het gewenste beeld buiten, de strategische opgaven, veiligheid en financiële middelen. Vertaald in een overzicht betekent dit dat we de wegen op de volgende kwaliteitsniveaus (blijven) onderhouden:

ONDERDEEL	KWALITEITSNIVEAU
Stadserf	HOOG
Fiets- en voetpaden	BASIS PLUS
Rest van de stad	BASIS
Uitzondering: Elementenverhardingen woonstraten (klinkers)	LAAG

Uit het beleidskader voortvloeiende consequenties
Het goed onderhouden van onze wegen, bruggen en tunnels (vanaf nu “wegen”): we moeten het én we willen het. In de wet staat dat we goed voor onze wegen moeten zorgen. Dat betekent dat ze regelmatig gekeurd, gerepareerd en vervangen moeten worden als dat nodig is. Daarnaast willen we graag een veilig, leefbaar en bereikbaar Enschede. Goede wegen horen daarbij. We houden hiervoor de wegen schoon, heel en veilig en op het met de gemeenteraad afgesproken kwaliteitsniveau.

Het huidige wegenbeleid is een vervolg op het beleid in de periode 2020- 2023. We keken wat goed werkte en wat minder goed werkte in die periode. De dingen die goed gingen nemen we mee in het nieuwe wegenbeleidsplan. Met dit plan zorgen we ervoor dat het onderhoud aan onze wegen, bruggen en tunnels bijdraagt aan de doelen van de stad. Dat betekent dat ze bijdragen aan een groene, bereikbare stad waarin iedereen kan meedoen. Vergeleken met het vorige wegenbeleidsplan hebben we de komende jaren extra aandacht voor de volgende onderwerpen:

- We gebruiken graag grondstoffen en materialen die lang meegaan (duurzaam). Ook proberen we ze zo vaak mogelijk te gebruiken (circulair).
- We sluiten zoveel mogelijk aan bij werkzaamheden van bijvoorbeeld energiebedrijven. Zo voorkomen we dubbel werk in een straat.
- We onderzoeken geluidsoverlast in gebieden waar de maximumsnelheid 30 kilometer per uur is. Dat moet volgens een nieuwe wet.
- Kunstschilderingen in tunnels: we controleren ze vaker en maken ze vaker schoon.
- We gaan nog beter kijken hoe we onze tijd, geld en mensen zo goed mogelijk kunnen inzetten.
- We laten onze borden en lijnen op de weg aansluiten bij de techniek van slimme auto’s.

Ook blijven we de omgeving betrekken bij wat we doen. Als het kan kunnen mensen meedenken.

Innovatieve en duurzame methodiek aanbesteding groot onderhoud asfalt in 2024
We gaan samen met de gemeente Losser het proces rondom groot onderhoud asfalt anders organiseren. Dit om de duurzaamheidsdoelstellingen als geformuleerd in het wegenbeleidsplan te behalen. Tegelijkertijd zetten we ook in op de andere strategische opgaven, zoals rond een aantrekkelijk en gezond Enschede. Daarvoor sluiten we gezamenlijk in 2024 een meerjarige raamovereenkomst af met marktpartijen. De overeenkomst loopt tot uiterlijk 2032. Samen verbeteren we daarbij de onderhoudsstrategie door meer datagedreven werken.

De vertaling van de financiële consequenties in de begroting
Het lastenbudget voor wegonderhoud (inclusief weginrichting zoals belijning en verkeersborden) is circa 10,8 miljoen euro. Dit bedrag bestaat voor circa 0,3 miljoen euro uit apparaatskosten, 2,6 miljoen euro uit kapitaallasten, circa 6,5 miljoen euro uit kosten voor (groot)onderhoud en voor circa 1,1 miljoen euro uit overige kosten. Voor de infrastructurele kunstwerken is het lastenbudget circa 0,3 miljoen euro voor onderhoudskosten.

Het jaarlijkse vervangingsbedrag voor reconstructiewerkzaamheden aan wegen is circa 2,4 miljoen euro met een afschrijvingstermijn van tien jaar.
Voor de meerjaren doorkijk zie ook Hoofdstuk 6.4 Wat mag het kosten.

Havens

Kerncijfers 2024

Havens	
Havenonderhoud (inclusief rijkswateren)	2 havenarmen
Damwanden, oevers en kades	6.300 meter

Het beleidskader
Sinds 2015 werken de gemeenten Hengelo, Enschede, Almelo, Hof van Twente en Lochem samen in het Havenbedrijf Twente op basis van de (inmiddels geactualiseerde) samenwerkingsovereenkomst Gemeenschappelijk Havenbeheer Twentekanalen 2020. Onderliggende beleidsvisie is de "Binnenhavenvisie Twentekanalen 2017-2030" met bijbehorend uitvoeringsprogramma.

Uit het beleidskader voortvloeiende consequenties
Vanuit de beleidsvisie en samenhangende afspraken zetten we in Enschede de komende tijd in op doorontwikkeling van het gemeenschappelijk beheer van de binnenhavens van de gemeenten Hengelo, Almelo, Enschede, Hof van Twente en Lochem) aan de Twentekanalen. Het op 14 december 2020 vastgestelde Meerjarenplan Onderhoud en Vervanging Haveninfrastructuur 2021-2024 (MJOV) omschrijft hoe wij het beheer en groot onderhoud van de infrastructuur (onder en boven water) in de haven van Enschede uitvoeren binnen de wettelijke en financiële kaders en de bestuurlijke doelen. Dit doen we om de economische functie van de havengebieden te faciliteren en vanwege de waterbergende functie.

De vertaling van de financiële consequenties in de begroting
Het lastenbudget voor de havens is ongeveer 335.000 euro, bestaande uit 135.000 euro aan materiële kosten voor het dagelijks onderhoud van de havens en 200.000 euro voor groot onderhoud.
Hieraan gekoppeld is er een voorziening groot onderhoud Havens.

Voor de meerjaren doorkijk zie ook Hoofdstuk 6.4 Wat mag het kosten.

Riolering

Kerncijfers 2024

Riolering	Km
Vrij-verval riolering	877
Drukriolering	223

Voorzieningen	Stuks
Kolken	52.980
Putten	21.080
Randvoorzieningen (Bergbezinkbassins en bufferkelders)	20
Pompunits	1.025
Gemalen	79

Het beleidskader
Het huidige beleidskader wordt gevormd door het in 2021 vastgestelde Water- en Klimaatadaptatieplan (WeK) 2022-2026, “Verder bouwen aan een groen blauw Enschede”.

Uit het beleidskader voortvloeiende consequenties
De opwarming van de aarde leidt tot extremer weer, met vaker en meer wateroverlast, droogte en hitte-stress tot gevolg. In het WeK hebben we beschreven hoe we ons hierop willen voorbereiden en hoe we willen werken aan een veilige, gezonde en aantrekkelijke leefomgeving. Het WeK geeft inzicht in hoe de gemeente omgaat met de zorgplichten voor afvalwater, regenwater en grondwater. Zowel in het beheer, denk bijvoorbeeld aan rioolvervanging, als in de aanpak van (grond)waterknelpunten. En ook hoe zij wateroverlast, droogte en hitte-stress wil bestrijden om de gemeente klimaatbestendiger te maken.

We zetten in op klimaatadaptatie op openbaar èn op particulier terrein. Dit laatste door bijvoorbeeld communicatie, participatie, bewustwording en door onze subsidieregeling “groenblauw Enschede” voor o.a. afkoppelen en de aanleg van groene daken. Om onze werkzaamheden beter af te kunnen stemmen op andere ontwikkelingen werken we gebiedsgericht, onder anderen met het project “GroenBlauw Glanerbrug”. Met klimaatadaptatie zetten we ook in op ontharden en vergroenen en het versterken van de biodiversiteit. Zo maken we alle gebieden waar we aan de slag gaan klimaatbestendiger en leefbaarder. Naast onze eigen gemeentelijke inzet vraagt klimaatadaptatie om een gemeentegrens overstijgende aanpak. Daarom werken we aan verdere versterking van de samenwerking met o.a. het Waterschap Vechtstromen (o.a. door uitvoering van de gemeenschappelijke wateragenda), Provincie Overijssel en de Twentse gemeenten om zo samen meer te bereiken op dit gebied.

De vertaling van de financiële consequenties in de begroting
De instandhoudingskosten voor het rioleringssysteem worden gedekt door de inkomsten van de rioolheffing. Het tarief van de heffing nemen we op in deze gemeentebegroting 2024-2027. Daarna wordt de heffing verwerkt in de Belastingverordening 2024.
Voor de meerjaren doorkijk zie ook Hoofdstuk 6.4 Wat mag het kosten.

Groen

Kerncijfers 2024

Groen	Ha
Openbaar groen	742
Wegbermen buitengebied	137

Het beleidskader
Het Groenambitieplan Enschede “Enschede één groot groen park” vormt het beleidskader. De gemeenteraad stelde dit plan op 13 december 2021 vast. De mate van realisatie van de ambities uit dit plan is afhankelijk van de investeringsmiddelen die de gemeenteraad beschikbaar stelt, zoals in deze begroting.

Voor het stadserf hanteren we als kwaliteitsniveau hoog en voor de rest van de stad kwaliteitsniveau basis.

Uit het beleidskader voortvloeiende consequenties
Aan de hand van het groenambitieplan vergroenen we Enschede kwalitatief via drie (hoofd)principes:

1. BESCHERMEN: het bestaande groen en de natuur beschermen. Door bijvoorbeeld het groen goed te onderhouden en verzorgen.
2. BENUTTEN: het groen beter gebruiken (benutten) als bijvoorbeeld regenwater opvang, om de stad koel te houden in hete zomers of voor sporten, bewegen of als rust en stilteplek.
3. BOUWEN: groener bouwen door bijvoorbeeld groene daken en groene gevels en meer groen aanleggen bij nieuwbouw, natuurinclusief bouwen en verlaten terreinen (tijdelijk) vergroenen.

Inzet op en middelen voor vijf prioritaire groene investeringen vanuit zomernota 2023
Bij de vaststelling van het plan is door de gemeenteraad de prioriteit gelegd op de uitwerking van in elk geval vijf groene investeringen voor Enschede. Vervolgens zijn hier bij de Zomernota 2023 ook concrete middelen voor beschikbaar gesteld om bijvoorbeeld de nodige planvorming en voorbereiding vorm te geven. Concreet gaat het dan om:

A. Het optimaliseren van de boomverzorging: optimalisatie van het beheer en onderhoud van bomen. Daarnaast zijn er bij dit onderdeel vanuit de "motie bomen beter beschermen" ook eenmalig aanvullende middelen opgenomen om de regels bomenbescherming te optimaliseren (als verwoord op www.enschede.nl/bomen). De reguliere kosten van de regels bomenbescherming nemen we mee in het raadsbesluit rond dit traject.
B. Het vergroenen van de singels: betreft eenmalige middelen voor het vergroenen van de singels.
C. Vergroenen van de binnenstad (groenblauwere binnenstad): middelen voor planvorming en het tijdelijk vergroenen van de binnenstad conform de motie van de gemeenteraad en middelen. Voor het uitvoeren van concrete projecten rond het vergroenen van de binnenstad zijn aanvullende middelen nodig, die we meenemen in het raadsbesluit rond dit traject.
D. Optimaliseren van de stadsparken: Dit betreffen middelen om voor alle parken tot een plan te komen en middelen voor kleinschalige investeringen in de parken. De middelen voor een eventueel grootschalige aanpak zijn hierin niet meegenomen.
E. Opzetten meerjarenprogramma voor groen: dit betreft reguliere investeringsmiddelen om structureel te investeren in het vergroenen vanuit het groenambitieplan.

Uitvoering 2024: uitwerking en investeren in een groen en biodivers Enschede
In 2024 zetten we vanuit het Groenambitieplan Enschede onder andere in op:

- Planvorming voor en (deels) uitvoering van de vijf prioritaire groeninvesteringen, zoals in de paragraaf hiervoor beschreven en benoemd onder de acties in deze gemeentebegroting. We verwachten Enschede ook daadwerkelijk buiten te vergroenen op de Singels, door het optimaliseren van de boomverzorging, via groenprojecten of door tijdelijk groen in de binnenstad van Enschede.
- Vaststelling door de gemeenteraad van geoptimaliseerde regels voor de bescherming van onze bomen in Enschede.
- Vastgestelde normen en kaders voor groen en biodiversiteit voor alle ruimtelijke ontwikkelingen in Enschede.
- Het vergroten van de biodiversiteit via aanpassingen in (het beheer van) de openbare ruimte binnen en buiten de bebouwde kom, het natuurvriendelijker maken van gemeentelijk vastgoed, het werken aan een soortenmanagementplan, gedragsbeïnvloeding van onze inwoners, en samenwerking met partners.
- Het vergroenen van Enschede door acties met inwoners, ondernemers en instellingen, zoals via:
    - Zo Groen Enschede als onderdeel van Groenblauw Enschede,
    - Gerichte groenacties met partners en stichtingen, zoals met de Groene Loper Enschede, de IVN of de Stichting Natuur en Milieuraad Enschede.
- De aanpak van de eikenprocessierups. Waarbij we de lijn als verwoord in de Gemeentebegroting 2023 – 2026 (paragraaf kapitaalgoederen) doorzetten met ook inzet op lange termijn maatregelen (vergroten biodiversiteit en streven naar meer natuurlijk herstel).
- Het onderhouden van het gemeentelijk groen op de met de gemeenteraad afgesproken kwaliteitsniveaus. Bewoners, ondernemers en instellingen kunnen via participatie of eigen inzet zorgen voor een plus. Schoon, heel en veilig blijft daarbij altijd gelden als ondergrens voor het beheer en onderhoud van het openbare groen.

De vertaling van de financiële consequenties in de begroting
Het lastenbudget voor groenonderhoud is circa 11,1 miljoen euro, bestaande uit apparaatskosten (1,3 miljoen euro), kapitaallasten (0,4 miljoen euro) en uitbesteed werk (9,4 miljoen euro).
Bij de zomernota 2023 zijn er middelen toegekend voor onder andere loon- en prijscompensatie en areaaluitbreidingen, maar ook voor de plannen uit het Groenambitieplan. De toegekende middelen hiervoor lopen ieder jaar op, vanwege de oplopende kapitaallasten. Voor de meerjaren doorkijk zie ook Hoofdstuk 6.4 Wat mag het kosten.

Openbare verlichting

Kerncijfers 2024

Openbare verlichting	Stuks
Lichtmasten	30.849
Armaturen	33.037
Overige aansluitingen, stadsplattegronden, verkeersborden, etc.	1.556

Openbare verlichting	GWh/jaar
Energieverbruik	4,3 GWh

Het beleidskader
Het beleidsplan openbare verlichting 2022-2025 is in december 2021 vastgesteld. Het uitgangspunt van de beleidslijnen voor verlichting is “niet verlichten tenzij...”, om een teveel aan kunstlicht in de openbare ruimte en de natuur te voorkomen. Het “tenzij” wordt bepaald door het doel van de openbare verlichting: de verkeersveiligheid, sociale veiligheid en leefbaarheid. Als wegbeheerder heeft de gemeente een wettelijke zorgplicht om de verlichting in een goede en veilige staat van onderhoud te houden.
Naast de veiligheid en leefbaarheid draagt openbare verlichting ook bij aan belangrijke ambities op het gebied van milieu en duurzaamheid. Lichtmasten vervangen wij als zij defect of onveilig zijn. Lichtasten hoger dan 6 meter krijgen hiervoor na het 40e levensjaar een 6-jaarlijkse stabiliteitstest.
Sinds 2016 vervangen we de oude lamp-armaturen bij een leeftijd van 20 jaar voor duurzamere dimbare ledarmaturen. De ledarmaturen worden allemaal om 22.30 uur gedimd, dan wordt de hoeveelheid licht met 30% verminderd. In het nieuwe beleidsplan is vastgesteld dat we met maatwerk in woonstraten de dimtijd vervroegen naar 20.30 uur.

Voor de binnenstad hanteren we als kwaliteitsniveau hoog en voor de rest van de stad kwaliteitsniveau basis.

Uit het beleidskader voortvloeiende consequenties
De armaturen worden na 20 jaar vervangen door armaturen met ledverlichting. Het armatuur wordt in de verkeersluwe tijd, tussen 22.30 en 06.00 uur, gedimd met 30%. Voor een woonstraat is dit van 3 Lux naar 2 Lux, tussen 20.30 en 06.00 uur. In bestaande en nieuwe situaties wordt zoveel mogelijk de landelijke richtlijn NPR 13201+A1 (2018) gevolgd.

De vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Het budget voor openbare verlichting, voor beheer en onderhoud bedraagt 2,36 miljoen euro per jaar. Dit is als volgt opgebouwd:
Het lastenbudget voor kapitaallasten is 373.000 euro, voor personeel 183.000 euro en voor materieel budget (regulier onderhoudsbudget, energie et cetera) 1,80 miljoen euro.
Voor de meerjaren doorkijk zie ook Hoofdstuk 6.4 Wat mag het kosten.

Vervangingsinvesteringen
Voor de vervanging van de armaturen (na 20 jaar) en lichtmasten (aan het einde levensduur) is een vervangingsplan voor 10 jaar opgesteld. Hiervoor is voor de periode 2022-2025 krediet vertrekt. Voor de voorziene vervangings-piekaantallen vanaf 2026 is de ‘Reserve kapitaallasten openbare verlichting’ ingesteld.

Parkeervoorzieningen

Kerncijfers 2024

Parkeervoorzieningen	Stuks
Parkeergarages	4
Fietsenstallingen	5

Het beleidskader
We continueren de lijn die is vastgesteld in de Programmabegroting 2015-2018. De gemeenteraad heeft besloten om in de exploitatie van het parkeerbedrijf (Meerjaren Prognose Parkeerbedrijf) jaarlijks geactualiseerde onderhoudslasten op te nemen voor garages en overdekte fietsenstallingen, vertaald in een meerjarenonderhoudsprogramma (MJOP).

Het onderhoud is als basisniveau gekwalificeerd op het uitgangspunt schoon, heel (functioneel) en veilig voor de gehele stad.

Uit het beleidskader voortvloeiende consequenties
De kosten van groot onderhoud van de parkeergarages en fietsstallingen worden ten laste van de voorziening onderhoud parkeergarages/fietsstallingen gebracht. Dit op basis van de meerjarenprognose parkeren (MJOP). Correctief en preventief onderhoud wordt rechtstreeks ten laste van de parkeerexploitatie gebracht, vervangingsinvesteringen worden geactiveerd.

De vertaling van de financiële consequenties in de begroting
De onderhoudsvoorziening heeft een begroot saldo van 2,4 miljoen euro per 1-1-2024. In 2024 wordt er voor een bedrag van 630.000 euro ten laste van de onderhoudsvoorziening gebracht. In 2024 is er een totaalbedrag voor onderhoud (correctief en preventief) in de begroting opgenomen van 1.022.000 euro. Voor vervangingsinvesteringen is in 2024 een bedrag van 111.850 euro begroot. Deze investeringen worden via activering ten laste van de parkeerexploitatie gebracht.

Verwijzende link toelichting product parkeerbeheer bijlage 6.6. Meerjarenprognose Parkeerbeheer
Verwijzende link doelenboom: product parkeerbeheer onderdeel van Talent wordt aangetrokken, vastgehouden en ontwikkeld (De stedelijke voorzieningen zijn divers en attractief voor inwoners en bezoekers (nationaal en internationaal))

Vastgoed

Onderhoudsplan
Het onderhoud van het gemeentelijk vastgoed wordt uitgevoerd door het Vastgoed & Facilitair Bedrijf Enschede (VFBE). Voor het uitvoeren van de onderhoudsactiviteiten wordt gewerkt met een onderhoudsvoorziening. In deze voorziening wordt jaarlijks vanuit de gebouwexploitaties een vaste bijdrage gestort. De onttrekking (uitgaven) uit deze voorziening geschiedt op basis van de daadwerkelijke uitgaven. Deze uitgaven zijn voorzien in de meerjarenonderhoudsplanning (MJOP)

Het beleidskader/onderhoudssystematiek
In Enschede wordt het onderhoud aan de gemeentelijke gebouwen al enige jaren gepland en gepleegd volgens de zogenaamde NEN 2767-methode. Deze methode geeft de staat van de gebouwdelen weer. Naast technische aspecten, worden bijvoorbeeld ook gebruikersaspecten en duurzaamheidsaspecten meegenomen.

Het onderhoud is onder te verdelen in de volgende onderdelen:

- Onderhoud aan het segment verkoop en nader uit te werken; Gezien het tijdelijke karakter worden deze gebouwen niet planmatig onderhouden maar afhankelijk van de beoogde toekomst van het pand (sloop, dan wel verkoop op korte termijn)

- Planmatig onderhoud aan ambtelijk/beleidsondersteunend vastgoed; Deze panden, die doorgaans langere tijd (meer dan 10 jaar) in eigendom van de gemeente blijven, worden conform de hierboven beschreven NEN 2767 onderhouden. Met oog op de verduurzaming worden onderhoudswerkzaamheden zoveel mogelijk geclusterd en in lijn gebracht met het verduurzamingsprogramma.

Programma van het begrotingsjaar
Totaal is 6,8 miljoen euro (incl BTW) aan onderhoud begroot voor 2024 voor 100 panden waar VFBE de onderhoudsverplichting heeft. Voor de te verduurzamen objecten in 2024 wordt ongeveer 3,2 miljoen aan onderhoud uitgegeven. Dit zijn onderhoudswerkzaamheden die slim gecombineerd worden met verdere verduurzaming. Aan de gebouwen voor de ambtelijke huisvesting is in totaal ongeveer 0,8 miljoen euro begroot aan onderhoudswerkzaamheden. De overige 2.8 miljoen wordt besteed aan gepland onderhoud van de rest van de gemeentelijke vastgoedportefeuille.

De vertaling van de financiële consequenties in de begroting
De geplande onderhoudsuitgaven, zoveel mogelijk in lijn gebracht met de verduurzamingsplanning, zijn hieronder grafisch weergeven.

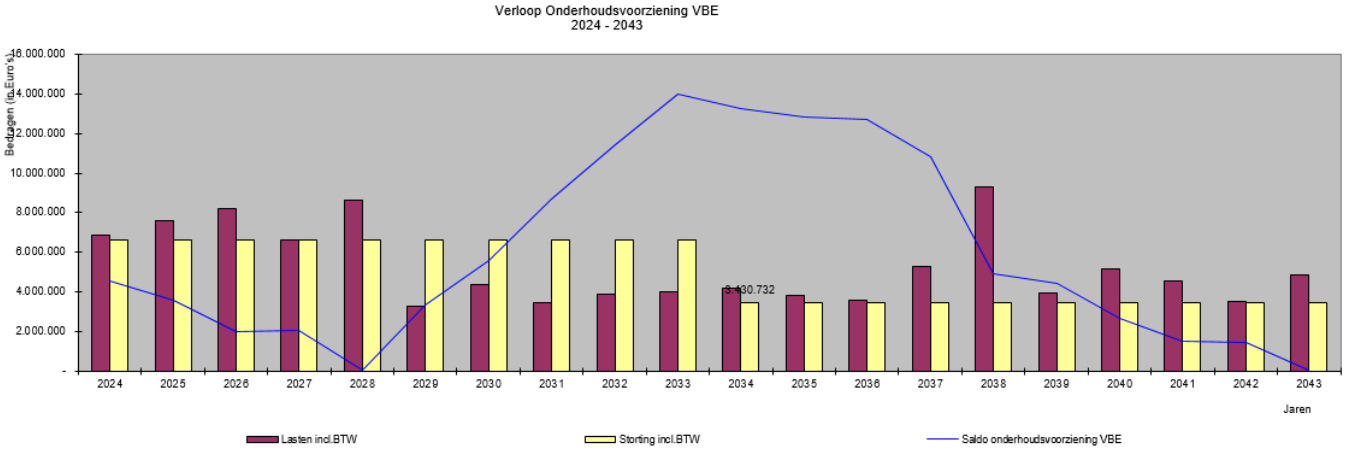

Op basis van deze planning is de storting in de onderhoudsvoorziening bepaald. De lijn geeft de stand van de onderhoudsvoorziening weer. De afdeling vastgoed faciliteert de gemeentelijke organisatie en haar partners bij de uitvoering van alle opgaven. Daardoor is de afdeling niet aan specifieke doelen in de doelenboom te verbinden. Verdere informatie over de ontwikkelingen binnen de afdeling vastgoed zijn terug te vinden in de paragraaf bedrijfsvoering.

Onderwijsgebouwen

Vanwege een wetswijziging is de gemeente met ingang van 1 januari 2015 niet meer verantwoordelijk voor het onderhoud van de schoolgebouwen voor primair onderwijs en speciaal (voortgezet) onderwijs. De schoolbesturen zijn hier nu zelf verantwoordelijk voor.

Sportaccommodaties

De gemeente is eigenaar van de sportaccommodaties en sportparken en verhuurt deze aan Sportaal. Sportaal heeft de opdracht de accommodaties te exploiteren en is verantwoordelijk voor het klein dagelijks onderhoud. Er is regelmatig afstemming over het opdrachtgeverschap richting Sportaal en over het door de gemeente uit te voeren groot onderhoud.

4.4. Financiering

In deze paragraaf staan de onderdelen die zijn vastgelegd in de financiële verordening van onze gemeente. Daarnaast rapporteren we, zoals voorgeschreven in de Wet Financiering decentrale overheden (Fido), over de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

Omslagrente
In de onderstaande tabel is de berekening van de omslagrente terug te vinden (conform de BBV-voorschriften):

Omschrijving (in €)	Begroting 2024 VA
Externe rentelasten korte en lange financiering	9.071.711
Externe rentebaten	-187.452
Totaal door te rekenen externe rente	*8.884.259*
Rente aan grondexploitaties	-1.018.114
Rente projectfinanciering (Van Heek parkeergarage)	-1.505.141
Saldo toe te rekenen externe rente	*6.361.004*
Rente over eigen vermogen	0
Rente over voorzieningen	950.129
Toe te rekenen rente	*7.311.133*
Toegerekende rente aan boekwaarden	-7.312.887
Resultaat omslagrente	-1.753
Omslagrente - onafgerond	*1,745%*

Op basis van de bovenstaande berekening komt de omslagrente onafgerond uit op 1,745% voor de begroting 2024. Toegestaan is af te ronden naar dichtstbijzijnde 0,5%. De omslagrente blijft daarom gehandhaafd op 1,5% voor 2024.

Onderzocht is om nogmaals in 2023 een (relatief) dure lening vervroegd af te lossen. Het doel is om te zorgen dat de omslagrente zo lang mogelijk te handhaven op het huidige lage niveau. Een stijging van de omslagrente heeft een negatief effect o.a. op de hoogte van rioolheffing en stand van de reserves bij het vastgoed- en grondbedrijf. Ook stijgen de kapitaallasten van de investeringen waardoor meer dekking voor kapitaallasten benodigd is voor nieuwe investeringsprojecten. Toch is besloten om het beschikbare saldo bij de schatkist niet te benutten voor een nieuwe vervroegde aflossing maar beschikbaar te houden voor de verwachte stijging in investeringsuitgaven. Hiermee kan het aantrekken van nieuwe leningen worden uitgesteld tot 2025 en misschien zelfs tot 2026. De rente voor nieuwe leningen is flink gestegen in het afgelopen jaar waardoor het aantrekken hiervan niet aantrekkelijk is. De rentelasten en de gemiddelde rente van de gemeentelijke leningenportefeuille zouden stijgen en daarmee ook de omslagrente. Dit wordt voorkomen door het overtollige saldo bij de schatkist beschikbaar te houden en daarmee de noodzaak weg te halen voor nieuwe leningen op korte termijn. Op de middellange termijn wordt verwacht dat de rente weer zal dalen (zie rentevisie).

De rekenrente voor de grondexploitaties blijft 2,5% net als in de Gemeentebegroting 2023. Deze rente is hoger dan de omslagrente, doordat hiervoor een andere rekenmethode van

toepassing is. Bij de renteverrekening op de Bouwgronden in Exploitatie is altijd sprake van een nacalculatie in de gemeenterekening op basis van de werkelijke rente.

Resultaat rente en treasury
Het totale verwachte resultaat op rente en treasury bedraagt € 927.000 in 2024. Het saldo verbetert ten opzicht van de raming voor 2024 uit de Gemeentebegroting 2023 doordat in 2024 geen nieuwe leningen aangetrokken hoeven te worden. Meerjarig wordt rekening gehouden met een hogere rente nu de marktrente zo is aangetrokken. Het saldo rentebaten wijkt af van het saldo in de tabel van de omslagrente omdat hier nog andere kosten in zijn opgenomen die geen deel mogen uitmaken van de berekening van de omslagrente.

Rentevisie
De rente op geld- en kapitaalmarkten is flink gestegen nadat inflatie hoog opliep eerst door de hoge energieprijzen en daarna ook door loonontwikkeling.

De korte (3-maands) rente is sinds midden 2022 niet meer negatief en ligt momenteel zelfs op een hoger niveau dan de rente voor langlopende leningen. De voorspelling van de bankanalisten dat de 3-maands rente tussen 1,1% en 1,5% zou liggen per eind 2023, komt zeker niet uit (de rente bedraagt momenteel 3,7% nadat de ECB onlangs nogmaals de zogenaamde refirente heeft verhoogd vanwege de aanhoudende hoge inflatie). Tot eind 2024 wordt een daling verwacht als de inflatie uiteindelijk gaat dalen. De 3-maands rente zal naar verwachting zal uitkomen tussen 2,5% en 3,5%.

De lange (10-jarige) rente is vanaf begin 2022 flink gestegen maar zit nu al langere tijd op eenzelfde niveau (dat dus lager is dan de korte rente). De rente zal wel hoger liggen dan de verwachte stand van ongeveer 2,5% per eind 2023 (momenteel rond 3,4%). Tot eind 2024 wordt een daling verwacht als gevolg van de stagnerende economie naar een niveau tussen 2,5% en 3%.

Kasgeldlimiet
In de Wet financiering decentrale overheden (Fido) is bepaald dat de gemeente maximaal 8,5% van het begrotingstotaal aan kortlopende schulden mag hebben. De gemeente is verplicht te rapporteren over deze limiet in de begroting. De gemeente mag niet onbeperkt haar kortlopende schulden aanhouden, maar wordt gedwongen een goede verdeling aan te houden tussen de korte en lange schulden. Onderstaande tabel laat de kasgeldlimiet voor de jaren 2024 tot en met 2027 zien.

Berekening kasgeldlimiet (x 1.000 euro)	2024	2025	2026	2027
1. Begrotingstotaal	848.775	850.445	841.803	841.397
2. Vastgesteld percentage	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
3. **Kasgeldlimiet (1. x 2.)**	72.146	72.288	71.553	71.519

Het streven is om de kasgeldlimiet niet te overschrijden. Gezien het beschikbare saldo bij de schatkist zal naar verwachting pas in 2025 weer sprake zijn kortlopende schulden die echter niet dusdanig in omvang zullen zijn dat niet binnen de limiet wordt gebleven in deze begrotingsperiode.

Financiering en schuldpositie
Nu de korte rente niet meer negatief is, en zelfs op een hoger niveau ligt dan de rente voor langlopende leningen is de financieringsstrategie van de gemeente Enschede hierop aangepast. Er is namelijk voldoende saldo bij de schatkist beschikbaar zodat voorlopig geen nieuwe leningen nodig zullen zijn. Over het saldo bij de schatkist ontvangt de gemeente ook nog een rentevergoeding nu de korte rente niet meer negatief is. Daarmee worden de rentelasten van de gemeente geminimaliseerd.

Op basis van de meerjarige liquiditeitsplanning moet jaarlijks in 2025 tot en met 2027 wisselend tussen 15 miljoen euro en 20 miljoen euro worden geleend. In 2024 hoeft naar verwachting geen nieuwe financiering aangetrokken te worden. Deze financieringsbehoefte is verwerkt in het renteresultaat en in de onderstaande ontwikkeling van de leningenportefeuilles:

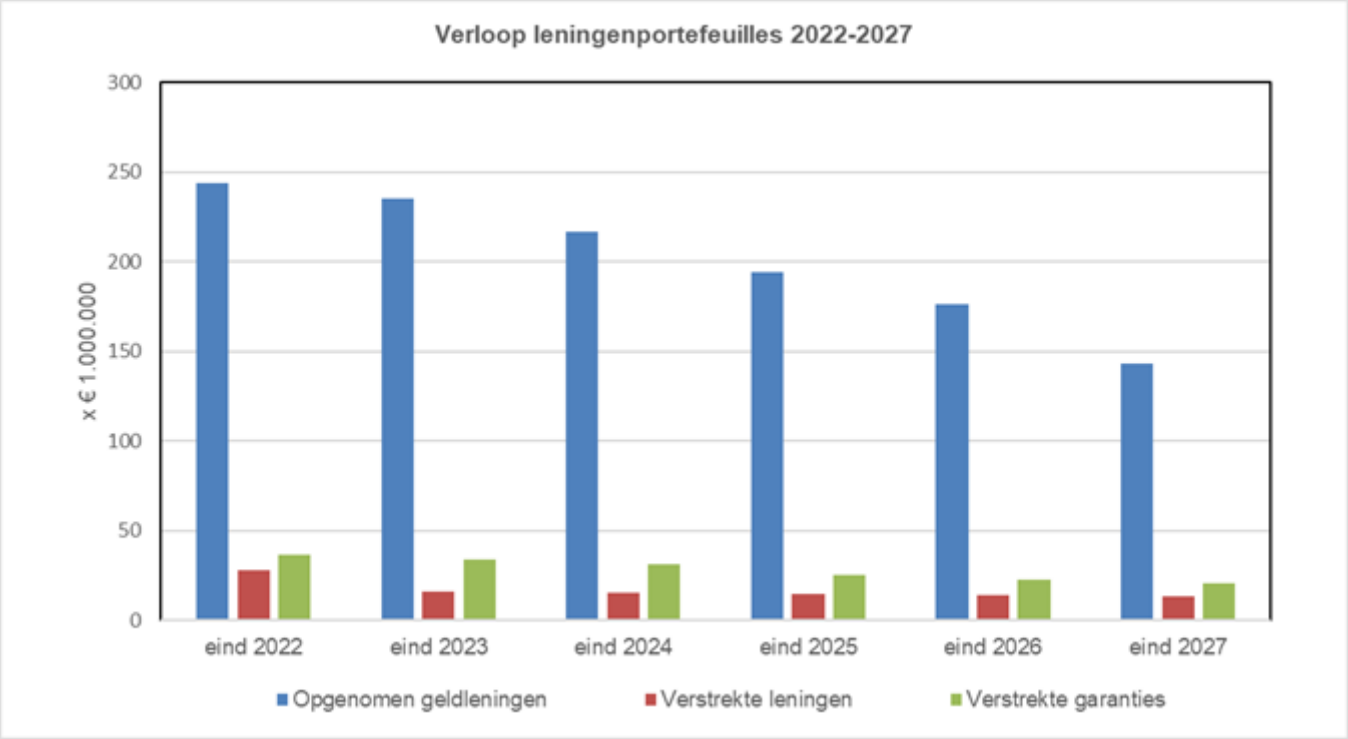

De gemeente streeft in het kader van het risico-reductieprogramma naar reductie van de schulden. Daarmee wordt ook de druk van rentelasten in de begroting verkleind. In de afgelopen jaren zijn de leningenportefeuilles gestaag gedaald, doordat minder is geïnvesteerd en diverse bezittingen (o.a. vastgoed en aandelen) zijn verkocht. De portefeuille met opgenomen geldleningen zal echter in de komende jaren weer stijgen als gevolg van de voorgenomen hogere investeringsuitgaven. In de bovenstaande grafiek zijn de verschillende onderdelen van de investeringsagenda niet meegenomen voor zover de besluitvorming door de raad niet is afgerond en er dus geen planning van de uitgaven bekend is.

De portefeuille met de verstrekte leningen daalt al enkele jaren gestaag door het beleid uit 2018 om in te zetten op het verstrekken van garanties/borgstellingen in plaats van leningen aan derden. Dit beleid is bestendigd in het Treasurystatuut 2023 waarmee de raad op 6 maart 2023 heeft ingestemd. Het vervroegd aflossen van leningen door derden wordt gestimuleerd. Zo is in 2022 de aan het MST verstrekte lening afgelost. Naar verwachting wordt in 2023 de andere lening door het MST afgelost naar aanleiding van de afgeronde mediation hierover. Deze aflossing is verwerkt in bovenstaande grafiek.

De portefeuille met uitstaande garanties is in afgelopen jaren gestegen vanuit het beleid om geen lening maar gemeentegaranties te verstrekken. Er wordt slechts ingestemd met nieuwe garantstellingen als duidelijk is dat deze geen risico vormen (bijvoorbeeld door afdoende onderpand) en geheel voldoen aan de beleidsregels voor leningen en garanties. Op deze wijze is geen weerstandsvermogen benodigd voor deze garantstellingen en hebben deze verstrekte garantstellingen geen invloed op de weerstandsratio. Vorig jaar was nog rekening gehouden met de garantstelling voor Sportaal voor de bouw van het nieuwe zwembad. De gemeente gaat nu het zwembad bouwen en verhuren. Daarmee vervalt deze toekomstige garantstelling.

Verstrekte lening en garantstelling FC Twente
Eén van de grote leningen en garantstelling in de leningenportefeuille betreft die van FC Twente. Deze lening en garantstelling is in het verleden voortgekomen uit de behoefte van de gemeente om het voetbalstadion uit de binnenstad te verplaatsen en een impuls te geven aan de ontwikkeling van het kennispark. FC Twente heeft een sportief en financieel goed seizoen 2022/2023 gehad. Het seizoen wordt afgesloten met een positief resultaat van ruim € 5 miljoen. Er wordt frequent afgestemd met FC Twente zodat we tijdig op de hoogte zijn van ontwikkelingen en de mogelijke impact hiervan op hun financiële positie.

De begroting van FC Twente voor seizoen 2023/2024 komt uit op een positief resultaat. Met ingang van 1 juli 2023 is FC Twente voornemens om de afspraken uit het herstructureringsplan over de netto transfer opbrengsten en de overtollige middelen, die ingezet worden als aflossing van de achtergestelde lening, te herijken. De rekeningencommissie is enige tijd geleden al bijgepraat. FC Twente streeft ernaar later in 2023 een voorstel voor te leggen dat voldoet aan de vereisten van staatssteun en de gemeente een voordeel op kan leveren. Over het afgesloten seizoen 2022/2023 gelden nog de huidige afspraken en zal FC Twente conform aflossen. Voor einde jaar zal de aflossing worden gedaan zodat deze in de Gemeenterekening 2023 is verwerkt.

FC Twente heeft tot dusver in 2023 voldaan aan alle betaalverplichtingen en de verschuldigde 200.000 euro risicopremie tijdig betaald. Ook is de club vanaf 1 september 2023 weer aflossing en rente verschuldigd over de verstrekte lening.

De risico's voor de verstrekte lening en borgstelling zijn separaat opgenomen in Naris en zijn terug te vinden in de top 10 risico’s in de paragraaf weerstandsvermogen. Uit de meest recente rapportages van FC Twente blijkt dat de kans op het voordoen van het risico kan worden gehandhaafd op 30%.

Renterisiconorm
Vanuit de Wet Fido moeten we in deze begroting rapporteren over de renterisiconorm. Deze norm geeft een kader voor de spreiding van de looptijden in de leningenportefeuille. Dit kader wil voorkomen dat teveel leningen tegelijkertijd aflopen en moeten worden geherfinancierd waardoor de gemeente in een situatie van een sterk opgelopen rente ineens een flinke financiële tegenvaller heeft in de financieringslasten. Volgens de renterisiconorm mag in elk enig jaar maximaal 20% van het begrotingstotaal geherfinancierd worden. Op die manier worden de renterisico’s op de vaste schulden over de jaren gespreid. Uit onderstaande tabel blijkt dat de norm in de jaren 2024 tot en met 2027 niet zal worden overschreden. Dit doordat we bewust beleid voeren op een goede spreiding van looptijden van aangetrokken leningen.

Berekening renterisiconorm (x 1.000 euro)	2024	2025	2026	2027
1. Begrotingstotaal	848.775	850.445	841.803	841.397
2. Vastgesteld percentage	20%	20%	20%	20%
3. Renterisiconorm (1. x 2.)	169.755	170.089	168.361	168.279
4. Aflossingen	18.259	2.801	2.951	18.111
5. Ruimte onder renterisiconorm (3. - 4.)	151.496	167.288	165.409	150.169

Beleidsvoornemens treasuryfunctie
In 2024 gaat de treasuryfunctie zich bezig houden met:

- In het najaar van 2023 starten 2 trainees P&C met een onderzoek naar activa en kapitaallasten. Daaruit zijn mogelijk ook conclusies te trekken voor de investeringsuitgaven die van jaar op jaar achterlopen op de planningen. Hoe beter de ramingen van de investeringen zijn, hoe beter de financieringstrategie hierop afgestemd kan worden ter minimalisatie van de rentelasten van de gemeente.
- Continuering van het meer actief beheer van de liquide middelen nu de rentekosten voor een negatief saldo flink zijn gestegen. Momenteel is sprake van een saldo bij de schatkist waarvoor de te ontvangen rente ook is gestegen. De rente-ontwikkeling wordt gemonitord en (een deel van) het saldo bij de schatkist wordt op een deposito gezet als hier mee hogere rentebaten kunnen worden gegenereerd.

Limieten 2024
In de financieringsparagraaf moeten jaarlijks de limieten worden vastgesteld voor het opnemen van kredieten in rekening-courant, het uitzetten van tijdelijk overtollige geldmiddelen en het aantrekken van langlopende geldleningen. De raad stelt hiermee de grenzen vast waarbinnen het college kan opereren.

Naam limiet	Toelichting omvang limiet	Omvang limiet 2024
Krediet in rekening-courant	110% van de kasgeldlimiet *)	79 miljoen euro
Uitzetten tijdelijk overtollige middelen	Drempelbedrag schatkistbankieren	10,5 miljoen euro
Aantrekken langlopende leningen	Verwachte financieringsbehoefte **)	25 miljoen euro

*) Deze limiet mag tijdelijk worden overschreden. In de Wet Fido staat dat de kasgeldlimiet twee kwartalen achtereen overschreden mag worden. Omdat de rentestanden voor kortlopende leningen zeer laag zijn, maken we daar maximaal gebruik van.

**) Naar verwachting zijn geen nieuwe leningen nodig in 2024 maar hiermee is er toch ruimte mochten deze toch aangetrokken moeten worden. Het kan ook zijn dat een mogelijkheid wordt geboden tot het aangaan van een aantrekkelijke lening gedurende het jaar Hiermee kan daarvan gebruik worden gemaakt.

4.5. Bedrijfsvoering

Bedrijfsvoering
De gemeentelijke overheid Enschede staat voor vele uitdagingen zoals valt te lezen in H1 en H3. Dat gaat gepaard met veranderingen, nieuw beleid en nieuwe taken. Niet alleen vanuit onze gemeenteraad maar ook vanuit het Rijk en Europa. Denk aan de vele 'digitaliseringswetten' die op ons afkomen. Bedrijfsvoering verandert mee met de veranderopgaven in het openbaar bestuur; van eenzijdig en intern gericht bedrijfsmatig denken naar netwerken en responsiviteit tegen de context van de informatiesamenleving (strategische opgave Open Enschede). Dit vraagt innovatieve, digitale en soms 'out of the box' oplossingen die bijdragen aan de strategische opgaven en organisatiedoelen. Tegelijk verwachten we van Bedrijfsvoering oog voor efficiency en rechtmatigheid. De organisatie-inzet beweegt zich naar een steeds groter deel van de mensen en middelen die ingezet worden voor gedigitaliseerde diensten. Producten voor inwoners en digitalisering van de werkprocessen, van ondersteuning naar kernproces. Dit vergt een andere manier van organiseren. Inzet op direct contact tussen inwoners met professionals van de gemeente en gelieerde organisaties. Het rangschikken naar soort werkveld verschuift naar rangschikken digitaal of niet. Omdat dit anonimiseert is er een extra ingerichte "klanten" service nodig die inwoners helpt wanneer ze vastlopen in de digitale wereld van de overheid en een robuuste organisatie met deskundige medewerkers die dit allemaal kunnen waarmaken. Dit gaat gepaard met spanningen en vraagt om duidelijke keuzes. Het programma Open Enschede en een heldere bedrijfsvoeringsagenda dragen hieraan bij.

Belangrijke thema's binnen bedrijfsvoering
Op het terrein van terrein van bedrijfsvoering zien wij drie belangrijke thema's die de komende periode aandacht vragen, te weten: 1. versterken organisatie, 2. digitalisering en 3. open en transparante overheid

1. *Versterken organisatie*

De conclusies uit het Rekenkamerrapport Compacte Flexibele Organisatie (CFO-rapport) is dat het takenpakket van de gemeente (o.a. door overdracht van taken vanuit het rijk) is gegroeid en de omvang van het aantal medewerkers gelijk is gebleven. Dat medewerkers een hoge werkdruk ervaren is nog steeds van kracht. De afgelopen jaren zien we dat het aantal taken, zowel in omvang als intensiteit, is toegenomen. Oorzaken zijn; wet- en regelgeving, uitvoeren landelijke programma's, organiseren opvangtaken vluchtelingen en eigen ambities op groei van de stad. Het resultaat is groei van de organisatie. Uit de benchmark die is uitgevoerd de motie 'Benchmark 100.00+ gemeente' en uit de personeelsmonitor van het A&O-fonds, komt naar voren dat wij als gemeente qua formatie en bezetting in vergelijking met 100.000-plus gemeenten dicht tegen het gemiddelde aanzitten. Hierbij de wetenschap dat in de cijfers voor Enschede o.a. ook medewerkers zijn meegenomen die werken voor de sociale werkvoorziening en voor derden (zoals gemeente Losser, Dimpact en GBTwente) en daarmee niet tot de kernformatie van de gemeente behoren. Daarbij liggen de kosten voor overhead en het aandeel inhuur voor de gemeente Enschede beneden het gemiddelde in vergelijking met 100.000-plus gemeenten. De totale bezetting in Enschede ligt dan onder het landelijk gemiddelde.
Daarnaast speelt nog steeds de grote uitstroom van personeel door pensionering en de krapte op de arbeidsmarkt, waardoor veel collega's uitstromen naar andere werkgevers, een rol. Dit verhoogt de toch al hoge werkdruk en is het lastiger om vacatures in te vullen en moeten we vaker mensen inhuren tegen hoge tarieven.

Voorgaande maakt dat de druk op de organisatie nog steeds hoog is, omdat we loyaal en plichtsgetrouw zijn en alles willen blijven oppakken en uitvoeren. Dit wordt bevestigd door de uitkomst van het verbeteronderzoek, dat in 2023 is uitgevoerd. We zien dat het niet meer houdbaar is om op deze manier verder te gaan en zullen keuzes moeten maken om de dienstverlening te kunnen blijven uitvoeren op het niveau dat wij willen.
Een van de oplossingsrichtingen die gekozen is om bezetting de afgelopen jaren op een beter niveau te krijgen is door meer mensen aan te trekken. Vanuit goed werkgeverschap zijn in de zomernota 2023 aanvullende personele uitbreidingen voorgesteld, inclusief de managementlaag. Om te voorkomen dat de bedrijfsvoering achterblijft bij de uitbreiding van taken in de lijn, is voorgesteld de bedrijfsvoering mee laten ademen via zogenaamde areaalmodel.
In de praktijk blijkt dat het op orde brengen van de bezetting niet voldoende is. De continuïteit van de dienstverlening van de gemeente Enschede komt steeds meer onder druk te staan. Daarin is Enschede niet uniek, ook andere gemeenten en organisaties (NS, Schiphol, Prorail, horeca) in Nederland hebben daar mee te maken. Als gevolg daarvan is het noodzakelijk om zeer goed te programmeren en prioriteren in ambities en bijbehorende werkzaamheden. Het college gaat t.b.v. de zomernota 2024 hierin een keuze aan de gemeenteraad voorbereiden om e.e.a. weer meer in balans te brengen.
De komende jaren blijven we investeren om medewerkers aan te trekken. Die investeringen gelden vanzelfsprekend ook voor de medewerkers die al in onze organisatie werkzaam zijn. In de Uitvoeringsagenda P&O zijn de onderwerpen benoemd die hier verdere invulling aangeven, waarbij -om deze goed uit te voeren- ook extra middelen noodzakelijk zijn. Deze worden ook bij de zomernota 2024 opgevoerd.

2. *Digitalisering*

De digitalisering neemt een grote plek in hoe de inrichting van de organisatie wordt vormgegeven. Naast de grote technische veranderingen zoals de cloud-transitie en de digitalisering van de dienstverlening, vergt dit aanpassingen in de organisatie. We kunnen spreken van een organisatie transitie in de volle breedte. Het gaat om grote investeringen qua mensen en middelen om de organisatiedoelen te kunnen realiseren. We blijven qua technologie bij de tijd. Naast technologie is het versterken van de integrale samenwerking en daarmee het implementeren van veranderende rollen noodzakelijk. Ons streven is digitaliteit onderdeel te laten zijn van het denken en doen in de gehele organisatie.
Informatietechnologie en – management is geen taak die we erbij doen. Als we er met elkaar in slagen om dit in ons DNA te verankeren wordt het aanpassen (digitalisering) van processen, keuzes maken in de digitaliseringsportfolio makkelijker.
De transparantie van de informatiehuishouding is en wordt geregeld in wetgeving. Dit in de praktijk waarmaken is een enorme uitdaging voor de gemeente (Analyse van 13 "nieuwe" wetten). Jaren van digitalisering van processen gericht op efficiëntie komen in een ander daglicht te staan nu gegevens toegankelijk moeten worden gemaakt voor raadpleging of ontsluiting. Onze processen worden opnieuw ingericht of aangepast om de toegankelijkheid van de gebruikte gegevens meteen te borgen. Hierin hebben we een achterstand op te lossen en weg te werken. Dit doen we met het programma Bridge en het inrichten van een organisatieonderdeel dat registratie, informatiebeheer en archivering verzorgd op een wijze die voldoet aan de wetgeving én de gewenste transparantie.
De druk van uit de digitaliseringswetten op inrichting en uitvoering is zeer kostbaar en moet tot nu toe betaald worden uit gemeentelijke middelen. Naast de wetten die gaan over transparantie en privacy zijn er een aantal die zich richten op deelname. Er zijn vereisten om met meer methoden naast DigiD en e-herkenning toegang te krijgen tot overheids- informatie of zaken te kunnen doen met de overheid. Denk hierbij aan inloggen m.b.t. bankpassen

(Codes), iDIN of bijvoorbeeld rijbewijzen. Wij moeten deze methoden in onze processen inbouwen zonder daarvoor een vergoeding van het rijk te ontvangen.
De technologie beweegt zich op allerlei manieren naar cloud oplossingen en dienstenpakketten. Wij bouwen aan een technologisch platform dat ons voldoende in staat stelt om digitaal diensten te kunnen aanbieden aan inwoners en bedrijven en onze bedrijfsprocessen te kunnen uitvoeren. Voor nu en in de toekomst is schaalbaarheid (snel schakelen op benodigde rekenkracht of opslag) en beschikbaarheid (in tijd - 24x7- maar ook garanties tegen uitval) noodzakelijk. De benodigde kennis om dit te organiseren en door te voeren is schaars en kostbaar te verwerven. Voor een deel is dit door opleiding training op te vangen met eigen mensen. Toch blijft in toenemende mate inzet van specialistische mensen (bedrijven) van levensbelang om zo'n platform uit te bouwen en stabiel te houden en dienstverlening te kunnen garanderen.
Vertaald naar onze organisatie betekent dit om het waar te make; versterken wat goed gaat; namelijk inrichten van informatiefuncties in de domeinen, decentrale afstemming over prioritering van projecten met een IT component (I-kernteams) en verder bouwen aan de (IT) organisatie van de toekomst (o.a. architectuur- en datateams, cloud expertisecentrum, contractbeheersing) en de opzet van een toekomstbestendiger IT-organisatie).

3. *Open en transparant*

Het vertrouwen in de overheid is de laatste jaren onderwerp van gesprek. We kennen termen als 'afgehaakt Nederland', de groeiende polarisatie en onderzoeken die spreken over afnemend vertrouwen in overheid en politiek. Ook voor Enschede is het blijvend werken aan Goed bestuur, aan een betrouwbare overheid een punt van bestuurlijke aandacht. We halen signalen op via onze inwoners (Enschedepanel, vertelpunt wijkteams en clienttevredenheidsonderzoeken), onze partners en 'toezichthouders' zoals de commissie bezwaarschriften en de Functionaris Gegevensbescherming. Deze signalen zijn als het ware onze hulplijnen Goed bestuur, waarvan we leren en ons beleid, de uitvoering en ons gedrag aanpassen. Een van de sleutels voor een betrouwbare overheid is een transparante, integere en open overheid. In ons handelen werken we aan onze integriteit, open informatie, open aanpak, open communicatie en open verantwoording. Het programma Open Enschede met daarbinnen onderwerpen als Wet open overheid, Direct duidelijk, Dienstverlening enzovoort draagt bij aan een integrale en actieve aanpak. De in 2023 vastgestelde Gedragscode integriteit en tools voor ambtenaren zijn daarbij steunend.

Bedrijfsvoering – hoofdlijnen per afdeling
Finance & Control
Ontwikkelingen
De planning & control functie in onze organisatie wordt steeds meer in de positie gezet om aan de organisatie, het bestuur aan te geven of onze organisatie integraal in control is en blijft. Daarnaast maakt de organisatie de beweging naar een netwerkmodel en opgavegericht werken vanuit gezamenlijke eindverantwoordelijkheid. Sturing en verantwoording richt zich steeds meer op multidisciplinair samenwerken aan strategische opgaven. De komende jaren gaan we de sturing en verantwoording daar verder op inrichten.
We gaan verder met vereenvoudigen, uniformeren en digitaliseren van onze processen om deze toekomstbestendig te houden. Dit is blijvend noodzakelijk omdat de planning & control-processen nog veel handmatig en tijdrovend werk vragen. Door het verder vereenvoudigen, uniformeren en digitaliseren van onze p&c-taken komt er meer ruimte en tijd voor tactische en strategische control- en advies werkzaamheden. Tevens zal de inrichting van de betreffende bedrijfsvoering applicaties hierop worden geactualiseerd.
Het traineeprogramma voor de P&C-functie zal worden gecontinueerd. Hiermee wordt ingespeeld op de uitstroom van collega's als gevolg van mobiliteit en pensionering.

Personeel & Organisatie

Ontwikkelingen

De grote voorziene uitstroom en de krapte op de arbeidsmarkt maken dat we onze focus leggen op het zorgen voor aantrekkelijk werkgeverschap en een aantrekkelijke werkomgeving in alle facetten. We ondersteunen onze medewerkers maximaal in hun ontwikkeling en trekken nieuwe talentvolle medewerkers van buiten aan. Dit doen we door:

- Uitvoering te geven aan de vastgestelde visie en beleid op duurzame inzetbaarheid en vitaliteit, waarbij ruim aandacht is voor het thema werkdruk.
- Visie en beleid op diversiteit en inclusie te ontwikkelen.
- Het invoeren en monitoren van effectieve onboarding van nieuwe medewerkers.
- Het verder door ontwikkelen van onze arbeidsmarktcommunicatie door een meer dat gedreven en doelgroepgerichte campagnematige aanpak om zo nieuwe medewerkers goed te laten instromen.
- Het bieden van een aantrekkelijke, veilige werkomgeving, waarin medewerkers zich gestimuleerd en ondersteund voelen om zich blijvend te ontwikkelen
- Instrumenten te ontwikkelen ondersteunend aan het goed zicht houden op de toekomst en wat dit vraagt in het hier en nu.

Vastgoed & Facilitair bedrijf Enschede

Ontwikkelingen

We gaan verder met de verduurzaming van al onze panden. Hiervoor is er in 2022 een Europese openbare aanbesteding geweest en is krediet aangevraagd in de begroting 2022 en 2023.

Er wordt in 2023/2024 samen met stadsdeelmanagement gewerkt aan een visie op de gemeentelijke wijkvoorzieningen. Met de ontwikkeling van voorzieningen als De Magneet, De Boei en het Kompas wordt het wijkgericht werken versterkt.

Vanuit Onderwijshuisvesting wordt er medio augustus 2024 begonnen met de vernieuwbouw van het Bonhoeffer College - locatie Van der Waalslaan. Een deel van de 1.600 leerlingen wordt ondergebracht in vervangende huisvesting. Ook wordt er gestart met voorbereiding van de nieuw te bouwen sportaccommodatie.

CIO office

Ontwikkelingen

Toename van aantal en onderling samenhangende digitaliseringswetten die moeten worden vertaald naar lokaal beleid.

Vervlechting van de dienstverlening aan inwoners door digitalisering en maatschappelijke discussie omzetten in stedelijk-dienstverleningsbeleid en uitvoering om het in 1 keer goed te doen en de inwoner 1 (digitaal) loket aantreft.

De toenemende complexiteit van de gegevensveiligheid enerzijds en toegankelijkheid anderzijds vragen onverminderd aandacht.

Op het gebied van beleid gaat vooral de aandacht uit naar verfijning van digitaliseringswetten, architectuur, digitale veiligheid en ethiek.

IT bedrijf

Ontwikkelingen

Er is sprake van een flinke toename van projecten zowel voor diensten aan inwoners, ondersteuning afdelingen en technische ontwikkelingen. Dit veroorzaakt een toenemende scheefgroei tussen vraag en oplevering.

Het IT-bedrijf werkt aan een totaal nieuw technisch platform in de cloud, waarin de door ons gebruikte applicaties (gaan) "draaien".

Het beter en centraal beheersen van IT contracten(inventarisatie, contractmanagement en financiering).
Het inrichten van de eigen organisatie zoals een cloud expertise centrum, inbedden van datateams en een andere manier van werken volgens Agile methodieken.
Het leveren van diensten aan derden (overheid-gelieerd) in een cloud omgeving op basis van vraag.

Juridische zaken
Ontwikkelingen
Landelijk: Home | Staatscommissie rechtsstaat en wetsvoorstel waarborg Awb.
Digitalisering proces bezwaar en beroep: efficiënter proces, tijdige afhandeling van bezwaren en sturingsgegevens (Motie 20% minder bezwaarschriften).
Strategische opgave Open Enschede:
Wet open overheid en aanverwante wetten als de Bekendmakingswet, de Wet hergebruik overheidsinformatie, de AVG en de Wet Modernisering Elektronisch Bestuurlijk Verkeer:
Positioneren Woo verzoeken coördinator, correcte en begrijpelijk publicatie van regelgeving.
Juridische kwaliteitszorg
Kwaliteit en inwonergerichte inrichting proces bezwaar en beroep – risicomanagement – lerende organisatie: meer data, rode draden en leerpunten van en naar primair proces en commissie bezwaarschriften als standaard onderdeel van het werkproces – bijdragen aan sterke juridische functie in sociaal domein.
Informele aanpak: We beschrijven hoe we in Enschede de informele aanpak hanteren - primair proces en bezwaarfase

Inkoop
Ontwikkelingen
Realiseren van de beleidsdoelen voor Maatschappelijk Verantwoord Opdrachtgeven en Inkopen (MVOI). Het vernieuwde manifest MVOI is in 2022 ondertekend. In het manifest zijn ambities vastgelegd die verder gaan dan het toepassen van de minimumeisen en duurzaamheid alleen. Het nieuwe manifest richt zich op de zes thema's:

- Milieu en biodiversiteit.
- Klimaat en circulair.
- Ketenverantwoordelijkheid.
- Diversiteit en inclusie.
- Social return.

Implementatie van concern breed contractmanagement.
We hebben een nieuwe en uniforme werkwijze ontwikkeld waarmee we invulling geven aan professioneel en strategisch opdrachtgeverschap, grip op en inzicht in onze contracten, leveranciers en samenwerkingsrelaties.

Opzetten van een traineeship voor inkoopadviseurs.
Samen met gemeente Hengelo, Waterschap Vechtstromen, Universiteit Twente en Saxion Hogescholen hebben we in 2023 een tweejarig traineetraject ontwikkeld. Het is een antwoord op de schaarste in de arbeidsmarkt en tekort aan gekwalificeerde inkoopadviseurs.

Intensivering samenwerking met verbonden partij Sportaal en Stadsbank Oost Nederland.
Doel: Grip en meer sturing op inkopen die we bij onze verbonden partij in regie naar de markt brengen.

Verbeteren rechtmatig inkopen
Om meer grip en borging te krijgen op rechtmatig inkopen in en door de organisatie worden

activiteiten en projecten opgestart / afgerond die bijdragen aan de informatie, preventie- en de adviesrol van inkoop. Dit zijn bijvoorbeeld de oriëntatie en inkoop en voorbereiding tot een intakemodule waarin alle inkoopmeldingen en inkoopadviezen worden afgehandeld. Het organiseren van workshops inkopen & contracteren voor alle budgethouders in september en oktober 2023. Het organiseren van lunch & learns 3 x per jaar, toegankelijk voor alle medewerkers van gemeente Enschede en Losser. Het eerdergenoemde contractmanagement is ook van belang voor borging rechtmatig inkopen in de organisatie.

Communicatie

Ontwikkelingen

De vraag naar communicatiecapaciteit is enorm gegroeid. Dat heeft een aantal oorzaken:

- Door de coronacrisis is het belang van communicatie gegroeid en door het hybride werken is interne communicatie nog veel belangrijker geworden.
- Visuele communicatie is veel belangrijker geworden. Het gebruik van visuals, infographics, iconen en filmpjes.
- We hebben een nieuwe stijl van de stad ingevoerd en onze gemeentelijke huisstijl daaraan aangepast. We zijn afgestapt van de wildgroei aan logo's en eigen campagne huisstijlen en streven ernaar alle campagnes en samenwerkingsverbanden in de stijl van de stad te laten communiceren.

We willen als één gemeente werken, door centrale regie op de communicatiecapaciteit én inkoop zorgen we voor het bewaken van de afgesproken kaders, onze huisstijl en voor één herkenbare werkwijze. Daarnaast toetst de afdeling Communicatie vragen om extra capaciteit aan het coalitieakkoord en de strategische opgaves en bewaakt dat de capaciteit effectief wordt ingezet.

Expertteams

Rond de reorganisatie van DFB in 2019 hebben we binnen de afdeling naast portefeuilleteams drie expertteams gevormd: Het Nieuwslab, het Webteam en het Servicepunt communicatie. Omdat de focus sterk is komen te liggen op digitale dienstverlening is het Webteam per 1 juli 2023 ondergebracht bij het cluster Dienstverlening. Het Nieuwslab bestaat uit contentspecialisten/analisten en verzorgt alle interne en externe nieuwsberichten en plaatst de content op de gemeentelijke social mediakanalen. Daarnaast monitort het Nieuwslab de reacties daarop en de berichten in de media en op de sociale media die die de gemeente Enschede raken.
Het Servicepunt communicatie ondersteunt de adviseurs door alle inkoop op communicatiegebied te verzorgen en te coördineren, grafische vormgeving te verzorgen en de gemeentelijk huisstijl te bewaken. Het Servicepunt zorgt mede voor gemeentebrede inkoopafspraken op communicatiegebied en de bewaking daarvan.

Extra communicatiecapaciteit voor projecten

Sinds 2020 zijn er bij de afdeling Communicatie medewerkers in tijdelijke dienst genomen die gefinancierd werken uit projecten of specifieke opgaven (zoals klimaatadaptatie ,mobiliteit , energietransitie, Direct Duidelijk en de WOO). Voor grote en langjarige klussen werkt deze constructie naar tevredenheid.

Servicepunt Communicatie voorziet in (grote) behoefte

Dat Communicatie mensen in huis heeft die infographics en visuals kunnen maken en zelf opdrachten op het gebied van vormgeving kunnen uitvoeren wordt enorm gewaardeerd in de organisatie. Bovendien blijkt het goedkoper en efficiënter om dit – in ieder geval deels – in eigen huis te doen. De vraag is groter dan het aanbod, dus wat we niet intern kunnen doen

wordt uitbesteed. Het aantal vormgevingsopdrachten is de laatste jaren enorm gegroeid van 49 (2018) naar 263 (2021) naar 512 (2022).

Intranet / digitale werkomgeving
In een hybride werkomgeving is een goed functionerend intranet het centrale communicatiemiddel. Voor zowel gemeente brede informatie als voor informatie op afdelings-, cluster- of taakniveau én om kennis te kunnen delen en op te halen is het van cruciaal belang. Het huidige intranet IntEns is onvoldoende geïntegreerd in onze nieuwe digitale werkomgeving. Er is een enquête gehouden onder de medewerkers en daaruit bleek dat het huidige IntEns beter gewaardeerd en gebruikt wordt dan verwacht. Daarom is besloten ons voorlopig te focussen op het verbeteren van de huidige situatie. Medio 2024 volgt een nieuw onderzoek.

4.6. Verbonden partijen

Beleid verbonden partijen

Samenwerking en netwerksturing
De strategische opgave Open Enschede vraagt om een gemeente die zich kan aanpassen aan de opgaven uit de stad en kan samenwerken met de stad. De gemeente Enschede werkt, zoals veel andere overheden, in steeds meer dossiers in netwerkverbanden. Voorop staat dat wij sturen op het maatschappelijk rendement van onze verbonden partijen in die netwerken. Dit doen wij door het maken van duidelijke afspraken en het stellen van indicatoren in onze opdrachtgeversrol. Daarnaast investeren we meer in onze samenwerkingsrelatie met de verbonden partij en gaan we uit van de kracht en verantwoordelijkheden die passen bij de verbonden partij. In de rol van bestuurder/opdrachtnemer en aandeelhouder werken wij aan een solide organisatie die de taken van opdrachtgever zo efficiënt en goed mogelijk uitvoert. Doordat we verschillende rollen hebben, is dat soms uitdagend voor sturing en control. Wanneer laten we los in vertrouwen? Wanneer sturen wij actief (bij)? In 2024 blijven we inzetten op goed opdrachtgeverschap, accountmanagement, partnerschap en informatievoorziening met oog voor rolvastheid.

Wet gemeenschappelijke regelingen (Wgr)
Per 1 juli 2022 is de Wgr gewijzigd. Deze wijziging beoogt de democratische legitimatie van gemeenschappelijke regelingen te versterken. Hiertoe geeft de wet nieuwe instrumenten:
1. Versterken van de positie van gemeenteraden bij besluitvorming gemeenschappelijke regelingen door verruiming mogelijkheden zienswijzen, introductie gemeenschappelijke adviescommissie (facultatief), verplichte afspraken over Participatie (keuze om geen participatie toe te passen), actieve informatieplicht en de introductie van een vergoeding voor lidmaatschap gemeenschappelijke adviescommissies en adviseurs.
2. Aanvullende controle-instrumenten voor gemeenteraden door de introductie van een gemeenschappelijk onderzoeksrecht en verduidelijking van de onderzoeksbevoegdheid lokale rekenkamers richting bestuur gemeenschappelijke regeling.
3. Verbeteren van de positie van gemeenteraden met betrekking tot het functioneren van de regeling door verplichte afspraken over evaluatie, aanscherping afspraken uittreding en een betere aansluiting begrotingscyclus gemeenschappelijke regeling op gemeentelijke cyclus.

Deze wetswijziging leidt tot aanpassing van de teksten van de regelingen. Voor 1 juli 2024 dienen alle regelingen te zijn aangepast. Dat gaat lukken voor SamenTwente, Omgevingsdienst Twente, Veiligheidsregio Twente, Stadsbank Oost Nederland, Gemeentelijk Belastingkantoor Twente en Openbaar Lichaam Crematoria Twente. Voorstellen voor toestemming aan de wijzigingen ontvangt de gemeente in het eerste kwartaal 2024. Recreatischap Twente en Technology Base Twente volgen iets later. Regionaal Bedrijventerrein Twente start een proces van opheffing van de gemeenschappelijke regeling.

Wijzigingen en relevante ontwikkelingen verbonden partijen

<u>Digitalisering</u>
Vorig jaar werd al duidelijk dat de vele nieuwe wetten die zien op digitalisering ook gelden voor gemeenschappelijke regelingen. Denk aan de Wet open overheid, Wet modernisering elektronisch bestuur en de Wet digitale overheid. Dit betekent voor een aantal GR'en de komende jaren de basis op orde krijgen en dus ook hernieuwde processen, nieuwe functies en de daartoe benodigde capaciteit. De verwachting is dat dit extra kosten met zich brengt voor de deelnemers aangezien het Rijk de GR'en niet altijd compenseert.

Verenigingen van Eigenaren: Bij de controle van de Gemeenterekening 2022 merkt de accountant op dat de verenigingen van eigenaren niet vermeld waren in de paragraaf verbonden partijen. Voor zover deze vallen onder de defintie, dus er sprake is van zowel een financieel als een bestuurlijk belang, zijn deze nu opgenomen in de lijst met verbonden partijen. Ook is de informatie over deze partijen opgenomen in het achtergronddocument.

Twentse Schouwburg: De aanbesteding van de verbouwing van het Muziekkwartier is afgerond. De gemeenteraad neemt naar verwachting in oktober 2023 een besluit over de verhuizing van de bibliotheek naar de Huiskamer van de Stad aan het Wilminkplein. Als de inhuizing van de bibliotheek niet doorgaat dan zal de Twentse Schouwburg een nieuw scenario ontwikkelen met de huidige partners Muziekkwartier eventueel aangevuld met een andere partij / partijen.

Regionaal Bedrijventerrein Twente: Een proces tot opheffing van de gemeenschappelijke regeling zal in 2024 leiden tot liquidatie is de verwachting.

Technology Base Twente: De gemeenschappelijke regeling werkt een toekomstperspectief voor Twente Airport uit en legt dit voor aan de beide deelnemers, Enschede en Overijssel. De mogelijkheid en wenselijkheid van publiek-private samenwerking is daar onderdeel van.

Omgevingsdienst Twente: Per 1 januari 2024 treedt de Omgevingswet in werking. De vorm en het proces behorende bij een aantal producten wordt ook anders (de milieuvergunning op grond van de Wabo wordt een “Omgevingswet vergunning MBA”). Processen en brieven moeten hierop worden aangepast. Verder gaat de samenwerking met de (keten)partners onder de Omgevingswet anders verlopen, nieuwe ICT-systemen en kortere beslistermijnen zorgen voor een nieuwe dynamiek onder de Omgevingswet. In het eerste jaar na inwerkingtreding zijn waarschijnlijk verbeteringen in het proces nodig. Hiervoor wordt capaciteit geraamd. Waarbij de arbeidsmarktkrapte ook hier een uitdaging vormt.

Recreatieschap Twente: Er wordt gewerkt aan een nieuwe visie op de recreatieparken (oplevering 1^{e} kwartaal 2024). En er wordt een onderzoek gedaan naar de financieringssystematiek.

Dimpact: Dimpact is uitgegroeid van ‘slimme volger’ naar landelijk koploper in het gebruik en toepassen van Common Ground architectuur principes. Dit was een noodzakelijke, onoverkomen ontwikkeling, omdat componenten landelijk niet beschikbaar, schaalbaar en integreerbaar waren. Daardoor moet Dimpact de investeringen voor deze open source toepassingen gaan dragen. Dit brengt ontwikkelkosten, tijdelijke en extra integratie- en beheerkosten met zich mee. Over de verhoging van de kosten en wat dit betekent voor Enschede vindt nog overleg plaats.

SamenTwente:
GGD
Het langjarig programma Bestuursagenda publieke gezondheid voor de periode 2020-2023 loopt ten einde. In de afgelopen vier jaar heeft de Covid-19 pandemie haar spoor getrokken door de samenleving en de publieke gezondheid. Die ontwikkeling zal ook in 2024 de nodige aandacht vragen. Voor 2024 is het eerste jaar van de nieuwe Bestuursagenda en gaat onderdeel uitmaken van het 4-jarig werkprogramma van SamenTwente en zal deels voortbouwen op de voorgaande resultaten, maar ook herkenbaarder zijn voor het brede takenpakket van de GGD.

OZJT
De Meerjarige Samenwerkingsagenda Jeugd vloeit voort uit de Regiovisie Jeugdhulp Twente die door alle Twentse gemeenten half maart 2022 is vastgesteld. De acht leidende principes in de Regiovisie zijn de kaders om in de samenwerkingsagenda gezamenlijk vanuit onderwijs, zorg en gemeenten te ontwikkelen op jeugdhulp in Twente.

Samen 14
In 2023 zijn voorbereidingen getroffen om OZJT onder de vlag van Samen14 per 1 januari 2024 het contractbeheer, contractmanagement en de regiefunctie te voeren op Huishoudelijke Ondersteuning voor 12 Twentse gemeenten (excl. Gemeenten Almelo en Rijssen-Holten) voor de duur van het contract.

Twentse Koers - Coalition of the Willing (CotW)
In 2023 is intensief gewerkt aan de totstandkoming van een samenwerkingsovereenkomst met de veertien Twentse gemeenten, zorgverzekeraar en zorgkantoor Menzis, GGD Twente en provincie Overijssel. Er is een gedragen werkagenda voor de komende vijf jaar opgesteld op de thema's jeugdhulp, schulden en armoede, ouderen, mentale gezondheid en preventie en gezondheidsbevordering.

Kennispunt Twente - Coalition of the Willing (CotW)
Kennispunt Twente past haar organisatie aan de veranderende behoeften van regionale partners aan. Die partners, waaronder de gemeente Enschede, gaan steeds meer datagedreven werken en Kennispunt Twente ondersteunt en verbindt hen daarbij. De gemeente Enschede legt afspraken met Kennispunt vast over haar toekomstige rol in een nieuwe bestuursovereenkomst.

<u>Stadsbank Oost Nederland:</u>
Nieuwe ontwikkeling bij de Stadsbank: "De Klantreis"
Per 2023 is bij de Stadsbank het nieuwe dienstverleningsmodel 'De Klantreis' van start gegaan. Het model gaat over beter zicht krijgen op de zogenaamde klantreis en alle contactmomenten voor een inwoner daarin. In de Kadernota Rondkomen met je Inkomen (2020) staat nadrukkelijk beschreven dat het belangrijk is om aandacht te hebben voor het feit dat 'het hebben van schulden' bij mensen voor veel stress zorgt. Dat vraagt om stress sensitieve dienstverlening. Ook daaraan komt het nieuwe model tegemoet. Het gaat over het signaleren en wegnemen van (fysieke en digitale) drempels en afhaakmomenten. Casemanagers van SON zullen vaker fysieke spreekuren houden in wijken, waardoor ze beter kunnen afstemmen met andere ondersteunend werkende organisaties rondom de inwoner. Het doel is om de oorzaken van schuldenproblemen aan te pakken, om persoonlijke en langdurige financiële stabiliteit te bewerkstelligen. Hiermee krijgen mensen weer ruimte voor bredere persoonlijke-, sociale- en gezondheids-ontwikkeling.

Landelijke ontwikkeling: verkorten van de aflossingsperiode wettelijke-en minnelijke schuldregeling
Per 1 juli 2023 is de looptijd van de wettelijke schuldsanering (Wsnp) en de minnelijke schuldhulpverlening (Msnp) gehalveerd van drie naar anderhalf jaar. De aanpassing van de schuldsaneringstermijn van 36 naar 18 maanden heeft ook direct gevolgen voor een schuldregelingsaanbod en de saneringskredieten. Ook deze gaan van 36 maanden naar 18 maanden. Dit geldt alleen voor nieuwe trajecten. Dat betekent dat anderhalf jaar lang trajecten van 36 en van 18 maanden bestaan. De verwachting is dat door de verkorting van de termijn de drempel lager wordt voor toegang tot de schuldhulpverlening. In de aanloop naar de ingangsdatum van de nieuwe wettelijke termijn zag de Stadsbank een daling van het

aantal schuldhulpverleningstrajecten. Na 1 juli 2023 hebben zich steeds meer inwoners bij de Stadsbank voor schuldhulpverlening aangemeld.

Twente Board: Deze stichting waarin overheden, bedrijven en onderwijssinstellingen samenwerken aan de sociaal-economische versterking van de regio, zal in 2024 nog meer zichtbaar zijn als aanvullende investeringskracht. In de jaarrekening van de gemeente 2023 gaan we uitvoeriger beschrijven aan welke doelen de verschillende projecten uit de Agenda voor Twente hebben bijgedragen. In onderstaande eenmalig uitgebreide informatie over Twente Board. In deze begroting en de toekomstige versies gaan we explicieter in hoofdstuk 3 opnemen op welke wijze Twente Board bijdraagt aan onze gemeentelijke beleidsdoelen.

Bestaansrecht en opdracht
Voor wat betreft de sociaaleconomische opgaven van de regio werken de 14 Twentse gemeenten, ondernemers, onderwijs en overheid samen. Op 7 juli 2021 hebben zij besloten om de samenwerking te formaliseren in de Twente Board. De Twente Board denkt mee met gemeenten en investeert in kansrijke en innovatieve projecten. Het uiteindelijke doel is een groene topregio waar het goed, wonen, werken en leven is. Oftewel Bruto Twents Geluk. Terugkomend in het strategisch plan van Twente Board Twente Board | Strategisch plan. Dit komt overeen met de gemeentelijke strategische opgaven Inclusief Enschede, Aantrekkelijk Enschede en Groen & duurzaam Enschede.

Governance
De Twente Board (stichtingsvorm) bestaat uit de Board zelf, Twente Board Development (kleine uitvoeringsorganisatie in BV vorm) en Young Twenteboard. Vanuit de Overheid, het Onderwijs en Ondernemers nemen per geleding drie vertegenwoordigers met stemrecht zitting in de Twente Board. Daarnaast zijn er een kwaliteitszetel met stemrecht die altijd wordt ingevuld door de gemeente Enschede en een advieszetel voor de Provincie Overijssel. De Twente Board wordt voorgezeten door een onafhankelijk voorzitter. Met de veertien gemeenten vindt afstemming plaats over verschillende onderwerpen en wordt ook de inbreng van de gemeente besproken in de Twenteboard. Hoe de inbreng tot stand komt, is beschreven in een bestuursovereenkomst (BOS).

Uitvoering & financiering
De Twente Board werkt samen aan een drietal hoofdthema's:
Investeren---lobby---Twentebranding.
De projecten zijn onderverdeeld in twee programma's:

1. Innovatie & Techniek bestaande uit 15 projecten
2. Talent bestaande uit 20 projecten

De voortgang van deze projecten wordt vermeld in voortgangsrapportages van de Twenteboard, direct in te zien via Twente Board | Voortgangsrapportage.

Agenda voor Twente
Centraal staat de investeringsagenda (Agenda_voor_Twente_2023-2027_Investeringsagenda.pdf). De gemeenteraad van Enschede heeft op 26 september 2022 de Uitgangspuntennotitie vastgesteld, die daar mede de basis voor is. De benodigde financiering vanuit de gemeente Enschede is opgenomen in de gemeentebegroting 2023-2026. De middelen waarmee Twente Board kan investeren in projecten zijn afkomstig vanuit de Regiodeal, Provincie Overijssel en de Agenda voor Twente. Dit bedrag met een totaal van 60 miljoen euro dient als vliegwiel voor een totale investering van 168 miljoen te realiseren voor projecten rondom onderwijs, ondernemers en overheid in Twente.

Regiodeals
In de nieuwe Regio Deal 2023-2027 staan drie grote opgaven centraal:
- Druk op het regionale bedrijfsleven
- Al het beschikbare talent is nodig
- Toegankelijkheid van de zorg

Een budget is gehonoreerd voor een bedrag van maximaal 25 miljoen. Naar verwachting gaat deze regeling rond oktober 2023 open waarna partijen aanvragen kunnen indienen die aansluiten op de programma's beschreven in de Regio Deal. Die weer bijdragen aan de doelen in onze gemeentebegroting.

Elke regio telt
Twenteboard is initiatiefnemer om voor onze regio een kansenagenda op te stellen. Gericht op langjarige investering in de regionaal economische ontwikkeling.

Rol gemeenteraad
De gemeenteraad heeft budgetrecht en kan besluiten wel of niet middelen beschikbaar te stellen voor de investeringsagenda (Agenda voor Twente). Bij het vaststellen van de Uitgangspuntennotitie Investeringsagenda op 26 september 2022 heeft de gemeenteraad kaders meegegeven. Om te kunnen controleren hoe de investeringen maatschappelijk renderen, zijn voortgangsrapportages en jaarrekeningen een bron van informatie. Bij de komende jaarrekening zullen we ingaan op de resultaten van Twente Board in relatie tot onze strategische opgaven.

Beheer verbonden partijen
De risicoanalyse van de verbonden partijen is wederom uitgevoerd met behulp van het pakket Naris Self Assesment. Hierbij werken we samen met de gemeente Almelo, Dinkelland, Hengelo, Losser en Tubbergen. De risico's voor de verbonden partijen worden geïnventariseerd met behulp van een gestandaardiseerde vragenlijst. De vragen worden samengevat in acht indicatoren, die gezamenlijk een beeld geven van het risicoprofiel. De indicatoren zijn: directie/bestuur, eigenaarsbelang, marktomgeving, flexibiliteit, contracten, opdrachtgeversrelatie, governance, control en kwaliteit. In het afgelopen jaar zijn een aantal vragen aangescherpt omdat een aantal vragen blijkbaar niet helemaal helder waren gezien de antwoorden die werden gegeven. Zo is bij een aantal financiele vragen nu sprake van een dropdown menu in plaats van een open invulveld. Dit heeft bij de uitvraag in 2023 geleid tot de goede antwoorden. Daarnaast is een nieuwe open vraag gesteld aan de gemeenschappelijke regelingen of en hoe zij voldoen aan de vereisten vanuit de archiefwet. Ook is er nog steeds aandacht voor de mogelijk extra risico's en/of nadelen hebben vanwege de aanhoudende hoge inflatie en gestegen lonen.

Het financieel belang is gebaseerd op een brede definitie. Dat betekent dat er onder meer rekening wordt gehouden met de exploitatiebijdrage, de boekwaarde van aandelen, dividenden, subsidies en verstrekte leningen en garanties. Zie hiervoor ook de informatie in de lijst met verbonden partijen verderop in deze paragraaf. Bij de berekening van het financieel belang in Naris Self Assement worden niet de benoemde bijdragen in geheel bij elkaar opgeteld. In geval van het meest negatieve scenario, een faillissement van de verbonden partij, moet de waarde van het aandelenkapitaal en de verstrekte leningen en garanties als verloren worden beschouwd (als niet sprake is van voldoende onderpand). Ook het begrote dividend zal niet worden gerealiseerd. De bijdrage aan de exploitatie (zijnde de inkoop van goederen en diensten door de gemeente) en de subsidie wordt echter in termijnen betaald door de gemeente. Daarvoor geldt dat het nog beschikbare resterende budget kan worden ingezet voor de inkoop van de benodigde goederen en diensten bij een andere

organisatie. Als rekenregel wordt toegepast dat het verlies 50% van de begrote bijdrage is. In de onderstaande grafiek zijn de uit de vragenlijsten gekomen risicoscores opgenomen:

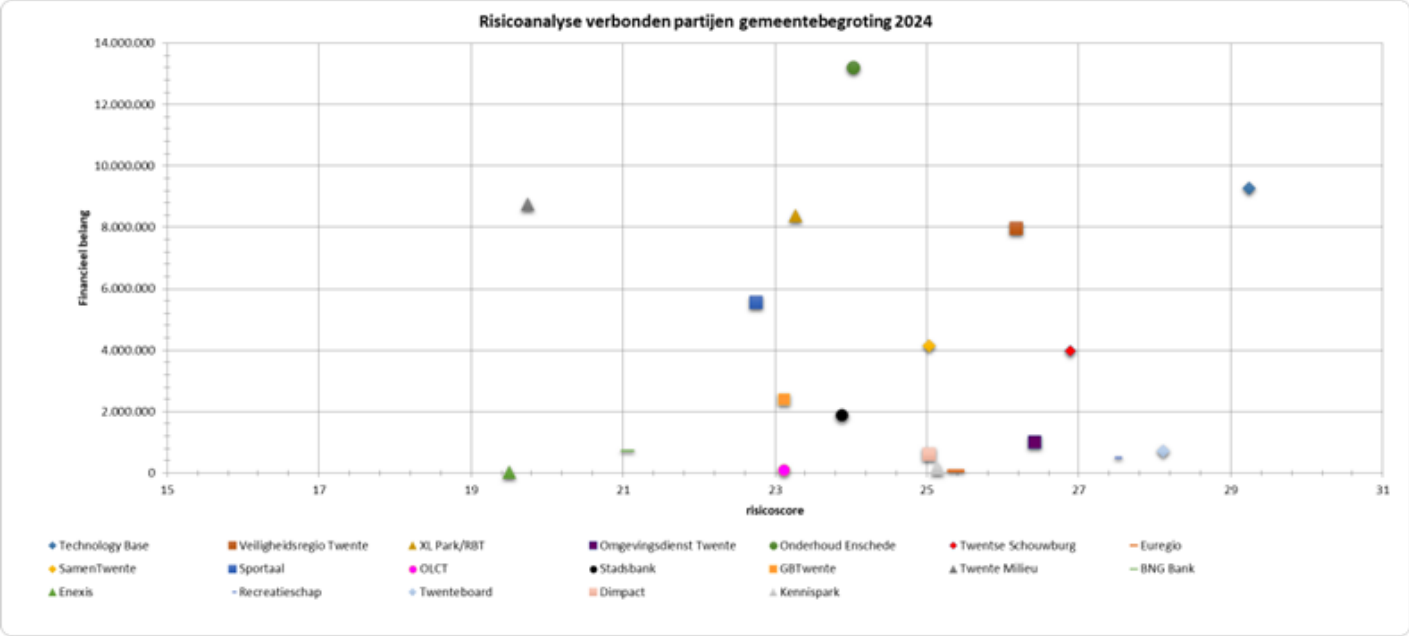

In de onderstaande tabel is het totale risico aangegeven met stoplichtkleuren. De kleuren geven aan of het risico van de desbetreffende verbonden partij laag, middel of hoog is. De uitkomst is de totale weging van het financieel belang en de risicoscore vanuit de vragenlijsten. Deze risico-inschatting correspondeert vervolgens met het toezichtsregime (zie ook de link met achtergronddocument die bij de lijst met verbonden partijen is opgenomen). De verbonden partijen staan op volgorde van hoogste naar laagste totale risico in de tabel.

Naam verbonden partij	Risicoscore	Financieel belang	Totaal risico
Technology Base	Hoog	Hoog	Hoog
Veiligheidsregio Twente	Midden	Hoog	Hoog
SamenTwente	Midden	Hoog	Hoog
Twentse Schouwburg	Midden	Hoog	Hoog
Sportaal	Midden	Hoog	Hoog
Onderhoud Enschede	Midden	Hoog	Hoog
Recreatieschap	Hoog	Laag	Midden
Omgevingsdienst Twente	Midden	Gemiddeld	Midden
Twence	Laag	Hoog	Midden
Twente Milieu	Laag	Hoog	Midden
Stadsbank	Midden	Gemiddeld	Midden
GBTwente	Midden	Gemiddeld	Midden
Regionaal Bedrijventerrein	Midden	Laag	Midden
Twenteboard	Hoog	Laag	Midden
Dimpact	Midden	Laag	Midden
Kennispark	Midden	Laag	Midden
OLCT	Midden	Laag	Midden
Euregio	Midden	Laag	Laag
Enexis	Laag	Laag	Laag
Bank Nederlandse Gemeenten	Laag	Laag	Laag

De verbonden partijen met totaal risico hoog kwalificeren zich voor een meer indringend toezicht. Dit zijn ook meteen de partijen die doorgaans taken uitvoeren die niet slechts uitvoerend zijn, maar ook beleidsrijke c.q. geen strategische activiteiten in portefeuille hebben. Aan deze partijen wordt dan ook meer aandacht besteed in het komende jaar dan de partijen die een lagere score hebben. De partijen met een totaalscore laag behoeven maar weinig toezicht aangezien hierbij sprake is van relatief kleine financiële belangen. De gemeente bezit doorgaans ook maar een gering aandeel in deze partijen en heeft dus weinig zeggenschap. Ten opzichte van de vorige risicobepaling is het risico voor de Veiligheidsrisico als geheel niet aangepast maar wel is de risicoscore verlaagd van hoog naar gemiddeld. De VRT voldoet ondertussen weer aan de vereisten voor de weerstandsratio.

In het gemeentebrede weerstandsvermogen is een financieel risico opgenomen voor de verbonden partijen. In de top tien van risico's staat in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing een risico van € 4,7 miljoen opgenomen voor onvoorziene bijdragen aan verbonden partijen. Dat risico hangt samen met Techonology Base. Voor een verbonden partij wordt een financieel risico opgenomen als duidelijk is dat bijvoorbeeld een bezuinigingstaakstelling nog niet is ingevuld en wellicht tot nadelen leidt bij de gemeente, doordat een extra bijdrage moet worden betaald. Ook het niet voldoen aan de weerstandsnormen kan leiden tot het opnemen van een financieel risico voor een verbonden partij. Een organisatie bezit dan zelf niet voldoende middelen om haar risico's af te dekken. De gemeente kan ook hier worden gedwongen tot het doen van een extra bijdrage als meerdere risico's zich tegelijkertijd voordoen.

Lijst verbonden partijen
In de onderstaande lijst staan de verbonden partijen van de Gemeente Enschede met de conform de BBV verplichte informatie. Verdere algemene informatie per verbonden partij is te vinden onder deze link.

Type *)	Naam en vestigingsplaats	Financieel belang gemeente 2024	Omvang eigen vermogen begin 2024	Omvang eigen vermogen eind 2024	Omvang vreemd vermogen begin 2024	Omvang vreemd vermogen eind 2024	Resultaat 2024
GR	SamenTwente *Enschede*	Bijdrage € 9,139 miljoen	€ 4,774 miljoen Weerstandratio bedraagt 0,82 en ligt daarmee in afgesproken range van 0,8 tot 1,0.	€ 4,729 miljoen	€ 15,990 miljoen	€ 13,805 miljoen	52.821 euro
GR	Stadsbank Oost-Nederland *Enschede*	Bijdrage € 3,421 miloen. kapitaalinbreng € 171.000	€ 1,290 miljoen Weerstandratio bedraagt 1,03 en ligt daarmee in afgesproken range van 1,0 tot 1,2.	€ 1,290 miljoen	€ 14,558 miljoen	€ 5,766 miljoen	nihil
GR	Openbaar Lichaam Crematoria Twente *Enschede*	Begroot dividend bedraagt € 100.000.	€ 1,611 miljoen Weerstandsvermogen is voldoende.	€ 1,611 miljoen	nihil	nihil	€ 360.105
GR	Gemeentelijk Belastingkantoor Twente *Hengelo*	Bijdrage € 4,804 miljoen	€ 668.000 Deelnemers hebben gekozen om zelf reserves aan te houden. GBTwente	€ 692.000	€ 7,528 miljoen	€ 7,576 miljoen	nihil

			beschikt daarom niet over voldoende weerstandsvermogen om alle risico's mee op te vangen.				
GR	Regionaal Bedrijventerrein *Almelo*	Bijdrage nihil nu gemeente geen verliesvoorziening meer hoeft aan te houden.	€ 14,567 miljoen euro	€ 17,597 miljoen	€ 69,688 miljoen	€ 54,688 miljoen	€ 2,429 miljoen
GR	Technology Base *Enschede*	Verliesvoorziening van € 9,267 miljoen.	Beschikt niet over eigen vermogen. Deelnemers houden voldoende verliesvoorziening aan.		€ 42,075 miljoen	€ 46,239 miljoen	120.303 euro negatief
GR	Veiligheidsregio Twente *Enschede*	Bijdrage € 15,915 miljoen	€ 463.000 Weerstandsratio bedraagt 0,77 en ligt daarmee boven afgesproken minimum van 0,7.	€ 55.000	€ 64,142 miljoen	€ 77,142 miljoen	nihil
GR	Omgevingsdienst Twente *Almelo*	Bijdrage € 2,025 miljoen	€ 1,089 miljoen Weerstandsratio bedraagt 1,2 en ligt daarmee in de afgesproken range van 1,0 tot 1,2.	€ 1,089 miljoen	€ 536.000	€ 536.000	nihil
GR	Recreatieschap Twente *Enschede*	Bijdrage € 993.438	€ 870.835 Weerstandsratio bedraagt 1,01 per ligt op afgesproken niveau van 1,0.	€ 870.835	€ 3,471 miljoen	€ 3,645 miljoen	nihil
NV	Twentse Schouwburg *Enschede*	Bijdrage € 7,144 miljoen , verstrekte lening € 398.176 en 1 euro aandelenkapital.	€ 916.000 euro Omvang eigen vermogen gedaald door gevolgen coronacrisis. Voldoet niet aan beoogde minimum.	€ 801.000 euro	€ 4,520 miljoen euro	€ 3,874 miljoen euro	€ 115.000 euro negatief
BV	Sportaal *Enschede*	Bijdrage € 8,373 miljoen, verstrekte gemeentegarantie € 1,6 miljoen , 1 euro aandelenkapital	n.n.b.	n.n.b.	miljoen euro	n.n.b.	euro
BV	Onderhoud Enschede *Enschede*	€ 14,7 miljoen inkoop, € 5,849 miljoen verstrekte garantstelling, 1 euro aandelenkapital	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
NV	Twente Milieu *Enschede*	€ 16,953 miljoen inkoop, € 281.344 aandelenkapita	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	euro

		al					
BV	Twence *Hengelo*	€ 8,614 miljoen inkoop (Inclusief communale samenwerking Münster), € 1,420 miljoen dividend, € 1 aandelenkapital	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
NV	Bank Nederlandse Gemeenten *Den Haag*	€ 250.000 begroot dividend, € 454.558 aandelenkapital, ongeveer € 40.000 inkoop bancaire dienstverlening	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
NV	Enexis, *Den Bosch*	€ 27.000 aandelenkapital	n.n.b.	n.n.b.			
	Voormalig Essent *Den Bosch:*						
BV	Publiek Belang Elektriciteitsproductie	€ 43 aandelenkapital	n.n.b.	n.n.b	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b
BV	CSV Amsterdam	€ 43 aandelenkapital	€ 110.000	€ 0	€ 0	€ 0	€ 100.000 negatief
CO	Dimpact *Enschede*	Bijdrage € 1,216 miljoen	€ 2,664 miljoen Eigen vermogen is voldoende voor opvangen risico's.	€ 2,747 miljoen	n.n.b.	n.n.b.	€ 1.053 negatief
OV	Euregio *Gronau*	Bijdrage € 46.758	€ 2,560 miljoen	€ 2,521 miljoen	-	-	€ 37.743 negatief
ST	Stichting Twente Board/ Bestuursovereenkomst Twentse samenwerking *Enschede*	Bijdrage € 1,439 miljoen	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
ST	Stichting Gebiedsorganisatie Kennispark *Enschede*	Bijdrage € 150.000	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
VVE	VVE Hermandad	Bijdrage € 8.678	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
VVE	VVE Winkelcentrum Irenepromenade	Bijdrage € 9.502	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.

*) GR = gemeenschappelijke regeling, NV = Naamloze Vennootschap, BV- Besloten Vennootschap, CO = coöperatieve vereniging, OV = overige, ST = stichting, VVE = Vereniging van Eigenaren

4.7. Grondbeleid

In deze gemeentebegroting in hoofdstuk 3.2 Duurzaam wonen, leven, werken worden o.a. de door het grondbedrijf te bereiken doelen en de uit te voeren acties beschreven. Voor recente gedetailleerde informatie over het grondbeleid verwijzen we naar de paragraaf grondbeleid in de gemeenterekening 2022.
Concrete acties inzake het grondbeleid die gepland staan voor in 2024:

- De nota grondbeleid zelf is in 2021 geactualiseerd en zal aankomend jaar weer worden geactualiseerd.
- De nota kostenverhaal zal ook herschreven worden.
- Het grondbedrijf richt zich op de invoering van de Omgevingswet en de gevolgen daarvan voor het grondbeleid.
- Het erfpachtinstrumentarium wordt aangescherpt om de startende midden-inkomens op de woningmarkt een grotere kans te geven om in te stappen in het koopsegment. Tevens wordt bezien op welke wijze het erfpachtinstrumentarium bij kan dragen aan sturing en grip op bedrijfsterreinen, nu en in de toekomst.

4.8. Doelmatigheids- en doeltreffendheidsonderzoeken

De komende periode zal in overleg met de Raad de verordening213a GW worden herijkt.

4.9. Openbaarheid

Voor het eerst treft u de ‘openbaarheidsparagraaf’ aan, voorgeschreven door de Wet open overheid (Woo: artikel 3.5). De Woo regelt het recht van burgers op informatie van de overheid. De Woo geeft een impuls in de ontwikkeling naar een transparanter opererende gemeente en sluit daarmee aan op de strategische opgave Open Enschede.
Visie en streven
De doelstelling van de Woo betreft het recht op informatie met als doel een transparante, controleerbare en leerbare overheid. Met name door informatie actief openbaar, vindbaar en goed toegankelijk te maken voor belanghebbenden. Actieve openbaarmaking wordt gefaseerd ingevoerd en biedt kansen, bijvoorbeeld om vooraf belangrijke dossiers open te stellen voor een ieder en herstelwerk achteraf te verminderen of te voorkomen.
In de uitvoering ligt de nadruk in eerste instantie op 1) de realisatie van een uitvoeringsplan ten behoeve van o.a. het actief publiceren van informatie en 2) het tijdig en volledig voldoen aan binnenkomende Woo- verzoeken. Op basis van een impactanalyse en een daarop aansluitend addendum van kwalitatieve interviews binnen de primaire processen is vastgesteld op welke aspecten binnen de business verbetering vereist is om vooruitgang te boeken in de uitoefening van de Woo. Deze aspecten raken zowel het passieve als het actieve Woo-proces. Op basis van de aspecten is het streven om:

- Met alle aanbevelingen uit de impactanalyse aan de slag te gaan, maar temporiseren en maatwerk per eenheid op basis van de bevindingen van het addendum;
- Uniformiteit en samenhang als basis te hanteren voor het uitvoeringsplan;
- Perspectief op leefwereld als uitgangspunt te nemen voor de kwaliteitsslag op de informatiehuishouding.

Veranderopgave en uitvoering 2024
De veranderopgave die de Woo met zich meebrengt vertaalt zich in de uitvoering van diverse projecten en activiteiten die in samenhang worden bestuurd. Naast bewustwording, houding en gedrag is de kwalitatieve groei van de informatievoorziening een belangrijk speerpunt. De processen van passieve en actieve openbaarmaking worden stap voor stap ingericht tot een efficiënte keten. Bestaande voorzieningen zullen worden versterkt in het gebruik, onder meer door opleidingen en (uniforme) richtlijnen, gericht op alle gemeentelijke onderdelen en samenwerkingsverbanden. Aanvullende noodzakelijke functionaliteiten voor onder meer archiveren, zoeken, vinden, anonimiseren en publiceren vormen concrete, helpende stappen in de realisatie. Denk daarbij aan een (tijdelijk en structureel) publicatieplatform en anonimiseringssoftware. In hoofdstuk 3 van deze begroting staat de focus voor 2024 beschreven.

Financiële middelen
Door het Rijk zijn meerjarig middelen ter beschikking gesteld aan de gemeenten ten behoeve van de implementatie. Hier maakt Enschede in het kader van de Woo de komende jaren gebruik van. Daarnaast zijn er middelen voor wetgeving gereserveerd in de begroting van de gemeente Enschede Een deel daarvan is gereserveerd voor de Woo en de aansluiting op de Woo-verwijsindex Tezamen leidt dit tot het volgende inzicht:

Middelen incidenteel	Enschede
Incidentele rijksmiddelen (2022-2026)	€ 132.228
Incidentele wetgevingsreserve (tot 2023)	€ 100.000
Totaal	€ 232.228

Middelen structureel	Enschede
Structurele rijksmiddelen (beginnend in 2022, structureel v.a. 2026)	€ 111.916- € 223.558
Structurele wetgevingsreserve (i.v.m aansluiting Woo-verwijsindex)	€20.000
Totaal	€ 131.916- € 243.558

Aandachtspunt hierbij is dat de gemeente implementatiekosten (indirect) draagt voor onze gemeenschappelijke regelingen. Hiervoor zijn geen bijdragen begroot, aangezien de impact op deze gemeenschappelijke regelingen nog niet in beeld is. Het in beeld brengen van de impact en uitvragen van benodigde middelen is aan de gemeenschappelijke regelingen zelf.

Actief openbaar maken uit eigen beweging

In het overzicht hieronder zijn de 11 informatie categorieën genummerd weergegeven. De aanvullende tabellen geven inzicht in het artikel, lid en onderdeel uit de Woo, aangevuld met een korte omschrijving van het type informatie/document. Vervolgens wordt inzicht gegeven in (gemiddelde) aantallen en inzicht waar informatie openbaar gemaakt wordt.

Informatiecategorie	Wat	Aantallen	Openbaar Enschede site	Openbaar Landelijk
1 Wet- en regelgeving	Wetten en algemeen verbindende voorschriften, Overige besluiten van algemeen strekking, Ontwerpen van wetten, andere algemeen verbindende voorschriften en overige besluiten van algemene strekking waarover een externa advies is gevraagd, met inbegrip van de adviesvraag	+- 4000 (grotendeels vergunningen)	Ja	Ja
2 Organisatiegegevens	Organisatie en werkwijze	Algemene gegevens, continu bijgewerkt	Onbekend	onbekend
	Bereikbaarheidsgegevens	Algemene gegevens, continu bijgewerkt	Ja	Ja
3 Vergaderstukken decentrale overheden	Bij vertegenwoordigende organen ingekomen stukken	Onbekend	Nee	Nee
	Openbare vergaderstukken, verslagen raad en organen	Onbekend	Ja	Ja
4 Agenda's en	Openbare agenda's &	40 agenda's en	Nee & Ja	Nee & Ja

besluitlijsten bestuurscolleges	besluitenlijsten van college B&W	besluitenlijsten, 750 bestuursvoorstellen	[2]	
5 Adviezen	Adviezen: 1) over de ontwerpen, bedoeld in het eerste lid, onderdeel c, van adviescolleges of -commissies alsmede van andere externe partijen indien die om advies zijn verzocht, 2) over andere onderwerpen van adviescolleges of -commissies, alsmede de op dat advies betrekking hebbende adviesaanvraag, uitgezonderd adviezen die betrekking hebben op individuele gevallen	Onbekend	Onbekend	onbekend
6 Convenanten	Convenanten	+- 50	Gedeeltelijk	Nee
7 Jaarplannen en -verslagen	Jaarplannen en jaarverslagen van bestuursorganen inzake de voorgenomen uitvoering van de taak of de verantwoording van die uitvoering	Begroting, jaarrekening, tussenrapportages	Ja	Ja
8 Woo-verzoeken en-besluiten	De inhoud van de schriftelijke verzoeken op grond van artikel 4.1, van de schriftelijke beslissingen op die verzoeken en de daarbij verstrekte informatie	+- 70 verzoeken per jaar, gem. 50-100 documenten per verzoek.	Nee	Nee
9 Onderzoeksrapporten	Op verzoek van een bestuursorgaan ambtelijk of extern opgestelde onderzoeksrapporten die geen onderdeel vormen van de uitvoering van de taak van dat bestuursorgaan, die voornamelijk uit feitelijk materiaal bestaan en die betrekking hebben op: 1) de wijze van functioneren van de eigen organisatie, 2) de voorbereiding of de evaluatie van beleid, inclusief de uitvoering, naleving en handhaving	+- 20 per jaar	Gedeeltelijk	onbekend
10 Beschikkingen	Beschikkingen, met uitzondering van 21 categorieën	Bijlage in gemeentebegroting	Ja	Nee
11 Klachtenoordelen	Schriftelijke oordelen in klachtprocedures als bedoeld in titel 9.1 van de Algemene wet bestuursrecht	6 (2022-heden)	Gedeeltelijk	Nee

[2] Geconstateerd wordt hierbij dat Enschede vooralsnog lege besluitenlijsten zonder besluit online plaatst.

Passief openbaar maken op verzoek

In 2023 zijn tot nu toe 43 Woo-verzoeken als afgerond dossier verwerkt (t/m augustus 2023). Er wordt een toename in het aantal Woo-verzoeken waargenomen evenals een toename in complexiteit. In enkele gevallen bleek extra tijd nodig om het verzoek af te handelen. In overleg met de aanvrager werd dit vervolgens gerealiseerd. Twee- tot driemaal is tot ingebrekestelling overgegaan door de aanvrager, waarna binnen de wettelijk gestelde termijn van twee weken de informatie alsnog zoals gevraagd is aangeleverd.

Het inrichten van het Woo-verzoekenproces ter versnelling van de afhandelingstermijn is een van de trajecten die binnen het programma 2023-2024 is opgepakt. De behandeling van Woo-verzoeken wordt landelijk gemonitord via de openbaarheidsparagraaf. Onderstaande grafieken geven inzicht in de hoeveelheid Woo-verzoeken per organisatiedeel over de periode augustus 2022 tot augustus 2023.

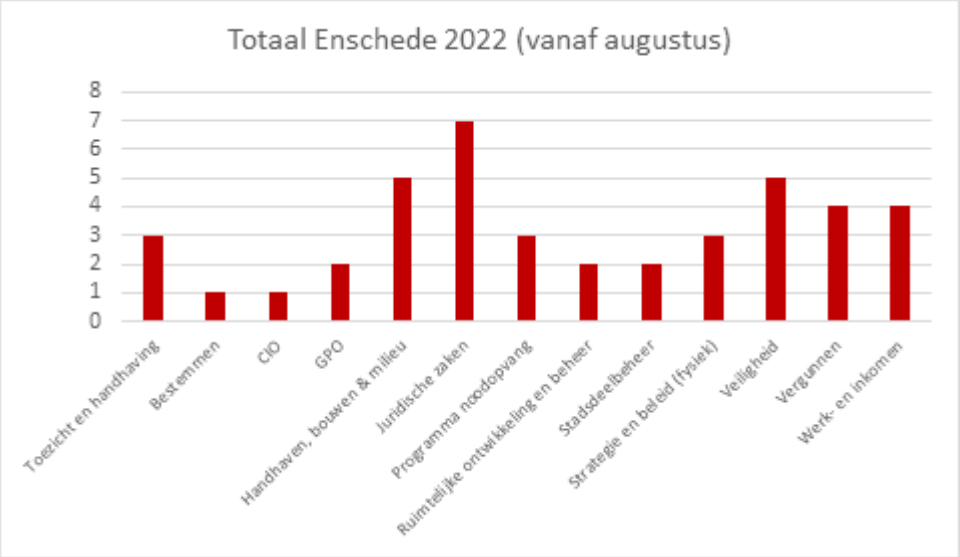

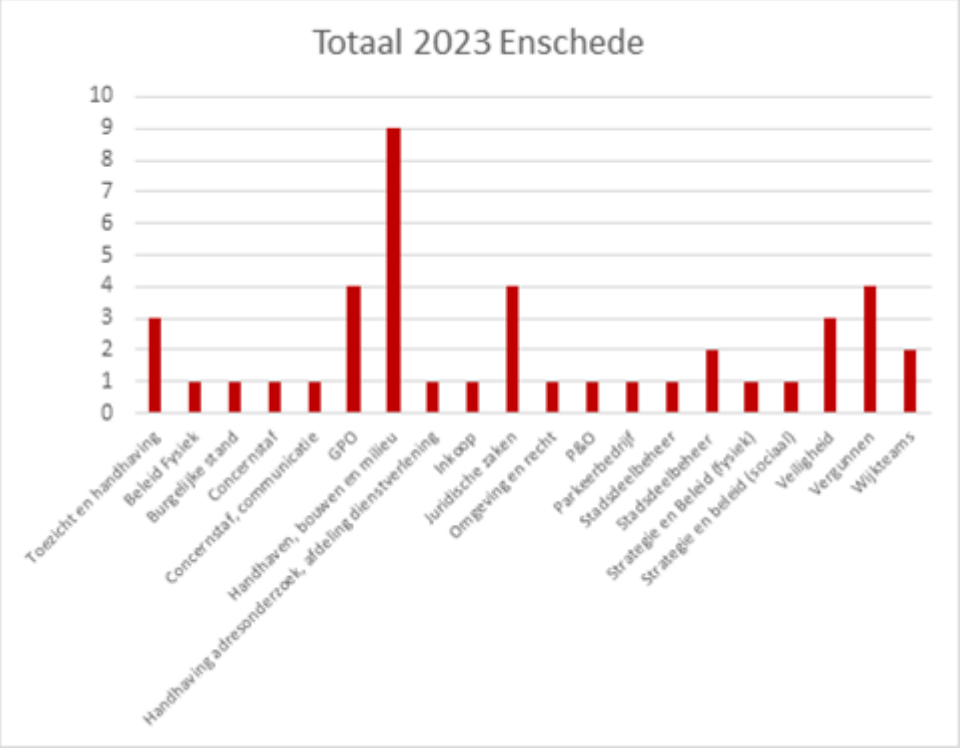

Informatiehuishouding op orde
De Woo-processen zijn niet uitvoerbaar zonder een stevig fundament: informatie moet ontsloten worden en dat kan door de informatiehuishouding van de organisatie goed op orde te hebben én te houden. Hieraan wordt binnen het programma BRIDGE gewerkt, waarbij de samenhang met de implementatie van de Woo wordt gemonitord. Naast BRIDGE zijn er in het kader van de Woo ook aanvullende maatregelen nodig over hoe we zoeken en vinden in oude dossiers evenals maatregelen hoe we nieuwe dossiers snel publiceren.

4.10. Investeringen

Conform de financiële verordening nemen we sinds de gemeentebegroting 2023 een paragraaf ‘investeringen’ op. De gemeente zet haar middelen niet alleen in voor de uitvoering van beleidsprogramma’s maar ook voor het doen van investeringen. Jaarlijks investeert de gemeente voor miljoenen euro’s in onder meer infrastructurele projecten, onderwijshuisvesting, welzijns- en sportaccommodaties, herinrichting van de openbare ruimte en gemeentelijke huisvesting. Met deze investeringen werkt de gemeente eraan dat Enschede een inclusieve, aantrekkelijke, groene en duurzame stad is. Kenmerkend voor investeringen is dat ze leiden tot bezit en hun nut over meerdere jaren bewijzen. Daarom verdelen we de uitgaven die we doen voor een investering over de jaren dat we er profijt van hebben. Deze jaarlijkse lasten van een investering noemen we kapitaallasten en zijn onderdeel van de lasten in de beleidsprogramma’s. De bezittingen die voortvloeien uit de investeringen maken we zichtbaar op de balans (onder de materiele vaste activa).

In de tabel hieronder is te zien dat Enschede tot en met 2027 verwacht ruim 330 miljoen euro aan investeringen te doen. Daarbij brengen we als gemeente zelf ruim 242 miljoen euro in en dragen derden voor 88 miljoen euro bij.

Totale investeringen (x 1.000 euro)	Verwachte uitgaven en bijdragen van derden			
	2024	2025	2026	2027
Investeringen	300	300	300	300
Investeringen gefinancierd door bijdragen derden	-	-	-	-
Totaal Vitaal en sociaal	**300**	**300**	**300**	**300**
Investeringen	47.182	56.466	53.299	47.299
Investeringen gefinancierd door bijdragen derden	21.777	14.606	21.702	21.236
Totaal Duurzaam wonen, leven en werken	**25.404**	**41.861**	**31.597**	**26.062**
Investeringen	106	-	-	-
Investeringen gefinancierd door bijdragen derden	-	-	-	-
Totaal Samenleving en bestuur	**106**	**0**	**0**	**0**
Investeringen	49.176	50.851	18.232	6.249
Investeringen gefinancierd door bijdragen derden	5.100	4.050	-	-
Totaal Financiën en organisatie	**44.076**	**46.801**	**18.232**	**6.249**
Totaal Investeringen	**96.763**	**107.617**	**71.831**	**53.847**
Totaal Bijdragen derden	**26.877**	**18.656**	**21.702**	**21.236**

Het totaal aan investeringen is fors gestegen ten opzichte van de raming uit de vorige begroting. In de afgelopen periode zijn besluiten genomen over diverse grote investeringsprojecten zoals het nieuwe zwembad waardoor het volume flink stijgt. De besluitvorming voor een aantal nieuwe investeringen volgt nog binnen afzienbare tijd zoals o.a. het Wegenbeheersplan 2024-2027. Opgemerkt wordt dat in deze cijfers ook nog de investering in de Huiskamer van de Stad is opgenomen. Zoals aangegeven in hoofdstuk 2 is de begroting niet meer aangepast op de meest recente ontwikkelingen bij dit project.
Voor een aanzienlijk deel stijgen de investeringsuitgaven ook vanwege het doorschuiven van investeringen vanuit vorige jaren naar 2024 e.v. Zo zijn de investeringen in 2022 flink

achtergebleven bij de verwachting als gevolg van enerzijds gestegen prijzen maar vooral ook door gebrek van capaciteit bij opdrachtnemers. Ook in 2023 zal dit zeer waarschijnlijk het geval zijn. Veel uitgaven hieruit worden nu verwacht in 2023 of 2024.

Onderstaande grafiek toont het investeringsvolume van de gemeente in de afgelopen jaren en het verwachte volume voor de komende jaren:

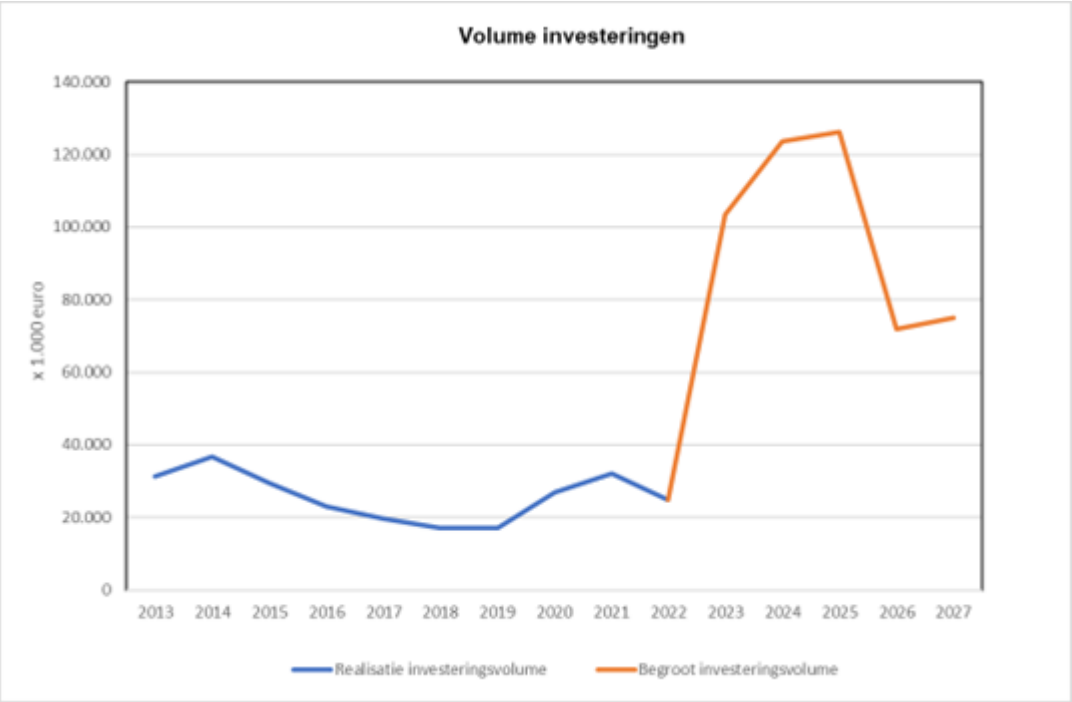

In het vervolg van deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de concrete investeringsprojecten waaruit deze investeringsplanning is opgebouwd. Daarbij maken we een onderscheid tussen lopende en nieuwe investeringen. Dit zodat voor de Raad inzichtelijk wordt welke investeringskredieten reeds zijn geautoriseerd en welke nieuwe investeringskredieten zijn beoogd. Voordat een investering door een programma wordt uitgevoerd moet de raad instemming hebben verleend. Dat gebeurt door middel van het verstrekken van een krediet. Dat krediet kan slechts worden verleend als er dekking is voor de kapitaallasten en/of de investering (deels) wordt betaald via bijdragen van derden of via bijvoorbeeld de rioolheffing.

Lopende investeringen
Onderstaande tabel toont de lopende investeringen. De kredieten voor deze investeringen zijn eerder al verleend door de Raad. In sommige gevallen is echter een bijstelling van het krediet nodig. Dit kan gaan om zowel een verhoging als een verlaging van het benodigde krediet of een aanpassing in de termijnen waarvoor het krediet is verstrekt. Onder deze tabel wordt een toelichting gegeven op de investeringen waarvoor dit geldt.

In de tabel wordt onderscheid gemaakt tussen investeringen met economisch en maatschappelijk nut. Investeringen in activa hebben een economisch nut wanneer deze verhandelbaar zijn (er is een markt voor) en/of als ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen. Het gaat bijvoorbeeld om scholen of welzijnsaccommodaties maar ook om gemeentelijke riolering omdat daarvoor een heffing in rekening kan worden gebracht. Investeringen in activa met een maatschappelijk nut genereren geen inkomsten en vervullen wel duidelijk een publieke taak. Het betreft investeringen in bijvoorbeeld wegen, fietspaden, water en groenvoorzieningen.

Lopende kredieten (Bedragen in 1.000 euro)	Totaal krediet	Verwachte uitgaven per eind 2023	Verwachte uitgaven				
			2024	2025	2026	2027	2028 e.v.
Economisch nut							
Investeringsfondsen DCW	300	111	0	0	0	0	0
Totaal Vitaal en sociaal	300	111	0	0	0	0	0
Economisch nut							
Kennispark/regio deal	8.526	1.148	945	6.433	0	0	0
Kop Boulevard	15.737	6.516	500	4.283	3.883	555	0
Centrumkwadraat	6.989	860	2.010	940	150	2.629	400
Pojecten locatie ontwikkeling	1.650	100	750	750	50	0	0
Parkeerbeheer	2.559	1.750	664	145	0	0	0
Water- en klimaatadaptatie	77.649	22.264	13.284	15.734	17.649	17.023	
Handhaving openbare ruimte	46	46	0	0	0	0	0
Maatschappelijk nut							
Mobiliteitsplan/visie	63.354	29.528	15.259	10.299	8.267	0	0
Herinrichting Gronausestraat	796	796	0	0	0	0	0
Overige projecten verkeer	4.706	402	1.358	1.340	1.105	500	0
Beheer wegen	8.000	8.000	0	0	0	0	0
Openbare verlichting	5.200	750	2.225	2.225	0	0	0
Stadsdeelbeheer	1.000	1.000					
Totaal Duurzaam wonen, leven en werken	**196.212**	**73.160**	**36.995**	**42.150**	**31.105**	**20.707**	**400**
Economisch nut							
Publieksdienstverlening	473	367	106	0	0	0	0
Totaal Samenleving en bestuur	**473**	**367**	**106**	**0**	**0**	**0**	**0**
Economisch nut							
ICT-meerjarenplan	5.045	4.170	335	0	0	0	0
Huisvesting & services werkplekinrichting	1.264	1.033	102	0	0	0	0
Huisvesting & services raamkrediet	100	100	0	0	0	0	0
Strategische huisvesting	1.103	1.103	0	0	0	0	0
Huiskamer van de stad	13.164	0	13.164	0	0	0	0
Diekman Oost uitvoeringskrediet	250	0	250	0	0	0	0
Nieuwbouw zwembad	31.900	3.700	10.500	17.700	0	0	0
Verbouwing Kompas	3.268	0	2.190	1.078	0	0	0
Vastgoedbedrijf raamkrediet	1.100	1.100	0	0	0	0	0
Vastgoedbedrijf wettelijk en duurzaam	900	900	0	0	0	0	0

Vastgoedbedrijf duurzaamheid	8.000	6.043	1.957	0	0	0	0
Onderwijshuisvesting	32.878	10.650	11.702	10.526	0	0	0
Totaal Financiën en organisatie	**98.972**	**28.799**	**40.200**	**29.304**	**0**	**0**	**0**
Totaal investeringen - economisch nut	**212.901**	**61.961**	**58.459**	**57.590**	**21.732**	**20.207**	**400**
Totaal investeringen - maatschappelijk nut	**83.056**	**40.477**	**18.842**	**13.864**	**9.373**	**500**	**0**

Voor de volgende investeringen wordt om autorisatie door de raad gevraagd op aanpassing aan het oorspronkelijke verleende krediet:

- Kennispark regiodeal: De hier gevraagd ophoging van het krediet bestaat uit 2 onderdelen waarbij het budget geheel wordt gedekt uit de extra bijdrage uit regiodeal green deal conform het bestedingsplan zoals opgenomen bij het collegevoorstel van 20 juni 2023:

1. *Institutenweg*: verhoging krediet van 550.000 euro voor aanpassingen die de Institutenweg groener maken en passen binnen het verblijfs- en ontmoetingsconcept op het Kennispark.
2. *Slimme verbinding*: Het krediet van 147.588 euro is voor het realiseren van een verbinding tussen de UT en het B&S park op het Kennispark.

- Vervangingsinvesteringen Onderwijshuisvesting 2017-2020: Vanuit dit plan resteert nog een krediet van 500.000 euro. Deze uitgaven volgen nog tot en met 2024. De looptijd van het krediet wordt daarom verlengd tot en met 2026. De dekking van de kapitaalslasten is al opgenomen in de gemeentebegroting.

Toelichting op de overige investeringen:

- Investeringsfonds DCW: Dit betreft het jaarlijkse budget voor benodigde vervangingen binnen het productiebedrijf Beschut werken.
- Kop Boulevard: In 2018 heeft de raad een krediet vastgesteld van 15 miljoen euro voor de investeringen in infrastructuur in het plangebied Kop Boulevard en het omliggende gebied. Als onderdeel van de Kop Boulevard wordt ook een gedeelte van de investeringen in de Stadscampus uitgevoerd. Hiervoor is 0,7 miljoen euro krediet van de Stadscampus overgeheveld naar de Kop Boulevard.
- Centrumkwadraat: In de zomernota 2021 heeft de raad voor de openbare ruimte Centrumkwadraat het krediet beschikbaar gesteld waarbij 1,2 miljoen euro wordt afgedekt uit een rijkssubsidie voor de woningbouwpuls en 1 miljoen euro uit de provinciale subsidie voor de stadsarrangementen. Daarnaast is aanvullend krediet verleend middels raadsvoorstel Herontwikkeling Stationsplein 1a-5 dat wordt ingezet voor de openbare ruimte Centrumkwadraat fase 1.
- Projecten locatieontwikkeling: De investering is bedoeld als bijdrage aan de opnieuw aan te leggen openbare ruimte in Oost Boswinkel. Oost Boswinkel wordt herontwikkeld door Ons huis.
- Parkeerbeheer: Het betreft vervanging van sprinklerinstallatie, verlichtingsarmaturen, betaalautomaten, brandmeldcentrale en verlichtingsarmaturen/vloerspots.
- Water- en klimaatadaptie: De kosten voor deze investeringen worden afgedekt door de te innen rioolheffing. Over 2022-2026 is als gevolg van vertraging het totaalkrediet bijgesteld van 78 miljoen euro naar 69 miljoen euro.

- Handhaving openbare ruimte: Het gaat hier om de kosten voor de aanschaf van bodycams.
- Mobiliteitsplan/visie: De vermelde investeringen voor mobiliteit is het totaal van de nog uit te voeren uitgaven voor de jaren 2017-2023. Voor de kredieten uit de jaren 2017-2019 is al tussentijds ingestemd met verlenging van de looptijd van het krediet. Deze vervallen immers standaard na 4 jaren. Bij deze kredieten is vastgesteld dat het gaat om investeringen in maatschappelijk nut in plaats van economisch nut.
- Overige projecten verkeer: Hierbij gaat het o.a. om investeringen in verkeersveiligheid alsook laadpalen voor elektrische auto's.
- Beheer wegen: Deze investeringen komen uit het Wegenbeheersplan 2020-2023.
- Openbare verlichting: Dit zijn de investeringen vanuit het vastgestelde beleidsplan openbare verlichting 2022-2025.
- Stadsdeelbeheer: Betreft vervangingsinvesteringen van jaarlijks 1 miljoen euro. Deze kredieten zijn overgezet naar investeringen met maatschappelijk nut nadat is vastgesteld dat het gaat om uitgaven voor groen, speltoestellen en hekwerken.
- Publieksdienstverlening: Het gaat hier om investeringen in de Easy Cash Machine, de implementatie van iBurgerzaken, de Docudistry Machine en apparatuur ter voorkomen van identiteits- en documentatiefraude.
- ICT-meerjarenplan: De uitgaven zijn voor vervangingsinvesteringen voor het rekencentrum, werkplekmiddelen voor medewerkers, scanners, telefooncentrale etc. Daarnaast worden de upgrades van software en implementatie van de nieuwe Dimpactomgeving hieruit bekostigd.
- Huisvesting & services: Deze uitgaven zijn voor vervangingsinvesteringen voor werkplekken ambtelijk personeel, werkplekken vergaderzalen, communicatieapparatuur in vergaderzalen, thuiswerkplekken, vervoersmiddelen, keukeninventaris, etc. Het raamkrediet is bestemd voor vervangingsinvesteringen die niet van tevoren waren gepland maar toch noodzakelijk zijn.
- Strategische huisvesting: Dit krediet uit 2020 kent de laatste uitgaven in 2023.
- Huiskamer van de Stad: Bij de verbouwing van het Muziekkwartier worden bijdragen van de deelnemers ter grootte van 3,950 miljoen euro in mindering gebracht. Overigens is zoals gemeld in hoofdstuk 2 de begroting nog niet aangepast op de meest recente ontwikkeling dat de bibliotheek zich heeft teruggetrokken uit het project.
- Diekman Oost Uitvoeringskrediet: deze uitgaven zijn verschoven van 2023 naar 2024.
- Nieuwbouw Zwembad: Op 5 juni 2023 heeft de raad ingestemd met de bouw van een nieuw zwembad ter vervanging van het huidige Aquadrome.
- Verbouwing Kompas: Op 26 juni 2023 heeft de raad ingestemd met deze verbouwing.
- Vastgoedbedrijf raamkrediet: Dit krediet wordt in 2024 gebruikt voor het verwezenlijken van huurderswensen. De kosten hebben doorwerking in de huurprijs in het kader van de kostprijsdekkende huursystematiek.
- Vastgoedbedrijf wettelijk en duurzaam: Dit krediet wordt in 2024 gebruikt voor het uitvoeren van werkzaamheden aan panden om te voldoen aan wettelijke normen en verduurzaming. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het verwijderen van asbest.
- Vastgoedbedrijf duurzaamheid: Het gaat hier om de investeringen voor 2022 en 2023 die voor een deel in 2024 worden gedaan.
- Onderwijshuisvesting: De vermelde investering sluit aan bij het Integraal Huisvestingsplan (IHP). De Raad ontvangt eind 2023 het 'programma en overzicht 2024 Onderwijshuisvesting'. Hierin staan de beoogde uitgaven in het kader van het IHP 2024 opgenomen.

Nieuwe investeringen
Onderstaande tabel bevat de welke nieuwe investeringen die de gemeente wil gaan doen. Het totale volume aan nieuwe investeringen voor 2024 bedraagt 20,2 miljoen euro. Er is ook een doorkijk gegeven van de verwachte uitgaven van deze investeringen voor 2025 en verder. Aangegeven is voor welke investeringen autorisatie in deze begroting wordt gevraagd. Bij goedkeuring van de begroting kan het college voor deze investeringen uitgaven doen.

Nieuwe kredieten (Bedragen in 1.000 euro)	Totaal krediet	Autorisatie krediet voor 2023	Verwachte uitgaven				
			2024	2025	2026	2027	2028 e.v.
Economisch nut							
Investeringsfonds en DCW	300 jaarlijks	ja	300	300	300	300	0
Totaal Vitaal en sociaal			300	300	300	300	0
Economisch nut							
Parkeerbeheer	112	ja	112	0	0	0	0
Project Varvik-Diekman	3.049	ja	1.249	1.000	800	0	0
Afval	200 jaarlijks	ja	200	0	0	0	0
Maatschappelijk nut							
Mobiliteitsplan/visie	86.665	nee	4.751	8.942	10.870	16.067	46.036
Tweede ontsluiting oost (kruising oostweg/N35)	20.000	nee	0	0	5.000	5.000	10.000
Beleidsplan openbare verlichting 2026 e.v.	n.n.b.	nee	0	0	1.300	1.300	0
Wegenbeheersplan 2024-2027	9.900	nee	2.475	2.475	2.475	2.475	0
Stadsdeelbeheer	1.000 per jaar	ja	1.000	1.000	1.000	1.000	0
Groenambitieplan	2.800	ja	400	900	750	750	0
Totaal Duurzaam wonen, leven en werken			**10.187**	**14.317**	**22.195**	**26.592**	**56.036**
Economisch nut							
-							
Totaal Samenleving en bestuur			**0**	**0**	**0**	**0**	**0**
Economisch nut							
ICT-meerjarenplan	9.826	ja	2.417	3.171	2.360	1.878	
Huisvesting en services werkplekinrichting	1.873	ja	484	644	710	35	
Huisvesting en services raamkrediet	100 jaarlijks	ja	100	100	100	100	100
Vastgoedbedrijf raamkrediet	550 jaarlijks	ja	550	550	550	550	550
Vastgoedbedrijf wettelijk en duurzaam	450 jaarlijks	ja	450	450	450	450	450
Vastgoedbedrijf duurzaamheid	verschillend	ja	4.574	5.705	3.136	3.236	

Onderwijshuisvesting	10.926 jaarlijks	ja	400	400	400	400	
Totaal Financiën en organisatie			**8.975**	**11.020**	**7.706**	**6.649**	**1.100**
Totaal investeringen - economisch nut			**10.836**	**12.320**	**8.806**	**6.949**	**1.100**
Totaal investeringen - maatschappelijk nut			**8.626**	**13.317**	**21.395**	**26.592**	**56.036**

In deze Gemeentebegroting 2024-2027 wordt expliciet instemming gevraagd op een aantal jaarlijkse kredieten voor vervangingsinvesteringen voor de jaarschijf 2024. Er is dekking beschikbaar voor de kapitaallasten in de begroting. Het gaat om:

- Investeringsfonds DCW: Dit betreft het jaarlijkse budget voor benodigde vervangingen binnen het productiebedrijf Beschut werken.
- Parkeerbeheer: Het gaat om de volgende vervangingen:

  - 28.055 euro speedgate Irenegarage
  - 42.235 euro liften Mooienhofgarage
  - 41.560 euro verlichtingsinstallatie G.J. van Heekgarage

- Afval: Dit betreft de vervangingsinvesteringen (afvalcontainers) van jaarlijks 200.000 euro.
- Stadsdeelbeheer: Hierbij gaat het om de vervangingsinvesteringen van jaarlijks 1 miljoen euro. Het gaat om uitgaven voor groen, speltoestellen en hekwerken.
- ICT-meerjarenplan: De uitgaven zijn voor vervangingsinvesteringen voor het rekencentrum, werkplekmiddelen voor medewerkers, scanners,telefooncentrale. Daarnaast worden de upgrades van software en implementatie van de nieuwe Dimpactomgeving hieruit bekostigd.
- Huisvesting & services: Deze uitgaven zijn voor vervangingsinvesteringen voor werkplekken ambtelijk personeel, werkplekken vergaderzalen, communicatieapparatuur in vergaderzalen, thuiswerkplekken, vervoersmiddelen, keukeninventaris, etc. Het raamkrediet is bestemd voor vervangingsinvesteringen die niet tevoren waren gepland maar toch noodzakelijk zijn.
- Vastgoedbedrijf raamkrediet: Dit krediet wordt in 2024 gebruikt voor het verwezenlijken van huurderwensen De huurprijs stijgt hierdoor vanwege de kostprijsdekkende huursystematiek.
- Vastgoedbedrijf wettelijk en duurzaam: Dit krediet wordt in 2024 gebruikt voor het uitvoeren van werkzaamheden aan panden om te voldoen aan wettelijke normen en verduurzaming. Denk hier bijvoorbeeld aan het verwijderen van asbest.
- Duurzaamheidsinvesteringen 2024 vastgoedbedrijf: Er wordt 4,6 miljoen euro krediet gevraagd in deze begroting. Op 7 juni 2022 is door de raad ingestemd met het beleidskader vastgoed. In dit raadsbesluit is opgenomen dat het verduurzamingsprogramma van circa 3 miljoen euro per jaar wordt gedekt vanuit de budgetten bij het vastgoedbedrijf en dat in de begroting wordt aangegeven welke concrete investeringen zullen worden gedaan. De reeds aangevraagde kredieten zijn voor de 2024 voldoende vanwege vooruitgeschoven investeringen. Het nieuwe krediet dat wordt aangevraagd zal worden gebruikt voor de investeringen in het Kompas en voor de verduurzaming van de IJsbaan. De verduurzaming van het Kompas was geen onderdeel van het krediet dat op 26 juni 2023 is verstrekt door de raad (zie lopende investeringen). In dit voorstel is vermeld dat de benodigde

duurzaamheidsuitgaven al onderdeel zijn van het raadsbesluit uit november 2021 voor verduurzaming van het gemeentelijke vastgoed.

- Onderwijshuisvesting: De vermelde investering sluit aan bij het Integraal Huisvestingsplan (IHP). De Raad ontvangt eind 2023 het ‘programma en overzicht 2024 Onderwijshuisvesting’. Hierin staan de beoogde uitgaven in het kader van het IHP 2024 opgenomen. De gelden worden ingezet voor uitbreiding en het herstel van constructiefouten van scholen voor primair, speciaal (voorgezet) en voortgezet onderwijs.

Daarnaast wordt instemming gevraagd op enkele andere kredieten waarvoor de dekking is vastgesteld:

- Project Varvik-Diekman: Op 6 maart 2023 heeft de raad kennis genomen van de getekende exploitatieovereenkomst met woningcorporatie Domijn en een krediet vastgesteld voor de plankosten van 372.500 euro. In de exploitatieovereenkomst is de bijdrage van Domijn aan de werken in de openbare ruimte op hoofdlijnen opgetekend. In de loop van 2023 is de bijdrage van Domijn nader vastgesteld. Het overeengekomen bedrag van 3,049 miljoen euro zal dit najaar worden opgenomen in een addendum op de getekende exploitatieovereenkomst en in de periode 2024-2027 worden ontvangen en uitgegeven door de gemeente Enschede. De dekking van dit krediet komt uit de bijdrage van Domijn.
- Groenambitieplan: Budget voor kapitaallasten voor het plan zijn opgenomen in de Zomernota 2023. Het gaat om reguliere investeringsmiddelen om structureel te investeren in het vergroenen vanuit het groenambitieplan.

Toelichting op de overige investeringen waarvoor geen autorisatie voor krediet wordt gevraagd in deze begroting:

- Mobiliteitsvisie/plan: Voor mobiliteit wordt jaarlijks separaat een voorstel aan de raad voorgelegd met een toelichting op de projecten voor het eerstkomende jaar. Ook bij deze kredieten is vastgesteld dat het gaat om investeringen in maatschappelijk nut in plaats van economisch nut.
- Tweede ontsluiting Oost (kruising Oostweg.N35): De autorisatie voor het krediet volgt bij jaarschijf budget mobiliteit 2025. De kapitaallasten zijn al geautoriseerd in Zomernota 2023.
- Beleidsplan Openbare verlichting 2026 e.v.: Het beleidsplan vanaf 2026 wordt t.z.t. voorgelegd aan de raad.
- Wegenbeheersplan 2024-2027: Het beleidsplan wordt in najaar 2023 aan raad aangeboden. In de zomernota 2023 zijn al extra middelen toegekend voor de oplopende kapitaallasten.

5. Financiële begroting

Conform het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) bestaat de financiële begroting uit een overzicht van baten en lasten (per programma en per taakveld) en een uiteenzetting van de financiële positie van de gemeente, aangevuld met een toelichting. We starten met de grondslagen waarop de financiële begroting is gebaseerd.

5.1. Grondslagen

Voor de begroting 2024 hebben we de volgende grondslagen en uitgangspunten gehanteerd:

Omschrijving	Grondslag
Lonen en sociale lasten	3,9%
Prijzen	4,2%
Algemene uitkering	Meicirculaire
Onroerendzaakbelasting	WOZ-waarde en tariefindex 1,3%
Overige lokale heffingen: - Afvalstoffenheffing - Overige heffingen	 - Kostendekkend - Zie paragraaf 4.1 Lokale heffingen
Tarieven	Kostendekkend
Omslagrente	1,5%
Aantal inwoners	161.235
Aantal woningen (exclusief recreatie)	77.059

.

5.2. Overzicht baten en lasten

Hieronder zijn totaaloverzichten van alle lasten, baten en reservemutaties opgenomen. Deze overzichten kennen een nieuwe indeling conform de vernieuwde wetgeving BBV.We presenteren de vier programma's naast de algemene dekkingsmiddelen, overhead, heffing vennootschapsbelasting (Vpb) en het bedrag voor onvoorzien. Hierdoor wijken de programmatotalen in hoofdstuk 3 (incl. overhead, etc.) af van de hieronder gepresenteerde totalen (excl overhead, etc.).

Bedragen in 1.000 euro's	Realisatie 2022			Begroting 2023			Begroting 2024		
Programma	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Vitaal en sociaal	437.246	122.292	314.954	470.046	148.851	321.195	494.564	158.638	335.926
Duurzaam wonen, leven en werken	171.899	90.169	81.730	183.798	103.770	80.028	181.652	95.566	86.086
Samenleving en bestuur	43.326	11.382	31.944	40.972	5.848	35.124	43.977	6.593	37.384
Financien en organisatie	42.705	30.138	12.568	44.357	16.484	27.873	34.196	26.594	7.602
Subtotaal	**695.176**	**253.981**	**441.195**	**739.174**	**274.954**	**464.220**	**754.389**	**287.392**	**466.998**
Algemene dekkingsmiddelen	16.694	537.980	-521.286	11.767	523.758	-511.991	10.442	540.322	-529.881
Overhead	73.499	14.742	58.757	81.686	13.455	68.231	86.973	13.541	73.431
Heffing VPB	383	0	383	462	0	462	471	0	471
Onvoorzien	0	0	0	-1.500	0	-1.500	-3.500	0	-3.500
Subtotaal	**90.576**	**552.723**	**-462.147**	**92.415**	**537.214**	**-444.798**	**94.386**	**553.864**	**-459.478**
Saldo baten en lasten	**785.752**	**806.704**	**-20.952**	**831.589**	**812.167**	**19.422**	**848.775**	**841.255**	**7.520**
Vitaal en sociaal	23.224	20.461	2.764	2.641	12.130	-9.490	1.836	9.416	-7.581
Duurzaam wonen, leven en werken	17.714	24.596	-6.882	20.095	21.134	-1.039	10.383	5.038	5.346
Samenleving en bestuur	340	334	5	0	423	-422	0	0	0
Financien en organisatie	45.353	20.287	25.065	17.145	25.616	-8.471	22.211	27.496	-5.285
Saldo van mutaties reserves	**86.631**	**65.678**	**20.952**	**39.881**	**59.303**	**-19.422**	**34.430**	**41.950**	**-7.520**
Resultaat	**872.383**	**872.382**	**1**	**871.471**	**871.471**	**0**	**883.206**	**883.206**	**0**

Meerjaren begroting

Bedragen in 1.000 euro's	Begroting 2025			Raming 2026			Raming 2027		
Programma	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
Vitaal en sociaal	488.330	155.720	332.610	477.768	154.591	323.177	466.911	144.876	322.036
Duurzaam wonen, leven en werken	177.789	91.788	86.001	166.052	81.295	84.757	163.316	78.014	85.302
Samenleving en bestuur	44.056	6.720	37.336	44.170	7.054	37.116	44.072	7.037	37.035
Financien en organisatie	47.023	22.031	24.992	62.103	22.345	39.759	73.108	22.625	50.483
Subtotaal	**757.198**	**276.259**	**480.939**	**750.094**	**265.285**	**484.808**	**747.408**	**252.552**	**494.856**
Algemene dekkingsmiddelen	11.324	566.185	-554.862	11.501	553.751	-542.250	11.460	560.689	-549.229
Overhead	84.952	13.586	71.366	83.237	13.632	69.606	85.557	15.698	69.859
Heffing VPB	471	0	471	471	0	471	471	0	471
Onvoorzien	-3.500	0	-3.500	-3.500	0	-3.500	-3.500	0	-3.500
Subtotaal	**93.247**	**579.771**	**-486.524**	**91.709**	**567.382**	**-475.673**	**93.989**	**576.387**	**-482.398**
Saldo baten en lasten	**850.445**	**856.030**	**-5.585**	**841.803**	**832.668**	**9.135**	**841.397**	**828.939**	**12.458**
Vitaal en sociaal	821	800	21	1	496	-495	1	196	-195
Duurzaam wonen, leven en werken	8.597	4.584	4.013	7.289	3.059	4.229	6.915	3.072	3.843
Samenleving en bestuur	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Financien en organisatie	18.812	17.260	1.551	16.161	29.031	-12.870	16.206	32.312	-16.106
Saldo van mutaties reserves	**28.229**	**22.644**	**5.585**	**23.451**	**32.586**	**-9.135**	**23.123**	**35.581**	**-12.458**
Resultaat	**878.675**	**878.675**	**0**	**865.254**	**865.254**	**0**	**864.520**	**864.520**	**0**

Voor uitgebreide financiële informatie zie de bijlage in hoofdstuk 6.4, Wat mag het kosten?

Algemene dekkingsmiddelen
Onderstaand geven we een beeld van de algemene dekkingsmiddelen (gesaldeerd: lasten en baten).

Bedragen x 1.000 Euro's	Begroting 2024
OZB	55.210
Hondenbelasting	910
Precariorechten	350
Reclamebelasting	152
Belastingopbrengsten	**56.622**
Algemene uitkeringen	472.052
Dividend	2.100
Saldo financieringfunctie	-893
Overige dekkingsmiddelen	**473.259**
Saldo	**529.881**

Overhead
Om de Raad op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in de totale kosten van de overhead voor de gehele organisatie en ook meer zeggenschap over die kosten te geven, is wettelijk voorgeschreven om vanaf 2017 de kosten van de overhead apart te presenteren. In de programma's zijn alleen de kosten opgenomen die betrekking hebben op het primaire proces. Overhead bevat alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces.
In onderstaande tabellen geven we een beeld van de overhead (saldo: lasten en baten).

Bedragen in 1.000 euro's	Begroting 2024
Duurzaam wonen, leven en werken	2.014
Financiën en organisatie	68.384
Samenleving en bestuur	3.034
Totaal	**73.431**

Binnen de begroting is sprake van gesloten systemen (rioleringen, afval, etc.). In deze gevallen blijft een deel van de overhead conform ons verdelingsprincipe toegerekend aan deze programma's. Daardoor is naast het programma Financiën en organisatie ook binnen Duurzaam werken leven en wonen overhead aanwezig voor euro en binnen het programma Samenleving en bestuur voor de bestuursondersteuning. Zie ook taakveld 0.4 Overhead in het taakvelden overzicht hierna.
De totale lasten voor het taakveld overhead vormen de basis voor de toerekening van de overhead aan leges en heffingen. Dit is opgenomen in paragraaf 4.1 lokale heffingen.

Incidentele baten en lasten
Voor de periode 2024 t/m 2027 zijn de volgende incidentele baten en lasten begroot:

Programma Bedragen in 1.000 euro's	2024		2025		2026		2027	
	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten
Vitaal en sociaal	3.452	5.034	2.984	3.817	2.366	2.649	0	0
Duurzaam wonen, leven, werken	5.476	10.065	0	3.447	0	1.872	0	1.597
Samenleving en bestuur	0	69	0	78	0	81	0	0
Financiën en organisatie	132	3.150	132	2.742	132	132	0	0
Totaal	**9.060**	**18.318**	**3.116**	**10.084**	**2.498**	**4.734**	**0**	**1.597**

Structurele reserveringen
Voor de periode 2024 t/m 2027 zijn de volgende structurele reservemutaties begroot:

Programma	2024		2025		2026		2027	
	Onttrek-kingen	**Stort-ingen**	**Onttrek-kingen**	**Stort-ingen**	**Onttrek-kingen**	**Stort-ingen**	**Onttrek-kingen**	**Stort-ingen**
Vitaal en sociaal	83	0	54	0	0	0	0	0
Duurzaam wonen, leven en werken	0	26	0	26	0	26	0	26
Samenleving en bestuur	0	0	0	0	0	0	0	0
Financiën en organisatie	8.522	6.022	3.944	6.015	4.513	6.215	4.869	6.465
Totaal	**8.604**	**6.048**	**3.998**	**6.041**	**4.513**	**6.241**	**4.869**	**6.491**
Mutatie structureel	2.556		-2.043		-1.729		-1.622	

Structureel evenwicht

Structureel saldo (x 1.000 euro)	2024	2025	2026	2027
Saldo baten en lasten	-7.520	5.585	-9.135	-12.458
Toevoegingen en onttrekkingen aan reserves	-2.772	-4.199	-4.972	-4.282
Begrotingssaldo na bestemming	-4.748	1.386	-14.107	-16.740
Waarvan incidentele baten en lasten (saldo)	9.042	8.172	5.479	4.257
Structureel begrotingssaldo	4.294	9.690	-8.628	-12.483

Voor een nadere specificatie en toelichting op dit overzicht en het overzicht met beoogde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves, verwijzen we naar de bijlage in hoofdstuk 6.1.

Taakvelden
Het volgende overzicht geeft inzicht in de geraamde baten en lasten per taakveld en het verdelingsprincipe van de taakvelden naar de programma's voor het begrotingsjaar 2024.

Bedragen in 1.000 euro's	V&S Lasten	V&S Baten	DWLW Lasten	DWLW Baten	S&B Lasten	S&B Baten	F&O Lasten	F&O Baten	Begroting 2024
0.1 Bestuur	0	0	0	0	8.071	0	0	0	8.071
0.2 Burgerzaken	0	0	0	0	7.356	3.722	827	18	4.443
0.3 Beheer overige gebouwen en gronden	0	0	0	0	0	0	14.957	18.199	-3.242
0.4 Overhead	0	0	2.014	0	3.034	0	81.925	13.541	73.431
0.5 Treasury	0	0	0	0	0	0	10.442	11.649	-1.207
0.61 OZB woningen	0	0	0	0	0	0	2.089	24.390	-22.301
0.62 OZB- niet woningen	0	0	0	0	0	0	0	30.819	-30.819
0.63 Parkeerbelasting	0	0	6	4.282	0	0	0	0	-4.276
0.64 Belastingen Overig	0	0	0	0	0	0	152	1.412	-1.260
0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds	0	0	0	0	0	0	-4.172	472.052	-476.223
0.8 Overige baten en lasten	-3.500	0	0	0	0	0	0	0	-3.500
0.9 Vennootschapsbelasting [VpB]	0	0	246	0	0	0	225	0	471
0.10 - Mutaties reserves	1.836	9.416	10.383	5.038	0	0	22.211	27.496	-7.520
0.11 - Resultaat	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totaal - 0. Bestuur en ondersteuning	**-1.664**	**9.416**	**12.649**	**9.319**	**18.461**	**3.722**	**128.657**	**599.576**	**-463.931**
1.1 Crisisbeheersing en Brandweer	0	0	0	0	15.961	0	0	0	15.961
1.2 Openbare orde en Veiligheid	323	0	1.737	0	5.333	2.821	0	0	4.572
Totaal - 1. Veiligheid	**323**	**0**	**1.737**	**0**	**21.294**	**2.821**	**0**	**0**	**20.533**
2.1 Verkeer en vervoer	0	0	23.980	2.010	0	0	0	0	21.970
2.2 Parkeren	0	0	12.123	9.826	0	0	0	0	2.297
2.3 Recreatieve Havens	0	0	0	0	341	0	0	0	341
2.4 Economische Havens en waterwegen	0	0	335	48	0	0	0	0	287
Totaal - 2. Verkeer, vervoer en waterstaat	**0**	**0**	**36.438**	**11.884**	**341**	**0**	**0**	**0**	**24.896**
3.1 Economische ontwikkeling	0	0	3.813	0	0	0	187	0	4.000
3.2 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	0	0	414	150	0	0	0	0	264
3.3 Bedrijfsloket en regelingen	0	0	2.250	46	0	0	0	0	2.205
3.4 Economische promotie	0	0	2.555	0	0	0	12	700	1.866
Totaal - 3. Economische zaken	**0**	**0**	**9.032**	**196**	**0**	**0**	**199**	**700**	**8.335**
4.2 Onderwijshuisvesting	0	0	0	0	0	0	11.588	927	10.661
4.3 Onderwijsbeleid en leerlingzaken	20.353	13.562	0	0	0	0	361	0	7.152
Totaal - 4. Onderwijs	**20.353**	**13.562**	**0**	**0**	**0**	**0**	**11.949**	**927**	**17.812**
5.1 Sportbeleid en activering	2.849	205	0	0	0	0	0	0	2.644
5.2 Sportaccommodaties	8.789	0	57	0	0	0	119	0	8.966
5.3 Cultuurpresentatie, productie en	0	0	16.480	340	0	0	3.761	4.103	15.798

participatie									
5.4 Musea	0	0	1.862	0	0	0	532	0	2.393
5.6 Media	0	0	3.168	0	0	0	0	0	3.168
5.7 Openbaar groen en (openlucht) recreatie	1.299	0	16.627	796	97	0	0	0	17.226
Totaal - 5. Sport, cultuur en recreatie	**12.937**	**205**	**38.194**	**1.137**	**97**	**0**	**4.412**	**4.103**	**50.195**
6.1 Samenkracht en burgerparticipatie	35.104	19.877	0	0	4.684	50	0	0	19.861
6.2 Toegang en eerstelijnsvoorzieningen	13.744	0	0	0	188	0	0	0	13.932
6.3 Inkomensregelingen	128.816	103.965	0	-5.281	484	0	0	0	30.616
6.4 WSW en beschut werk	35.861	8.380	0	0	0	0	0	0	27.481
6.5 Arbeidsparticipatie	22.399	4.618	0	0	425	0	0	0	18.206
6.6 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	8.851	2.067	0	0	468	0	0	0	7.252
6.71 Maatwerkdienstverlening 18+	-9	0	0	0	0	0	0	0	-9
6.71a Huishuishoudelijke hulp (WMO)	18.935	0	0	0	0	0	0	0	18.935
6.71b Begeleiding (WMO)	24.724	0	0	0	0	0	0	0	24.724
6.71c Dagbesteding (WMO)	6.615	0	0	0	0	0	0	0	6.615
6.71d Overige maatwerkarrangementen (WMO)	9.569	0	0	0	0	0	0	0	9.569
6.72 Maatwerkdienstverlening 18-	-3	0	0	0	0	0	0	0	-3
6.72a Jeugdhulp begeleiding	4.776	0	0	0	0	0	0	0	4.776
6.72b Jeugdhulp behandeling	8.388	0	0	0	0	0	0	0	8.388
6.72c Jeugdhulp dagbesteding	4.437	0	0	0	0	0	0	0	4.437
6.72d Jeugdhulp zonder verblijf overig	30.228	2.019	0	0	0	0	0	0	28.208
6.73a Pleegzorg	4.782	0	0	0	0	0	0	0	4.782
6.73b Gezinsgericht	2.859	0	0	0	0	0	0	0	2.859
6.73c Jeugdhulp met verblijf overig	10.346	200	0	0	0	0	0	0	10.146
6.74a Jeugd behandeling GGZ zonder verblijf	9.958	0	0	0	0	0	0	0	9.958
6.74b Jeugdhulp crisis/LTA/GGZ-verblijf	2.685	0	0	0	0	0	0	0	2.685
6.74c Gesloten plaatsing	1.507	0	0	0	0	0	0	0	1.507
6.81 Geëscaleerde zorg 18+	1	0	0	0	0	0	0	0	1
6.81a Beschermd wonen (WMO)	33.420	0	0	0	0	0	0	0	33.420
6.81b Maatschappelijke- en vrouwenopvang (WMO)	24.273	2.857	0	0	0	0	0	0	21.417
6.82 Geëscaleerde zorg 18-	0	0	0	0	0	0	0	0	0
6.82a Jeugdbescherming	5.442	0	0	0	0	0	0	0	5.442
6.82b Jeugdreclassering	833	0	0	0	0	0	0	0	833

Totaal - 6. Sociaal domein	**448.541**	**143.983**	**0**	**-5.281**	**6.249**	**50**	**0**	**0**	**316.038**
7.1 Volksgezondheid	12.268	814	0	0	0	0	0	0	11.455
7.2 Riolering	0	0	19.011	22.937	0	0	0	0	-3.926
7.3 Afval	0	0	28.749	29.994	0	0	0	0	-1.245
7.4 Milieubeheer	0	0	6.319	4.815	0	0	0	0	1.504
7.5 Begraafplaatsen	142	73	685	595	0	0	0	0	158
Totaal - 7. Volksgezondheid en milieu	**12.411**	**887**	**54.764**	**58.341**	**0**	**0**	**0**	**0**	**7.946**
8.1 Ruimtelijke ordening	0	0	9.685	3.891	284	0	3.354	2.648	6.785
8.2 Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	0	0	16.773	16.657	0	0	0	0	116
8.3 Wonen en bouwen	0	0	15.022	4.461	284	0	428	0	11.274
Totaal - 8. Volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en stedelijke vern	**0**	**0**	**41.480**	**25.009**	**569**	**0**	**3.783**	**2.648**	**18.175**
Totaal	492.899	168.054	194.296	100.604	47.011	6.593	148.999	607.954	0

In het totaaloverzicht baten en lasten aan het begin van deze paragraaf zijn de algemene dekkingsmiddelen, overhead, heffing Vpb en onvoorzien afzonderlijk gepresenteerd. De algemene dekkingsmiddelen betreffen de lasten en baten uit de taakvelden 0.5 treasury (saldo financieringsfunctie), en de baten voor de taakvelden 0.61 OZB woningen, 0.62 OZB niet-woningen, 0.64 Belastingen overig en 0.7 Algemene uitkering en overige uitkeringen Gemeentefonds. Overhead betreft het taakveld 0.4 Ondersteuning organisatie. Heffing Vpb betreft taakveld 0.9 Vennootschapsbelasting. Het bedrag voor 'onvoorzien' betreft het taakveld 0.8 Overige baten en lasten.

5.3. Uiteenzetting financiële positie

Deze paragraaf bevat een prognose van de balans en het EMU-saldo. Daarnaast zal aandacht worden besteed aan de jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, de investeringen, de financiering, het verloop van de reserves en het verloop van de voorzieningen (art. 20 BBV).

Geprognosticeerde balans
De prognose van de balans betreft het begrotingsjaar, het voorliggende jaar en de 3 jaren volgend op het begrotingsjaar.

Activa bedragen in 1.000 euro's	Eind 2023	Eind 2024	Eind 2025	Eind 2026	Eind 2027	Passiva	Eind 2023	Eind 2024	Eind 2025	Eind 2026	Eind 2026
						Eigen vermogen	201.068	193.548	199.133	189.998	177.541
(Im)materiele vaste activa	455.367	495.174	566.657	589.524	561.342	**Voorzieningen**	32.831	38.548	43.543	46.877	53.684
Financiele vaste activa	19.265	18.695	18.165	17.635	17.125	**Vaste schulden**	235.296	217.037	194.236	176.285	143.174
Totaal Vaste activa	**474.632**	**513.869**	**584.822**	**607.159**	**578.467**	**Totaal Vaste passiva**	**469.195**	**449.133**	**436.913**	**413.160**	**374.398**
Voorraden	12.390	14.812	33.545	15.418	10.076						
Vorderingen (uitzettingen)	96.975	104.496	106.158	102.543	104.399	**Vlottende Schulden**	108.798	173.904	276.254	302.792	308.321
Liquide middelen	0	0	0	0	0	**Overlopende passiva**	57.819	64.803	68.234	63.619	65.552
Overlopende activa	51.815	54.663	56.876	54.451	55.330						
Totaal Vlottende activa	**161.180**	**173.971**	**196.579**	**172.412**	**169.805**	**Totaal Vlottende passiva**	**166.617**	**238.707**	**344.488**	**366.411**	**373.874**
Totaal Activa	**635.812**	**687.840**	**781.401**	**779.571**	**748.272**	**Totaal Passiva**	**635.812**	**687.840**	**781.401**	**779.571**	**748.272**

Toelichting

(Im)materiële vaste activa

Deze balanspost is geprognosticeerd door de gemeenterekening 2022 als uitgangspunt te nemen. Hier zijn de toekomstig geplande investeringen, die ook staan opgenomen in de investeringsparagraaf in Hoofdstuk 4.9, aan toegevoegd.
En de begrote afschrijvingen over de reeds geactiveerde activa en de afschrijvingen over de investeringen in de jaren 2023 tot en met 2027 zijn hierop in mindering gebracht.

Financiële vaste activa

De prognose voor de financiële vaste activa is opgesteld op basis van de gegevens uit de leningenadministratie.

Voorraden

De balanspost voorraden bestaat uit twee categorieën, te weten bouwgrond in exploitatie en grond- en hulpstoffen. De prognose voor de balanspost voorraden is opgesteld op basis van het MPG 2023.

Vorderingen

De prognose voor de vorderingen is gebaseerd op het gemiddelde van de drie voorliggende jaren.

Liquide middelen

De liquide middelen bevat normaal gesproken het positieve netto effect van alle overige geprognosticeerde activa- en passivaposten (voor deze balans is deze sluitpost opgenomen onder de vlottende schulden).

Overlopende activa

De prognose voor de vorderingen is gebaseerd op het gemiddelde van de drie voorliggende jaren.

Eigen vermogen

De balanspost reserves is meerjarig begroot op basis van de gegevens uit de begrotingsadministratie (conform besluitvorming van de raad). Een specificatie van deze post is terug te vinden in hoofdstuk 6.2 van deze gemeentebegroting.

Voorzieningen

De balanspost voorzieningen is begroot op basis van de gegevens uit de begrotingsadministratie (conform verwachte dotatie/besteding). Een specificatie van de voorzieningen is terug te vinden in hoofdstuk 6.3 van deze gemeentebegroting.

Vaste schulden

De prognose voor de financiële vaste passiva is opgesteld op basis van de gegevens uit de leningenadministratie.

Vlottende schulden

De prognose voor de vlottende schulden is gebaseerd op het gemiddelde van de drie voorliggende jaren. Daarnaast bevatten de Vlottende schulden het negatieve netto-effect van alle overige geprognosticeerde activa- en passivaposten (sluitpost voor de jaren 2023 tot en met 2027).

Overlopende passiva
De prognose voor de overlopende passiva is gebaseerd op het gemiddelde van de drie voorliggende jaren.

Berekening EMU-saldo
In het Verdrag van Maastricht is afgesproken dat het EMU-tekort van een bij de euro aangesloten land maximaal 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP) mag bedragen. Het EMU-saldo wordt bepaald door een gezamenlijk saldo van het Rijk, lokale overheden en sociale fondsen. Gemeenten dienen in de begroting een raming van het eigen EMU-saldo op te nemen. De Nederlandse gemeenten mogen gezamenlijk maximaal 0,38% van het tekort veroorzaken. Dit is vastgelegd in de Wet Houdbare Overheidsfinanciën.

In de onderstaande tabel is het EMU-saldo van Enschede berekend. In de septembercirculaire 2022 zijn de individuele referentiewaarden per gemeente opgenomen. Het EMU-saldo voor 2024 blijft ruimschoots onder de referentiewaarde voor Enschede dat 31,647 miljoen euro bedraagt. Dit betreft de referentiewaarde van 2023. Op het moment van opstellen van de Gemeentebegroting 2024-2027 was de referentiewaarde voor 2024 nog niet bekend.

EMU-berekening	2023	2024	2025	2026	2027
Exploitatiesaldo voor toevoegingen c.q. onttrekkingen aan reserves	19.422	7.520	-5.585	9.135	12.458
-/- Mutaties (Im)materiële vaste activa	39.140	39.807	71.483	22.867	-28.182
+/+ Mutaties voorzieningen	-12.444	5.717	4.996	3.334	6.806
-/- Mutatie voorraden (incl. bouwgronden in exploitatie)	-1.556	2.422	18.733	-18.127	-5.342
-/-Verwacht boekwinst/verlies bij verkoop financiële vaste activa en (im)materiële vaste activa, alsmede afwaardering van financiële vaste activa	0	0	0	0	0
Berekend EMU-saldo	-30.606	-28.992	-90.805	7.729	52.788

Verloopoverzicht reserves
We hebben in hoofdstuk 6.2 een specificatie opgenomen van de individuele reserves. Daarnaast lichten we het doel van de reserves met een mouse-over toe. In dit verloopoverzicht staat een kolom waarin het onderscheid naar soort reserve is opgenomen (Alg: algemene reserve, BR: bestemmingsreserve met een nadere onderverdeling van reserves kapitaallasten, reserves egalisatie tarieven en overige bestemmingsreserves (BR Kap, BR Egal en BR Ov). Hieronder treft u hiervan een totaaloverzicht aan.

Subcode Reserve	Stand 31-12-2023	Dotaties 2024	Onttrek-kingen 2024	Eind-stand 2024	Eindstand 2025	Eind-stand 2026	Eind-stand 2027
Algemene reserve							
Algemene Reserves	87.160	5.186	11.628	80.718	81.675	67.932	51.330
Subtotaal	**87.160**	**5.186**	**11.628**	**80.718**	**81.675**	**67.932**	**51.330**
Bestemmingsreserve							
- Egalisatie	9.878	0	277	9.601	9.318	8.717	8.127
- Kapitaallasten	18.571	14.794	7.975	25.390	26.561	27.402	27.746
- Overige	84.658	14.450	21.270	77.839	81.579	85.946	90.337
Subtotaal	**113.107**	**29.245**	**29.522**	**112.830**	**117.458**	**122.066**	**126.211**
Gerealiseerd resultaat							
- Overige	800	0	800	0	0	0	0
Subtotaal	**800**	**0**	**800**	**0**	**0**	**0**	**0**
Totaal - Generaal	**201.068**	**34.430**	**41.950**	**193.548**	**199.133**	**189.998**	**177.541**

Bestemmingsreserves met egalisatiemotief zijn ingesteld om ongewenste schommelingen op te vangen in de tarieven die aan derden in rekening worden gebracht. De bestemmingsreserves kapitaallasten dienen ter dekking van kapitaallasten van investeringen. De overige bestemmingsreserves betreffen middelen waaraan de gemeenteraad uiteenlopende bestemmingen heeft gegeven. Aan bestemmingsreserves kan een andere bestemming gegeven worden, maar niet zonder gevolgen voor het uit te voeren beleid.

Verloopoverzicht voorzieningen

Soort Voorziening Bedragen * 1000 Euro	Stand 31-12-2023	Bestedingen 2024	Stortingen 2024	Eindstand 2024	Eindstand 2025	Eindstand 2026	Eindstand 2027
Voorziening voor verplichtingen, verliezen en risico s	26.408	450	790	26.748	27.111	27.473	27.836
Voorziening ter egalisatie van de kosten	9.448	8.208	14.149	15.388	20.593	25.636	32.652
Voorziening voor bijdragen aan toekomstige vervangingsinvesteringen	4.079	9.072	8.500	3.508	2.936	864	292
Voorziening voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is	1.092	0	8	1.101	1.101	1.101	1.101
Totaal	**41.028**	**17.730**	**23.447**	**46.745**	**51.740**	**55.074**	**61.880**

Voor een specificatie per voorziening verwijzen we naar hoofdstuk 6.3 Staat van Voorzieningen.

Arbeidskostengerelateerde verplichtingen

Voor arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen in de balans.

Dekking hiervan is in de meerjarenraming voorzien. Deze personele lasten worden via de exploitatie verantwoord in het jaar waarin de uitbetaling plaatsvindt. Daarbij moet worden gedacht aan overlopende (spaar)verlofaanspraken. Vakantiedagen en verlofsaldi leiden in principe niet tot een uitbetaling, tenzij medewerkers uit dienst gaan. De waarde van de verlof saldi bedraagt circa 4,4 miljoen euro (gemiddeld over de afgelopen 4 jaar).
Voor arbeidskostengerelateerde verplichtingen waarvan het jaarlijkse bedrag geen gelijk volume heeft, is een voorziening gevormd c.q. een verplichting opgenomen in de balans. Voorbeeld hiervan is de pensioenvoorziening.

Financiering
Voor het onderdeel financiering verwijzen wij naar hoofdstuk 4.4 Financiering.

5.4. Subsidies

Gesubsidieerde instellingen
De invulling van de maatschappelijke doelstellingen van de Gemeente Enschede wordt mede vormgegeven door het verstrekken van subsidies. Instellingen kunnen op basis van een verordening of de begroting een subsidie aanvragen. De procedure hiervoor is vastgelegd in de (Algemene) Subsidieverordening. Tijdens de looptijd van de subsidie worden de instellingen bevoorschot. De definitieve vaststelling vindt in het algemeen achteraf plaats. De vaststelling kan om uiteenlopende redenen lager uitvallen dan de verlening. In dat geval vordert Gemeente Enschede teveel uitbetaalde voorschotten terug. Bij de aanvraag vindt een inhoudelijke en financiële toets plaats. Voor de materiële subsidies volgt de gemeente tijdens de looptijd van de subsidie de instelling, zowel inhoudelijk als financieel.

Subsidieplafond 2024
Onder subsidieplafond wordt verstaan: “het bedrag dat gedurende een bepaald tijdvak ten hoogste beschikbaar is voor de verstrekking van subsidies krachtens een bepaald wettelijk voorschrift” (artikel 4:22 Awb). Door het instellen van een subsidieplafond wordt voorkomen dat een subsidieregeling een open einde karakter heeft.

Voorgaande jaren werden de subsidieplafonds voor subsidieverordeningen vastgesteld door ze op te nemen in deze programmabegroting. Bij nadere beschouwing van de geldende delegatie- en mandaatregels bleek echter dat dat niet de juridisch correcte weg is. Subsidieplafonds worden door het college vastgesteld (uiteraard binnen de financiële kaders die door de raad zijn bepaald) en zullen voortaan dan ook in een verzamelvoorstel aan B&W worden voorgelegd. Door de gekozen formulering in de Subsidieverordening Sport is dat de enige verordening waarvoor de gemeenteraad het subsidieplafond vaststelt.

Het subsidieplafond 2024 voor de Subsidieverordening Sport bedraagt 749.454 euro.
Dit bedrag wordt onder de aanvragers verdeeld aan de hand van een verdeelsleutel op basis van het aantal actieve leden en voorrangscores per wijk.

Hieronder geven we per programma een overzicht van de te verstrekken subsidies. Een specificatie van deze subsidies is opgenomen in hoofdstuk 6.7.

Programma Bedragen * 1000 euro	Begroting 2023	Begroting 2024
Vitaal en sociaal	97.483	93.967
Duurzaam wonen, leven en werken	21.694	20.978
Samenleving en bestuur	189	197
Financien en organisatie	400	400
Totaal	**119.767**	**115.542**

Vpb
Als gevolg van de invoering van de Wet modernisering Vpb-plicht voor overheidsondernemingen (2016) is de gemeente belastingplichtig indien en voorzover zij met de activiteiten fiscaal een onderneming drijft. Bij Enschede geldt een vennootschapsbelastingplicht voor de volgende activiteiten:
- ICT-activiteiten;
- Stroomlevering bij georganiseerde evenementen in het Volkspark;
- Verkoop van reststromen afval;
- Reclame.

ICT-activiteiten
De gemeente Enschede verzorgt ICT-diensten aan medewerkers van de gemeente en aan derde partijen waaronder andere gemeenten en gemeenschappelijke regelingen. De gemeente is ter zake de aan derde partijen verleende diensten belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting.

Evenementen Volkspark
Met de Belastingdienst heeft afstemming plaatsgevonden over de Vpb-positie van het Volkspark. Op het resultaat behaald met de activiteit Volkspark is de objectvrijstelling van toepassing, dit met uitzondering van de electriciteitslevering. Enschede is op basis van de gemaakte afspraken vennootschapsbelastingplichtig over het met de stroomlevering behaalde resultaat.

Verkoop reststromen afval
De verkoopopbrengsten van reststromen afval zijn onderworpen aan vennootschapsbelasting. De gemeente sluit hierbij aan op het landelijk beleid waarbij een winstopslag van 1% als fiscaal resultaat in de Vpb-aangifte wordt meegenomen.

Reclame
Ter zake de reclameopbrengsten is landelijk een fiscale discussie gaande over de vraag of hierbij sprake is van een activiteit die meer omvat dan normaal vermogensbeheer. Deze vraag ligt inmiddels voor bij de rechtbank. Indien deze vraag bevestigend wordt beantwoord dan is Enschede vennootschapsbelasting verschuldigd over de gemeentelijke reclame-opbrengsten. Gelet op het financieel belang dat met deze discussie gemoeid is en de doorlopende belastingrente heeft Enschede gekozen om de opbrengsten vooralsnog wel op te nemen in de aangifte. Tegen de opgelegde aanslagen vennootschapsbelasting loopt heden een beroepsprocedure.

De overige activiteiten binnen de gemeente zijn niet onderworpen aan de Vpb-plicht en/of kunnen steunen op een vrijstelling.

Onvoorzien
De begrote post voor onvoorzien bestaat uit de stelpost onderuitputting Vitaal en sociaal.

Gezien de (in absolute zin) positieve jaarrekening resultaten van de afgelopen jaren in het sociaal domein en de wens offensiever te begroten, is de verwachting dat aanvullend 3,5 miljoen euro ingezet kan worden voor de algemene afweging. Deze 3,5 miljoen euro is op een stelpost onderuitputting meegenomen in het begrotingsprogramma Vitaal en sociaal. Concreet betekent dit dat we de komende jaren anticiperen op onderuitputting op de budgetten in het begrotingsprogramma Vitaal en sociaal. We kunnen deze onderuitputting op voorhand niet toewijzen aan concrete producten in de gemeentebegroting. Daarvoor zijn de uitkomsten in de jaarrekeningen op de diverse producten te grillig.

6. Bijlagen

6.1. Incidentele baten en lasten

A. Incidentele baten en lasten

Programma Toelichting/omschrijving (bedragen in 1.000 euro)	2024		2025		2026		2027	
	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten	Baten	Lasten
Vitaal en sociaal								
NPO	268	268						
POK middelen, actielijn 2 Rechtsbescherming		235		235		235		
POK middelen, actielijn 3 Systeemleren		48		48		48		
Gevolgen voor kinderen van complexe scheidingen verminderen		75		50				
Driemilieusvoorziening Spuk	200	200						
Energieprijzen Sportaal		113						
Later realiseren taakstelling clustering sportparken		61						
Bestrijding vogelgriep		50						
Brede SPUK GALA	2.984	2.984	2.984	2.984	2.366	2.366		
Pilot schuldhulpverlening in de stadsdeelketen		85						
Herindicaties nieuwe inkoop Wmo-BG		250						
Herindicaties nieuwe inkoop Jeugd		250						
Projectbudget huishoudelijke ondersteuning herindicaties		500		500				
Subtotaal Vitaal en sociaal	*3.452*	*5.034*	*2.984*	*3.817*	*2.366*	*2.649*		
Duurzaam wonen, leven en werken								
Leges evenementen		240						
Cultuurnota		1.000		1.097		1.097		1.097
Achterstallig werk bij Bestemmen		180						
Actieplan Binnenstad inclusief Stimuleringsfonds Binnenstad Enschede		925		925				
Zero emissie binnenstad		235						
Pilot afval binnenstad		416						
Pilot stortquotum max. 300 kilo		623						

Pilot gratis ophalen grof afval				650				
Aanpak Energiearmoede	3.541	3.541						
Verkeersveiligheid		500		500		500		500
Spuk buitenproportionele opgave (bodemsanering)	1.935	1.935						
Intensivering Economie - Foundersbijdrage Novel-T		275		275		275		
700 jaar Enschede (TET tramemendement)		60						
Vrijetijdseconomie		75						
Crossboss Helmerhoek		30						
Handgeld Citymarketing		30						
Subtotaal Duurzaam wonen, leven en werken	*5.476*	*10.065*		*3.447*		*1.872*		*1.597*
Samenleving en bestuur								
Gemeentelijke bijdrage buurtbemiddeling		69		78		81		
Subtotaal Samenleving en bestuur		*69*		*78*		*81*		
Financiën en organisatie								
Informatie Investerings Plan		463						
Testcapaciteit implementatie software en applicaties		190						
Programma BRIDGE (duurzaam toegankelijk informatie- en archiefbeheer		400						
Wet open overheid	132	132	132	132	132	132		
Direct Duidelijk Enschede		150		150				
700 jaar Enschede		150		1.000				
IT-transitiefonds		1.200		1.460				
Extra afschrijving meubilair		140						
Traineeprogramma continueren		125						
Opzet, inrichting, inbedding rechtmatigheidsverantwoording		200						
Subtotaal Financiën en organisatie	*132*	*3.150*	*132*	*2.742*	*132*	*132*		
Totaal	**9.060**	**18.318**	**3.116**	**10.084**	**2.498**	**4.734**		**1.597**

Incidentele reservemutaties

Programma	2024		2025		2026		2027	
	Onttrek-kingen	Stort-ingen	Onttrek-kingen	Stort-ingen	Onttrek-kingen	Stort-ingen	Onttrek-kingen	Stort-ingen
Vitaal en sociaal	9.334	1.835	746	820	496	0	196	0
Duurzaam wonen, leven en werken	5.038	10.383	4.584	8.597	3.059	7.289	3.072	6.915
Samenleving en bestuur	0	0	0	0	0	0	0	0
Financiën en organisatie	14.226	16.164	13.316	11.385	10.411	9.921	10.703	9.716
Totaal	**28.598**	**28.382**	**18.646**	**19.182**	**13.966**	**17.209**	**13.971**	**16.631**

Toelichting

Vitaal en sociaal

NPO

Het Nationaal Programma Onderwijs (NPO) is er voor herstel en ontwikkeling van het onderwijs tijdens en na corona. Gemeenten krijgen deze middelen voor hun rol in voorschoolse educatie, primair en voortgezet onderwijs

POK middelen: Rechtsbescherming

In reactie op het rapport Ongekend onrecht van de Parlementaire Ondervragingscommissie Kinderopvangtoeslag (POK) zijn in de decembercirculaire 2021 middelen beschikbaar gesteld ter versterking van de dienstverlening van de overheid. De middelen voor Rechtsbescherming maken hier onderdeel van uit en stellen de gemeenten in staat om te werken aan een robuust rechtsbeschermingsstelsel.

POK middelen: Systeemleren

De middelen voor systeemleren zijn ook onderdeel van de POK middelen en zijn in de decembercirculaire 2021 beschikbaar gesteld ter versterking van de dienstverlening van de overheid. De middelen voor Systeemleren moet gemeenten in staat stellen een lerende uitvoeringspraktijk te realiseren.

Gevolgen voor kinderen van complexe scheidingen verminderen

Incidentele middelen voor het ontwikkelen van een systemische aanpak om te helpen bij complexe scheidingen, waarbij naast zorg ook financiën en wonen een plek krijgen. Dit ter voorkoming van schadelijke gevolgen bij kinderen ter gevolg van complexe scheidingen bij ouders.

Driemilieusvoorziening

Van het ministerie VWS hebben we voor 2022 t/m 2024 voor de realisatie van de vastgoedtransitie open driemilieusvoorzieningen een specifieke uitkering ontvangen van totaal 4,2 miljoen euro.

Energieprijzen Sportaal

In de begroting 2023 was voor het jaar 2024 voor energiekosten Sportaal 500.000 euro opgenomen. Op basis van een nieuwe berekening is dit bijgesteld naar 613.000 euro voor 2024. Het verschil van 113.000 euro is een knelpunt. Zie hiervoor de Zomernota 2023.

Later realiseren taakstelling clustering sportparken
Ongeveer de helft van de besparingsopgaven kan gelet op de planning van de sluiting van de sportparken uit het raadsvoorstel wel gerealiseerd worden in 2024, daarmee resteert voor 2024 een knelpunt van 61.000 euro. De planning van het realiseren van de taakstelling vanaf 2025 is onzeker en hangt af van de uitkomsten van de haalbaarheidsonderzoeken en het vervolg daarop. Zie hiervoor de Zomernota 2023.

Bestrijding vogelgriep
Voor 2024 is een incidenteel bedrag opgenomen van 50.000 euro in verband met de vele extra werkzaamheden rondom het ruimen van dode vogels door de dierenambulance. Hierbij valt te denken aan extra personele inzet, inzet van extra materialen en het vaker ontsmetten van de dierenambulance. Zie hiervoor de Zomernota 2023.

Brede SPUK GALA
Dit betreft de regeling Specifieke uitkering versterking voor sport en bewegen, gezondheidsbevordering, cultuurparticipatie en de sociale basis 2023-2026 (SPUK BREED). De Brede SPUK-regeling is voor alle gemeenten beschikbaar gesteld. De stip op de horizon is een gezonde generatie in 2040. De Brede SPUK-regeling is voor alle gemeenten in werking gesteld om diverse afspraken uit te kunnen uitvoeren. Deze afspraken zijn vastgelegd in het Hoofdlijnen Sportakkoord II, het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA).

Pilot schuldhulpverlening in de stadsdeelketen
Het jongerenperspectieffonds is zeer succesvol gebleken in het laagdrempelig realiseren van meer deelname aan de schuldhulpverlening, meer afgeronde schuldtrajecten en minder bewindvoering bij jongeren. Op basis van deze ervaring willen we een soortgelijke pilot (van 1 jaar) opzetten voor volwassenen in een van de stadsdeelketens van W&I. Op deze wijze kunnen we ervaren of deze laagdrempelige aanpak ook voor deze doelgroep werkt. Omdat dit een extra kop is op de nieuwe dienstverlening van de SON zijn er aan deze pilot kosten verbonden.

Herindicaties nieuwe inkoop Wmo-begeleiding (nieuwe regionale inkoop per 1-1-2025)
Hierbij gaat het om projectbudget (extra uitvoeringsinzet) om, in het geval van lopende indicaties en een eventuele overgang van cliënten naar een andere zorgaanbieder, te herindiceren. Deze kosten worden gedekt uit de investeringsreserve sociaal domein.

Herindicaties nieuwe inkoop Jeugdhulp (nieuwe regionale inkoop per 1-1-2025)
Hierbij gaat het om projectbudget (extra uitvoeringsinzet) om, in het geval van lopende indicaties en een eventuele overgang van cliënten naar een andere zorgaanbieder, te herindiceren. Deze kosten worden gedekt uit de investeringsreserve sociaal domein.

Aanbesteding Huishoudelijke Ondersteuning (per 1-1-2024) - Herindicaties, projectbudget
In de overeenkomsten is afgesproken dat iedere inwoner met een lopende indicatie op 01-01-2025 geherindiceerd is volgens het nieuwe normenkader 2019. Binnen de bestaande bezetting is hiervoor onvoldoende ruimte en daarom is extra capaciteit nodig.

Duurzaam wonen, leven, werken
Leges evenementen
In de zomernota 2021 zijn middelen voor 2022 beschikbaar gesteld om het tekort op de legesopbrengsten niet te hoeven door te rekenen aan de evenementenbranche. Dit is in de Gemeentebegroting 2023 door een incidentele bijdrage verlengd tot en met 2024.

Cultuurnota
In de Zomernota 2023 is de nota van uitgangspunten voor de Cultuurnota goedgekeurd door de Raad. Hierin zijn extra incidentele middelen opgenomen voor een periode van vier jaar voor de uitvoering van het nieuwe cultuurbeleid. Het nieuwe cultuurbeleid is uitgewerkt in de nieuwe Cultuurnota die in november aan de Raad zal worden voorgelegd.

Achterstallig werk bij Bestemmen
Om de achterstanden weer in te halen is over 2023 en 2024 incidenteel extra capaciteit toegekend. Als er geen uitvoering gegeven was aan het wegwerken van achterstallig onderhoud liepen we het risico dat planologische situaties achterhaald waren en niet meer overeenkomen met de feitelijke situatie. Initiatiefnemers konden bovendien gedwongen worden om een afzonderlijke ruimtelijke procedure te moeten volgen. Dit zou leiden tot onnodige procedures en extra vertraging.

Actieplan Binnenstad inclusief Stimuleringsfonds Binnenstad Enschede
Vanuit de zomernota 2022 is voor 2023 tot en met 2025 inclusief loon- en prijscompensatie jaarlijks, in 2024 en 2025, incidenteel 925.000 euro beschikbaar voor actieplan binnenstad. Dat bestaat uit de pijlers Stimuleringsfonds Binnenstad Enschede, Experimenteerfonds, Samenwerking met partners en de uitvoeringsorganisatie met als doel het versterken van de economische structuur van de binnenstad.

Zero emissie binnenstad
In de begroting zijn incidentele middelen voor het invoeren van een Zero Emissie zone op het Stadserf opgenomen in 2024 van 235.000 euro. Dit leidt tot minder en schoner verkeer en is in lijn met het klimaatakkoord waarin is vastgelegd dat de 30 tot 40 grootste gemeentes van Nederland zero emissie stadlogistiek moeten hebben.

Pilot afval binnenstad
Het Enschedese stadserf is het visitekaartje van de stad. Deze openbare ruimte wordt als huiskamer van de stad intensief benut voor allerlei activiteiten van winkelen, wonen, recreëren, cultuurbezoek tot evenementen en demonstraties. Dit vraagt om een andere wijze van omgaan met afval. Inwoners van het stadserf ervaren de venstertijden (tot 11 uur) als beperking bij het zelf afval afvoeren. Velen van hen bezitten zelf geen auto en zijn afhankelijk van derden. We voeren t/m april 2024 een pilot uit om het aantal bijplaatsingen bij ondergrondse verzamelcontainers in de binnenstad terug te dringen en het vele vrachtverkeer waaronder afvalinzamelwagens, te beperken. Dit doen we onder andere door online dienstverlening op maat te faciliteren voor de inwoners en ondernemers in de binnenstad waarbij het afval opgehaald wordt.

Pilot stortquotum max. 300 kilo
Om het de inwoners makkelijker te maken om de woonomgeving schoon en netjes te houden wordt het stortquotum in 2023 verhoogd van 75 kilo naar 300 kilo. Voor deze maatregel wordt in totaal 1,2 miljoen euro beschikbaar gesteld uit het gemeentelijk middelenkader.

Pilot gratis ophalen grof afval
In 2025 wordt een pilot gedaan om de haalbaarheid van het gratis ophalen van grof afval te onderzoeken. Hiervoor wordt 650.000 euro beschikbaar gesteld uit het gemeentelijk middelenkader. Bij het behalen van het gewenste resultaat (=verbetering van de beeldkwaliteit/straatbeeld), valt de maatregel vanaf 2026 binnen de Afvalstoffenheffing (met als gevolg een verhoging van circa 9,50 euro per huishouden).

Aanpak Energiearmoede
Het Rijk heeft de gemeente Enschede een Specifieke Uitkering (SPUK) toegekend van in totaal €7,8 miljoen euro voor de aanpak van energiearmoede. De uitkering is verstrekt onder de voorwaarde dat deze middelen worden besteed aan ondersteuning van huishoudens (huurders en eigenaar bewoners) met een laag besteedbaar inkomen die te maken hebben met hoge energielasten als gevolg van gestegen energieprijzen in combinatie met de lagere energetische kwaliteit van de woningen. De middelen zijn vanaf 2022 ontvangen en zullen in de periode 2023 tot en met 2025 besteed worden.

Verkeersveiligheid
In lijn met het verkeersveiligheidsplan Enschede willen we de verkeersveiligheid in Enschede verbeteren. Hiervoor wordt in totaal 2,0 miljoen euro beschikbaar gesteld uit het gemeentelijk middelenkader.

Spuk buitenproportionele opgave
Voor taken op het gebied van bodemsanering zijn er middelen ontvangen van het ministerie van I en W.

Intensivering Economie - Foundersbijdrage Novel-T
De huidige bijdrage aan het partnerschap met Novel-T loopt per 2024 af, we zetten de samenwerking graag voort. Hiervoor is in het gemeentelijk middelenkader de reeks verlengd tot en met 2026. Budget is exclusief indexering.

700 jaar Enschede (TET tramemendement)
Bij de behandeling van de Zomernota 2023 is een bedrag van 60.000 euro beschikbaar gesteld voor de restauratie, terugkeer en plaatsing van de TET Tram 1.

Vrijetijdseconomie
In 2024 is 75.000 euro beschikbaar gesteld vanuit de aangenomen Motie Agenda Vrijetijdseconomie. De middelen zijn bedoeld om een start te kunnen maken met de uitvoering van de agenda vrijetijdseconomie en daarna verder te zoeken naar structurele middelen in de begroting.

Crossboss Helmerhoek
Bij de behandeling van de Zomernota 2023 is er voor het jaar 2024 incidenteel 30.000 euro beschikbaar gesteld om de ontwikkeling van een crossbos in Helmerhoek mogelijk te maken.

Handgeld Citymarketing
Bij de behandeling van de Zomernota 2023 is er voor het jaar 2024 incidenteel 30.000 euro beschikbaar gesteld als handgeld voor de afdeling Citymarketing.

Samenleving en bestuur
Gemeentelijke bijdrage buurtbemiddeling
Op 17 juli 2017 heeft de Gemeenteraad een motie aangenomen waarin zij het College onder ander opdraagt om buurtbemiddeling actief te ondersteunen om haar activiteiten in heel Enschede op te starten. Buurtbemiddeling ondersteunt buurtbewoners met een gezamenlijk conflict.

Financiën en organisatie

Extra afschrijvingen meubilair

In het oude contract met de leverancier van kantoormebilair lag vast dat de bureaustoelen zouden worden teruggenomen na verloop van tijd tegen een vooraf vastgestelde prijs. Hierdoor is er gewerkt met een restwaarde waardoor de kapitaallasten lager waren. In het contract met de nieuwe leverancier staan vergelijkbare afspraken maar zonder vast gestelde prijs. In het kader van het voorzichtigheidsprincipe, en om te voldoen aan onze eigen financiële verordening, worden de afschrijvingen van de afgelopen jaren ingehaald (140.000 euro) en de nog komende jaren verhoogd.

Informatie Investerings Plan

Incidenteel zijn middelen beschikbaar gesteld als cofinanciering voor informatie-investeringsprojecten.

BRIDGE (duurzaam toegankelijk informatie en archiefbeheer)

Ten behoeve van de uitvoering van het programma BRIDGE worden incidentele uitgaven gedaan.

Wet Open Overheid

Door het rijk zijn meerjarig middelen ter beschikking gesteld waarvan een deel incidenteel ten behoeve van de implementatie van de wet.

Direct duidelijk Enschede

Voor de jaren 2024 & 2025 is er incidenteel 150.000 euro beschikbaar voor direct duidelijk. Belangrijke onderdelen als Wet Open Overheid en Menselijke Maat vragen nog volop inzet om op een andere manier te werken.

IT-transitiefonds

Voor de afronding realisatie platform cloud en het omzetten van applicaties naar de cloudomgeving is incidenteel voor 2024 en 2025 budget beschikbaar gesteld.

Testcapaciteit implementatie software en applicaties

Niet (goed) testen van software of platformen veroorzaakt veel problemen met betrekking tot de bedrijfscontinuïteit. Daarnaast zijn de kosten van herstel hoog. Ongeteste functionaliteiten kunnen en mogen nooit toegevoegd worden op de productie omgeving, omdat de nodige risico’s met zich meebrengen. Voor 2024 is er incidenteel geld beschikbaar gesteld en vanaf 2025 is het voorstel om dit op te nemen in de nieuwe projectplannen om op deze manier het af te dwingen.

700 jaar Enschede

In 2025 vieren wij dat Enschede 700 jaar stadsrechten heeft. Tijdens het jubileumjaar zullen verschillende initiatieven georganiseerd worden. Het jubileumjaar moet iets nalaten aan de stad en haar inwoners. Voor 2024 is er een uitvoeringsbudget van 150.000 euro gereserveerd en in 2025 is er een miljoen beschikbaar.

Traineeprogramma continueren

Het traineeprogramma planning en control is succesvol gebleken als het gaat om het aantrekken van jong talent. Gezien de voorziene uitstroom en de schaarste op de arbeidsmarkt voor deze beroepsgroep, is het noodzakelijk dit programma te continueren om daarmee de instroommogelijkheden te vergroten. Hiervoor is in de begroting 2023 een incidenteel bedrag van 125.000 euro voor 2024 beschikbaar gesteld.

Opzet, inrichting, inbedding rechtmatigheidsverantwoording
Ten behoeve van de verplichte invoering van de rechtmatigheidsverantwoording is in de komende periode extra inzet nodig voor de inrichting en inbedding hiervan in de organisatie. Momenteel zijn en worden de belangrijkste processen hiertoe ingericht. Andere processen moeten daarna worden opgepakt. In de begroting 2023 is voor de jaren 2023 en 2024 extra budget beschikbaar gesteld, zodat het onderdeel kan worden van het dagelijkse werk.

B. Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Programma	Reserve	Onttrek-kingen 2024	Stort-ingen 2024	Onttrek-kingen 2025	Stort-ingen 2025	Onttrek-kingen 2026	Stort-ingen 2026	Onttrek-kingen 2027	Stort-ingen 2027
Vitaal en sociaal	Kapitaallasten vervangingsinvesteringen sport	83	0	54	0	0	0	0	0
Duurzaam wonen leven en werken	Kapitaalslasten	0	26	0	26	0	26	0	26
Financiën en organisatie	Loon- en priijscompensatie	4.553	0	0	0	0	0	0	0
Financiën en organisatie	IT Gemeentebrede software	511	372	463	372	473	372	492	372
Financiën en organisatie	H&S Werkplekinrichting	735	568	644	568	716	568	716	568
Financiën en organisatie	Kapitaalslasten Brede Scholen	2.723	6.022	2.838	5.076	3.325	5.276	3.661	5.526
		8.604	**6.048**	**3.998**	**6.041**	**4.513**	**6.241**	**4.869**	**6.491**
Saldo mutatie structureel		2.556		-2.043		-1.729		-1.622	

6.2. Staat van reserves

Soort reserves	Bedragen x 1.000 Euro	Stand 31-12-2023	Dotaties 2024	Onttrek-kingen 2024	Eind-stand 2024	Eind-stand 2025	Eind-stand 2026	Eind-stand 2027
Alg	Reserve grondbedrijf	25.391	710	680	25.420	25.980	25.877	25.753
Alg	Weerstandvermogen	61.769	4.476	10.948	55.298	55.695	42.055	25.577
Totaal - Algemene Reserves		**87.160**	**5.186**	**11.628**	**80.718**	**81.675**	**67.932**	**51.330**
BR Egal	Egalisatiereserve Beschermd Wonen	6.802	0	0	6.802	6.802	6.802	6.802
BR Egal	Reserve parkeren	3.076	0	277	2.799	2.516	1.916	1.326
Totaal - Bestemmingsreserve - Egalisatie		**9.878**	**0**	**277**	**9.601**	**9.318**	**8.717**	**8.127**
BR Kap	H&S - Werkplekinrichting	2.822	568	735	2.654	2.578	2.430	2.282
BR Kap	IT - Gem.brede software	1.384	372	511	1.244	1.152	1.051	930
BR Kap	Onderwijshuisvesting	4.754	5.083	2.722	7.115	9.354	11.306	13.171
BR Kap	Reserve kapitaallasten	2.259	26	0	2.285	2.312	2.338	2.364
BR Kap	Vastgoed	3.589	6.479	1.824	8.244	7.225	6.024	5.130
BR Kap	Vervanging ICT	3.626	2.267	2.100	3.793	3.941	4.254	3.869
BR Kap	Vervangingsinvestering sport	136	0	82	54	0	0	0
Totaal - Bestemmingsreserve - Kapitaallasten		**18.571**	**14.794**	**7.975**	**25.390**	**26.561**	**27.402**	**27.746**
BR Ov	BR Versterking gem dienstverlening	1.960	0	0	1.960	1.960	1.960	1.960
BR Ov	Dienstreserve DCW	339	0	66	272	206	139	73
BR Ov	Flankerend beleid	2.381	0	940	1.441	1.341	1.241	1.241
BR Ov	Gebiedsontwikkeling	1.755	150	0	1.905	2.055	2.205	2.355
BR Ov	Gezond Meedoen convenant Menzis	1	0	0	1	1	1	1
BR Ov	Herstel opgebroken bestrating	255	0	0	255	255	255	255
BR Ov	Implementatie wetgeving informatie	930	742	712	960	990	1.020	1.050
BR Ov	Integratie AZC in de wijk	102	0	0	102	102	102	102
BR Ov	Investering externe activiteiten	608	1.200	1.650	158	158	158	158
BR Ov	Investeringsreserve Sociaal Domein	938	0	938	0	0	0	0
BR Ov	Nog uit te voeren werkzaamheden	3.998	240	75	4.163	4.250	4.086	3.923
BR Ov	Raadsimpulsen	100	0	0	100	100	100	100
BR Ov	Re-Integratie en Inburgering	400	0	100	300	200	100	0
BR Ov	Rekeningresultaat lopend jaar	800	0	800	0	0	0	0
BR Ov	Res exploitatieresult bouwvergunning	87	0	0	87	87	87	87
BR Ov	Res Gemeentelijkesociale huisvesting	167	0	30	138	108	79	49
BR Ov	Res Maat. opvang en verslavingzorg	4.838	0	0	4.838	4.838	4.838	4.838
BR Ov	RES Strategische investeringsagenda	24.860	5.939	1.012	29.787	33.764	38.308	42.873
BR Ov	Reserve duurzaamheid	1.319	0	0	1.319	1.319	1.319	1.319
BR Ov	Reserve herv.agenda expl.ontw.jeugd	11.487	1.835	6.300	7.022	7.842	7.842	7.842
BR Ov	Reserve Impl Wet kwaliteitsborging	572	0	0	572	572	572	572
BR Ov	Reserve Implementatie Omgevingswet	1.049	0	0	1.049	1.049	1.049	1.049
BR Ov	Reserve Loon- en prijscompensatie	7.472	0	4.553	2.919	2.919	2.919	2.919
BR Ov	Reserve mobiliteit	13.312	3.344	2.992	13.664	13.186	13.588	13.594
BR Ov	Reserve Monumentenbeleid	67	0	1	67	67	67	67

BR Ov	Reserve Muziekfonds	21	0	0	21	21	21	21
BR Ov	Reserve Noodfonds	894	0	1.200	-306	-306	-306	-306
BR Ov	Reserve stadsverfraaiing	265	0	0	265	265	265	265
BR Ov	Reserve TOZO	533	0	0	533	533	533	533
BR Ov	Reserve Vrouwenopvang	3.622	0	700	2.922	2.372	2.072	2.072
BR Ov	Reserve Wederopbloei	29	0	0	29	29	29	29
BR Ov	Reserve wijkbudgetten	296	0	0	296	296	296	296
BR Ov	Reserve Drugsbestrijding	0	500	0	500	500	500	500
BR Ov	Reserve Woonoverlast	0	500	0	500	500	500	500
Totaal - Bestemmingsreserve - Overige		**85.458**	**14.450**	**22.070**	**77.839**	**81.579**	**85.946**	**90.337**
Eigen vermogen		**201.068**	**34.430**	**41.950**	**193.548**	**199.133**	**189.998**	**177.541**

Toelichting op de reserves
De doelstellingen van de reserves zijn toegelicht met behulp van zogenaamde mouse-overs op de website. De mutaties van de verschillende reserves komen in hoofdstuk 3 en 6.4 aan de orde, bij de toelichting op het onderdeel "Wat mag het kosten?"

Toelichting Reserve Noodfonds:
De Reserve Noodfonds laat voor de jaren 2024 en verder een negatieve stand van 0,3 miljoen euro zien. Dit komt omdat in de begroting 2023 nog wordt uitgegaan van onttrekking van 1 miljoen euro. In de rekening 2023 zal de onttrekking voor het Noodfonds naar alle verwachting uitkomen op circa 245.000 euro. Hiermee komt de uiteindelijke eindstand van de Reserve Noodfonds per 31-12-2023 uit op 1.649.000 euro. Na onttrekking van de 1,2 miljoen euro per 2024 komt de Reserve daarmee uit op 449.000 euro positief.

6.3. Staat van voorzieningen

Soort Voorziening Bedragen x 1.000 Euro's	Voorziening	Stand 31-12-2023	Bestedingen 2024	Stortingen 2024	Eindstand 2024	Eindstand 2025	Eindstand 2026	Eindstand 2027
Voorziening voor verplichtingen, verliezen en risico s	Verliesvoorziening Particulier GREX	774	0	0	774	774	774	774
	Verliesvrz GREX negatieve balanswrde	8.197	0	0	8.197	8.197	8.197	8.197
	Voorz DCW	400	0	0	400	400	400	400
	Voorz Grondwatermonitoring	524	0	0	524	524	524	524
	Voorziening ADT	9.267	0	0	9.267	9.267	9.267	9.267
	Voorziening Claims	800	0	0	800	800	800	800
	Vrz. oud wethouders (pensioen)	5.627	300	520	5.847	6.067	6.287	6.507
	Vrz. personeel	821	150	270	940	1.083	1.225	1.368
Totaal - Voorziening voor verplichtingen, verliezen en risico s		**26.408**	**450**	**790**	**26.748**	**27.111**	**27.473**	**27.836**
Voorziening ter egalisatie van de kosten	H&S vrz. onderhoud	1.890	467	251	1.675	1.864	1.609	1.355
	Onderhoud havens	436	3	200	633	897	1.161	1.425
	Onderhoud parkeergarages	2.410	630	503	2.283	1.136	1.182	1.556
	Voorziening Riolering	1.484	267	0	1.217	1.035	508	24
	Voorziening VBE	2.616	6.842	13.126	8.895	14.975	20.491	27.607
	Vz gr onderh infrastruct kunstwerken	616	0	67	683	683	683	683
Totaal - Voorziening ter egalisatie van de kosten		**9.448**	**8.208**	**14.149**	**15.388**	**20.593**	**25.636**	**32.652**
Voorziening voor bijdragen aan toekomstige vervangingsinvesteringen	Voorziening Afvalstoffen	4.079	572	0	3.508	2.936	864	292
	Voorziening vervanging Riolering	0	8.500	8.500	0	0	0	0
Totaal - Voorziening voor bijdragen aan toekomstige vervangingsinvesteringen		**4.079**	**9.072**	**8.500**	**3.508**	**2.936**	**864**	**292**
Voorziening voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is	Voorziening MST	1.092	0	8	1.101	1.101	1.101	1.101
Totaal - Voorziening voor middelen van derden waarvan de bestemming gebonden is		**1.092**	**0**	**8**	**1.101**	**1.101**	**1.101**	**1.101**
Totaal		**41.028**	**17.730**	**23.447**	**46.745**	**51.740**	**55.074**	**61.880**

Toelichting voorzieningen

De doelstellingen van de belangrijkste voorzieningen zijn toegelicht met behulp van zogenaamde mouse-overs op de website.

6.4. Wat mag het kosten?

Onderstaande tabellen geven per programma inzicht in de verdeling van de baten en de lasten van de producten voor de jaren 2022 t/m 2027. De toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves spelen hierbij een belangrijke rol en zijn daarom ook opgenomen. Waar de baten en de lasten binnen één product niet aan elkaar gelijk zijn, ontstaat een resultaat. Dit resultaat kan positief of negatief zijn en komt, rekening houdend met reservemutaties op dit product, uiteindelijk ten gunste of ten laste van de algemene middelen van de gemeente Enschede.

Vitaal en sociaal

Bedragen x 1.000 euro	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Sport en Gezondheid	19.259	20.122	22.792	22.318	21.680	21.132
Jeugdhulp	76.329	76.196	86.281	79.595	75.555	75.425
Onderwijs	16.902	18.553	18.459	19.842	19.811	11.590
Ondersteuning lokaal (WMO)	53.096	61.105	70.064	70.908	68.083	67.964
Ondersteuning centrumtaken (WMO)	49.496	60.345	57.694	60.058	59.165	58.865
Algemene bijstand levensonderhoud	102.585	111.396	111.010	111.006	111.006	111.006
Inkomensondersteuning	30.950	20.280	13.937	13.936	13.936	13.936
Schuldhulpverlening	3.444	5.500	3.928	3.970	3.970	3.970
Arbeidsmarktparticipatie	21.621	29.373	29.288	27.162	27.272	27.732
Sociale Werkvoorziening en Nieuw Beschut	34.530	37.418	35.788	34.797	32.699	31.651
Algemene Maatschappelijke Voorzieningen	14.873	14.198	13.060	12.368	12.221	11.221
Ondersteuning wijkteams	14.162	15.560	16.266	16.371	16.371	16.421
Stelpost onderuitputting Vitaal & Sociaal	0	-3.500	-3.500	-3.500	-3.500	-3.500
Opvang Ontheemden	0	0	16.000	16.000	16.000	16.000
Totaal Lasten	**437.246**	**466.546**	**491.064**	**484.830**	**474.268**	**463.411**
Sport en Gezondheid	1.752	1.636	1.092	1.046	605	102
Jeugdhulp	1.111	5.840	2.219	2.019	2.019	2.019
Onderwijs	11.061	12.596	10.708	10.370	10.339	2.118
Ondersteuning lokaal (WMO)	1.939	1.984	1.919	1.919	1.919	1.919
Ondersteuning centrumtaken (WMO)	1.836	2.529	3.205	3.205	3.205	3.205
Algemene bijstand levensonderhoud	90.235	103.590	103.590	103.590	103.590	103.590
Inkomensondersteuning	734	375	375	375	375	375
Arbeidsmarktparticipatie	4.960	10.700	10.011	8.279	8.279	8.279
Sociale Werkvoorziening en Nieuw Beschut	8.328	8.457	8.380	7.778	7.268	7.268
Algemene Maatschappelijke Voorzieningen	116	1.144	1.138	1.138	992	0
Ondersteuning wijkteams	220	0	0	0	0	0
Opvang Ontheemden	0	0	16.000	16.000	16.000	16.000
Totaal Baten	**122.292**	**148.851**	**158.638**	**155.720**	**154.591**	**144.876**
Saldo van baten en lasten	**314.954**	**317.695**	**332.426**	**329.110**	**319.677**	**318.536**
Storting reserves	23.224	2.641	1.836	821	1	1
Onttrekking reserves	20.461	12.130	9.416	800	496	196
Resultaat	**317.718**	**308.206**	**324.845**	**329.131**	**319.182**	**318.341**

Toelichting

Sport en gezondheid
Dit product bestaat uit de onderdelen Sport (subsidies aan sportverenigingen en de exploitatiebijdrage aan Sportaal BV) en Preventie GGZ/JGZ (waaronder de bijdrage aan het Openbaar Lichaam Gezondheid SamenTwente) en hangt samen met het subdoel 2.01 van de strategische opgave 'Inclusief Enschede'.

De lasten in 2024 nemen ten opzichte van de begroting 2023 toe met 2,7 miljoen euro. Deze toename wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- hogere lasten als gevolg van het toekennen van loon-en prijscompensatie (852.000 euro);
- hogere lasten als gevolg van van een hogere bijdrage aan SamenTwente met name als gevolg van loon-en prijscompensatie (414.000 euro);
- hogere lasten als gevolg van de intensivering van middelen voor preventieakkoord uit de gemeentebegroting 2023 (2,2 miljoen euro);
- hogere lasten als gevolg van de intensivering van middelen uit de Begroting 2023 ten behoeve van uitgaven voor de sportnota-uitvoeringsplan sport (473.000 euro).
- hogere lasten als gevolg van de toegekende knelpunten vanuit de Zomernota 2023 met betrekking tot extra kosten voor bestrijding van de vogelgriep en extra kosten in het kader van de Wet op de Lijkbezorging (100.000 euro);
- lagere lasten als gevolg het wegvallen incidentele intensiveringen uit de Begroting 2023 voor het terugdringen huisartsentekort / Twentse Koers en het bereikbaar maken van sport voor iedereen (100.000 euro);
- lagere lasten als gevolg van het wegvallen van de incidentele middelen 2023 in het kader van het bestemmingsvoorstel Kansrijke Start (75.000 euro);
- hogere lasten als gevolg het beschikbaar stellen van extra middelen voor de ijsbaan vanuit de Zomernota 2023 (185.000 euro);
- lagere lasten als gevolg van het wegvallen van de incidentele middelen die in 2023 beschikbaar zijn gesteld voor de clustering van sportparken (781.000 euro);
- hogere lasten als gevolg van het toekennen van het beschikbaar stellen van middelen uit de Zomernota 2023 voor een kunstgrasveld en het later realiseren van de taakstelling van de clustering van sportparken (111.000 euro);
- lagere lasten als gevolg van een lagere exploitatiebijdrage aan Sportaal vanwege een lager knelpunt voor energielasten (137.000 euro);
- lagere lasten als gevolg van een neerwaartse bijstelling van diverse specifieke uitkeringen (284.000 euro). Zie ook bij de baten;
- lagere lasten als gevolg het wegvallen van incidentele middelen 2023 voor frictiekosten en sanering kunstgrasvelden van Sportaal (220.000 euro);
- lagere lasten als gevolg van diverse kleinere posten (38.000 euro).

De baten nemen in 2024 ten opzichte van de begroting 2023 af met 544.000 euro. Deze afname wordt veroorzaakt door:

- lagere baten als gevolg van het wegvallen van de bijdragen in 2023 van andere gemeenten in Twente aan het exploitatietekort van de ijsbaan (261.000 euro);
- lagere baten door een verlaging van een aantal specifieke uitkeringen, te weten Sport BTW, Sportakkoord, Preventieakkoord en Brede Spuk Gala (284.000 euro);
- lagere baten als gevolg van kleine verschillen (1.000 euro).

'Opvallende' meerjarige trendbreuken zijn:

- vanaf 2025 dalen de lasten met 363.000 euro als gevolg van een lagere raming voor energielasten voor Sportaal hetgeen leidt tot een lagere exploitatiebijdrage vanuit de gemeente;
- vanaf 2025 een hogere exploitatiebijdrage aan Sportaal (462.000 euro) ten behoeve van de nieuwbouw van het zwembad. Deze bijdrage wordt grotendeels binnen dit product gedekt;
- vanaf 2026 en 2027 een daling van ruim 0,4 miljoen euro aan lasten en baten als gevolg van een neerwaartse bijstelling van de Brede Spuk Gala.

Jeugdhulp
Dit product bestaat uit de onderdelen Consultatie & Diagnostiek, Ondersteuningsbehoeften Jeugdhulp, Wonen & Verblijf, Maatregelenhulp, Beschikbaarheidsvoorzieningen, Landelijk Transitie Arrangement, Onderwijs Jeugdhulp Arrangement en Vervoer maatschappelijke deelname. Het product hangt samen met het subdoel 3.01 van de strategische opgave 'Inclusief Enschede'.

De lasten nemen in 2024 toe met 10,1 miljoen euro ten opzichte van de begroting 2023. Deze toename wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- hogere lasten voor de groei op uitgaven voor Jeugdhulp als gevolg van het woonplaatsbeginsel, volumegroei en stijging van de gemiddelde kosten per cliënt (6,3 miljoen euro); deze onderdelen van groei aan uitgaven zijn opgenomen als knelpunten in het Middelenkader Zomernota en worden in 2024 nog gedekt uit de beschikbare middelen in de reserve "hervormingsagenda en exploitatieontwikkeling jeugd" (zie ook baten);
- hogere lasten als gevolg van de inschatting van de uitkomsten uit het onderzoek "reële prijs" (2,5 miljoen euro); de contracten voor Jeugdhulp en Wmo zijn voor de jaren 2023 en 2024 eenzijdig verlengd en na juridische toetsing is gebleken dat gemeenten verplicht zijn om bij het verlengen van de raamovereenkomsten opnieuw te beoordelen of er sprake is van een reëel tarief. In de huidige marktomstandigheden zal dat leiden tot een bijstelling van de huidige tarieven;
- lagere lasten door het vervallen van specifieke uitkeringsmiddelen (SPUK) voor regionale activiteiten voor investeringen in de (kleinschaligheid naar) driemilieusvoorzieningen waarvoor Enschede als centrumgemeente fungeert (3,6 miljoen euro), zie ook baten;
- hogere lasten vanuit verdere afspraken met het Rijk over de Hervormingsagenda Jeugd (1,1 miljoen euro); enerzijds vervalt de rijkskorting uit het coalitie-akkoord voor Jeugd (1,1 miljoen euro voordeel) en is een deel van de besparingen uit de Hervormingsagenda voor 2024 en 2025 teruggedraaid (1,0 miljoen euro voordeel), anderzijds is er sprake van een afdracht (1,0 miljoen euro nadeel) aan het benodigde landelijke investeringsbudget voor de Hervormingsagenda;
- hogere lasten als gevolg van het toekennen van loon- en prijsindexatie voor 2024 (3,0 miljoen euro);
- hogere lasten als gevolg van tariefstijging 2023 op basis van nacalculatie op de OVA-indexatie 2022 waardoor de tarieven met 0,76% extra verhoogd moeten worden conform contractuele afspraken (515.000 euro); dit verschil is als knelpunt in het middelenkader opgenomen;
- hogere lasten ten behoeve van de extra inzet voor de te verwachten herindicaties (250.000 euro) voortvloeiend uit de nieuwe regionale inkoop vanaf 2025;

- hogere lasten door een aantal kleine mutaties uit gemeentefondscirculaires voor o.a. werkdrukverlaging en inzet jeugdhulp in AZC's (53.000 euro).

De baten nemen in 2024 af met 3,6 miljoen euro. Het gaat hier om de (per saldo) wijziging in de middelen voor de specifieke uitkeringen voor de driemilieusvoorzieningen (centrummiddelen ten behoeve van investeringen in kleinschalige woonvoorzieningen).

'Opvallende' meerjarige trendbreuken zijn:

- de lasten nemen af door de rijkskorting op Jeugd uit het coalitieakkoord (5,8 miljoen euro). Uitgangspunt is dat deze korting tot een evenredige afname van de uitgaven leidt;
- de lasten nemen af vanuit de Hervormingsagenda door oplopende rijksbezuinigingen (5,0 miljoen euro).

Onderwijs
Dit product bestaat uit de onderdelen Onderwijsachterstandenbeleid, Lokaal Educatieve Agenda, Leerlingenvervoer, Leerplicht RMC, Voortijdig schoolverlaten (VSV) en Handhaving Kinderopvang. Het product hangt samen met de subdoelen 3.01 en 3.03 van de strategische opgave 'Inclusief Enschede'.

De lasten in 2024 nemen ten opzichte van de Begroting 2023 af met 95.000 euro. Deze afname wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- lagere lasten door afloop van de eenmalige extra middelen voor RMC/VSV (105.000 euro);
- lagere lasten door het vervallen van de incidentele middelen Nationaal Programma Onderwijs (915.000 euro). Deze middelen zijn bedoeld voor voorschoolse educatie in primair en voortgezet onderwijs tijdens en na corona;
- lagere lasten door het wegvallen van middelen vanuit meeneemregeling voorgaande jaren Onderwijsachterstandenbeleid (820.000 euro);
- lagere lasten voor Kinderopvang Handhaving en Toezicht, Zomernota 2023 (75.000 euro);
- lagere lasten door wegvallen eenmalige middelen gemeentefonds voor Leerlingenvervoer Oekraïners, meicirculaire 2023 (150.000 euro) en diverse kleinere verschillen (65.000 euro);
- hogere lasten door toekenning van loon- en prijscompensatie (360.000 euro);
- hogere lasten voor de compensatie tariefstijging aanbesteding Leerlingenvervoer, Zomernota 2023 (800.000 euro);
- hogere lasten door ophoging van het budget Kansengelijkheid, Zomernota 2023 (875.000 euro).

De baten nemen in 2024 ten opzichte van de begroting 2023 af met 1,9 miljoen euro. Deze afname wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- afloop eenmalige extra middelen RMC/VSV (105.000 euro);
- lagere baten als gevolg van vervallen incidentele middelen Nationaal Programma Onderwijs (915.000 euro);
- lagere baten als gevolg van wegvallen middelen meeneemregeling voorgaande jaren Onderwijsachterstandenbeleid (820.000 euro) en reguliere RMC-subsidie (50.000 euro)

'Opvallende' meerjarige trendbreuken zijn:

- de periode van het Onderwijsachterstandenbeleid loopt van 2023-2026. In 2027 start een nieuwe periode, op dit moment is het bijbehorende budget nog niet bekend.

Ondersteuning lokaal (Wmo)
Dit product bestaat uit de onderdelen Consultatie & Diagnostiek, Ondersteuningsbehoefte, Wonen & Verblijf, Ondersteuning huishouden en Hulpmiddelen & Diensten. Dit product hangt samen met het subdoel 3.02 van de strategische opgave 'Inclusief Enschede'.

De lasten nemen in 2024 toe met 9,0 miljoen euro ten opzichte van de begroting 2023. Deze toename bestaat uit de volgende ontwikkelingen:

- hogere lasten als gevolg van het toekennen van loon- en prijscompensatie (2,5 miljoen euro);
- hogere lasten als gevolg van de inschatting van de uitkomsten uit het onderzoek "reële prijs" (2,4 miljoen euro); de contracten voor Jeugdhulp en Wmo zijn voor de jaren 2023 en 2024 eenzijdig verlengd en na juridische toetsing is gebleken dat gemeenten verplicht zijn om bij het verlengen van de raamovereenkomsten opnieuw te beoordelen of er sprake is van een reëel tarief. In de huidige marktomstandigheden zal dat leiden tot een bijstelling van de huidige tarieven;
- hogere lasten als gevolg van tariefstijging 2023 op basis van nacalculatie op de OVA-indexatie 2022 waardoor tarieven met 0,76% extra verhoogd moeten worden conform contractuele afspraken (170.000 euro); Dit verschil is als knelpunt in het middelenkader opgenomen;
- hogere lasten als gevolg van de effecten van aanbesteding Huishoudelijke Ondersteuning voor de implementatie van een nieuw normenkader, de harmonisering van het uurtarief (2 miljoen euro). Dit verschil is als knelpunt in het middelenkader opgenomen;
- hogere lasten als gevolg van projectbudget (extra uitvoeringsinzet) voor herindicaties Huishoudelijke Ondersteuning (500.000 euro); Dit verschil is als knelpunt in het middelenkader opgenomen;
- hogere lasten als gevolg van projectbudget (extra uitvoeringsinzet) voor herindicaties Wmo-Begeleiding (250.000 euro);
- hogere lasten door reguliere volumegroei Wmo (440.000 euro), het betreft de groei als gevolg van demografische ontwikkelingen Enschede (vergrijzing) en het daadwerkelijke beroep op de zorg. Dit verschil is als knelpunt in het middelenkader opgenomen;
- hogere lasten als gevolg van de effecten van de aanbesteding Vervoer (zorgvervoer en collectief vervoer); de stijging in tarieven overstijgt de gemeentelijke loon- en prijscompensatie (300.000 euro). Dit verschil is als knelpunt in het middelenkader opgenomen;
- hogere lasten als gevolg van tariefstijgingen bij hulpmiddelen en diensten (490.000 euro); de daadwerkelijke indexatie ligt hoger dan de gemeentelijke loon- en prijscompensatie. Dit verschil is als knelpunt in het middelenkader opgenomen;
- hogere lasten als gevolg van tariefstijgingen bij Huishoudelijke Ondersteuning (500.000 euro); de daadwerkelijke indexatie ligt hoger dan de gemeentelijke loon- en prijscompensatie. Dit verschil is als knelpunt in het middelenkader opgenomen;
- lagere lasten vanwege (verdere) realisatie van de taakstelling transformatie Huishoudelijke Ondersteuning (200.000 euro);
- lagere lasten als gevolg verlaging van het rijksbudget (diverse circulaires) (86.000 euro);

- lagere lasten als gevolg van de overheveling van budget voor algemene voorzieningen naar arbeidsmarktparticipatie (210.000 euro);
- lagere lasten als gevolg van een verlaging van het rijksbudget (meicirculaire 2022, coalitieakkoord) voor valpreventie (50.000 euro);

De baten nemen in 2024 af met 65.000 euro ten opzichte van de begroting 2023. Deze afname wordt veroorzaakt door lagere eigen bijdrage binnen Hulpmiddelen en Diensten, onderdeel vervoersdiensten (CVV vervoer).

'Opvallende' meerjarige trendbreuken zijn:

- een verlaging van de lasten (in 2026) als gevolg van een taakstellende besparing (door wijziging Rijksbeleid) in relatie tot de eigen bijdrage (2,3 miljoen euro).

Ondersteuning centrumtaken (Wmo)
Dit product bestaat uit de onderdelen Beschermd wonen, Maatschappelijke opvang en Vrouwenopvang en hangt samen met de subdoelen 1.02 en 3.01 van de strategische opgave 'Inclusief Enschede'.

De lasten dalen in 2024 ten opzichte van de begroting 2023 met 2,7 miljoen euro. Deze daling wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- een daling van de lasten als gevolg van de inzet uit het verwachte resultaat 2024 bij Beschermd wonen op het aandeel van de gemeente Enschede ten behoeve van het gemeentelijk middelenkader zoals besloten bij de Zomernota 2023 (2,5 miljoen euro);
- een daling van de lasten als gevolg van het (vooralsnog) stoppen van de decentralisatie-uitkering voor het Nationaal Actieplan Dakloosheid. Er worden wel nieuwe middelen vanaf 2024 verwacht maar er is nog geen uitsluitsel over het exacte bedrag en de vorm van de toekenning van middelen (1,3 miljoen euro);
- een stijging van de lasten als gevolg van het toekennen van loon-en prijscompensatie van de budgetten voor Maatschappelijke opvang en Vrouwenopvang (1,0 miljoen euro);
- een stijging van de lasten als gevolg van een ophoging van de budgetten vanwege aanpassingen van de budgetten via de rijkscirculaires (129.000 euro);
- een daling van de lasten als gevolg van het vervallen van het incidenteel beschikbaar gestelde budget bij de Begroting 2023 voor de kosten van Bed, Bad en Brood (75.000 euro);
- een stijging van de lasten als gevolg van het ophogen van de lasten voor het Centrum voor Seksueel Geweld vanwege de bijdrage van de gemeenten Arnhem en Apeldoorn, omdat Enschede deze taken ook voor deze regio's uitvoert. Zie ook bij de baten (70.000 euro).

De baten stijgen in 2024 ten opzichte van de begroting 2023 met 675.000 euro. Deze stijging wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- een stijging van de baten als gevolg van de bijdrage van de regiogemeenten voor de medefinanciering van loon-en prijsstijgingen voor de Maatschappelijke opvang en Vrouwenopvang (605.000 euro);
- een stijging van de baten als het volg van het opnemen van de bijdragen in de begroting afkomstig van de gemeenten Arnhem en Apeldoorn voor het Centrum voor Seksueel Geweld.

'Opvallende' meerjarige trendbreuken zijn:

- een stijging van de lasten voor Beschermd wonen als gevolg van het wegvallen van de incidentele bijdrage vanuit beschermd wonen voor het middelenkader vanaf 2025 (2,5 miljoen euro);
- een daling van de lasten vanaf 2026 als gevolg van het stoppen van de decentralisatie-uitkering voor Kind-en Gezinsbescherming (635.000 euro);
- een stijging van de lasten bij Vrouwenopvang voor extra uitgaven in het kader van de regiovisie omtrent de aanpak van huiselijk geweld (150.000 euro in 2025 oplopend naar 300.000 euro in 2027) en een stijging voor het mogelijk maken van lokale initiatieven (250.000 euro in 2026). Deze bedragen zullen worden onttrokken aan de hiervoor ingestelde bestemmingsreserve.

Algemene bijstand levensonderhoud
Dit product bestaat uit de onderdelen Algemene bijstand levensonderhoud, Loonkostensubsidie en Besluit Bijstand voor Zelfstandigen en hangt samen met de subdoelen 1.01 en 3.02 van de strategische opgave 'Inclusief Enschede'.

De lasten dalen in 2024 ten opzichte van de begroting 2023 met 400.000 euro. Deze daling wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- lagere lasten als gevolg van het wegvallen van compensatie voor het knelpunt op de BUIG (700.000 euro);
- hogere lasten door toekenning van loon-en prijscompensatie (300.000 euro).

Inkomensondersteuning
Dit product bestaat uit de onderdelen Bijzondere inkomensvoorzieningen, Individuele bijzondere bijstand en uit middelen voor de collectieve ziektekostenverzekering. Dit product hangt samen met de subdoelen 1.01 en 3.01 van de strategische opgave 'Inclusief Enschede'.

De lasten dalen in 2024 ten opzichte van de begroting 2023 met 6,34 miljoen euro. Deze daling wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- lagere lasten door het vervallen van de incidentele middelen voor de Energietoeslag (6,27 miljoen euro);
- lagere lasten door het vervallen van middelen voor het Noodfonds (1 miljoen euro);
- hogere lasten als gevolg van het toekennen van loon- en prijscompensatie (550.000 euro);
- hogere lasten voor de gezamenlijke huisvesting van Armoedepartners, Zomernota 2023 (100.000 euro);
- hogere lasten als gevolg van de verwachte toename van het bereik, zoals opgenomen in de nota Rondkomen met je inkomen (160.000 euro);
- hogere lasten door het weer beschikbaar komen van middelen vanuit het Middelenkader van de Gemeentebegroting 2022-2025 (120.000 euro).

Schuldhulpverlening
Dit product hangt samen met het subdoel 1.01 van de strategische opgave 'Inclusief Enschede'.

De lasten voor het product Schuldhulpverlening nemen in 2024 ten opzichte van de begroting 2023 af met 1,57 miljoen euro. Deze afname wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- lagere lasten door vervallen van de middelen voor Vroegsignalering vanuit de meicirculaire 2023 (840.000 euro), waar de Wijkwijzers voor 127.000 euro uit worden betaald in 2024;
- lagere lasten voor Vroegsignalering door het wegvallen vanuit de resultaatsbestemming Jaarrekening 2022 (440.000 euro);
- lagere lasten voor Armoede en Schulden van de meicirculaire 2023 (580.000 euro);
- lagere lasten door wegvallen van de middelen voor Nazorg en Coaching uit kadernota Rondkomen met je Inkomen (85.000 euro);
- hogere lasten door de toekenning van loon- en prijscompensatie 290.000 euro;
- hogere lasten voor de Pilot schuldhulpverlening in de stadsdeelketen, Zomernota 2023 (85.000 euro).

'Opvallende' meerjarige trendbreuken zijn:

- In de Zomernota 2023 is een knelpunt opgenomen voor het nieuwe dienstverleningsmodel van de Stadsbank. Dit model is per 1 januari 2023 van start gegaan. Het Rijk heeft landelijk gezien structureel 40 miljoen begroot voor Dienstverlening gemeenten aanpak armoede en schulden. Voor 2023 is dit reeds verdeeld onder de gemeenten en daarmee wordt dit knelpunt afgedekt. Voor 2024 en verder heeft het Rijk de begrote budgetten echter nog niet verdeeld. Het ministerie heeft toegezegd dat dit op een later moment alsnog gebeurd.
- Voor Vroegsignalering komt in 2024 nog via het Gemeentefonds middelen beschikbaar. Daarnaast wordt gewerkt aan een voorstel om de niet gebruikte middelen 2023 van de Vroegsignalering mee te nemen in een Egalisatiereserve, zodat deze middelen ook de komende jaren kunnen worden ingezet voor Vroegsignalering.

Arbeidsmarktparticipatie
Dit product bestaat uit lokale arbeidsmarktparticipatie, regionale arbeidsmarktparticipatie en Inburgering en hangt samen met de subdoelen 1.01, 3.02 en 3.03 van de strategische opgave 'Inclusief Enschede'.

De lasten van het product Arbeidsmarktparticipatie nemen in 2024 ten opzichte van de begroting 2023 af met 85.000 euro. Deze afname wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- lagere lasten door een lagere vergoeding voor de kosten van het Regionaal Mobiliteitsteam (600.000 euro);
- lagere lasten door het wegvallen van incidentele rijksmiddelen in 2022 en 2023 (750.000 euro); Het gaat daarbij om Taallessen voor ontheemde Oekraïners, begeleiding van jongeren naar Werk en aanvullende uitvoeringsbudgetten wet Inburgering;
- lagere lasten door een verlaging van de specifieke uitkering van het rijk voor de kosten van de leerroutes in het kader van de inburgering van statushouders (230.000 euro);
- lagere lasten door het wegvallen van een incidenteel budget ten behoeve van Breed offensief (130.000 euro);
- hogere lasten door een verhoging van rijksmiddelen voor de uitvoering van educatie (taal- en rekenlessen (200.000 euro);

- hogere lasten door de toekenning van een budget bij de Zomernota 2023 voor de invulling van de functie van privacy officer (200.000 euro);
- hogere lasten als gevolg van het toekennen van loon- en prijscompensatie (780.000 euro);
- hogere lasten door een extra budget vanuit het Ministerie vvan SZW voornamelijk als gevolg van de uitbreiding van de doelgroep van de bijstand (235.000 euro);
- hogere lasten door een overheveling van een budget vanuit de Wmo (210.000 euro).

De baten van het product Arbeidsmarktparticipatie nemen in 2024 ten opzichte van de begroting 2023 af met 689.000 euro. Deze afname wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- lagere baten door een verlaging van de specifieke uitkering van het rijk voor de kosten van de leerroutes in het kader van de inburgering van statushouders (233.000 euro);
- lagere vergoeding vanuit het ministerie van SZW voor de uitvoeringskosten van het regionaal mobiliteitsteam (600.000 euro);
- lagere baten door het wegvallen van detacheringsopbrengsten bij Divosa (50.000 euro);
- hogere baten door een hogere rijksbijdrage voor de uitvoering van educatie (194.000 euro).

'Opvallende' meerjarige trendbreuken zijn:

- in 2025 stopt de aanvullende incidentele rijksbijdrage voor de uitvoering van Inburgering (300.000 euro);
- vanaf 2025 stopt de rijkssubsidie voor de werkzaamheden van het Regionaal mobiliteitsteam (1,8 miljoen euro).

Sociale werkvoorziening en Nieuw Beschut
Dit product bestaat uit de onderdelen SW Beschut werk, SW Detachering, SW Begeleid werken en Nieuw beschut en hangt samen met de subdoelen 1.01 en 3.02 van de strategische opgave 'Inclusief Enschede'.

De lasten van het product Sociale Werkvoorziening en Nieuw Beschut nemen in 2024 af met 1,6 miljoen euro ten opzichte van de begroting 2023. Deze afname wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- lagere loonkosten van SW-medewerkers als gevolg van het krimpende personeelsbestand van de ‘oude’ Wsw leiden tot een verlaging van 2,1 miljoen euro;
- Hogere loonkosten van medewerkers Beschut werk door een toenemend personeelsbestand (500.000 euro);
- hogere lasten voornamelijk als gevolg van het toekennen van loon- en prijscompensatie (300.000 euro);
- lagere lasten door een hogere (interne) bijdrage vanuit Arbeidsmarktparticipatie voor de uitvoering van Nieuw beschut (200.000 euro);
- lagere lasten door het wegvallen van een incidentele subsidie voor innovatie (100.000 euro).

De baten van het product Sociale Werkvoorziening en Nieuw beschut nemen in 2024 af met 77.000 euro ten opzichte van de begroting 2023. En wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- hogere baten door een stijging van de loonkostensubsidie met 470.000 euro;

- lagere baten door het wegvallen van een incidentele subsidie voor innovatie (100.000 euro);
- lagere baten door een afname van transitievergoedingen (211.000 euro);
- lagere opbrengsten uit omzet als gevolg van een krimpend personeelsbestand (236.000 euro).

'Opvallende' meerjarige trendbreuken zijn:

- vanaf 2025 is sprake van enerzijds een daling van de lasten door de blijvende afname van de SW-populatie en anderzijds een stijging vanwege de instroom van Nieuw beschut. De afname van de oude SW-populatie is echter groter dan de nieuwe instroom, waardoor de lasten per saldo verder afnemen.

Algemene maatschappelijke voorzieningen
Dit product bestaat uit de onderdelen Welzijn, Mantelzorg, Transformatie, Vrijwilligerswerk, Integratie, Jongerenwerk, Opvoedondersteuning, Speeltuinwerk en Overige voorliggende voorzieningen. Dit product hangt samen met de subdoelen 2.01, 2.02, 3.01 en 3.02 van de strategische opgave 'Inclusief Enschede'.

De lasten dalen in 2024 met 1,2 miljoen euro ten opzichte van de begroting 2023 . Deze daling wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- lagere lasten door het wegvallen middelen voor prioriteiten afkomstig uit het coalitieakkoord. Dit betreft inclusief beleid (100.000 euro) en tegengaan eenzaamheid (160.000 euro);
- hogere lasten als gevolg van het toekennen van loon- en prijscompensatie (435.000 euro);
- lagere lasten als gevolg van het vervallen van incidentele middelen (bestemmingsvoorstellen Jaarrekening 2022; 500.000 euro); dit betreft mantelzorg (50.000 euro), bijdrage aan de SES (360.000 euro) en sociale basis (90.000 euro);
- lagere lasten als gevolg van een lagere onttrekking (bijdrage) uit de Investeringsreserve Sociaal domein (1,1 miljoen euro);
- hogere lasten ter dekking van de Wijkwijzers (254.000 euro);

Opvallende meerjarige trendbreuken zijn:

- Het wegvallen van de bijdrage Brede SPUK GALA van circa 1 miljoen euro in 2027.

Ondersteuning wijkteams
Dit product bestaat uit de taken van de wijkteams, de werkbudgetten voor beleid en uitvoering, de regionale taken/bijdrage voor Jeugd en Gezin en hangt samen met de subdoelen 2.02, 3.01 en 3.02 van de strategische opgave 'Inclusief Enschede'.

De lasten nemen in 2024 toe met 706.000 euro ten opzichte van de begroting 2023. Deze toename wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- hogere lasten als gevolg van het toekennen van loon- en prijscompensatie (608.000 euro);
- hogere lasten door de autonome groei binnen Jeugd en Wmo (150.000 euro). De populatie en vraag naar ondersteuning door het wijkteam neemt zodanig toe dat dit tot extra kosten leidt. Dit is als knelpunt in het middelenkader opgenomen;
- hogere lasten in verband met de aanpak van mensenhandel (75.000 euro). Er is sprake van een toename in de casuïstiek mensenhandel. Deze toename leidt tot meer

werk waarbij extra middelen nodig zijn voor de aanpak van mensenhandel. Dit punt is als prioriteit in het middelenkader opgenomen;
- lagere lasten door een overheveling naar het product Algemene Maatschappelijke Voorzieningen voor de dekking van de Wijkwijzers (127.000 euro).

Stelpost onderuitputting Vitaal en sociaal
In de Zomernota 2021 is een stelpost bij Vitaal & Sociaal opgenomen van 3,5 miljoen euro. Deze is ingesteld om te anticiperen op onderuitputting op budgetten binnen het begrotingsprogramma Vitaal & Sociaal. Er zijn geen afwijkingen op de lasten en baten.

Opvang ontheemden
Vanaf 2024 valt het product Opvang Ontheemden onder Vitaal en Sociaal, voorheen Samenleving en Bestuur.

De lasten nemen in 2024 toe met 16 miljoen euro ten opzichte van de begroting 2023. Deze toename wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- vanuit het Rijk ontvangen we een normvergoeding, 83 euro per dag per gerealiseerde opvangplek. Deze middelen omvatten onderdak in onderdak in opvangvoorzieningen, een maandelijkse financiële toelage ten behoeve van voedsel, kleding en andere persoonlijke uitgaven (eet- en leefgeld) recreatieve en educatieve activiteiten, een verzekering tegen financiële gevolgen van wettelijke aansprakelijkheid en betaling van buitengewone kosten.

Reserves
Hieronder wordt een toelichting gegeven op de verschillen die optreden tussen de begrotingsjaren in de mutatie(s) van de reserves. Per saldo nemen de reserves toe met 1,9 miljoen euro.
De mutatie op stortingen (805.000 euro) in de reserves ten opzichte van de begroting 2023 betreft:

- Reserve hervormingsagenda en exploitatieontwikkeling Jeugdhulp (805.000 euro): de dotatie aan de reserve daalt door een afname van de extra ontvangen rijksmiddelen Jeugdhulp. Deze extra middelen worden (na aftrek bijdrage algemene middelen en eerdere knelpunten) in de reserve gestort voor de jaren 2022 tot en met 2025.

De mutatie op onttrekkingen (2,7 miljoen euro) aan de reserves ten opzichte van de begroting 2023 betreffen:

- een daling van 1,9 miljoen euro als gevolg van het vervallen van de bestemmingsvoorstellen uit de Jaarrekening 2022 en decembercirculaire 2022 (o.a. Mantelzorg, Speeltuinen, Sociale Basis, Inburgering, Uitvoering en Implementatie Breed Offensief, Maatregelen energierekening en de investeringen via de investeringsreserve sociaal domein); deze middelen zijn in 2023 aan de reserve weerstandsvermogen onttrokken;
- een toename van 6,3 miljoen euro voor Jeugd: in het middelenkader 2024 wordt op voorhand een onttrekking aan de reserve begroot voor de effecten van het woonplaatsbeginsel, volumegroei en stijging van de gemiddelde kosten per cliënt;
- een daling van 6,1 miljoen euro van de reserve voor Inkomensondersteuning. Deze afname wordt veroorzaakt door het vervallen van de onttrekking voor de Energietoeslag (6,3 miljoen euro) en een hogere onttrekking aan de reserve Noodfonds (200.000 euro);
- een daling van 400.000 euro van de reserve voor Onderwijs vanwege de eenmalige onttrekking aan de reserve in 2023 voor Kansengelijkheid;

- een daling van 27.000 euro van de reserve maatschappelijke functie sport vanwege het incidentele karakter van deze uitgaven in 2023 die hieruit gedekt werden;
- een daling van 531.000 euro uit de reserve investeringsagenda vanwege het incidentele karakter van deze uitgaven 2023 in het kader van de clustering van sportparken.

Duurzaam wonen, leven, werken

Bedragen x 1.000 euro	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Cultuur, Evenementen en Citymarketing	22.924	23.219	23.820	24.015	24.523	24.804
Duurzaamheid	693	3.467	3.126	3.152	246	246
Bestemmen, Vergunnen, Toezicht en Handhaving	12.628	13.598	13.348	12.880	12.861	12.861
Stedelijke ontwikkeling	2.620	7.086	7.533	3.896	3.901	3.906
Grondbedrijf	21.824	28.753	17.187	17.707	8.787	4.543
Locatieontwikkeling	5.014	5.900	5.311	6.064	5.847	5.847
Parkeerbeheer	11.179	12.010	12.488	12.863	13.727	14.108
Begraafplaatsen	1.233	1.211	1.259	1.259	1.259	1.259
Verkeersinfrastructuur en beleid	13.247	4.901	6.710	6.757	6.296	6.692
Beheer en Onderhoud Openbare Ruimte	31.314	33.225	36.484	34.660	34.655	34.818
Riolering	18.554	18.847	20.056	20.610	21.613	22.183
Afvalstoffen	24.663	26.771	29.026	28.637	27.987	27.987
Dienstverlening aan ondernemers	990	1.268	1.314	1.315	1.316	1.317
Versterken economische structuur	7.205	5.735	6.252	6.248	5.323	5.048
Totaal Lasten	**174.086**	**185.991**	**183.912**	**180.063**	**168.341**	**165.620**
Cultuur, Evenementen en Citymarketing	652	732	340	340	299	299
Duurzaamheid	6	3.241	2.880	2.906	0	0
Bestemmen, Vergunnen, Toezicht en Handhaving	5.198	4.928	4.591	4.591	4.591	4.591
Stedelijke ontwikkeling	448	3.059	3.760	220	220	220
Grondbedrijf	17.657	28.390	16.807	17.524	8.428	4.183
Locatieontwikkeling	650	638	0	0	0	0
Parkeerbeheer	12.452	13.655	14.107	14.922	15.468	15.860
Begraafplaatsen	584	573	595	595	595	595
Verkeersinfrastructuur en beleid	3.849	50	464	50	50	50
Beheer en Onderhoud Openbare Ruimte	3.233	3.821	4.326	2.390	2.390	2.390
Riolering	18.554	18.847	20.056	20.610	21.613	22.183
Afvalstoffen	24.294	25.793	27.594	27.594	27.594	27.594
Dienstverlening aan ondernemers	51	44	46	47	48	49
Versterken economische structuur	2.543	0	0	0	0	0
Totaal Baten	**90.169**	**103.770**	**95.566**	**91.788**	**81.295**	**78.014**
Saldo van baten en lasten	**83.917**	**82.221**	**88.346**	**88.275**	**87.046**	**87.606**
Storting reserves	17.714	20.095	10.383	8.597	7.289	6.915
Onttrekking reserves	24.596	21.134	5.038	4.584	3.059	3.072
Resultaat	**77.035**	**81.182**	**93.692**	**92.288**	**91.275**	**91.449**

Toelichting

Cultuur, Evenementen en Citymarketing

Lasten
De lasten in 2024 zijn in totaal 601.000 euro hoger ten opzichte van 2023. De oorzaken hiervoor zijn:

- lagere lasten Spuk jongerencultuur (295.000 euro);
- hogere lasten uitvoering nieuwe cultuurnota (740.000 euro), aanvullend wordt 240.000 euro in de reserve uitvoering cultuurnota gestort voor uitvoering komende jaren;
- hogere lasten uitvoering nieuwe evenementennota (300.000 euro);
- hogere lasten toepassen loon- en prijscompensatie instellingen (708.000 euro);
- hogere lasten aangenomen motie handgeld Citymarketing (30.000 euro)
- lagere lasten besteding rijksmiddelen coronagelden (530.000 euro);
- lagere lasten bijdragen broedplaatsen (114.000 euro);
- lagere lasten bijdrage compensatie energielasten culturele instellingen (182.000 euro);
- lagere lasten bijdrage Dutch Innovation Days (56.000 euro).

Baten
De baten in 2024 zijn in totaal 392.000 euro lager ten opzichte van 2023. De oorzaken hiervoor zijn:

- lagere baten vanuit het Rijk voor Spuk jongerencultuur (295.000 euro);
- lagere baten van de Provincie voor bijdragen aan broedplaatsen (97.000 euro).

Reserves

- In 2024 is een onttrekking begroot voor een bedrag van 75.000 euro uit de reserve uitvoering culturele activiteiten vanuit eerder ontvangen Coronamiddelen van het Rijk. In 2023 was hiervoor een onttrekking begroot van 955.000 euro vanuit de Coronamiddelen. Het verschil is 880.000 euro lagere onttrekking in 2024.
- In 2024 is een storting begroot voor een bedrag van 240.000 euro in de reserve uitvoering nieuwe cultuurnota. In 2023 heeft er geen mutatie plaatsgevonden. Het verschil is 240.000 euro hogere storting in 2024.

Duurzaamheid

Lasten
De lasten in 2024 zijn in totaal 340.000 euro lager ten opzichte van 2023 door:

- lagere lasten doordat in 2023 incidenteel middelen beschikbaar waren voor de dekking van de kosten voor zero-emissiezones (387.000 euro);
- hogere lasten doordat de middelen die het Rijk beschikbaar stelt voor de uitvoering van het klimaatakkoord in 2024 iets hoger zijn (47.000 euro).

Baten
De baten in 2024 zijn in totaal 361.000 euro lager ten opzichte van 2023 door:

- lagere baten doordat in 2023 incidenteel middelen beschikbaar waren voor de dekking van de kosten voor zero-emissiezones (387.000 euro);
- hogere baten doordat de middelen die het Rijk beschikbaar stelt voor de uitvoering van het klimaatakkoord in 2024 iets hoger zijn (26.000 euro).

Ontwikkeling meerjarenbegroting
Het Rijk heeft een beschikking afgegeven voor de dekking van de kosten in het kader van het klimaatakkoord tot en met 2025. Er is al een toezegging gedaan dat ook voor de periode tot en met 2030 geld beschikbaar gesteld wordt.

Bestemmen, Vergunnen, Toezicht en Handhaving

Lasten
De lasten in 2024 zijn in totaal 250.000 euro hoger ten opzichte van 2023 door:

- hogere lasten voor loon- en prijscompensatie (596.000 euro);
- lagere incidentele lasten voor wegvallen dekking voor de omgevingswet (150.000 euro);
- lagere incidentele lasten voor de invoering van de Wet Kwaliteitsborging (75.000 euro);
- hogere structurele lasten verbonden partij Omgevingsdienst Twente (236.000 euro);
- lagere incidentele lasten voor knelpunt capaciteit handhaving bouwen en milieu (440.000 euro);
- hogere structurele lasten om uitvoering te geven aan de motie intensivering handhaving buitengebied (180.000 euro);
- lagere lasten door nieuwe kostendekkendheidsberekening (597.000 euro).

Baten
De baten in 2024 zijn in totaal 336.000 euro lager ten opzichte van 2023 door het toekennen van loon- en prijscompensatie bij Vergunnen (261.000 euro hoger) en verlaging door nieuwe kostendekkendheidsberekening (597.000 euro lager).

Ontwikkelingen meerjarig
In 2025 is er een daling van de lasten van 468.000 euro ten opzichte van 2024. Dit wordt veroorzaakt door:

- lagere incidentele lasten voor knelpunt leges evenementen (240.000 euro);
- lagere incidentele lasten voor loon- en prijscompensatie (20.000 euro);
- lagere incidentele lasten voor achterstallige werkzaamheden bij bestemmen die in 2023 en 2024 weggewerkt zijn (180.000 euro);
- lagere incidentele lasten voor onder andere vanuit het Rijk ontvangen middelen voor energie handhaving etc. (28.000 euro);

Stedelijke ontwikkeling

Lasten
De lasten in 2024 zijn in totaal 447.000 euro hoger ten opzichte van 2023 door:

- lagere lasten doordat er in 2023 kosten zijn gemaakt voor de omgevingsvisie (440.000 euro);
- lagere lasten doordat er in 2023 kosten zijn gemaakt voor Huisvesting aandachtsgroepen. Hiervoor was een specifieke uitkering beschikbaar (470.000 euro);
- lagere lasten doordat er in 2023 voor de in de reserve strategische investeringsagenda gereserveerde middelen voor de DIA’s Twekkelerveld en Zuid zijn besteed aan de voorbereidings- en proceskosten voor deze DIA’s (600.000 euro);
- lagere lasten doordat er in 2023 incidenteel middelen beschikbaar waren in het kader van de Wet goed verhuurderschap (109.000 euro);

- lagere lasten doordat er in 2023 incidenteel middelen beschikbaar waren gesteld voor de kosten van de beleidscapaciteit voor wonen en zorg (100.000 euro);
- lagere lasten doordat er in 2023 incidenteel middelen beschikbaar waren gesteld door het Rijk voor de kosten met betrekking tot de subsidie Flexwoningen spoedzoekers (50.000 euro);
- lagere lasten door diverse kleine oorzaken (55.000 euro);
- hogere lasten doordat de kosten met betrekking tot de specifieke uitkering Aanpak Energiearmoede in 2024 hoger zijn dan in 2023 (1,17 miljoen euro);
- hogere lasten door een stevige toename van diverse gemeentelijke werkzaamheden met betrekking tot Wonen, zowel in beleid als in uitvoering. Dit naar aanleiding van de uitwerking van de nationale woon- en bouwagenda in wetten en beleid (500.000 euro);
- hogere lasten door de nieuwe wet versterking regie volkshuisvesting. Hierdoor zijn we verplicht een urgentieverordening uit te werken en deze uit te voeren (100.000 euro);
- hogere lasten doordat er vanaf 2024 meer middelen beschikbaar zijn gesteld voor de gebiedsgerichte aanpak landelijk gebied (500.000 euro).

Baten
De baten in 2024 zijn in totaal 701.000 euro hoger ten opzichte van 2023 door:

- lagere baten, doordat er in 2023 baten zijn ontvangen ter dekking van de kosten voor Huisvesting aandachtsgroepen. Hiervoor was een specifieke uitkering beschikbaar (470.000 euro);
- hogere baten, doordat de baten en lasten met betrekking tot de specifieke uitkering Aanpak Energiearmoede in 2024 hoger zijn dan in 2023 (1,17 miljoen euro).

Reserve
De kosten met betrekking tot de DIA's in Twekkelerveld en Zuid zijn in 2023 incidenteel gedekt door een onttrekking te doen aan de reserve Strategische investeringsagenda (600.000 euro). In verband met de begrote kosten voor de omgevingsvisie in 2023 is er een bedrag van 440.000 euro onttrokken aan de reserve Nog uit te voeren werkzaamheden (straks reserve implementatie Omgevingswet GR2022).

Ontwikkelingen meerjarig
Vanaf 2025 zijn er geen middelen meer beschikbaar gesteld door het Rijk voor de aanpak energiearmoede.

Grondbedrijf

Lasten
De lasten zijn in 2024 11,6 miljoen euro lager dan in 2023. Dit wordt veroorzaakt doordat in 2024 minder kosten in het MPG worden verwacht dan in 2023. Dit betreffen feitelijk alle grondexploitatieprojecten en de overige gronden. Alleen in het grondexploitatieproject Versnelling Cromhoff worden meer kosten verwacht in 2024 dan in 2023.

Baten
De baten zijn in 2024 11,6 miljoen euro lager dan in 2023 en dat wordt volledig veroorzaakt doordat in 2024 minder baten in het MPG worden verwacht dan in 2023. Dit betreffen de meeste grondexploitatieprojecten en de overige gronden. In de grondexploitatieprojecten Brunink, Leuriks, CK Molenstraat-Zuidzijde, Kennispark, Oostkrans-Usseler Es worden juist meer baten verwacht in 2024 dan in 2023.

De mutatie van de boekwaarde van de grondposities (voorraden en mva) laat dit jaar geen opvallende mutatie zien.

Reserve
De dotaties en onttrekkingen laten dit jaar geen opvallende mutatie zien.

Ontwikkelingen meerjarig
Tot en met 2027 nemen zowel de lasten als de baten verder af als gevolg van minder begrote projectactiviteiten in de grondexploitaties.

Locatieontwikkeling

Lasten
De lasten zijn in 2024 589.000 euro lager dan in 2023. Dat wordt veroorzaakt door:

- 620.000 euro lagere kapitaallasten voor met name De Kop. Dit saldo betreft de nog niet benodigde begrote kapitaallasten en deze zijn nu als een storting in de reserve strategische investeringsagenda begroot;
- 149.000 euro lagere lasten voor plankosten fase 0 en 1 doordat in 2023 een hoger saldo is begroot uit de reserve strategische investeringsagenda voor de plankosten van de 2 DIA's;
- 180.000 euro hogere lasten inzake verwerving van strategische gronden ten behoeve van de strategische investeringsagenda projecten.

Baten
De baten zijn in 2024 638.000 euro lager dan in 2023 doordat een in 2023 begrote incidentele bijdrage vanuit het project Centrumkwadraat ten gunste van de reserve mobiliteit in 2024 niet meer aanwezig is.

Reserve
De onttrekkingen zijn in 2024 15,1 miljoen euro lager dan in 2023. Dit wordt veroorzaakt door:

- 15,0 miljoen euro lagere onttrekking in 2024 als gevolg van een incidentele onttrekking uit de algemene reserve ten gunste van de reserve strategische investeringsagenda in 2023;
- 0,1 miljoen euro lagere onttrekking in 2024 voor plankosten fase 0 en 1 doordat in 2023 een hoger saldo dan in 2024 is begroot uit de reserve strategische investeringsagenda voor de plankosten van de 2 DIA's;

De stortingen zijn in 2024 11,0 miljoen lager dan in 2023. Dit wordt veroorzaakt door:

- 15,0 miljoen euro lagere storting in 2024 als gevolg van een incidentele storting in de reserve strategische investeringsagenda vanuit de algemene reserve in 2023;
- 638.000 euro lagere storting in 2024 doordat een in 2023 begrote incidentele bijdrage vanuit het project Centrumkwadraat ten gunste van de reserve mobiliteit in 2024 niet meer aanwezig is;
- 638.000 euro hogere storting in 2024 inzake de nog niet benodigde begrote kapitaallasten van De Kop en deze zijn vanaf 2024 als een storting in de reserve strategische investeringsagenda begroot;
- 4,0 miljoen euro hogere storting als gevolg van een hoge beschikbaar structureel budget ten behoeve van de reserve strategische investeringsagenda. 3,6 miljoen euro ten behoeve van de reserve strategische investeringsagenda en 0,4 miljoen euro ten

behoeve van de reserve grondbedrijf inzake rentelasten op strategisch aangekochte gronden.

Ontwikkelingen meerjarig
Geen bijzonderheden.

Parkeerbeheer

Zie bijlage 6.6.

Verkeersinfrastructuur en beleid
De cijfers zijn gebaseerd op de projecten waarvoor de gemeenteraad tot begrotingsjaar 2024 middelen beschikbaar heeft gesteld op basis van de raadsvoorstellen "aanvraag budget mobiliteitsprojecten en meerjarige doorkijk".
De toekenning van budget voor nieuwe projecten voor 2024 e.v. vindt plaats via een separaat raadsvoorstel in de loop van het jaar, niet bij vaststelling van de Gemeentebegroting.

Lasten
Het verschil (1,809 miljoen euro) in de lasten tussen de begrotingsjaren 2024 en 2023 wordt veroorzaakt door:

- ophoging budget kapitaallasten (397.000 euro);
- ophoging budget interne verrekeningen (1.325.000 euro);
- ophoging budget voor materiële uitgaven (87.000 euro).

Baten
Het verschil (414.000 euro) tussen de begrotingsjaren 2024 en 2023 wordt veroorzaakt door een ophoging van het budget interne verrekeningen.

Ontwikkeling meerjarenbegroting
Door de gemeenteraad is in de zomernota 2021 besloten structureel budget toe te voegen aan het product verkeersinfrastructuur en beleid op basis van de vastgestelde mobiliteitsvisie en fietsvisie. Dit is een oplopende reeks van 1.180.000 euro in 2022 tot 1.795.000 euro in 2025. Daarnaast is besloten voor zero emissie binnenstad incidenteel budget toe te voegen van 235.000 euro. In de zomernota 2023 is 500.000 euro budget toegevoegd voor verkeersveiligheid.

Beheer en Onderhoud Openbare ruimte
Dit product is opgebouwd uit meerdere deelproducten. Hieronder per deelproduct de toelichting op de afwijkingen indien het verschil per deelproduct groter is dan 100.000 euro of 5%.

Beleid en uitvoering milieu bodem
Baten
De baten zijn in 2024 in totaal 590.000 euro hoger ten opzichte van 2023 door:

- hogere incidenteel ontvangen gelden van 590.000 euro voor bodembescherming in 2024.

Onttrekking reserves
De onttrekkingen in 2024 zijn in totaal 400.000 euro lager ten opzichte van 2023 door:

- incidenteel 400.000 euro in te zetten voor de lopende zaken vanuit het werkprogramma aan de bodem- en ondergrondtaken gerelateerde uitvoering voor 2023 financieel.

Beheer Wegen
Lasten
De lasten in 2024 zijn in totaal 802.000 euro hoger ten opzichte van 2023 door:

- hogere lasten voor areaaluitbreiding vanaf 2024 (150.000 euro);
- hogere lasten voor loon- en prijscompensatie (233.000 euro);
- hogere lasten door loon- en prijsstijgingen. Op basis van de CBS grond-, weg en waterbouw (GWW) is berekend wat de werkelijke prijsstijgingen zijn in de markt van 1 januari 2020 t/m 2023 (1.031.000 euro);
- lagere lasten voor de kapitaallasten Centrumkwadraat (70.000 euro). Echter t.o.v. 2023 stijgen de lasten met 81.000 tot in totaal 219.000 euro. Daarvan wordt 150.000 euro gestort in de reserve door vertraging van het project;
- lagere lasten doordat incidenteel in 2023 groot onderhoud Projecten wegen ingehaald zijn die in de afgelopen jaren niet volledig uitgevoerd konden worden (493.000 euro);
- lagere incidentele lasten voor ondergronds infra implementatie, controle en toezicht nieuwe wet en regelgeving (CROW500, omgevingswet, AVOI) (150.000 euro);
- Hogere structurele lasten naar aanleiding herstelwerkzaamheden Kabels en leidingen conform meeropbrengsten (101.000 euro).

Baten
De baten zijn in 2024 in totaal 101.000 euro hoger ten opzichte van 2023 doordat er met de bouwopgave meer aanvragen komen voor werkzaamheden kabels en leidingen.

Reserve
In 2024 storten we 150.000 euro van de kapitaallasten Centrumkwadraat in de reserve investeringsagenda en daarnaast hebben we ten opzichte van 2023 geen onttrekking van de reserve voor 493.000 euro voor nog niet afgeronde groot onderhoud projecten.

Ontwikkeling meerjarenbegroting
Vanaf 2025 stijgen de kapitaallasten (rente en afschrijving) voor vervanging van o.a. wegen, fietspaden en trottoirs (2025: 100.000 euro, 2026: 200.000 euro, 2027: 325.000 euro).

Markten
Dit subproduct wordt vanaf 2024 opgeheven in verband met de verzelfstandiging van de markten. De overgebleven lasten en baten worden overgeheveld naar het subproduct Stadsdeelbeheer. Hierdoor vallen vanaf 2024 de lasten en baten 270.000 euro lager uit bij Markten.

Openbare verlichting
Lasten
De lasten zijn in 2024 in totaal 695.000 euro hoger ten opzichte van 2023 door:

- hogere lasten door extra prijsstijging van loon- en materiaalkosten en (stijgende) energie prijzen. Deze middelen worden ingezet om het beheer en onderhoud uit te kunnen blijven voeren (476.000 euro);
- hogere lasten, doordat er in 2023 een storting heeft plaats gevonden in de reserve kapitaallasten (151.000 euro).
- hogere lasten (68.000 euro) vanwege areaaluitbreiding.

Reserve
De storting in de reserve kapitaallasten in 2023 van 151.000 euro verklaart het verschil ten opzichte van het jaar 2024. Ook de komende jaren zullen er nog stortingen in de reserve plaats vinden, maar die zijn nu nog niet begroot. De hoogte van de stortingen moet nog bepaald worden.

Stadsdeelbeheer
De lasten in 2024 zijn in totaal 1,95 miljoen euro hoger ten opzichte van 2023 door:

- hogere lasten door loon- en prijscompensatie (693.000 euro);
- hogere lasten door extra prijsstijging van loon- en materiaalkosten en (stijgende) energieprijzen. Deze middelen worden ingezet om het beheer en onderhoud uit te kunnen blijven voeren (590.000 euro);
- hogere lasten voor de lasten m.b.t. het Groenambitieplan (393.000 euro);
- hogere lasten, doordat de overgebleven lasten en baten met betrekking tot de markten zijn overgeheveld van het subproduct Markten naar het subproduct Stadsdeelbeheer (35.000 euro);
- lagere lasten, doordat er in 2023 incidenteel middelen voor dierenwelzijn beschikbaar zijn gesteld (50.000 euro);
- hogere lasten voor aangenomen motie Crossbos Helmerhoek (30.000 euro)
- hogere lasten voor areaaluitbreiding (262.000 euro).

Ontwikkeling meerjarenbegroting
In 2025 stijgen de lasten voor het Groenambitieplan met 141.000 euro en in 2026 dalen de lasten met 106.000 euro en in 2027 stijgen de lasten weer met 38.000 euro.

Riolering
De budgetten zijn gebaseerd op het door de Raad vastgestelde Water- en Klimaatadaptatieplan Gemeente Enschede 2022-2026 en door College vastgestelde Actualisatie Water- en Klimaatadaptatieplan 2022-2026.
De belangrijkste wijzigingen in 2024 ten opzichte van 2023 zijn de verschuivingen in de lasten en de hogere rioolheffing stijging. In plaats van 2,6% is de stijging voor 2024 3,9% (conform inflatie percentage CEP).

Afvalstoffen
In de vergadering van 18 april 2016 heeft de raad besloten om per 2017 over te gaan tot de invoering van tariefdifferentiatie. Als vervolgstap is in de vergadering van 5 november 2019 door de raad besloten tot invoering van het keuzemodel bij laagbouw en invoering inzameling GFE bij hoogbouw per 2021.

Lasten
De lasten in 2024 zijn in totaal 2,26 miljoen euro hoger ten opzichte van 2023 door:

- hogere lasten voor materiele uitgaven, inclusief pilot stortquotum en pilot afval binnenstad (2,21 miljoen euro);
- hogere lasten interne gemeentelijke doorrekening (45.000 euro).

Baten
De baten in 2024 zijn in totaal 1,8 miljoen euro hoger ten opzichte van 2023 door:

- hogere baten externe opbrengsten (2,0 miljoen euro);
- lagere baten afvalstromen (213.000 euro).

De afvalstoffenheffing is vanaf 2017 gesplitst in een vast deel en een variabel deel. Definitieve tarieven 2024 worden voor 1 januari 2024 door de raad vastgesteld.

Versterken Economische Structuur

Lasten
De lasten zijn in 2024 517.000 euro hoger dan in 2023. Dit wordt veroorzaakt door:

- 234.000 euro hoger als gevolg van hoger budget Recreatieschap Twente;
- 150.000 euro hoger als gevolg van 230.000 euro extra budget van vooral zomernota Internationaal/ Duitsland agenda, maar daarentegen 80.000 euro lager als gevolg van het vervallen van apparaatskosten dekking in 2024;
- 148.000 euro hoger als gevolg van loon- en prijscompensatie;
- 75.000 euro hoger als gevolg van de aangenomen motie Budget vrijetijdseconomie.
- 90.000 euro lager als gevolg van het wegvallen van de incidentele dekking in 2023 inzake Talentontwikkeling.

Ontwikkeling meerjarig
Na 2025, dus vanaf 2026, vervallen diverse incidentele budgetten voor in totaal zo’n 925.000 euro.

Samenleving en bestuur

Bedragen x 1.000 euro	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Publieksdienstverlening	5.533	5.669	6.951	7.078	7.412	7.395
Verkiezingen	751	390	405	405	405	405
College van B&W	2.172	2.334	2.358	2.358	2.358	2.358
Ondersteuning College van B&W en directie	4.454	4.674	4.756	4.756	4.755	4.755
Raad en commissies	2.817	2.823	2.940	2.940	2.940	2.940
Bezwaar en beroep	1.997	2.286	2.381	2.381	2.381	2.381
Klachtencommissariaat	341	321	335	335	335	335
Stadsdeelsgewijs werken	4.184	4.883	5.026	5.035	5.038	4.957
Regionale samenwerking	157	548	566	499	499	499
Openbare orde en veiligheid	23.486	19.962	21.294	21.304	21.081	21.081
Totaal Lasten	**45.893**	**43.890**	**47.011**	**47.090**	**47.204**	**47.105**
Publieksdienstverlening	2.721	2.777	3.722	3.849	4.183	4.166
College van B&W	988	0	0	0	0	0
Ondersteuning College van B&W en directie	5	0	0	0	0	0
Raad en commissies	80	0	0	0	0	0
Bezwaar en beroep	1	0	0	0	0	0
Stadsdeelsgewijs werken	65	50	50	50	50	50
Openbare orde en veiligheid	7.522	3.021	2.821	2.821	2.821	2.821
Totaal Baten	**11.383**	**5.848**	**6.593**	**6.720**	**7.054**	**7.037**
Saldo van baten en lasten	**34.510**	**38.042**	**40.418**	**40.370**	**40.149**	**40.068**
Storting reserves	340	0	0	0	0	0
Onttrekking reserves	334	423	0	0	0	0
Resultaat	**34.515**	**37.620**	**40.418**	**40.370**	**40.149**	**40.068**

Toelichting

Publieksdienstverlening

De lasten van het product publieksdienstverlening stijgen in 2024 ten opzichte van 2023 met 1.282.000 euro.

Deze stijging wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- vervallen van incidentele lasten voor het voorkomen van identiteit- en documentfraude (15.000 euro);
- hogere lasten voor prijs- en looncompensatie (319.000 euro);
- hogere lasten voor fraudebestrijding aan de balie (32.000 euro) (knelpunt ZN);
- hogere lasten vanwege verhoogde vraag naar de legesproducten (945.000 euro). Hier staan hogere legesopbrengsten tegenover (zie baten), per saldo is dit neutraal.

De baten van het product publieksdienstverlening stijgen in 2024 t.o.v. 2023 met 945.000 euro.

Deze stijging wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkeling:

- hogere baten vanwege verhoogde omzet op legesproducten (945.000 euro).

Ontwikkeling meerjarenbegroting
Een opvallende meerjarige trendbreuk is dat er vanaf 2024 fors meer reisdocumenten zijn begroot. Hierdoor stijgen de lasten en baten van het product publieksdienstverlening vanaf 2024. Dit komt door het 10 jaren termijn van reisdocumenten sinds 9 maart 2014 waardoor er rond 2024 veel reisdocumenten verlopen en opnieuw moeten worden aangevraagd.

Verkiezingen
De lasten van het product verkiezingen stijgen in 2024 ten opzichte van 2023 met 15.000 euro door het toekennen van loon- en prijscompensatie.

College van B&W
De lasten van het product college van B&W stijgen in 2024 ten opzichte van 2023 met 24.000 euro.

Deze stijging wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- Lagere lasten door reductie budgetten college. Dit betreft een bezuiniging vanuit het middelenkader (50.000 euro);
- Het restant (74.000 euro) is het gevolg van het toekennen van loon- en prijscompensatie.

Ondersteuning College van B&W en directie
De lasten van het product college van B&W en directie stijgen in 2024 ten opzichte van 2023 met 82.000 euro door het toekennen van loon- en prijscompensatie.

Raad en commissies
De lasten van het product raad en commissies stijgen in 2024 ten opzichte van 2023 met 117.000 euro door het toekennen van loon- en prijscompensatie.

Bezwaar en Beroep
De lasten van het product Bezwaar en Beroep stijgen in 2024 ten opzichte van 2023 met 95.000 euro door het toekennen van loon- en prijscompensatie.

Klachtencommissariaat
De lasten van het product klachtencommissariaat stijgen in 2024 ten opzichte van 2023 met 14.000 euro door het toekennen van loon- en prijscompensatie.

Stadsdeelsgewijs werken
De lasten van het product Stadsdeelsgewijs werken stijgen in 2024 ten opzichte van 2023 met 143.000 euro.

De oorzaken hiervoor zijn:

- lagere lasten als gevolg van het amendement ‘wijkbudgetten ook vanaf 2018 op peil houden’, van de onderbesteding in 2022 is 323.000 euro aangewend voor de wijkbudgetten van 2023. Hierdoor vallen de lasten in 2024 lager uit ten opzichte van 2023;
- impuls samenlevingsgericht werken en stadsdeelsgewijs werken krijg in de zomernotan 2023 een structureel karakter en is verhoogd met 250.000 euro;
- hogere lasten door toekenning van middelen in de zomernota 2023 voor de gemeentelijke bijdrage Buurtbemiddeling (69.000 euro);

- Het restant (147.000 euro) betreft met name als gevolg van het toekennen van loon- en prijscompensatie.

Regionale samenwerking
De lasten van het product regionale samenwerking stijgen in 2024 ten opzichte van 2023 met 18.000 euro door het toekennen van loon- en prijscompensatie.

Openbare Orde en Veiligheid
De lasten van het product Openbare Orde en Veiligheid stijgen in 2024 ten opzichte van 2023 met 1.332.000 euro.

Deze stijging wordt veroorzaakt door de volgende ontwikkelingen:

- Een verhoging van het budget van 1.420.000 euro in 2024 ten aanzien van de bijdrage aan de verbonden partij Veiligheidsregio Twente (VRT) voor loon- en prijscompensatie (in zomernota 2023 opgehoogd);
- Een verlaging van het budget van 325.000 euro in 2024 als gevolg van het niet meer beschikbaar zijn van in 2023 incidentele subsidies voor projecten;
- Hogere lasten van 50.000 euro door toekenning van middelen in de zomernota 2023 voor de veiligheid vrouwen en meisjes op straat;
- Als gevolg van het toekennen van loon- en prijscompensatie stijgen de lasten met 187.000 euro.

De baten dalen in 2024 ten opzichte van 2023 met 200.000 euro als gevolg van een incidentele subsidie voor een project in Glanerbrug.

RESERVES

Reserve wijkbudgetten
In 2023 is ten behoeve van het product Stadsgedeels werken 323.000 euro onttrokken aan de reserve 'Reserve wijkbudgetten', dit betreft de onderbesteding van de afgelopen jaren dat aangewend werd voor de wijkbudgetten van 2023. Voor 2024 is dit niet voorzien en onder andere afhankelijk van de realisatie in 2023.

Daarnaast wordt er in 2023 incidenteel 100.000 euro onttrokken uit de algemene reserve ter dekking van het aangenomen amendement ‘Kansengelijkheid en 700 jaar Enschede’. Voor 2024 wordt deze onttrekking niet voorzien.

Financiën en organisatie

Bedragen x 1.000 euro	Realisatie 2022	Begroting 2023	Begroting 2024	Raming 2025	Raming 2026	Raming 2027
Sport- en wijkaccommodaties	145	119	119	119	119	119
Vastgoedbedrijf	15.800	16.589	18.718	19.828	20.323	20.297
Onderwijsvoorzieningen: onderwijshuisvesting	12.639	12.434	11.949	12.263	12.742	13.079
Regionale dienstverlening	12.350	11.275	11.680	11.681	11.619	12.713
Bedrijfsvoering	11.876	10.123	11.180	11.175	11.241	11.236
Gemeentearchief	511	511	532	532	532	532
Basisregistratie	1.837	1.859	2.072	2.072	2.071	2.071
Interne dienstverlening	48.491	58.165	61.829	59.797	58.065	59.281
Algemene inkomsten	6.023	-516	-3.985	7.417	21.524	32.219
Algemene uitkering	0	10.751	0	0	0	0
Algemene belastingen	2.160	2.085	2.253	2.253	2.253	2.253
Rente & treasury	16.694	11.767	10.442	11.324	11.501	11.460
Totaal Lasten	**128.527**	**135.161**	**126.788**	**138.462**	**151.990**	**165.260**
Sport- en wijkaccommodaties	22	0	0	0	0	0
Vastgoedbedrijf	15.065	12.347	22.302	17.738	18.052	18.332
Onderwijsvoorzieningen: onderwijshuisvesting	1.600	871	927	927	927	927
Regionale dienstverlening	13.530	12.008	12.490	12.491	12.492	13.586
Bedrijfsvoering	1.224	1.143	1.143	1.143	1.143	1.143
Gemeentearchief	0	0	0	0	0	0
Basisregistratie	40	166	166	166	166	166
Interne dienstverlening	1.215	2.805	2.408	2.452	2.497	3.469
Algemene inkomsten	12.056	0	0	0	0	0
Algemene uitkering	469.878	456.181	472.052	497.505	484.538	492.021
Algemene belastingen	54.104	54.892	57.322	57.322	57.322	57.322
Rente & treasury	14.125	13.286	11.649	12.059	12.592	12.047
Totaal Baten	**582.859**	**553.698**	**580.458**	**601.802**	**589.727**	**599.012**
Saldo van baten en lasten	**-454.332**	**-418.537**	**-453.670**	**-463.340**	**-437.737**	**-433.752**
Storting reserves	45.353	17.145	22.211	18.812	16.161	16.206
Onttrekking reserves	20.287	25.616	27.496	17.260	29.031	32.312
Resultaat	**-429.267**	**-427.008**	**-458.955**	**-461.789**	**-450.606**	**-449.858**

Toelichting

Sport en wijkaccommodaties
Geen afwijkingen op het product sport en wijkaccommodaties.

Vastgoedbedrijf
Het Vastgoedbedrijf is een zogenoemd "gesloten systeem", dat betekent dat het saldo van de baten en de lasten over langere tijd neutraal moet zijn. Tussentijdse resultaten worden verrekend met de reserve vastgoed, die fungeert als vermogensbuffer. Hierdoor zullen de baten, lasten, storting en onttrekking aan de reserve een wisselend beeld laten zien. Het

saldo van deze onderdelen in een jaar is altijd neutraal. Vanwege de complexiteit en de vele verschillende mutaties wordt dit product op het totaalsaldo toegelicht. De lasten voor het vastgoedbedrijf nemen in 2024 toe ten opzichte van 2023 vanwege loon- en prijsindexatie. De baten nemen in 2024 toe ten opzichte van 2023 vanwege incidentele baten voor interne bijdragen voor het Diekman Oost, verkoopopbrengsten en meeropbrengst op het product EMV (3,1 miljoen euro), en vanwege het in overeenstemming brengen van de reservestanden met de werkelijke investerings- en onderhoudsplanning (6,5 miljoen euro). Dit is een technische wijziging en is per saldo budgetneutraal.

Onderwijsvoorzieningen
De kosten voor onderwijshuisvesting bestaan voor het grootste gedeelte uit kapitaallasten. Ieder jaar worden de feitelijke kapitaallasten begroot en deels gedekt uit de exploitatie en deels uit een onttrekking aan de egalisatiereserve. Vanaf 2021 wordt er uitvoering gegeven aan het door de raad vastgestelde Integraal Huisvestingsplan Onderwijshuisvesting 2021-2055. Jaarlijks zijn er voor het realiseren van duurzame, energie neutrale, wijkgerichte en flexibele onderwijsgebouwen investeringen van ruim 10 miljoen euro gepland.

Regionale dienstverlening
Het product regionale dienstverlening omvat alle dienstverlening op het gebied bedrijfsvoering voor derden (waaronder Losser, Dimpact en het Gemeentelijk Belastingkantoor Twente). De lasten stijgen in totaal met 405.000 euro in 2024 ten opzichte van 2023.

- Door voornamelijk indexering nemen de lasten toe met 405.000 euro. Deze worden doorberekend aan derden (zie baten).

De baten stijgen met 481.000 euro in 2024 ten opzichte van 2023.

- Door voornamelijk indexering en actualisatie dienstverlening nemen de baten toe met 481.000 euro.

Bedrijfsvoering
Vanaf 2017 wordt de programma- en afdelingsoverhead verzameld binnen het programma Financiën & Organisatie onder het product Bedrijfsvoering. Wettelijk is namelijk voorgeschreven dat vanaf 2017 alleen de kosten van het primaire proces in de programma's worden opgenomen.

In 2024 zijn de lasten 1.057.000 euro hoger vanwege:

- 268.000 euro voor een clustermanager en afdelingshoofd Vitaal & Sociaal (Zomernota 2023),
- 600.000 euro voor international office / Duitslandagenda (200.000 euro), en managementcapaciteit voor stadsingenieurs en gebieds- en projectontwikkeling (400.000 euro) (Zomernota 2023),
- en 189.000 euro aan loon- en prijscompensatie.

Gemeentearchief
De lasten van het product gemeentearchief stijgen in 2024 ten opzichte van 2023 met 21.000 euro door het toekennen van loon- en prijscompensatie.

Basisregistratie
Dit product bestaat uit de deelproducten GBA en Basisregistratie vastgoed. De lasten van het product basisregistraties stijgen in 2024 ten op opzichte van 2023 met 213.000 euro door de volgende ontwikkelingen:

- hogere lasten voor loon- en prijscompensatie (76.000 euro);
- lagere lasten door vanwege in 2023 incidentele lasten voor vernieuwing kadaster (74.000 euro);
- extra structurele middelen toegekend in de zomernota 2023:
    - extra structurele lasten voor landmeetinstrumenten (44.000 euro);
    - extra formatie team GEO Informatie (118.000 euro);
    - een extra halve fte voor een GIS-adviseur (49.000 euro).

Algemene inkomsten
De lasten van het product algemene inkomsten dalen met 3.469.000 euro. Dit als gevolg van de volgende ontwikkelingen:

- In de Zomernota 2023 is besloten om de structurele post onvoorzien vanaf 2024 in te zetten ten gunste van het middelenkader. Hiermee dalen de lasten in 2024 met 2 miljoen euro.
- In de Zomernota 2023 is er incidenteel budget beschikbaar gesteld voor de viering van 700 jaar Enschede (voor 2024 150.000 euro en 2025 1 miljoen euro). De lasten nemen hierdoor toe.
- Conform het bestemmingsvoorstel bij de Jaarrekening 2002 zijn in 2023 zijn lasten begroot voor de opvang van Oekrainers (1,6 miljoen euro). Omdat er nog geen duidelijkheid is over de duur en de hoogte van de te maken kosten en de aanwending van beschikbare budgetten kan dit voor 2024 niet nu al worden ingeschat. Zodra hier meer duidelijkheid over zal dit in de Zomernota 2024 worden bijgesteld.

Interne Dienstverlening
Interne dienstverlening omvat alle gemeentelijke gecentraliseerde taken voor bedrijfsvoering (onder meer IT, personeelszaken, financiële administratie, huisvesting, facilitaire diensten en inkoop) en onderdelen van Publieksdienstverlening (KCC en Informatiebeheer). De lasten stijgen in 2024 ten opzichte van 2023 met 3.663.000 euro.

- In de Zomernota zijn verschillende knelpunten opgenomen en toegekend die leiden tot hogere laten voor 2024. Dan gaat het bijvoorbeeld om de knelpunten: indexatie licentiekosten, KCC, opzet en inrichting lijnorganisatie centraal informatiebeheer (Bridge), inbesteding catering en areaaluitbreiding bedrijfsvoering (3.200.000 euro)
- hogere lasten voor loon- en prijscompensatie (1.363.000 euro)
- lagere uitgaven voor Flankerend Beleid, vertrekregelingen (500.000 euro). Hier staat een lagere onttrekking aan de reserves tegenover.
- De lasten voor de dienstverlening voor het IT Platform nemen af met circa 400.000 euro. Hier staan lagere baten tegenover.

De baten dalen met 396.456 euro in 2024 ten opzichte van 2023.

- De lasten voor de dienstverlening voor het IT Platform nemen af met circa 400.000 euro. Hier staan lagere baten tegenover.

Algemene uitkering
De lasten dalen met 10,8 miljoen euro in 2024 ten opzichte van 2023. Deze daling is het totaal van het resultaat voor 2023 uit de september- en decembercirculaire 2022 alsook de meicirculaire 2023. Deze resultaten waren nog niet verwerkt in het middelenkader in de Gemeentebegroting 2023. Het resultaat voor 2024 e.v. bedraagt nul omdat het resultaat van deze circulaires is verrekend in het middelenkader via de algemene reserve.

De baten stijgen met 15,8 miljoen euro in 2024 ten opzichte van 2023 vanwege toevoegingen vanuit de recente circulaires, zoals ook opgenomen in de Zomernota 2023;

Algemene belastingen
De lasten van het product algemene belastingen stijgen in 2024 ten opzichte van 2023 met 168.000 euro. Deze stijging wordt veroorzaakt door het toekennen van loon- en prijscompensatie.

De baten zijn in 2024 met 2.430.000 euro gestegen als gevolg van actualisatie van de lokale belastingen conform het besluit in de zomernota 2023;

- Hogere baten van 2.300.000 euro door een indexatie van 4,3% op de OZB toe te passen;
- Hogere baten van 30.000 euro op precariobelasting;
- Hogere baten van 100.000 euro op toeristenbelasting.

Rente en treasury
De lasten dalen ten opzichte van 2023 omdat zowel in 2023 als in 2024 geen nieuwe leningen aangetrokken hoeven te worden. De baten dalen in 2024 doordat minder rente wordt verrekend over de activa en met het grondbedrijf. Voor verdere informatie wordt verwezen naar hoofdstuk 4.4 paragraaf financiering en de zomernota 2023.

Reserves
De stortingen zijn in 2024 5,1 miljoen euro hoger dan in 2023.
De mutatie op stortingen 2024 in de reserves ten opzichte 2023 betreffen:

- Reserve vastgoed; Als gevolg van een technische correctie nemen de stortingen toe met 5,1 miljoen euro.

De onttrekkingen zijn in 2024 1,8 miljoen euro hoger dan in 2023. De mutatie op onttrekkingen 2024 in de reserves ten opzichte van 2023 betreffen:

- Reserve Loon- en prijscompensatie; Vanwege het toekennen van de nieuwe CAO nemen de onttrekkingen in 2024 toe met 4,1 miljoen euro.
- Reserve weerstandsvermogen; De begrote onttrekking aan de reserve weerstandsvermogen is in 2024 5,9 miljoen hoger dan in 2023 onder andere als gevolg van het vastgestelde middelenkader;
- Reserve vastgoed; Als gevolg van een noodzakelijke technische correctie nemen de onttrekkingen af met 3,1 miljoen euro.
- Reserve IT-transitiefonds, ICT gemeentebrede software en vervanging IT hardware: In 2024 wordt een bedrag van 0,7 miljoen euro minder onttrokken dan in 2023. In de zomernota is een knelpunt met betrekking tot licentiekosten opgelost, waarmee de exploitatie dekkend is voor deze kosten. Voor 2023 werden deze extra kosten bekostigd uit de bestemmingsreserve. Daarnaast behoeft er minder hardware vervangen te worden als gevolg van de verclouding.
- Reserve Flankerend beleid; De onttrekking van middelen aan de reserve Flankerend beleid is in 2024 0,8 miljoen euro lager dan in 2023. Dit betreft met name minder verwachte kosten vertrekregelingen (zie ook hierboven lager verwachte onttrekking voor 2023) en generatiepact.
- Lagere onttrekking (800.000 euro) uit de reserve wetgeving informatievoorziening tbv het programma Bridge. Dit wordt veroorzaakt doordat het programma Bridge in 2024 afloopt en daardoor minder uitgaven zijn die uit de reserve gedekt worden.

- Reserve nog uit te voeren werkzaamheden; Een daling van 1,8 miljoen euro als gevolg van het vervallen van de bestemmingsvoorstellen uit de jaarrekening 2022.
- Reserve onderwijshuisvesting; bij onderwijshuisvesting is er in 2024 sprake van een lagere onttrekking van 0,9 miljoen euro als gevolg van het Integraal Huisvestingsplan (IHP).

6.5. Subsidies

Onderstaand een inzicht in het totale subsidiebudget dat beschikbaar is en de verdeling daarvan naar de doelen van stad. Opgemerkt wordt dat verstrekte subsidies in gevallen bijdragen aan meerdere doelen, maar om wille van het voorkomen van dubbeltelling in deze weergave enkel zijn meegenomen bij het doel waar de subsidie hoofdzakelijk toe bijdraagt.

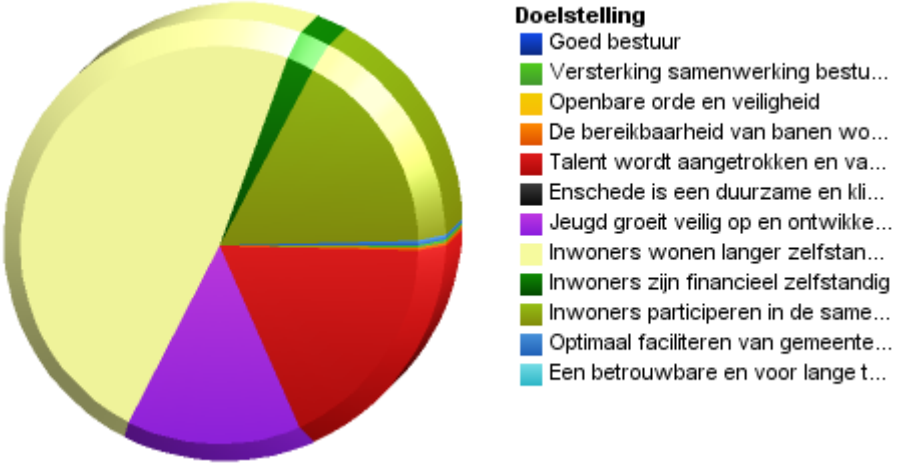

Bedragen in 1.000 euro's

Doelstelling	Begroting 2023	Begroting 2024	Begroting 2024 Percentage
Programma: Samenleving en bestuur	***189***	***197***	***0%***
Versterking samenwerking bestuur/samenleving	189	197	0%
Programma: Duurzaam wonen, leven en werken	***21.694***	***20.978***	***18%***
De bereikbaarheid van banen wordt vergroot	564	321	0%
Talent wordt aangetrokken en vastgehouden	21.130	20.657	18%
Programma: Vitaal en sociaal	***97.483***	***93.966***	***81%***
Jeugd groeit veilig op en ontwikkelt talenten	20.996	17.044	15%
Inwoners wonen langer zelfstandig	54.953	55.071	48%
Inwoners zijn financieel zelfstandig	2.645	2.569	2%
Inwoners participeren in de samenleving	18.890	19.282	17%
Programma: Financien en organisatie	***400***	***400***	***0%***
Optimaal faciliteren van gemeentelijke taken passend bij primaire proces	400	400	0%
Totaal	***119.767***	***115.541***	***100%***

Een subsidie kan alleen worden verstrekt als er een juridische grondslag voor is. De meeste subsidies worden verstrekt op grond van een bijzondere subsidieverordening. De algemene wet bestuursrecht staat ook toe dat een subsidie wordt verstrekt op grond van de begroting. Daarvoor moet de (beoogde) subsidieontvanger met naam en het maximaal beschikbare subsidiebedrag in de begroting zijn opgenomen (Awb, artikel 4:23, lid 3 sub c). Vandaar dat hieronder een specifieke subsidiestaat op het niveau van subsidieontvangers is opgenomen. De subsidiepartijen die zijn genoemd hebben niet automatisch recht op dit bedrag want er

moet eerst nog worden voldaan aan andere subsidie eisen, zoals het indienen van een aanvraag met begroting en activiteitenplan.

In de subsidiestaat is te zien dat ten tijde van de begroting een aanzienlijk deel van de beschikbaar zijnde subsidiebudgetten nog niet is gelinkt aan individuele ontvangers maar nog op verzamelsubsidies staan. Dat maakt ook dat op het niveau van individuele subsidieontvangers niet altijd een goed vergelijk tussen 2023 en 2024 mogelijk is. Voor 2023 heeft inmiddels verlening vanuit de verzamelsubsidies plaatsgevonden, maar voor 2024 is dat nog niet gebeurd. Vergelijk over meerdere jaren op het niveau van individuele instellingen is pas echt mogelijk als voor al deze jaren de definitieve toekenning is afgerond.

Bedragen in 1.000 euro's

Hoofdproduct	Subsidie	Begroting 2023	Begroting 2024
S&B: Doel - Versterking samenwerking bestuur/samenleving		***189***	***197***
Stadsdeelsgewijs werken	Kinderboerderij Noord	119	124
	Erve 't Wooldrik	70	73
Totaal product: Stadsdeelsgewijs werken		**189**	**197**
Totaal programma: Samenleving en bestuur		**189**	**197**
DWLW: Doel - De bereikbaarheid van banen wordt vergroot		***564***	***321***
Versterken economische structuur	NovelT	75	75
	Oost NL	50	50
	Stichting Gamelab Oost	20	
	Sticht. Dutch Innovation Foundation	225	
Totaal product: Versterken economische structuur		**370**	**125**
Dienstverlening aan ondernemers	Stichting Ondernemersfonds	150	150
	BIZ Euregio I	44	46
Totaal product: Dienstverlening aan ondernemers		**194**	**196**
DWLW: Doel - Talent wordt aangetrokken en vastgehouden		***21.130***	***20.657***
Stedelijke ontwikkeling	Architectuurcentrum Twente	0	
	Stichting Stawel	53	56
Totaal product: Stedelijke ontwikkeling		**53**	**56**
Cultuur, Evenementen en Citymarketing	Verzamel-subsidie: Amateurkunst 2 jaar	288	299
	Verzamel-subsidie: Amateurkunst 2023 2024	0	75
	Verzamel-subsidie: Amateurkunst projectsubsidie	48	50
	Verzamel-subsidie: Broedplaatsen	550	
	Verzamel-subsidie: Cultuurregio	100	
	Verzamel-subsidie: Onderhoud evenementen citymarketing	0	

	Verzamel-subsidie: SPUK Impuls Jongerencultuur	295	
	Verzamel-subsidie: Verordening 2014 Cultuur	270	125
	Verzamel-subsidie: Verordening: Enschede studentenstad	37	38
	Verzamel-subsidie: Verordening: Evenementen (programma)	506	422
	Verzamel-subsidie: Versterken Middenkader	155	
	AKI ArtEZ Academie voor Art & Design	28	29
	Concordia Kunst & Cultuur	1.177	1.234
	Enschedese Carnavalsraad	5	5
	Fotogalerie Objektief	17	18
	Jazz, stichting	23	24
	Koninginnedag Lonneker	1	1
	Marathon Enschede, stichting	50	52
	Military Boekelo	40	42
	Kaliber Kunstenschool	1.971	2.052
	Openbare Bibliotheek Enschede	3.044	3.168
	Oranjecomite Boekelo	1	1
	Phion	83	86
	Prinses Christina Concours	9	9
	Sint Nicolaas Comité	6	7
	Sonnevanck, Jeugdtheater	41	43
	Twentse Schouwburg nv	6.872	7.145
	Villa de Bank	46	48
	Volksfeest Glanerbrug	1	1
	Literaire Manifestaties Enschede	11	11
	Planet Art, Stichting	75	78
	Kunstbende Overijssel	2	2
	Museumfabriek	1.554	1.617
	Stichting Piano Competition	7	8
	St. Herdenking gevallenen ZO Azie 41	3	3
	Tetem	521	534
	Artist in Residence	33	34
	Lonneker Kunstroute	4	5
	Step Enschede promotie	1.637	1.702
	Cultuurcoach	80	83
	Oranjevereniging	2	2
	Popronde Nederland / St Popwaarts	8	8
	Valerius Ensemble	11	11
	Rijks Museum Twente	77	80
	Stichting Kunst Non Stop	11	11
	Metropool Poppodia van Twente	1.335	1.389
	4 en 5 mei Enschede	0	

	Saxion Hogeschool	27	37
	Muziekfonds	15	15
Totaal product: Cultuur, Evenementen en Citymarketing		**21.076**	**20.602**
Totaal programma: Duurzaam wonen, leven en werken		**21.694**	**20.978**
V&S: Doel - Jeugd groeit veilig op en ontwikkelt talenten		***20.996***	***17.044***
Jeugdhulp	Verzamel-subsidie: Nieuwe thema en ontwikkelingen	64	
	Verzamel-subsidie: Pilot BSO plus	65	54
	Verzamel-subsidie: RET budget impulsgelden	813	813
	Verzamel-subsidie: RET budget onderzoeksgelden	100	100
	Avanti Wilskracht afd. voetbal	0	77
	Jarabee	2.036	1.626
	Stg Leger des Heils Welz en Gezondh	950	
	Victoria ¿28, voetbalvereniging	130	190
	Stichting Pluryn	3.674	3.179
	V.V. Rigtersbleek Comb.Traj.	130	190
	Cooperatie ontmoetingsclusters Ensch	70	
Totaal product: Jeugdhulp		**8.032**	**6.229**
Sport en Gezondheid	Verzamel-subsidie: Sport-algemeen:subs. sportvereniging	721	749
	GGD Twente	16	17
	Stichting Maatschappelijke Dienstver	54	56
	Tactus Verslavingszorg	149	155
	Mediant	194	202
Totaal product: Sport en Gezondheid		**1.135**	**1.180**
Onderwijs	Verzamel-subsidie: Brede regeling combinatiefunctionari	40	125
	Verzamel-subsidie: Nationaal Programma Onderwijs	64	269
	Verzamel-subsidie: Niet Doelgroeppeuters	29	705
	Verzamel-subsidie: OCW Integr uitk combinatiefuncties	0	36
	Verzamel-subsidie: Onderwijsachterstandenbeleid	198	7.350
	Verzamel-subsidie: Onderwijsbegeleiding OAB	36	104
	Concordia Kunst & Cultuur	81	
	Stichting Consent	601	
	Gemeente Almelo	561	480
	Gemeente Haaksbergen	52	51
	Gemeente Hengelo	277	238
	Gemeente Losser	51	49

	Gemeente Oldenzaal	143	123
	Jarabee	4	
	KOE Katholiek Onderwijs Enschede st	961	
	Vereniging Christelijk Onderwijs	277	
	Kaliber Kunstenschool	18	
	Openbare Bibliotheek Enschede	33	
	SKE Kinderopvang	4.371	
	Stichting Maatschappelijke Dienstver	411	2
	Tactus Verslavingszorg	51	52
	Stichting Alifa	331	
	Mediant	52	52
	Tetem	10	
	Smallsteps Partou	1.250	
	Sportaal	136	
	Columbus Junior B.V.	1.646	
	FPS	21	
	Onderwijsbegeleiding Oost Nederland	42	
	Boomhut	1	
	Metropool Poppodia van Twente	18	
	Stichting Pluryn	11	
	FC Twente Comb.Traj	18	
	JINC	35	
Totaal product: Onderwijs		**11.829**	**9.636**
V&S: Doel - Inwoners wonen langer zelfstandig		***54.953***	***55.071***
Ondersteuning lokaal (WMO)	Verzamel-subsidie: Begeleiding Wmo indiv en gezin	0	350
	Verzamel-subsidie: Bijdrage Pension Vredenberg	0	119
	Verzamel-subsidie: Verz subs AV; begeleid participatie	768	799
	Verzamel-subsidie: Verz subs AV; dagbesteding	2.489	2.311
	Verzamel-subsidie: Verz subs AV; ondersteun huishouden	20	20
	Verzamel-subsidie: Verz subs AV; regel dagelijkse zaken	256	266
	De Tubanters	0	98
Totaal product: Ondersteuning lokaal (WMO)		**3.533**	**3.963**
Ondersteuning centrumtaken (WMO)	Verzamel-subsidie: Beschermd wonen mut gemeentefonds	4.504	4.517
	Verzamel-subsidie: BW regelen toegang	180	180
	Verzamel-subsidie: BW wonen subsidie	24.000	24.000

	Verzamel-subsidie: MO ambulante begeleiding	19	20
	Verzamel-subsidie: MO dagbesteding algemeen	1.976	2.057
	Verzamel-subsidie: MO inloopvoorziening algemeen	2.482	2.585
	Verzamel-subsidie: MO opvangvoorzieningen	4.459	4.643
	Verzamel-subsidie: MO preventie algemeen	389	405
	Verzamel-subsidie: MO verhoging middelen AWBZ	698	727
	Verzamel-subsidie: MO zorg en toeleiding	1.894	1.972
	Verzamel-subsidie: Nationaal actieplan Dakloosheid	1.284	
	Verzamel-subsidie: VO Aanpak Huiselijk geweld & kinderm	47	3.864
	Verzamel-subsidie: VO preventie algemeen	591	
	Verzamel-subsidie: VO Regionale preventie trainingen	71	132
	Verzamel-subsidie: VO Seksueel geweld en grensoverschr	254	254
	Verzamel-subsidie: VO Uitstapprogramma prostituees	216	225
	Verzamel-subsidie: VO vrouwenopvang algemeen	335	4.180
	Verzamel-subsidie: VO zorg mensenhandel	0	421
	Stichting Humanitas Onder Dak Twente	161	167
	Stg Leger des Heils Welz en Gezondh	380	396
	Tactus Verslavingszorg	247	257
	Kadera aanpak huiselijk geweld	3.496	
	RIBW Groep Overijssel	91	94
	Reclassering Nederland, Regio Oost	130	
	Stichting Helmgras	11	12
	Wijkracht	271	
	Regio Twente	2.815	
	Veiligheidsregio Twente	421	
Totaal product: Ondersteuning centrumtaken (WMO)		**51.420**	**51.108**
V&S: Doel - Inwoners zijn financieel zelfstandig		***2.645***	***2.569***
Inkomensondersteuning	Verzamel-subsidie: Armoedebestrijding (o.a. Kinderen)	11	12
	Verzamel-subsidie: Empowerment	85	89
	Verzamel-subsidie: Sociaal maats. participatie jongeren	95	124
	Stichting Fonds Bijzondere Noden	195	203
	Stichting Van Harte	31	32
	Stichting Leergeld Enschede	1.764	1.626
	Stichting Present Enschede	38	40
	Stichting Voedselbank Enschede	50	52
	Stg Weekendschool Toppers op Zondag	40	42

	Stichting Kledingbank Enschede	101	105
	Stichting Vakantiefonds Twente	10	11
Totaal product: Inkomensondersteuning		**2.420**	**2.336**
Schuldhulpverlening	Verzamel-subsidie: Voorl.training finan.vaardigh jong	0	
	Stichting Maatschappelijke Dienstver	224	233
Totaal product: Schuldhulpverlening		**224**	**233**
V&S: Doel - Inwoners participeren in de samenleving		***18.890***	***19.282***
Arbeidsmarktparticipatie	Stichting Alifa	73	76
	M-Pact	83	89
Totaal product: Arbeidsmarktparticipatie		**155**	**164**
Algemene Maatschappelijke Voorzieningen	Verzamel-subsidie: Bemoeizorg WMO	584	608
	Verzamel-subsidie: Plaatselijke ouderenorg. was 6500252	25	26
	Verzamel-subsidie: Specifiek jongerenwerk was 6500281	1	
	Verzamel-subsidie: Vrijwilligers jeugdwer was 6500268	37	39
	55+, stichting	0	30
	Art. 1 Overijssel	122	127
	IVN Ver natuur en milieueducatie	2	2
	KBO Enschede, Kath. Bond v. Ouderen	3	3
	LOGE Lokaal Overleg Gehandicape E'de	3	4
	NIVON Enschede	5	5
	PCOB Protestants Christ. Ouder. Bond	3	3
	Stichting SES Activiteiten	1.123	822
	Stichting Intercultureel Vrouwencent	64	
	Slachtofferhulp Nederl. Regio Twente	54	56
	Stichting Maatschappelijke Dienstver	309	322
	Tactus Verslavingszorg	0	
	Vluchtelingenwerk Enschede, st.	89	93
	HALT Twente	59	62
	Stichting Dierenopvangcentr Enschede	280	292
	Stichting Alifa	2.805	2.987
	MEEReizen	10	10
	Mediant	0	
	Zorgbelang Overijssel	6	6
	Zorggroep Manna	160	
	Stichting Hospice en Leendert Vriel	17	28
	Vereniging Humanitas, District Oost	384	400

	Rode Kruis Enschede	6	
	Slamat Datang	3	4
	Ned Hindoe Ouderenbond	3	3
	Aveleijn	28	29
	M-Pact	765	787
	Twentse Zorg Academie	0	15
Totaal product: Algemene Maatschappelijke Voorzieningen		**6.951**	**6.761**
Ondersteuning wijkteams	GGD Twente	185	193
	Slachtofferhulp Nederl. Regio Twente	0	
	Stichting Maatschappelijke Dienstver	10.371	10.884
	Stichting Alifa	756	787
	Vereniging Humanitas, District Oost	472	492
Totaal product: Ondersteuning wijkteams		**11.784**	**12.356**
Totaal programma: Vitaal en sociaal		**97.483**	**93.966**
F&O: Doel - Optimaal faciliteren van gemeentelijke taken passend bij primaire proces		***400***	***400***
Interne dienstverlening	1 Twente	400	400
Totaal product: Interne dienstverlening		**400**	**400**
Totaal programma: Financien en organisatie		**400**	**400**
Totaal		***119.767***	***115.541***

Toelichting

Ondersteuning Centrumtaken (Wmo)

De middelen Beschermd wonen (totaal 28,7 miljoen euro), Maatschappelijke Opvang (totaal 13,3 miljoen euro) en Vrouwenopvang (totaal 9,1 miljoen euro) ontvangt Enschede van het Rijk als zijnde centrumgemeente. Inzet van de middelen vindt plaats in overleg met de regiogemeenten. De middelen worden voor een groot deel ingezet via subsidies.

Deze subsidies voor Beschermd Wonen, Maatschappelijke Opvang en Vrouwenopvang zijn in 2024 onder de diverse "verzamel-subsidies" opgenomen. Na ontvangst van de subsidieaanvragen volgt er een toekenning.

Verzamelsubsidies Beschermd Wonen betreffen onder andere: RIBW, Tactus, Leger des Heils, Humanitas Onder Dak Twente, JP van den Bent, Zekere Basis.

Verzamelsubsidies Maatschappelijke Opvang en Vrouwenopvang betreffen onder andere: Humanitas onder Dak Twente, Jarabee, Leger des Heils, Surplus, Tactus, Veilig Thuis

Twente, Coördinatiecentrum Mensenhandel, Avedan, Kadera, Mediant, Wijkracht, Reclassering Nederland.

De taakstellingen efficiency subsidies Vitaal en Sociaal en niet indexeren van subsidies in programmabegroting 2018, samen 825.000 euro, is ingevuld binnen het Enschedse aandeel Wmo-Beschermd Wonen.
Een aantal subsidies zijn programma overstijgend. Deze zijn opgenomen in onderstaande tabel.

Bedragen * 1000 euro

Omschrijving	Begroting 2023	Begroting 2024
Programmaoverstijgende subsidies		
Aveleijn	28	29
Concordia Kunst & Cultuur	1.258	1.234
GGD Twente	201	209
Gemeente Hengelo	277	238
Jarabee	2.040	1.626
M-Pact	848	875
Mediant	246	255
Museumfabriek	1.554	1.617
Phion	83	86
RIBW Groep Overijssel	91	94
Sonnevanck, Jeugdtheater	41	43
Stichting Alifa	3.964	3.850
Stichting Maatschappelijke Dienstver	11.369	11.498
Tactus Verslavingszorg	447	464
Tetem	532	534
Twentse Schouwburg nv	6.872	7.145
Vereniging Humanitas, District Oost	857	892
Vluchtelingenwerk Enschede, st.	89	93
Totaal	**30.796**	**30.781**

6.6. Meerjaren Prognose Parkeerbeheer

Jaarlijks valt de doorkijk van de Meerjaren Prognose Parkeerbeheer (MPP) samen met de totstandkoming van de gemeentebegroting. De totaal begrote omzet in 2024 bedraagt 14 miljoen euro (afgerond).

1. Meerjaren Prognose Parkeren 2024
Het product parkeerbeheer laat een positief resultaat zien van 1,9 miljoen euro. Dit resultaat bestaat uit een positief exploitatieresultaat op basis van de Meerjaren Prognose Parkeren (MPP) 2024 en een bijdrage uit de algemene middelen van 445.000 euro ter dekking van de pilot 1e uur gratis parkeren.

Het positieve resultaat van 1,9 miljoen euro is onderdeel van de algemene middelen.

Het verschil in de lasten van 478.000 euro (hoger) tussen de begrotingsjaren 2024 en 2023 wordt veroorzaakt door:

- hogere kapitaallasten als gevolg van een gewijzigd investeringsniveau (48.000 euro);
- hogere dotatie aan de voorziening onderhoud (372.000 euro);
- hogere interne verrekeningen (58.000 euro).

Het verschil in de baten van 452.000 euro (hoger) tussen de jaren 2024 en 2023 wordt veroorzaakt door:

- hogere opbrengsten voor garage parkeren (289.000 euro);
- hogere opbrengsten voor straat parkeren (163.000 euro).

In 2024 wordt aan de reserve parkeren 10.000 euro meer onttrokken in vergelijking met 2023.

2. Parkeerinkomsten 2024 ev
In de gemeentebegroting 2022-2025 is opgenomen om de kortparkeertarieven tot en met 2024 ieder jaar met 0,10 euro te verhogen.
Voor 2024 zijn de totale parkeerinkomsten begroot op 14 miljoen euro (afgerond). Er is in 2023 een pilot 1e uur gratis parkeren ingesteld met een duur van 2 jaar.

3. Onderhoudsvoorziening parkeren
In 2024 wordt een bedrag van 500.000 euro toegevoegd aan de voorziening en wordt een bedrag van 630.000 euro voor (groot) onderhoudswerkzaamheden aan de voorziening onttrokken.
Op basis van contractuele afspraken wordt een deel van de onderhoudskosten en vervangingsinvesteringen in rekening gebracht bij partners.

4. Reserve
In het raadsbesluit bij de PB2011-2014 zijn diverse deelreserves parkeren samengevoegd tot de reserve parkeren. Elk van de deelreserves hebben een eigen functie. Voor het opvangen van schommelingen in de parkeerexploitatie is 1.000.000 euro opgenomen.

5. Parkeren bezoekers MST in de H.J. van Heekgarage.
In het product parkeerbeheer zijn de resultaten (lasten en baten) meegenomen uit de aanpassing van de H.J. van Heekgarage voor het Medisch Spectrum Twente (MST).

6. Fiscaliteit

Vanaf 2016 vallen de activiteiten van het parkeerbedrijf onder de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 (vpb) voor zover sprake is van een fiscale onderneming. Over de fiscale winst die het parkeerbedrijf maakt met haar ondernemingsactiviteiten dient vennootschapsbelasting betaald te worden. Binnen het parkeerbedrijf is er sprake van uitoefening van overheidsactiviteiten (straat parkeren) en ondernemingsactiviteiten (garage parkeren). Straat parkeren en garage parkeren worden apart getoetst. Over de overheidsactiviteiten is weliswaar sprake van een fiscale onderneming, maar is geen vennootschapsbelasting verschuldigd, omdat een vrijstelling kan worden toegepast.
Voor het garage parkeren wordt jaarlijks beoordeeld of sprake is van een fiscale onderneming. Eén van de criteria is dat sprake moet zijn van ‘winst’. Jaarlijks wordt er zowel op basis van de begroting als op basis van de realisatie een fiscale geactualiseerde winsttoets gedaan voor het garage parkeren. De uitkomst van de winsttoets op basis van de laatst getoetste begroting van het parkeerbedrijf laat zien dat er (nog) geen fiscale winst wordt behaald waarover vennootschapsbelasting verschuldigd is.

6.7. Aangenomen moties en amendementen

Amendement A
Drugsbestrijdingsfonds

Indieners: VVD, BBE, PvdA, CU

Besluit:

Een paragraaf toe te voegen over het instellen van een drugsbestrijdingsfonds met de volgende tekst: "Harddrugsgebruik onder jongeren wordt steeds meer genormaliseerd. Dit is een onwenselijke ontwikkeling. Op dit moment is er onvoldoende beleid in Enschede op de preventie van harddrugsgebruik. Er wordt daarom een drugsbestrijdingsfonds opgericht. Dit geld kan gebruikt worden in het kader van drugspreventie. Daarbij wordt er ook een campagne opgezet vergelijkbaar zoals die in Rotterdam, waarbij de (criminele) gevolgen van harddrugs inzichtelijk worden gemaakt. Ook gaat het college in gesprek met de horeca en organisatoren van festivals om de controle op harddrugs te intensiveren en in te zetten op bewustwording over de schadelijke effecten van harddrugsgebruik. Dit maakt onderdeel uit van het handhaving- en preventieplan harddrugs wat in 2024 wordt opgeleverd.

- Dit toe te voegen als aparte actie 02 op pagina 32 "We gaan aan de slag met drugspreventie".
- Hier 500.000 euro voor te reserveren en dit te dekken vanuit de Algemene Middelen.

Amendement B
Aanpak woonoverlast

Indieners: VVD, BBE, PvdA, CU

Besluit:

- Een bedrag van € 500.000 te reserveren voor de aanpak woonoverlast, te dekken uit de Algemene reserve. Dit bedrag in te zetten in de jaren 2024, 2025 en 2026. Voor deze inzet in het eerste kwartaal van 2024 een eerste plan van aanpak met bestedingsplan op te stellen. Hierbij wordt de personele inzet op korte termijn uitgewerkt en wordt een tijdlijn geschetst voor de lange termijn aanpak.

Motie 1
Ouderen en gezinnen zichtbaarder in gemeentelijk beleid

Indieners: BBE, VVD, CDA, D66, PvdA, PvvD, Volt, SP, EA, CU, GL, PVV en FvD

Draagt het college op:

- Zorg te dragen dat er weer een evenwichtiger balans terugkomt in de aandacht en prioritering binnen ons beleid en uitvoering.
- De doelgroepen gezinnen en ouderen, nadrukkelijker mee te nemen in het beleid vanuit deze begroting.
- De doelgroepen gezinnen en ouderen in alle toekomstige beleidstukken en visiedocumenten explicieter op te nemen en bij beleid hier rekening mee te houden.

Motie 2
Meer woningen in het hogere segment

Indieners: D66

Draagt het college op:

- Naar de raad te komen met een plangebied (binnenstedelijk of als uitleggebied, met als uitgangspunt de woonvisie) waar de focus ligt op vrijstaande woningen in het hogere segment vergelijkbaar met het Brunink en Vaneker;

Motie 3
Accukluisjes

Indieners: D66, SP

Draagt het college op:

- Accukluisjes te plaatsen in de gemeentelijke fietsenstallingen De Graaf en de stalling onder het Intercityhotel;
- De kosten hiervoor te dekken uit de Algemene Middelen;
- Als het na een jaar goed bevalt ook de overige stallingen te voorzien van accukluisjes;

Motie 4
Op de bagagedrager bij de gemeente Den Haag

Indieners: D66

Draagt het college op:

- De ontwikkelingen rondom de proef "pré-AOW" in de gemeente Den Haag te volgen;
- Contact op te nemen met de gemeente Den Haag zodra de proef definitief is en de beleidsregels helder zijn om te kijken of we de proef in Enschede kunnen overnemen;
- Hierover de raad te informeren.

Motie 8
Gezinnen met een inkomen tot 130% (is nu 120%) van het sociaal minimum in aanmerking laten komen voor een aanvraag Kindpakket

Indieners: EA

Draagt het college op:

- Te onderzoeken wat het extra zal kosten als het Kindpakket ook beschikbaar komt voor gezinnen met een inkomen van 130% van het sociaal minimum.
- Breng dat totaal in kaart, inclusief alle kosten die nodig zijn voor de uitvoer voor een grotere groep
- Leg dat, binnen een redelijke termijn, voor aan de Gemeenteraad ter bespreking

Motie 9
Meer inzicht in inkomsten en uitgaven duurzaamheid in of bij de begroting

Indieners: PvdD, EA

Draagt het college op:

- Het *Uitvoeringsplan groen en duurzaam Enschede*, of een aangepaste versie hiervan, vanaf de volgende begroting (2025-2028), in de begroting op te nemen als een van de paragrafen (duurzaamheidsparagraaf), of als bijlage toe te voegen aan de begroting.

6.8. Sustainable Development Goals

Sustainable Development Goals: Werelddoelen voor duurzame ontwikkeling
Een einde aan extreme armoede, ongelijkheid, onrecht en klimaatverandering. Dat is de kern van de Duurzame Ontwikkelingsdoelen (SDG's).
De 193 lidstaten van de Verenigde Naties (VN) hebben deze ontwikkelingsagenda voor 2015 – 2030 vastgesteld. De agenda bestaat uit 17 doelen. Deze SDG's heten voluit de Sustainable Development Goals maar worden vaak afgekort naar SDG's. Zij gelden in alle landen en voor alle mensen.
De doelen zijn:

1. Uitbannen van alle vormen van (extreme) armoede
2. Einde aan honger, zorgen voor voedselzekerheid en duurzame landbouw
3. Gezondheidszorg voor iedereen
4. Inclusief, gelijkwaardig en kwalitatief onderwijs voor iedereen
5. Gelijke rechten voor mannen en vrouwen en empowerment van vrouwen en meisjes
6. Schoon water en sanitaire voorzieningen voor iedereen
7. Toegang tot betaalbare en duurzame energie voor iedereen
8. Inclusieve, economische groei, werkgelegenheid en fatsoenlijk werk voor iedereen
9. Infrastructuur voor duurzame industrialisatie
10. Verminderen ongelijkheid binnen en tussen landen
11. Maak steden veilig, veerkrachtig en duurzaam
12. Duurzame consumptie en productie
13. Aanpak klimaatverandering
14. Beschermen en duurzaam gebruik van de oceanen en zeeën
15. Beschermen van ecosystemen, bossen en biodiversiteit
16. Bevorderen van veiligheid, publieke diensten en recht voor iedereen
17. Versterken van het mondiaal partnerschap om doelen te bereiken

Bron: Sustainable Development Goals: Werelddoelen voor duurzame ontwikkeling | Ontwikkelingssamenwerking | Rijksoverheid.nl

6.9. Afkortingenlijst

Afkorting	Definitie
ADT	Area Development Twente
AOW	Algemene Ouderdomswet (basispensioen)
ASR	De Amersfoortse en Stad Rotterdam
AVG	Algemene verordening gegevensbescherming
AZC	Asielzoekerscentrum
BAG	Basisregistratie Adressen en Gebouwen
BBZ	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen
BIBOB	Wet Bevordering Integriteitsbevordering door het openbaar bestuur
BIO	Baseline informatie beveiliging
BNG Bank	Bank Nederlandse Gemeente
BOSS	Sociaal Economische Structuurversterking Twente
BRP	Bruto regionaal product
Bureau RMC	Adviesbureau voor Retail en Dienstverlening
BV	Besloten vennootschap
CBS	Centraal Bureau Statistiek
CIO Beraad	Chief Information Officer
COELO	Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
CPB	Centraal Planbureau
DCW	Deze Combinatie Werkt (Sociale werkvoorziening Enschede)
DPIA	Data Protection Impact Assessment
EEA	Enschedese Arbeidsmarkt Aanpak
ERRIN	European Regions Research&Innovation Network
EU	De Europese Unie
GBT Twente	Gemeentelijk belastingkantoor
GGD	Gemeentelijke gezondheidsdienst
GFT	Groente-, Fruit- en Tuinafval
GHOR	Geneeskundige hulpverleningsorganisatie in de regio
HBO	Hoger beroepsonderwijs
HR	Human Resources
HTSM	Hightech systemen en materialen
IOAZ	Wet Inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen
IT	Informatietechnologie
IIT	Individuele Inkomenstoeslag
ITC-toren	International training center
KNVB	Koninklijke Nederlandse Voetbalbond
LHBTIQ	Lesbisch, homoseksueel, bi+, transgender, intersekse en queers

LISA	Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen
LKS	Loonkostensubsidie
LTA	Landelijk Transitiearrangement
LTO	Land- en Tuinbouworganisatie Nederland
MO	Maatschappelijke opvang
MONT-verband	Samenwerking tussen Münster, Osnabrück en Netwerkstad Twente
MST	Medisch Spectrum Twente
MVO	Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen
NDW NIS	Nationaal Dataportaal Wegverkeer Netwerk- en informatiesystemen
NRW	Noordrijn-Westfalen
OV	Openbaar Vervoer
OZJT	Organisatie voor Zorg en Jeugdhulp Twente
PFAS	Poly- en perfluoralkylstoffen
PHO(J)	Praktijk Ondersteuner Huisarts (Jeugd)
P+R terrein	Park and Ride
RES Twente	Regionale Energiestrategie
RIEC	Regionaal Informatie- en expertise centrum
RMC	Retail Management Center
SDG	Sustainable Development Goals
3 lijnen van de SHE	Spoorzone Hengelo - Enschede
SLO	Stichting Leerplan Ontwikkeling
SON	Stadsbank Oost Nederland
SSD	Solid State Disk (registratiesysteem afd. Werk & Inkomen)
STAWEL	Stichting voor Duurzame Plattelandsontwikkeling Enschede
TOF-regeling	Twentse Ontzorg Financiering
UT	Universiteit Twente
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
VO	Vrouwenopvang (afkorting wordt ook gebruikt voor Voortgezet Onderwijs)
VNG	Vereniging van Nederlandse gemeenten
VROM	Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer
VRT	Veiligheidsregio Twente
VTT	Veilig Thuis Twente
VWS	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
WEK	Water- en Klimaatadaptatieplan
WGS	Wet Gemeentelijke Schuldhulpverlening
W&I	Werk & Inkomen (afdeling)
WKB	Wet Kwaliteitsborging
WLZ	Wet Langdurige Zorg
WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning

WMEBV	Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer
WO	Wetenschappelijk Onderwijs
WOO	Wet Open Overheid
WOZ	Waardering Onroerende Zaken
WSM	Wettelijk Sociaal Minimum

6.10. Middelenkader Zomernota 2023

Gemeentefonds

Gemeentefonds ontwikkelingen (in 1.000 euro)	2024	2025	2026	2027
Septembercirculaire 2022	3.806	9.743	11.640	0
Decembercirculaire 2022	-2.374	-2.387	-2.415	855
Meicirculaire 2023	7.282	11.611	12.251	23.040
Reservering uit accres voor loon-prijsstijging 2027				-10.727
Saldo accres gemeentefonds	**8.714**	**18.967**	**21.476**	**13.168**

Op basis van bovenstaande tabel kan de indruk ontstaan dat de ontwikkelingen in het gemeentefonds sterk positief zijn. Het is van belang te beseffen dat op een eerder moment forse uitnames uit het gemeentefonds zijn gedaan. Zo heeft het kabinet nog steeds de opschalingskorting van 1 miljard euro vanaf 2026 volledig in de begroting staan. Ook is bij het regeerakkoord door het kabinet een forse structurele uitname uit het gemeentefonds gedaan. Dit onder de noemer dat een nieuwe financieringssystematiek zou worden uitgewerkt. Totaal is vanaf 2026 sprake van een korting op het gemeentefonds van 4 miljard euro per jaar. Bij de septembercirculaire 2022 is een incidentele reparatie van 1 miljard euro toegepast voor 2026. In de meicirculaire 2023 heeft het kabinet besloten om deze 1 miljard euro structureel toe te voegen aan het gemeentefonds waardoor deze ook vanaf 2027 doorloopt. Per saldo komen gemeenten daarmee echter nog steeds structureel 3 miljard euro tekort. Voor Enschede vertaalt zich dat in een bedrag van omstreeks 30 miljoen euro per jaar. Dat is ongeveer gelijk aan het tekort in onze meerjarenbegroting voor 2027 en verder. In VNG verband wordt een sterke lobby richting het kabinet gevoerd om dit alsnog volledig gerepareerd te krijgen. Op het VNG congres van 14 juni is hiertoe een motie rechtvaardig, duurzaam en solide meerjarig financieel perspectief voor gemeenten aangenomen met 97% van de stemmen.

Inmiddels heeft het Rijk wat meer duiding gegeven aan de nieuwe financieringssystematiek die ze wil invoeren. Insteek is om het gemeentefonds vanaf 2027 te indexeren op basis van de prijsindex BBP. Daarmee bewegen gemeenten dus niet meer trap-op en trap-af met het uitgaveniveau van het rijk zelf maar met de omvang van de economie. Het rijk meent hiermee een stabiele, solide en duurzame financiële basis te bieden aan gemeenten. De gereserveerde budgetten hiervoor (150 miljoen euro voor 2027 en 300 miljoen euro voor 2028) zijn echter niet ruim te noemen. Daarbij zien gemeenten hierin een groot risico gerelateerd aan vergrijzing. Als gevolg van stijgende zorgkosten door vergrijzing stijgt het uitgaveniveau van het rijk de komende jaren. Gemeenten zouden daarmee ook meer budget krijgen dat ook nodig is voor de eigen kostenstijging gerelateerd aan vergrijzing. Deze koppeling wordt nu echter losgelaten. Sterker nog, als gevolg van vergrijzing zou de omvang van de economie kunnen dalen waardoor gemeenten volgens de nieuwe volume-indexatie wellicht zelfs gekort worden. Dit risico wordt vanuit de VNG met het kabinet besproken.

Het kabinet kijkt bij de aanpassing van de financieringssystematiek ook naar een uitbreiding van het eigen belastinggebied van gemeenten. Daarmee wil ze de autonomie van gemeenten vergroten en de afhankelijkheid van het Rijk verkleinen. Op zichzelf is dat niet verkeerd. We zien echter wel het risico dat het kabinet niet inzet op verschuiving van belastingen maar dat sprake kan zijn van stijging van de belastingdruk die gemeenten uit moeten leggen aan de

burger. Specifiek voor Enschede is er ook het risico dat de mogelijkheden om extra lokale belastingen op te halen beperkter zijn dan in gemeenten waar burgers meer welvarend zijn.

Per saldo is dus nog steeds sprake van een forse uitname door het kabinet uit het gemeentefonds vanaf 2026 en zien we ook aanvullende risico's in het meerjarenbeeld. We kiezen ervoor daarop nu niet bij te sturen. Met andere gemeenten samen voeren we actief lobby richting het kabinet voor herstel van de onterechte uitname uit het gemeentefonds.

Loon en prijscompensatie 2024

Loon en prijs ontwikkelingen 2024 (in 1.000 euro)	2024	2025	2026	2027
1. Prijs ontwikkeling 2024 (obv 3,9%)	-6.630	-6.630	-6.630	-6.630
2. Loonkosten ontwikkeling 2024 (obv 4,2%)	-10.920	-10.920	-10.920	-10.920
3. Pensioen premiestijging ABP (obv 0%)	0	0	0	0
4. Loon-prijscompensatie Gemeenschappelijke Regelingen	-1.653	-1.653	-1.653	-1.653
5. Dekking uit stelpost loon-prijs voor LPO 2024	18.550	18.550	18.550	18.550
6. Treasury	380	430	790	490
Saldo	**-273**	**-223**	**137**	**-163**

Toelichting op loon- en prijsontwikkelingen 2024

1. **Prijs ontwikkeling 2024**

Het CPB gaat in de prognoses van het Centraal Economisch Plan uit van een inflatie van 3,9% in 2024 (prijs van de materiele overheidsconsumptie). Op basis van een beoordeling van alle prijsgevoelige begrotingsposten leidt dit tot een nadeel van 6,6 miljoen euro.

2. Loonkosten ontwikkeling 2024

Het CPB gaat in de prognoses van het Centraal Economisch Plan uit van een loonstijging van 5,2% vanaf 2024. De CAO gemeenten voor 2024 moet echter nog worden vastgesteld en we vinden het niet opportuun om nu al te anticiperen op een dergelijke hoge loonstijging. Vandaar dat voor 2024 wordt gerekend met een loonstijging van 4,2%. Op basis van een beoordeling van alle loongevoelige begrotingsposten leidt dit tot een nadeel van 10,9 miljoen euro. Op basis van de daadwerkelijke CAO gemeenten zal bepaald worden of op een later moment een correctie nodig is.

3. Pensioenpremie stijging ABP

Voor 2024 wordt geen rekening gehouden met een stijging van pensioenpremies.

4. Loon- prijscompensatie Gemeenschappelijke Regelingen

De loon- prijs compensatie voor Gemeenschappelijke regelingen valt dit jaar hoog uit. Dit komt doordat obv nacalculatie nog een compensatie verrekend wordt over de hoge inflatie van afgelopen jaar. Gemeenschappelijke regelingen stellen al vroeg in het jaar hun begrotingen op. In 2022 hebben ze daardoor nog gerekend met een lage inflatie die naderhand aanzienlijk hoger uitviel. Conform de in Twents verband gemaakte afspraken over de loon- en prijsindexatie vindt achteraf een verrekening plaats op basis van een vergelijk tussen de begrote en werkelijke inflatie.

5. Dekking vanuit de stelpost loon-prijscompensatie

In de begroting 2024 wordt een last opgenomen van 18,55 miljoen euro op de stelpost loon-prijscompensatie. Dit om het grootste deel van de loon- en prijsontwikkeling in 2024 op te

kunnen vangen. De stelpost die in 2024 nog beschikbaar is bedraagt slechts 14,2 miljoen euro. Dit verschil is op te vangen met de egalisatiereserve loon-prijs. Voor de jaren 2025, 2026 en 2027 blijft op deze manier voldoende financiële ruimte over in de stelpost en egalisatiereserve om een gemiddelde inflatie op te vangen. Aanname daarbij is dan wel dat de inflatie na 2024 weer normaliseert.

6. Treasury
Het positieve verschil t.o.v. de gemeentebegroting 2023-2026 ontstaat door verlaging van de verwachte herfinanciering. Wel wordt rekening gehouden met een stijging van de rente voor de nieuwe benodigde leningen in de komende jaren. De omslagrente is overigens ongewijzigd en blijft 1,5%. De gemiddelde rente van de leningenportefeuille blijft laag nu voorlopig geen nieuwe leningen aangetrokken zullen worden. De rentebaten vanuit de kapitaallasten zijn naar beneden bijgesteld nu blijkt dat de omvang van de activa lager is dan waarmee eerder rekening is gehouden. De investeringen blijven achter bij de prognoses mede vanwege de gestegen kosten door hoge inflatie alsook door het tekort aan personeel in vele sectoren.

Knelpunten

Programma	Knelpunt (in 1.000 euro)	I/S	2024	2025	2026	2027
V&S	1. Tariefstijging 2023 obv extra index 2022 OVA - Jeugd	S	-490	-490	-490	-490
V&S	2. Tariefstijging 2023 vergoeding pleegzorg (2,45%)	S	-25	-25	-25	-25
V&S	3. Tariefstijging 2023 obv extra index 2022 OVA - Wmo (BG)	S	-170	-170	-170	-170
V&S	4. Tariefstijging Hulpmiddelen 2023 (CEP vs gemeentelijke indexatie)	S	-360	-360	-360	-360
V&S	5. Loon- en prijsstijging Vervoer 2023 (NEA vs gemeentelijke indexatie)	S	-130	-130	-130	-130
V&S	6. Loon- en prijsstijging Huishoudelijke Ondersteuning 2023	S	-500	-500	-500	-500
V&S	7. Aanbesteding Vervoer (zorgvervoer en CVV vervoer)	S	-300	-300	-300	-300
V&S	8. Aanbesteding Leerlingenvervoer	S	-800	-800	-800	-800
V&S	9. Energieprijzen Sportaal	I	-113			
V&S	10. Herindicaties nieuwe inkoop Wmo-BG (nieuwe regionale inkoop per 1-1-2025)	I	-250			
V&S	11. Herindicaties nieuwe inkoop Jeugd (nieuwe regionale inkoop per 1-1-2025)	I	-250			
DWLW	12. Prijsstijging wegen en infrastructurele kunstwerken	S	-1.030	-1.130	-1.230	-1.355
DWLW	13. Prijsstijging stadsdeelbeheer	S	-590	-590	-590	-590
DWLW	14. Prijsstijging openbare verlichting	S	-419	-319	-319	-319
S&B	15. VNG-GGU	S	-50	-50	-50	-50
S&B	16. Fraudebestrijding aan de balie	S	-32	-32	-32	-32
F&O	17. Indexatie Onderwijshuisvesting	S	0	0	0	-250

F&O	18. Indexering licenties 2023	S	-498	-498	-498	-498
F&O	19. Landmeetinstrumenten	S	-44	-44	-44	-44
	Totaal knelpunten inflatie voorgaande jaren		**-6.051**	**-5.438**	**-5.538**	**-5.913**
V&S	20. Structurele impact woonplaatsbeginsel	S	-3.500	-3.500	-3.500	-3.500
V&S	21. Autonome ontwikkeling Jeugdhulp: toename gemiddelde kosten per cliënt	S	-1.475	-1.625	-2.125	-2.125
V&S	22. Autonome ontwikkeling Jeugdhulp: toename volume 2e lijns zorg	S	-1.325	-1.475	-1.975	-1.975
V&S	23. Volumegroei Wmo	S	-440	-440	-440	-440
DWLW	24. Areaaluitbreiding	S	-480	-480	-480	-480
F&O	25. Volume groei bedrijfsvoering	S	-1.594	-1.594	-1.594	-1.594
	Totaal knelpunten volume		**-8.814**	**-9.114**	**-10.114**	**-10.114**
V&S	26. Autonome groei Jeugd en Wmo op uitvoeringscapaciteit wijkteams	S	-150	-200	-250	-300
V&S	27. Clustermanager en afdelingshoofd	S	-268	-268	-268	-268
DWLW	28. Managementcapaciteit Stadsingenieurs en Gebieds- en Projectontwikkeling	S	-400	-400	-400	-400
DWLW	29. Ondergrondse infrastructuur	S	-300	-300	-300	-300
DWLW	30. Extra inzet in beleid en uitvoering ten gevolge van Nationale woon- en bouwagenda en daaruit volgende wetten en landelijk beleid	S	-500	-500	-500	-500
S&B	31. Coördinatie WOO en AVG verzoeken	S	-105	-105	-105	-105
S&B	32. Opleidingsbudget Juridische Zaken	S	-60	-60	-60	-60
S&B	33. KCC (Burgerzaken, Werk & Inkomen, Stadserfontheffing/parkeren/vergunningen)	S	-424	-424	-424	-424
F&O	34. Beveiliging mobiele hardware	S	-49	-49	-49	-49
F&O	35. Testcapaciteit implementatie software en applicaties	I	-190			
F&O	36. Datagedreven Werken	S	-311	-311	-311	-311
F&O	37. Uitbreiding capaciteit team Geoinformatie	S	-118	-118	-118	-118
F&O	38. Bridge	S	-900	-900	-900	-900
F&O	39. Inbesteding catering	S	-130	-130	-130	-130
Diverse	40. Decentrale Privacy Officers (DPO)	S	-315	-315	-315	-315
	Totaal knelpunten personeel		**-4.220**	**-4.080**	**-4.130**	**-4.180**
V&S	41. Aanbesteding Huishoudelijke Ondersteuning - effect P*Q, implementatie nieuw normenkader	S	-1.100	-1.100	-1.100	-1.100
V&S	42. Aanbesteding Huishoudelijke Ondersteuning - prijseffect harmonisering uurtarief	S	-950	-950	-950	-950
V&S	43. Aanbesteding Huishoudelijke Ondersteuning - Herindicaties, projectbudget	I	-500	-500		
V&S	44. Wet op de lijkbezorging	S	-50	-50	-50	-50

V&S	45. Later realiseren taakstelling clustering sportparken	I	-61	pm	pm	pm
V&S	46. Bestrijding vogelgriep/vervoer gewonde/dode vogels	I	-50			
V&S	47. IJsbaan	S	-446	-494	-295	-250
V&S	48. Stadsbank dienstverleningsmodel	S	-550	-550	-550	-550
V&S	49. Gezamenlijke huisvesting armoedepartners	S	-100	-100	-100	-100
DWLW	50. Hogere bijdrage recreatieschap	S	-155	-155	-155	-155
DWLW	51. Uitwerken en uitvoeren urgentieverordening	S	-100	pm	pm	pm
DWLW	52. Partnerschap novel-t continueren	I		-275	-275	
S&B	53. Gemeentelijke bijdrage Buurtbemiddeling	I	-69	-78	-81	
F&O	54. Disaster recovery	S	-250	-250	-250	-250
F&O	55. Arc GIS Software	S	-117	-117	-117	-117
	Totaal knelpunten overig		**-4.498**	**-4.619**	**-3.923**	**-3.522**
	Totaal alle knelpunten		**-23.583**	**-23.251**	**-23.705**	**-23.729**
F&O	56. Afronding realisatie platform Cloud en omzetten applicaties naar Cloudomgeving	I	Reserveoverboeking 1,2 miljoen euro in 2024 en 1,46 miljoen euro in 2025 van algemene reserve naar reserve transitiefonds IT			

Toelichting op de knelpunten

1. Tariefstijging 2023 obv extra index 2022 OVA – Jeugd
Op basis van nacalculatie op de OVA 2022 is een regionaal besluit genomen om de tarieven met 0,76% extra te verhogen. Deze extra tariefstijging is niet verwerkt in de structurele begroting vanaf 2023 en kan niet worden opgevangen binnen de bestaande middelen.

2. Tariefstijging 2023 vergoeding pleegzorg (2,45%)
Op basis van landelijke wettelijke afspraken worden pleegzorgouders extra (2,45%) gecompenseerd voor de gestegen lasten. Dit kan niet worden opgevangen binnen de bestaande middelen.

3. Tariefstijging 2023 obv extra index 2022 OVA - Wmo (BG)
Op basis van nacalculatie op de OVA 2022 is een regionaal besluit genomen om de tarieven met 0,76% extra te verhogen. Deze extra tariefstijging is niet verwerkt in de structurele begroting vanaf 2023 en kan niet worden opgevangen binnen de bestaande middelen.

4. Tariefstijging Hulpmiddelen 2023 (CEP vs gemeentelijke indexatie)
Indexatie vindt plaats op basis van de gemeentelijke loon- en prijsindexatie. Voor 2023 was dit 2,3% (obv 100% prijsgevoeligheid). Aanvullend is er gecompenseerd voor de verwachte stijging van 10% in 2023. De feitelijke indexering is gekoppeld aan de CEP index September '22 (hulpmiddelen) en deze bedraagt ca. 15%. Dit tekort in percentage (5%) kan niet binnen de bestaande budgetten voor Wmo worden opgevangen.

5. Loon- en prijsstijging Vervoer 2023 (NEA vs gemeentelijke indexatie)
Indexatie vindt plaats op basis van de gemeentelijke loon- en prijsindexatie. Voor 2023 was dit 2,3% (obv 100% prijsgevoeligheid). Aanvullend is er gecompenseerd voor de verwachte stijging van 3,5%. De feitelijke indexering in 2023 is gekoppeld aan de NEA-index (hulpmiddelen) en deze bedraagt 13,7%. Dit tekort in percentage (7,9%) kan niet binnen de bestaande budgetten voor Wmo worden opgevangen.

6. Loon- en prijsstijging Huishoudelijke Ondersteuning 2023
Indexatie vindt plaats op basis van de gemeentelijke loon- en prijsindexatie. Voor 2023 was dit 2,3% (obv 100% prijsgevoeligheid). Aanvullend is er gecompenseerd voor de verwachte stijging van 5,76%. De feitelijke indexering in 2023 bedraagt 8,6% op basis van het normatieve kader voor de reële prijs. Dit tekort in percentage (2,84%) kan niet binnen de bestaande budgetten voor Wmo worden opgevangen.

7. Aanbesteding Vervoer (zorgvervoer en CVV vervoer)
De verwachting is dat de aanbesteding zal leiden tot ca 16,3% kostenstijging op basis van de eerder uitgevoerde marktconsultatie en het vorig jaar afgesloten vervoerscontract op "grote bussen". Dat is ruim hoger dan de gemeentelijke prijsindexatie. Dit tekort in percentage kan niet binnen de bestaande budgetten voor Wmo worden opgevangen.

8. Aanbesteding Leerlingenvervoer
Het vervoerscontract loopt in juni 2023 af. Aanbesteding loopt momenteel.
Inschatting op basis van eerdere gunning vervoerscontract 'grote bussen' (kostenstijging van 40% en NEA-index 2023 is 13,7%) leidt tot een kostenstijging van 800.000 euro.

9. Energieprijzen Sportaal
In de begroting 2023 was voor energiekosten Sportaal 500.000 euro opgenomen, obv nieuwe berekening is dit bijgesteld naar 613.000 euro. Het verschil van 113.000 euro is een knelpunt.

10. Herindicaties nieuwe inkoop Wmo-BG (nieuwe regionale inkoop per 1-1-2025)
Hierbij gaat het om projectbudget (extra uitvoeringsinzet) om in geval van lopende indicaties en eventuele overgang naar andere zorgaanbieder te herindiceren; de hoogte is afhankelijk van wel/geen keukentafelgesprek en/of administratieve omzetting. Deze kosten worden gedekt uit de investeringsreserve sociaal domein (zie meevallers).

11. Herindicaties nieuwe inkoop Jeugd (nieuwe regionale inkoop per 1-1-2025)
Hierbij gaat het om projectbudget (extra uitvoeringsinzet) om in geval van lopende indicaties en eventuele overgang naar andere zorgaanbieder te herindiceren; de hoogte is afhankelijk van wel/geen keukentafelgesprek en/of administratieve omzetting. Deze kosten worden gedekt uit de investeringsreserve sociaal domein (zie meevallers).

12. Prijsstijging wegen en infrastructurele kunstwerken
De beheer-, onderhouds- en vervangingskosten van wegen en infrastructurele kunstwerken stijgen fors door loon- en prijsstijgingen. Op basis van de CBS grond-, weg en waterbouw (GWW) is berekend wat de werkelijke prijsstijgingen zijn in de markt van 1 januari 2020 t/m 2023. Over deze periode is de GWW loon- en prijsstijging ruim 25% en het verschil met onze gemeentelijke prijscompensatie is ruim 18%. Er is dus vanaf 2024 ruim 18% meer budget nodig om onze wegen, fietspaden, trottoirs en infrastructurele kunstwerken op het afgesproken onderhoudsniveau te houden. We hebben daarvoor nodig:
* stijging kapitaallasten (rente en afschrijving) voor vervanging van o.a. wegen, fietspaden en trottoirs (2024: 100.000 euro, 2025: 200.000 euro, 2026: 300.000 euro, 2027: 425.000 euro)
* 850.000 euro voor groot en klein onderhoud van o.a. de wegen, trottoirs en fietspaden.

* 80.000 euro voor beheer en onderhoud van de infrastructurele kunstwerken (o.a. bruggen).

13. Prijsstijging stadsdeelbeheer
We zien forse prijsstijging door hogere loon- en materiaalkosten en (stijgende) energieprijzen. Deze middelen zijn nodig om de kosten te compenseren en het beheer en onderhoud uit te kunnen blijven voeren. 590.0000 euro is als gevolg van loonstijgingen, dit is structureel.

14. Prijsstijging openbare verlichting
We zien een forse prijsstijging als gevolg van hogere loon- en materiaalkosten en (stijgende) energieprijzen. Deze middelen zijn nodig om de kosten te compenseren en het beheer en onderhoud uit te kunnen blijven voeren. 219.000 euro is als gevolg van stijgende energieprijzen in 2024 en in de jaren daarna structureel 119.000 euro. 200.000 euro is als gevolg van loon en materiaalkostenstijging.

15. VNG-GGU
Dit betreft een verhoging van de verplichte contributie aan de VNG m.b.t. de GGU (Gemeentelijke Gezamenlijke Uitvoering). Dit bedrag wordt bepaald o.b.v. aantal inwoners.

16. Fraudebestrijding aan de balie
Het knelpunt dat was opgenomen in de vorige begroting bleek niet voldoende. De opdracht is uiteindelijk iets duurder geworden door o.a. inflatie.

17. **Indexatie Onderwijshuisvesting**
O.b.v. eerdere afspraken worden conform voorgaande jaren de kapitaallasten van onderwijshuisvesting geïndexeerd. Op deze manier kan gegarandeerd worden dat er na afloop van de afschrijvingstermijn kan worden herbouwd. Tevens zijn deze middelen onderdeel van het door de Raad vastgestelde Integraal HuisvestingsPlan (IHP).

18. Indexering licenties 2023
De kosten voor licenties en software nemen aanzienlijk toe. De toegepaste indexatie bedroeg voor materiële kosten bedroeg slechts 2,3% in 2023. Gehanteerde indexcijfers door leveranciers voor licentiekosten liggen op 7% of hoger. De meerkosten hiervoor zijn 498.000 euro (incl. personeelsinformatiesysteem van P&O).

19. Landmeetinstrumenten
Landmeetkundige instrumenten van het team GEO informatie zijn sterk verouderd en moeten worden vervangen om de wettelijke taken te kunnen blijven uitvoeren. Vervangingsbudget is niet beschikbaar.

20. Structurele impact woonplaatsbeginsel
In 2022 is het nieuwe woonplaatsbeginsel ingevoerd. Dat leidt tot een toename van het aantal cliënten Jeugdhulp voor Enschede. Enschede heeft hier ook budget voor gekregen maar de feitelijke gemiddelde prijs per cliënt ligt veel hoger dan dit budget.

21. Autonome ontwikkeling Jeugdhulp: toename gemiddelde kosten per cliënt
De gemiddelde kosten per cliënt zijn in 2022 sterk gestegen door toenemende zorgzwaarte en oplopende zorgduur. Deze stijging kan niet worden opgevangen binnen de bestaande structurele budgetten. Er is daarbij sprake van een oplopende reeks doordat in het budget de extra middelen vanuit de hervormingsagenda dalen.

22. Autonome ontwikkeling Jeugdhulp: toename volume 2e lijns zorg
In de laatste 3 jaren is het volume van Jeugdhulp (exclusief het woonplaatsbeginsel) met 6% gestegen, met name doordat de zorgduur is opgelopen en daardoor kinderen minder snel uitstromen. 6% volumestijging betekent +250 unieke cliënten tegen gemiddeld 12.500 per cliënt. Er is daarbij sprake van een oplopende reeks doordat in het budget de extra middelen vanuit de hervormingsagenda dalen.

23. Volumegroei Wmo
Het betreft de autonome volumestijging voor het beroep op de Wmo vanuit enerzijds de demografische ontwikkeling en anderzijds het daadwerkelijke beroep op zorg. Hierbij wordt de groei/daling per leeftijdsklasse over de afgelopen 5 jaar berekend en toegepast op het Wmo-volume voor die betreffende leeftijdsklasse. Het gaat hier niet om de effecten van volumegroei Wmo door gewijzigde externe omstandigheden.

24. Areaaluitbreiding
Betreft de jaarlijkse optelsom van uitbreiding en krimp van de openbare ruimte. De benodigde kosten voor beheer en onderhoud van alle assets betreffen materiële kosten, kosten inzet derden, kosten vanuit fte inzet eigen personeel en fte inzet vanuit Onderhoud Enschede BV. Door toevoeging van het areaal Vaneker, diverse herinrichtingen en inmeten speelplekken Zuid is het te onderhouden areaal van wegen en groen vergroot.

25. Volume groei bedrijfsvoering
De afgelopen periode is de organisatie gegroeid ruim 150 fte. De budgetten voor dekking van de uitgaven van ondersteuning en bedrijfsvoering voor deze medewerkers groeien nog niet automatisch mee. Dat zou wel moeten. Meer medewerkers betekent immers automatisch hogere kosten voor hardware (laptops, telefonie, i-pads, andere IT-voorzieningen), voor de thuis- of kantoorwerkplek als bureau en stoel, etc., voor softwarelicenties (w.o. Microsoft, beveiliging, etc.), en ook voor ondersteuning en opleidingen (salarisverwerking, inkoop, personeelsadvies, aansturing, etc.). Uw Raad heeft daarom in de Gemeentebegroting 2023-2026 via een actiepunt opgedragen om een financieringsmechanisme in te voeren, waarmee het budget voor bedrijfsvoering automatisch mee kan ademen met de omvang van de organisatie (bij groei en krimp). Dat wordt met ingang van deze zomernota via dit knelpunt ingevoerd. Een deel van dit budget wordt in deze zomernota daarnaast aangewend om een aantal specifieke knelpunten in de bedrijfsvoering op te lossen, te weten: uitbreiding directeur Bedrijfsvoering, uitbreiding Clustermanager IT/Interne Dienstverlening, capaciteit voor rechtmatigheidsverantwoording Inkoop en P&O en voor Contractmanagement Inkoop/IT (totaal circa 870.000 euro). Daarnaast is er in de periode 2010-2020 fors bezuinigd op de organisatie en is een inhaalslag nodig om de opgelopen werkdruk te beheersen (zie rapport Compact Flexibele Organisatie). In het belang van de kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening en beheersbare werkdruk, zijn er afgelopen jaren al kosten gemaakt die als incidenteel via de jaarrekening zijn opgevangen, maar de facto structureel zijn, gegeven de groeiende omvang van de organisatie en de vraagstukken die voorliggen. Als dit knelpunt niet wordt toegekend dan leidt dat wederom tot een overschrijding op bedrijfsvoering budgetten van verschillende afdelingen. Dit is ongewenst. Zeker ook gegeven de gewijzigde regelgeving omtrent rechtmatigheidsverantwoording.

26. Autonome groei Jeugd en Wmo op uitvoeringscapaciteit wijkteams
De toegenomen groei van Jeugd en Wmo wordt niet "automatisch" vertaald in toegenomen capaciteit voor de wijkteams. Er is ingezet op procesoptimalisatie om zo efficient mogelijk te kunnen werken. Echter de populatie en vraag naar ondersteuning stijgt zodanig veel dat er geen inverdieneffecten meer mogelijk zijn.

27. Clustermanager en afdelingshoofd
Het overdragen van rijkstaken naar gemeenten heeft geleid tot een toename van 35% van het aantal beleidsmedewerkers. Het management is echter niet meegegroeid waardoor de span of care te groot is geworden. Om de span of care te normaliseren is een afdelingshoofd aangetrokken. Verder is enkele jaren geleden besloten om de functie van clustermanager Strategie Beleid Sociaal (SBS) niet in te vullen en deze te gebruiken voor het invullen van een personele taakstelling. Gelet op de groei van het aantal taken in en de verdere ontwikkeling van het cluster SBS is een clustermanager noodzakelijk voor de integrale afstemming en sturing binnen en buiten het sociaal domein voor de duur van 4 jaar. Na 4 jaar vindt een evaluatie plaats. De kosten bedragen 122.000 euro structureel voor afdelingshoofd en 146.000 euro voor clustermanager (2024 t/m 2027).

28. Managementcapaciteit Stadsingenieurs en Gebieds- en Projectontwikkeling
De afdelingen Stadsingenieurs & Ontwerp (SIO) en Gebieds- en Projectontwikkeling (GPO) maken beide onderdeel uit van het fysieke domein, cluster Ruimtelijke Ontwikkeling & Beheer. Beide afdelingen groeiden de afgelopen jaren sterk door diverse in- en externe ontwikkelingen. SIO naar ruim 60 medewerkers en GPO naar bijna 100 medewerkers. Daarmee werd de span of care voor de afdelingshoofden te groot. In goed overleg met de medewerkers en rekening houdend met de sturingsfilosofie en het beleid van de gemeente is per afdeling gekozen voor een nieuwe passende aansturingsstructuur. Voor SIO betekende dit de opdeling van de afdeling per 1 januari 2023 in 2 afdelingen: de afdeling Ontwerp en de afdeling Stadsingenieurs. En daarmee een uitbreiding van 1 afdelingshoofd naar 2 afdelingshoofden. Voor GPO betekent dit de opdeling van de afdeling in 3 teams, waarvan 2 teams onder leiding van een teamleider komen. Zo wordt bij beide afdelingen ruimte gecreëerd voor sturing op het gewenste resultaat, de ontwikkeling van de afdeling en de aansturing en begeleiding van medewerkers. Voor de uitbreiding van managementcapaciteit met 1 afdelingshoofd en 2 teamleiders is structureel 400.000 euro nodig.

29. Ondergrondse infrastructuur
Door wetgeving (o.a. energiewet, avoi, warmtewet en de omgevingswet die er aan komt) en toenemende taken die erbij gekomen zijn op het gebied van ondergrondse infrastructuur door o.a. energietransitie en duurzaamheid moet Enschede regie nemen op de ondergrond en de ondergrondse infrastructuur om belangen veilig te stellen in ruimtelijke keuzes, projecten, beleid en operationele processen. Daarvoor moeten structureel een aantal nieuwe specifieke functies worden ingericht voor ondergrondse infrastructuur: een regisseur voor strategische afstemming en relatiebeheer met stakeholders, een senior technisch adviseur voor project-afstemming en de inhoudelijke kennis, een senior beleidsadviseur en een toezichthouder.

30. Extra inzet in beleid en uitvoering ten gevolge van Nationale woon- en bouwagenda en daaruit volgende wetten en landelijk beleid
De uitwerking van de nationale woon- en bouwagenda in wetten en beleid zorgt voor een stevige toename van diverse gemeentelijke werkzaamheden mbt "wonen", zowel in beleid als uitvoering. Denk aan de uitwerking van woondeals, de wet versterking regie volkshuisvesting en werkzaamheden mbt wonen en zorg (programma's "een thuis voor iedereen" en "wonen en ouderen"). Voor beleid is het knelpunt 240.000 euro per jaar, voor uitvoering in de vorm van account- en projectmanagement wonen en zorg en huisvesting aandachtsgroepen 260.000 euro jaarlijks. Tezamen: 500.000 euro. De uitvoeringskosten urgentieverordening zijn als apart punt hierboven opgenomen. Het gaat daarbij tevens om de samenhang met het op korte termijn versneld toevoegen van woningen (flexwoningen/modulaire woningen).

31. Coördinatie WOO en AVG verzoeken
De wetgeving rond AVG (en WOO) vereist veel meer van onze organisatie, dan we nu hebben georganiseerd. Dit speelt zowel voor de centrale coördinatie als voor de afhandeling binnen het primaire proces. Wat betreft het laatste wordt dit overgelaten aan de betreffende managers. (bij omvangrijke verzoeken kan inhuur zelfs noodzakelijk zijn). Het aantal AVG-verzoeken groeit erg hard. Coördinatie op centraal niveau op dit moment is hiervoor ontoereikend en extra capaciteit is noodzakelijk. Financiering vanuit het Rijk hiervoor ontbreekt. Het niet organiseren van deze coördinatie leidt tot het niet (adequaat) afdoen van privacy vraagstukken en WOO-verzoeken met alle juridische en financiële consequenties (boetes AP) van dien. Dit is onwenselijk.

32. Opleidingsbudget Juridische Zaken
Bijblijven op wet en regelgeving en andere actuele ontwikkelingen is een vereiste voor juridisch adviseurs binnen de Gemeente. De laatste drie jaren was het tekort op het opleiden van de medewerkers gemiddeld 90.000 euro per jaar. Taakstellend wordt het knelpunt vanaf 2025 met 30.000 euro verlaagd met de opdracht om in regionaal verband te kijken naar schaalvoordelen door opleidingen voor een grotere groep aan te bieden.

33. KCC (Burgerzaken, Werk & Inkomen, Stadserfontheffing/parkeren/vergunningen)
Het beleid is dat we 80% van onze telefoontjes binnen 30 seconden opnemen. Niet beschikbaar stellen van middelen betekent:
- Norm naar 60% binnen 30 seconden
- Lange wachttijden (van 1-12 naar 3-23 minuten)

34. Beveiliging mobiele hardware
Door Corona en de versnelling van de digitalisatie heeft iedereen nu mobiele devices. Hierdoor zijn beveiligingsvereisten verzwaard. De beheerlast is hierdoor toegenomen. Hiervoor is aanvullende capaciteit nodig.

35. Testcapaciteit implementatie software en applicaties
Niet (goed) testen van software of platformen veroorzaakt veel problemen m.b.t. bedrijfs-continuïteit. Daarnaast zijn de kosten van herstel hoog. Ongeteste functionaliteit kan en mag niet worden toegevoegd op de productie omgeving. Om dit goed en professioneel te organiseren is 2 fte nodig. Momenteel wordt hiervoor ingehuurd en ontbreekt het budget hiervoor bij IT. Voor 2024 wordt dit vanwege al lopende projecten voor het laatste jaar op centraal niveau afdekt. Voor 2025 en verder is het voorstel om bij nieuwe projecten het "dwingend testen" op te laten nemen in de projectplannen door de lijn (o.b.v. een opgave door IT). Financiering moet dan geregeld worden vanuit de beschikbare projectbudgetten. Dit vergt dan wel het goed vastleggen van deze afspraken. De benodigde bezetting wordt dan wel permanent aangetrokken, maar deze moeten zichzelf dan terugverdienen.

36. Datagedreven Werken
Datagedreven werken is eigenlijk al lang geen keuze meer, willen we mee kunnen met de ontwikkelingen in onze omgeving. We moeten steeds meer data gebruiken om de taken van de gemeente te verrichten en diensten te kunnen verlenen aan inwoners. Door analyse van data kunnen we dat gerichter. Daarnaast vragen medeoverheden ook steeds meer (verantwoordings-) data. Om dit te kunnen - in navolging van andere 100.000+ -gemeenten - verankert Enschede nu datagedreven werken in de organisatie.

37. Uitbreiding capaciteit team Geoinformatie
De backoffice heeft al lange tijd capaciteitstekort bij het team GI. Dit team is verantwoordelijk voor alle registraties rondom Geo informatie en doet werkzaamheden voor de gehele

organisatie. Er is 0,5 FTE schaal 10 (44.000 euro) adviseur Geo Informatie die in 2023 incidenteel is gedekt vanuit CIO in het kader van datagedreven werken (satellietorganisatie), en moet voor 2024 en verder structureel gedekt worden. Daarnaast is er uitbreiding geweest met 1 FTE schaal 8 (70.000 euro) voor het uitvoeren van de wettelijke taak rondom BAG/BGT. Als laatste is er structureel budget (4.000 euro) nodig ter vergoeding van uren van een GIS-specialist die werkzaamheden verricht voor andere afdelingen binnen Enschede die niet te koppelen zijn aan een project. Hiervoor zijn geen middelen binnen de backoffice.

38. Bridge
Binnen Bridge lopen twee sporen. Enerzijds is dat het wegwerken van de achterstanden in de archivering (1.300 meter archief), anderzijds het inrichten van een lijnorganisatie voor informatiebeheer om te zorgen dat er geen nieuwe achterstanden ontstaan. Zolang de nieuwe lijnorganisatie niet staat, blijven de achterstanden bestaan of oplopen. Hiermee voldoen we niet aan de Archiefwet en bepalingen rond de Burgerlijke stand. Met de aangegeven middelen kunnen we starten met het inrichten van de lijnorganisatie op dit onderdeel, op basis van een extern ingewonnen advies. Vanuit praktische overweging (personele arbeidsmarkt) starten we met 50% van de normcapaciteit van het advies. Mede op basis van de ervaringen die we komende periode opdoen, moet blijken of en wat aanvullend nodig is. Eventuele vervolgacties en verdere investeringen volgen in een volgende begroting. Tegelijkertijd worden de achterstanden weggewerkt. Hierop wordt toezicht gehouden door de archiefinspectie. Dit wordt grotendeels uitbesteed, omdat de staande lijnorganisatie dat er niet bij kan doen. Dit brengt incidenteel extra kosten met zich mee, waarvan de omvang afhankelijk is van de snelheid waarmee de nieuwe lijnorganisatie wordt opgebouwd. Hier is dan ook sprake van een aflopende reeks. Deze extra kosten zijn nu nog niet exact in te schatten en worden zoveel als mogelijk opgevangen binnen de reguliere exploitatie. Een eventuele overschrijding zal betrokken worden bij de Tussenrapportage en Jaarrekening.

39. Inbesteding catering
De Raad heeft op 5 april jl een motie aangenomen waardoor het College de opdracht heeft gekregen het cateringpersoneel in vaste dienst te nemen. Momenteel onderzoeken we hoe we de catering vorm willen gaan geven. Over de uitvoering van de motie wordt de raad binnenkort geïnformeerd. Afhankelijk van deze keuze kan er een betere inschatting van de meerkosten gemaakt worden. In dit knelpunt is alleen een schatting opgenomen van de meerkosten van medewerkers en aansturing. Dat kan betekenen dat we de hoogte van het knelpunt moeten herzien, dit zal betrokken worden bij de zomernota 2024

40. Decentrale Privacy Officers (DPO)
Taken voor de AVG groeien enerzijds door verplichte wet- en regelgeving (maken dpia’s verwerkingsregister, bewerkersovereenkomsten e.d.) en anderzijds door een toenemende stroom inzageverzoeken van inwoners. Wettelijk gezien moeten we alle verzoeken afhandelen en DPIA ’s opstellen en controleren. Hiervoor is meer capaciteit benodigd. Niet uitvoeren zal bij controle door de AP leiden tot het opleggen van boetes.

41. Aanbesteding Huishoudelijke Ondersteuning - effect P*Q, implementatie nieuw normenkader
De contracten voor ondersteuning huishouden lopen af per 31-12-2023. Op dit moment wordt geïndiceerd op basis van het normenkader 2017 (HHM). Per 01-01-2024 gaan de nieuwe contracten in. Volgens jurisprudentie moet bij het aangaan van nieuwe contracten het meest recente normenkader gehanteerd worden. Er zit een verschil in ureninzet voor de basismodule in deze normenkaders, namelijk een ophoging van 3 uren per jaar per cliënt.

42. Aanbesteding Huishoudelijke Ondersteuning - prijseffect harmonisering uurtarief
Op dit moment worden er twee tarieven gehanteerd voor ondersteuning huishouden. Er wordt een ander tarief gehanteerd wanneer sprake is van regieproblemen bij de inwoner. Verondersteld werd dat er dan andere expertise/inzet noodzakelijk is. Omdat in de praktijk blijkt dat er geen ander soortige ondersteuning wordt ingezet, wordt in de nieuwe contracten 1 tarief afgesproken. Aangezien meer dan 90% tegen het lage tarief werd gecontracteerd leidt de harmonisatie van het tarief tot een extra kostenstijging die niet binnen de bestaande budgetten kan worden opgevangen.

43. Aanbesteding Huishoudelijke Ondersteuning - Herindicaties, projectbudget
In de overeenkomsten is afgesproken dat iedere inwoner met een lopende indicatie op 01-01-2025 geherindiceerd is, dat wil zeggen volgens het normenkader 2019. Dit gebeurt gedeeltelijk via administratieve omzetting en gedeeltelijk via een nieuw onderzoek. Binnen de bestaande bezetting is hiervoor onvoldoende ruimte en daarom is extra capaciteit nodig.

44. Wet op de lijkbezorging
Er is minder betaalcapaciteit bij inwoners waardoor er meer beroep op gemeentelijke begrafenissen wordt gedaan.

45. Later realiseren taakstelling clustering sportparken
Ongeveer de helft van de besparingsopgaven kan gelet op de planning van de sluiting van de sportparken uit het raadsvoorstel wel gerealiseerd worden in 2024. De planning van het realiseren van de taakstelling vanaf 2025 is onzeker en hangt af van de uitkomsten van de haalbaarheidsonderzoeken en het vervolg daarop.

46. Bestrijding vogelgriep/vervoer gewonde/dode vogels
In de afgelopen periode heeft de dierenambulance veel extra werk verzet rondom het ruimen van dode vogels. Deze toename leidt enerzijds tot extra benodigde personele inzet die niet opgelost kan worden met meer vrijwilligers en anderzijds tot de inzet van extra materialen voor de aanschaf van speciale materialen en het vaker ontsmetten van de ambulance. Er is een incidenteel bedrag voor 2024 opgenomen. Voor de jaren daarna bekijken we hoe de vogelgroep zich verder ontwikkelt.

47. IJsbaan
Het externe onderzoek naar het naar het toekomstperspectief van de ijsbaan is onlangs afgerond. Op voorhand was duidelijk dat er een hogere bijdrage vanuit de gemeente moet komen voor een exploitant van de ijsbaan bij een sluitende exploitatie. Dat blijkt ook uit het externe onderzoek. Er is een meerjarenbegroting opgesteld waarbij is onderzocht welke interventies doorgevoerd kunnen worden voor een financiële verbetering van de exploitatie. Daarbij is een kostendekkende huur van het VFBE in de meerjarenbegroting verwerkt. Daaruit blijkt een aanvangstekort van 595.000 euro waarvan 100.000 euro reeds is gedekt in de begroting zodat een tekort resteert van 495.000 euro. Het tekort in 2024 is wat lager omdat een deel van dit tekort reeds meegenomen is in het raadsvoorstel (maart 2023) met betrekking tot de overbruggingsbijdrage voor het seizoen 2023-2024. Het externe bureau ziet mogelijkheden om komende jaren stapsgewijs tot verbeteringen te komen van de exploitatie. We nemen deze ingeschatte effecten over in onze meerjarenraming. We verwachten dat na inzet van de beschikbare dekking van 100.000 euro er sprake zal zijn van een resterend tekort van 250.000 euro in 2027. Als besloten wordt de ijsbaan niet verder te exploiteren dan zal het vastgoedbedrijf een afboeking moeten doen van circa 4,5 miljoen euro. Dit heeft een groot effect op de reserve die daarmee richting nul gaat. Dat legt ook druk op de uitvoering van de verduurzamingsopgave en nieuwe ontwikkelingen. Op het moment dat de reserve langere tijd negatief is dan kan het vastgoedbedrijf dat alleen voorkomen door óf de

verduurzamingsopgave verder weg in de tijd te zetten (enige sturingsmogelijkheid binnen de reserve) óf doordat de vastgoedreserve aangevuld wordt vanuit de algemene middelen. Met een verdere exploitatie van de ijsbaan wordt deze miljoenen afboeking voorkomen en gaat de ijsbaan een nieuwe exploitatieperiode in die voor het vastgoedbedrijf kostendekkend is.

48. Stadsbank dienstverleningsmodel
Na een presentatie aan de raad over inhoud en meerkosten van het nieuwe dienstverleningsmodel in oktober vorig jaar, is dat op 1 januari 2023 van start gegaan. Het Rijk heeft landelijk gezien structureel 40 miljoen euro begroot voor Dienstverlening gemeenten aanpak armoede en schulden. Voor 2023 is dit reeds verdeeld onder gemeenten en daarmee wordt dit knelpunt afgedekt. Voor 2024 en verder heeft het Rijk de begrote budgetten echter nog niet verdeeld. Ons is vanuit het ministerie toegezegd dat dit op een later moment alsnog gebeurd. Administratief kiezen we ervoor dit punt nu als knelpunt toe te voegen en gelijktijdig bij de meevallers een stelpost armoede en schulden op te nemen in dezelfde omvang om het knelpunt mee af te dekken (zie onder meevallers nr.8).

49. Gezamenlijke huisvesting armoedepartners
Door de ontwikkeling van het Diekman gebied moeten de Kledingbank en het meubeldepot verhuizen. Ook een aantal andere partijen staan de komende jaren voor de uitdaging nieuwe huisvesting te vinden. Dit komt omdat Stichting Leergeld en de Voedselbank op locaties zitten die op enig moment getransformeerd worden naar woningbouw. Dit knelpunt gaan we oplossen door ze gezamenlijk te huisvesten. Dit sluit aan bij de ambitie uit het Coalitieakkoord 2022-2026: “Bij ons armoedebeleid willen we op dezelfde manier werken, zodat op één plek alles samenkomt”. De gezamenlijke huisvesting, inclusief de flexplekken voor de andere maatschappelijke partners die niet permanent gehuisvest zijn, geeft invulling aan deze ambitie. Voor de gezamenlijke huisvesting loopt nu een haalbaarheidsonderzoek voor een specifieke locatie. Om dit knelpunt op te lossen is echter 100.000 euro structureel nodig. De partners leveren zelf ook een bijdrage aan deze verhuizing. Hierover zijn nog geen concrete afspraken gemaakt.

50. Hogere bijdrage recreatieschap
Deze bijdrage is ten opzichte van de gewijzigde begroting 2023 gestegen met afgerond 155.000 euro. De gemeentelijke bijdrage stijgt door een viertal ontwikkelingen (45.000 euro) die reeds allemaal door het bestuur vooraf zijn goedgekeurd. Dit betreft het opnemen van de rentelasten van de lening die is aangegaan ter financiering van de overgenomen activa van SamenTwente, inzet van een eigen externe accountant en lidmaatschappen van de werkgeversorganisatie Samenwerken Gemeentelijke Organisaties (verplicht) en Twentse Kracht. Deze zijn allemaal het gevolg van de ontvlechting van de regio. Daarnaast zijn de kosten voor de investeringen horende bij de visie Routenetwerken Twente voor het eerst in de begroting 2024 verwerkt, dit veroorzaakt een stijging van circa 110.000 euro. Hierover is door het BO Recreatieschap in december 2022 een besluit genomen.

51. Uitwerken en uitvoeren urgentieverordening
Door de nieuwe wet Versterking Regie Volkshuisvesting zijn we verplicht binnen enkele jaren een urgentieverordening op te stellen en uit te voeren. Mede door toenemende druk op de woningmarkt starten we in 2024 met het opstellen van de urgentieverordening en brengen we in beeld hoe we de uitvoering kunnen vormgeven en welke kosten hiermee zijn gemoeid. Er wordt momenteel landelijk onderzocht of en hoe gemeenten voor de extra werkzaamheden worden gecompenseerd. Wat dit gaat betekenen is nog niet duidelijk. De financiële vertaling van de structurele uitvoering wordt meegenomen bij de zomernota in 2024.

52. Partnerschap novel-t continueren
De huidige bijdrage aan het partnerschap met novel-t loopt per 2024 af. We zetten de samenwerking graag voort. De reeks is daarom verlengd tm 2026. Budget is excl indexering.

53. Gemeentelijke bijdrage buurtbemiddeling
Op 17 juli 2017 heeft de Gemeenteraad een motie aangenomen waarin zij het College o.a. opdraagt om buurtbemiddeling actief te ondersteunen om haar activiteiten (gefaseerd) in heel Enschede op te starten. Buurtbemiddeling ondersteunt buurtbewoners met een gezamenlijk conflict. Voor deze ondersteuning wordt gebruik gemaakt van speciaal getrainde vrijwilligers onder begeleiding van projectcoördinatoren. Voor de uitvoering van deze taak is samen met de partners (corporaties, Politie, SMD en gemeente) een nieuw convenant met nieuwe afspraken vastgelegd voor de periode 2022-2026. De afgelopen jaren is dit gedekt vanuit verschillende werkbudgetten die vanwege Corona niet volledig benut werden. De kosten voor de gemeente bedragen vanaf 2024: 69.397 euro (2024), 78.279 euro (2025) en 80.625 euro (2026) en moeten nu aan de voorkant afgedekt worden.

54. Disaster recovery
In verband met de herontwikkeling van de Spoorzone en de tijdelijke opvang van vluchtelingen in de Noordmolen is dit pand niet meer in gebruik voor ambtelijke huisvesting. Dit betekent dat het Rekencentrum van het IT-bedrijf op korte termijn verhuist. Vanaf de nieuwe locatie moet straks opnieuw een veilige op optimaal werkende "disaster recovery" faciliteit worden ingericht, een zogeheten DRAAS. Dit is de basisvoorziening van het platform die noodzakelijk is in het kader van bedrijfscontinuiteit om de IT omgeving te herstellen na een calamiteit (bijvoorbeeld datacenter volledig onbeschikbaar of ransomware) en waarbij de werking kan worden bewaakt en aangetoond. Deze voorziening wordt dan toekomstproof ingericht en is maximaal voorbereid op de beweging naar de cloud.

55. Arc GIS Software
ArcgisPro is de opvolger van ArcMap. Tooling wordt gebruikt voor meerdere GIS activiteiten die gemeentebreed worden ingezet. Urgentie van de inzet voor het vervangen is zeer hoog doordat we afhankelijk zijn van deze software voor het maken van alle kaarten die we als gemeente gebruiken. De oude software ArcMap wordt niet meer ondersteund door de leverancier en moet worden vervangen voor deze nieuwe, duurdere versie.

56. Afronding realisatie platform Cloud en omzetten applicaties naar Cloudomgeving
Dit betreft de afronding van het cloudready maken van onze hard- en software, waarover de Raad eerder besloten heeft. Hierop is al veel geinvesteerd en opgetuigd. Voor de noodzakelijke laatste fase is onvoldoende budget beschikbaar. Afronding van deze fase is noodzakelijk om de vervolgstap van het -veelal door software leveranciers verplicht - naar de cloud brengen van applicaties mogelijk te maken.

Aanvullend gaat het om het omzetten van bestaande applicaties naar cloudapplicaties in een veilige en voor Enschede beheersbare cloud omgeving. Momenteel wordt inzichtelijk gemaakt welke applicaties in welk jaar omgezet moeten worden. Om slagkracht te vergroten wordt dit bedrag gestort in de reserve IT-Transitiefonds, zodat besteding niet afhankelijk is van jaareinde-grenzen en middelen behouden kunnen blijven. In 2025, nadat deze applicaties over zijn gebracht naar de cloud, vindt evaluatie plaats en kan bepaald worden welk structureel effect dit heeft op de beheersorganisatie inclusief uitgaven.

Prioriteiten

Programma	Prioriteiten opgenomen (in 1.000 euro)	I/S	2024	2025	2026	2027
V&S	1. Kansengelijkheid	S	-1.275	-3.000	-3.000	-3.000
V&S	2. Schuldhulpverlening jongeren - jongeren perspectief fonds	S	-85	-85	-85	-85
V&S	3. Pilot schuldhulpverlening in de stadsdeelketen	I	-85			
V&S	4. Aanvullende bijdrage clustering sportvelden	S	-50	-50	-50	-50
V&S	5. Aandachtsfunctionaris mensenhandel	S	-75	-75	-75	-75
S&B	6. Veiligheid vrouwen en meisjes op straat	S	-50	-50	-50	-50
DWLW	7. Cultuurnota	I	-1.000	-1.097	-1.097	-1.097
DWLW	8. Evenementenbeleid	S	-300	-600	-900	-1.181
DWLW	9. Middelen binnenstad	I	-200	-200		
DWLW	10. Tweede ontsluiting oost	S			-280	-280
DWLW	11. Gratis grof vuil ophalen	I		-650		
DWLW	12. Groenambitieplan	S	-393	-534	-428	-466
DWLW	13. Verkeersveiligheid (ambitiescenario)	I	-500	-500	-500	-500
DWLW	14. International Office / Duitslandagenda	S	-200	-200	-200	-200
DWLW	15. Uitvoering geven aan motie intensivering handhaving buitengebied	S	-180	-180	-180	-180
S&B	16. Verstevigen participatie (impuls samenlevingsgericht en stadsdeelgewijs werken)	S	-500	-500	-500	-500
S&B	17. Direct Duidelijk	I	-150	-150		
S&B	18. 700 jaar Enschede	I	-150	-1.000		
F&O	19. Huiskamer van de stad	S	-400	-400	-400	-400
	Totaal alle prioriteiten		**-5.593**	**-9.271**	**-7.745**	**-8.064**

Toelichting op prioriteiten

1. Kansengelijkheid
Kansengelijkheid is één van de speerpunten van het coalitieprogramma Samen trots op Enschede. Het college en de gemeenteraad wil dat ieder kind de kans heeft om zijn gaven en talenten tot bloei te laten komen. Hiertoe is de nota Kansrijk Enschede 2023-2033 opgesteld. Hierin zijn 13 activiteiten opgenomen die een bijdrage kunnen leveren aan het vergroten van kansengelijkheid. De keuze is om gericht te investeren op die plekken waar het meeste effect en impact te maken is. De nota Kansrijk Enschede 2023-2033 richt zich op de leeftijd vanaf -9 maanden tot 27 jaar. Het is belangrijk om in een vroeg stadium te investeren in een goede start. Er ligt een extra focus op de verbetering van de omstandigheden in de eerste 5 levensjaren, de eerste 2000 dagen van het (ongeboren) kind. Om de activiteiten voor kansengelijkheid uit te kunnen voeren zijn extra investeringen noodzakelijk.

2. Schuldhulpverlening jongeren - jongeren perspectief fonds
Het Jongerenperspectieffonds is zeer succesvol gebleken in het laagdrempelig realiseren van meer deelname aan de schuldhulpverlening, meer afgeronde schuldtrajecten en minder

bewindvoering bij jongeren. Evaluatie is gemaakt over de 62 jongeren die geholpen zijn en heeft uitgewezen dat t.o.v. de standaard schuldhulpverlening (123 jongeren bij de SON): méér schulden worden opgelost, minder jongeren in beschermingsbewind komen en bij meer jongeren het toekomstperspectief verbeterd is. En dit tegen lagere kosten.

3. Pilot schuldhulpverlening in de stadsdeelketen
Het Jongerenperspectieffonds is zeer succesvol gebleken in het laagdrempelig realiseren van meer deelname aan de schuldhulpverlening, meer afgeronde schuldtrajecten en minder bewindvoering bij Jongeren (meer resultaat tegen minder kosten). O.b.v. deze ervaring willen we een soortgelijke pilot (van 1 jaar) opzetten voor volwassenen in een van de stadsdeelketens van W&I. Op deze wijze kunnen we ervaren of deze laagdrempelige aanpak ook voor deze doelgroep werkt. Omdat dit een extra kop is op de nieuwe dienstverlening van de SON zijn er aan deze pilot kosten verbonden.

4. Aanvullende bijdrage clustering sportvelden
Een kunstgrasveld brengt 50.000 euro aan structurele lasten met zich mee. Het college heeft voor 1 kunstgrasveld geld opgenomen in het middelenkader. We zien lopende het haalbaarheidsonderzoek bij Scheurserve dat een kunstgrasveld daar gewenst zo niet noodzakelijk is, om de versnelde verhuizing van TVV en Phenix naar Schreurserve mogelijk te maken, conform voorkeursscenario van het college in de RVS clustering. Daarnaast ligt er op dit moment een raadsvoorstel met scenario’s voor SVV’91. Een van de scenario’s is dat een kunstgrasveld wordt aangelegd bij Wesselerbrink Midden. Dit is geen logisch dan wel wenselijk scenario voor het college. De onderbouwing hiervan leest u in het raadsvoorstel clustering.

5. Aandachtsfunctionaris mensenhandel
De uitwerking van de aanpak is een lokale aangelegenheid. Door de komst van het Kenniscentrum Mensenhandel Twente zien we dat de casuïstiek mensenhandel toeneemt. Althans we zien meer casuïstiek, die we eerder waarschijnlijk niet in beeld hadden. Dat kan op verschillende plekken consequenties hebben voor de uitvoering. Zo zijn er bij de Wijkteams Enschede (SMD) tijdelijk 2 aandachtsfunctionarissen voor mensenhandel aangesteld en willen we deze plekken graag structureel invullen. Ook bij toezicht en handhaving is de verwachting dat het meer zien van mensenhandel casuïstiek zal leiden tot meer werk. Dit kan betekenen dat er extra lokale middelen voor de aanpak mensenhandel moeten worden ingezet. We zullen de signalen en verwachte effecten hierin monitoren.

6. Veiligheid vrouwen en meisjes op straat
Voor het programma veilige steden is voor de jaren 2023-2026 opnieuw subsidie aangevraagd bij het Ministerie van OCW. Daardoor kan het programma Veilige Steden worden voortgezet. Eigen inzet van middelen is veelal essentieel voor het verkrijgen van subsidies. De 1e acties zijn uitgezet via Vizier waar ook het meldpunt is ondergebracht. Dit meldpunt wordt verder uitgebouwd om de bekendheid te vergroten. Daarnaast wordt er ingezet op straatacties om het bewustzijn bij inwoners en omstanders te organiseren. Professionals worden getraind om gastlessen te geven. Ook worden er door onze partners diverse activiteiten ingezet om seksuele intimidatie te bespreken en tegen te gaan.

7. Cultuurnota
De nota van uitgangspunten voor cultuur is in mei vastgesteld door de raad. Dit is de basis voor de uitwerking van het cultuurbeleid voor de periode 2024 - 2028. De prioriteit voor het inzetten van de middelen ligt bij het versterken van het middenveld, het stimuleren van talentontwikkeling en creatieve broedplaatsen. Dit gebeurt vanuit het perspectief van maatwerk en experimenteren. Met ruimte voor het eigen initiatief van makers. Hierbij is het belangrijk om Fair Pay in de culturele sector te stimuleren. Met als doel een aantrekkelijke stad. Een stad die

ontwikkelingsmogelijkheden en inspirerende plekken biedt waardoor iedereen de kans krijgt hun talent te ontwikkelen. De capaciteit die nodig is om uitvoering te geven aan dit beleid blijft op peil

We investeren in de Cultuurregio Twente. In samenwerking met de 14 Twentse gemeenten geven we van 2023 tot 2028 uitvoering aan een gemeenschappelijk uitvoeringsprogramma, waarin Enschede een belangrijke trekkende rol speelt. In dat programma wordt geïnvesteerd in broedplaatsen, bibliotheken, erfgoed en jongerencultuur. Daardoor versterken we de aantrekkingskracht van de regio in Nederland.

8. Evenementenbeleid
De nota van uitgangspunten Evenementenbeleid is in mei vastgesteld door de Raad. Dit is de basis voor het nieuwe evenementenbeleid voor de periode 2024 – 2028. Het huidige evenementenbeleid richt zich op: veel evenementen, met weinig budget per evenement. Organisatoren van evenementen hebben te maken met sterk stijgende kosten. Ook wordt er steeds meer gevraagd van de professionaliteit van organisatoren. Dit is niet mogelijk binnen de huidige systematiek. Daarom is gekozen om meer te investeren in minder evenementen. Hierdoor worden evenementen professioneler, verbeterd de kwaliteit en worden evenementen duurzaam bestendig. Met het verstrekken van meerjarige subsidies geven we organisatoren zekerheid. Dit stimuleert investeringen door derden. De prioriteit ligt bij beeldbepalende evenementen die bijdrage leveren aan imago van de stad, met (boven) regionale uitstraling, die ontstaan/doorgroeien vanuit een lokale voedingsbodem.

9. Middelen binnenstad
Alleen met een divers aanbod van retail, horeca, recreatie, cultuur en evenementen blijft de binnenstad niet alleen aantrekkelijk maar ook levensvatbaar. Dit kan door grotere verscheidenheid en gevarieerdere economische dragers in de binnenstad. In 2023 is het ambitie- en actieplan binnenstad vastgesteld. Er is reeds 3x 700.000 euro in de begroting opgenomen (jaren 2023, 2024 en 2025). Met de partners in de binnenstad wordt nu gewerkt om te komen tot een Bedrijven Investeringszone. Doel is dat de ondernemers onder die BIZ gezamenlijk betalen voor werkzaamheden die het gebied verbeteren. Om te komen tot een BIZ met alle partners en om alle ondersteuning van de actielijnen in het actieprogramma vorm te geven, is nog aanvullend 2 keer 200.000 euro nodig. Als deze middelen niet beschikbaar komen gaat dit ten koste van een aantal in het actieprogramma binnenstad afgesproken lijnen zoals de beschikbare subsidies voor ondernemers.

10. Tweede ontsluiting oost
Gemeente, provincie en Rijk hebben met elkaar een verkennend onderzoek gedaan naar de te nemen maatregelen op de kruising Oostweg/N35. Doel is een ongelijkvloerse aansluiting te realiseren die geschikt is voor een eventuele doortrekking naar de zuidwijken van Enschede. Om de aanpak van deze kruising te versnellen sturen wij op een voorfinanciering vanuit Enschede. Vooralsnog gaan we daarbij uit van een takken theorie, dat wil zeggen dat de gemeente uiteindelijk 1 tak betaald. Hiervoor willen we in 2025 krediet aanvragen van 20 miljoen euro waarvan 13 miljoen euro wordt gedekt uit externe middelen (subsidies) en 7 miljoen euro uit interne middelen. De jaarlijkse structurele last van die interne middelen in de vorm van kapitaallasten is 280.000 euro vanaf moment van oplevering project, naar verwachting op z'n vroegst 2026.
Met het opwaarderen van deze aansluiting verbeteren we de bereikbaarheid van Glanerbrug en Enschede Oost. De tweede ontsluiting zien wij over de grens, hier is met een relatief kleine ingreep een nieuwe aansluiting mogelijk vanuit Glanerbrug naar de B70 (Amtsveenweg) en daarmee naar de B54/N.

11. Gratis grof vuil ophalen
In 2025 wordt een pilot gedaan om de haalbaarheid van deze beleidsmaatregel te onderzoeken. Het budget is gebaseerd op 2 keer ophalen van grof afval zonder dat er voorrijkosten in rekening worden gebracht inclusief een stukje flankerend beleid.
De pilot wordt gefinancierd vanuit algemene middelen. Bij het behalen van het gewenste resultaat (=verbetering van de beeldkwaliteit/straatbeeld),
valt de maatregel vanaf 2026 binnen de Afvalstoffenheffing (met als gevolg een verhoging van circa 9,50 euro per huishouden).

12.Groenambitieplan
Dit onderdeel is uitgewerkt conform de vaststelling van het Groenambitieplan Enschede "Enschede één groot groen park". Daarbij heeft de gemeenteraad besloten voor vijf onderdelen benodigde uitvoeringsmiddelen uit te werken. Ze vallen ook onder de investeringsambitie als genoemd in het gesloten coalitieakkoord. Concreet gaat het hier om:
A. Het optimaliseren van de boomverzorging: optimalisatie van het beheer en onderhoud van bomen. Daarnaast zijn er bij dit onderdeel vanuit de "motie bomen beter beschermen" ook eenmalig aanvullende middelen opgenomen om de regels bomenbescherming te optimaliseren (als verwoord op www.enschede.nl/bomen). De reguliere kosten van de regels bomenbescherming nemen we mee in het raadsbesluit rond dit traject.
B. Het vergroenen van de singels: betreft eenmalige middelen voor het vergroenen van de singels.
C. Vergroenen van de binnenstad (groenblauwere binnenstad): middelen voor planvorming en het tijdelijk vergroenen van de binnenstad conform de motie van de gemeenteraad en middelen. Voor het uitvoeren van concrete projecten rond het vergroenen van de binnenstad zijn aanvullende middelen, die we meenemen in het raadsbesluit rond dit traject.
D. Optimaliseren van de stadsparken: Dit betreffen middelen om voor alle parken tot een plan te komen en middelen voor kleinschalige investeringen in de parken. De middelen voor een eventueel grootschalige aanpak zijn hierin niet meegenomen.
E. Opzetten meerjarenprogramma voor groen: dit betreft reguliere investeringsmiddelen om structureel te investeren in het vergroenen vanuit het groenambitieplan.

13. Verkeersveiligheid (ambitiescenario)
In lijn met het verkeersveiligheidsplan Enschede willen we de verkeersveiligheid in Enschede verbeteren. Omdat het aantal ongevallen in Enschede toeneemt lijkt het huidige beleid en maatregelen niet voldoende te zijn. Met het basisscenario zetten wij extra in op
- Jaarlijks per stadsdeel een risicoanalyse uitvoeren;
- Ingrepen basis- en middelbare scholen langs 50-wegen;
- Op orde maken van bebording t.b.v. snelheidsherkenning in auto's;
- Voorzieningen blinden en slechtzienden verbeteren;
- Eenmalig op de markt onderzoek uitvragen om de geloofwaardigheid van onze weginrichtingen in kaart te brengen.
- We gaan proactief maatregelen (3x200.000 euro) uit de verschillende wijkverkeersplannen realiseren (nu liften verkeersmaatregelen uitsluitend mee met beheer en onderhoud)

14. International Office / Duitslandagenda
De samenwerking tussen Almelo, Hengelo en Enschede op lobbygebied voor stedelijke ontwikkeling geeft ons een sterke positie richting Den Haag. Deze samenwerking willen we ook doortrekken naar Brussel. We moeten weten wat er in Brussel speelt, net als in Den Haag, om goed voorbereid te zijn op nieuwe wetgeving, waar mogelijk invloed uitoefenen op nieuwe wetgeving en de lobby daar effectief te laten zijn. Om dit te realiseren is een permanente vertegenwoordiging, zoals regio Eindhoven en regio Groningen dit al succesvol doen, gewenst. Dit willen wij samen met Twenteboard, en zo mogelijk ook de UT, oppakken.

We trekken steeds meer samen op met partners uit euregio om belemmeringen te overwinnen en samenwerking te stimuleren, vooral ook tussen bedrijven en kennisinstellingen, om onze economische ‘cirkel’ te versterken. Zowel met Münster, de Euregio als in MONT verband. Met name de intensieve samenwerking met Münster op het gebied van bereikbaarheid is van belang voor de ontwikkeling van Enschede/Twente. Hiervoor was tijdelijke financiering en dit willen we omzetten naar structureel. Daarbij zal over 3 jaren een evaluatie plaatsvinden van onze aanwezigheid in Brussel.

15. Uitvoering geven aan motie intensivering handhaving buitengebied
Om uitvoering te kunnen geven aan de motie “bewaak kwaliteit van bestaande opstallen” is er structureel geld nodig. Als het toezicht en handhaving in het buitengebied wordt geïntensiveerd ontstaan er diverse vervolgacties en trajecten gericht op bestaande opstallen, maar bijvoorbeeld ook bij recreatiewoningen in het buitengebied. Om hier adequaat uitvoering aan te kunnen geven is er structureel 180.000 euro nodig. Dit bedrag is gebaseerd op 2 FTE (jurist en inspecteur). Gezien de grote opgaven in het landelijk gebied en de onmogelijkheid om te herprioriteren, wil het college hierop intensiveren. Herprioriteren is niet mogelijk aangezien de overige zaken bij handhaving op minimaal niveau worden uitgevoerd en dit heeft geleid tot een signaal vanuit de provincie om hier op bij te gaan sturen.

16. Verstevigen participatie (impuls samenlevingsgericht en stadsdeelgewijs werken)
Totaal is 500.000 euro/jaar nodig om participatie structureel te borgen. 450.000 euro voor het Participatieteam dat faciliteert, adviseert en organiseert bij participatievragen. 50.000 euro voor een digitaal platform (Stem van Enschede) waar inwoners kunnen meepraten en stemmen over initiatieven en beleid in Enschede. Het Participatieteam[1] heeft veel resultaat geboekt in het verder brengen van participatie met inwoners. O.a. het digitale platform Stem van Enschede, de participatieverordening en de methode “relevant gesprek” zijn geïmplementeerd. Ook is een expertteam gevormd dat met raad en daad faciliteert. De afgelopen 2 jaar is elk jaar 250.000 euro gefinancierd uit de begroting (impuls). Daarnaast was er 2x 250.000 euro incidentele financiering in fte’s uit afdelingsbudget van concernstaf, Strategie en Beleid Fysiek en stadsdeelmanagement. Uit interviews en gesprekken met inwoners en collega’s wordt de meerwaarde van het team onderschreven. Werkzaamheden van het team waarborgen in de lijn (AD-financiering) vraagt 450.000 euro structureel op jaarbasis. In de zomernota 2021 is dit ook zo vastgelegd: "We nemen 2 jaar de tijd om met behulp van een concrete uitvoeringsagenda (met bijbehorende toolbox) te experimenteren, te leren, te borgen en te bepalen of en hoeveel structurele middelen vanaf 2024 nodig zijn." De inbedding is ook gewenst vooruitlopend op de invoering van het Wetsvoorstel ‘Versterking participatie op decentraal niveau naar de Tweede Kamer’. En we zijn personele verplichtingen aangegaan (mensen in dienst genomen). Indien er geen structurele financiering komt worden de medewerkers van het participatieteam deels boventallig.

17. Direct Duidelijk
Direct Duidelijk is incidenteel gefinancierd. Er zijn al mooie stappen gezet, maar we zijn nog lang niet klaar. Sterker nog, belangrijke onderdelen als Wet Open Overheid, Menselijke Maat, gewenste ander manier van werken, vragen nog volop inzet. Het betreft deels inzet van het personeel, maar ook de kosten voor textmetrics (tool die we in word en outlook gebruiken) en wat voorlichting- en opleidingskosten.

18. 700 jaar Enschede
In 2025 vieren wij dat Enschede 700 jaar stadsrechten heeft. Tijdens het jubileumjaar zullen verschillende initiatieven georganiseerd worden. Iedereen is welkom om 700 jaar Enschede op zijn of haar manier te vieren. We willen graag dat het een feest van de stad voor de stad is. Van kleine buurt-initiatieven tot grote publieksevenementen. Het jubileumjaar moet iets nalaten

aan de stad en haar inwoners. Uw raad heeft in uw raadsvergadering d.d 5 april jl hierover een besluit genomen. Onderdeel van dit besluit was dat bij de integrale afweging in de zomernota 1 mln euro wordt meegenomen om uitvoering te geven aan initatieven uit de samenleving voor de viering van 700 jaar Enschede. Deze is opgenomen in 2025. Aanvullend is er voor 2024 voor 150k uitvoeringsbudget gereserveerd.

19. Huiskamer van de stad
In 2017 besluit de gemeenteraad tot het realiseren van een Huiskamer van de Stad. Het is een gezamenlijke wens dat de betrokken culturele partners elkaar inhoudelijk versterken. Met de realisatie ontstaat een open en transparant gebouw, waar de (fysieke) barrières om gezamenlijk programmering te realiseren worden geslecht. Een laagdrempelig openbaar toegankelijke plek waar iedere inwoner in aanraking komt met, en mee kan doen met cultuur. In juni 2021 heeft de Raad krediet beschikbaar gesteld voor de realisatie. Op 20 december 2022 informeerden wij de Raad over de nieuwe Europese aanbesteding voor de Huiskamer van de Stad. Op 1 mei 2023 heeft Dura Vermeer zich ingeschreven om de Huiskamer van de Stad te realiseren voor een totale projectbegroting van 28,5 miljoen euro. De huidige stand van zaken is dat de aanbieding met een bezuiniging is teruggebracht naar een totale projectbegroting van 26,7 miljoen euro. Dit betekent dat er een dekkingstekort is ontstaan van 13,5 miljoen euro. Programmatisch is het huisvestingsontwerp hetzelfde gebleven. De voornaamste redenen voor het ontstane tekort zijn de gestegen bouwkosten als gevolg van hoge inflatie, energieprijzen en schaarste van grondstoffen, onderdelen en personeel. Dit is een landelijke ontwikkeling waar heel Nederland mee heeft te kampen. Het is niet aannemelijk dat hier op korte termijn verandering in komt. Dit betekent een hogere kostprijsdekkende huur van het VBE aan de hoofdgebruikers van de Huiskamer 400.000 euro. Die hogere huur kunnen deze partijen niet zelf dragen. Realisatie kan alleen indien de gemeente een hogere subsidie verstrekt ter dekking van de hogere huur. Als uw Raad kiest het project Huiskamer van de Stad te realiseren, dan zijn extra kosten onontkoombaar. Verdere bezuinigingen zijn niet door te voeren zonder het gewenste kwalitatieve concept van de Huiskamer van de Stad in stand te houden. De culturele partners kunnen niet bijdragen in dit tekort middels hogere huurlasten. Dit zou tot een ongewenste vergroting van hun exploitatielasten leiden. Dit zou gevolgen hebben voor hun inhoudelijke programma. Ook alternatieven voor het project Huiskamer van de Stad brengen hoge kosten met zich mee. Want op dat moment zou óf de bibliotheek aan de Pijpenstraat grootschalig gerenoveerd moeten worden óf een andere locatie gevonden moeten worden. Beide ontwikkelingen zouden grote investeringen met zich meebrengen waarbij de jaarlijkse exploitatielasten hoger zouden zijn dan de realisatie van de Huiskamer van de Stad. Daar is namelijk sprake van ‘inbreiding’; het concept van de bibliotheek wordt ingepast in het bestaande Muziekkwartier. Dit zorgt ervoor dat het gebouw veel efficiënter gebruikt gaat worden en dat alle partners per saldo een voordeel behalen op energie, schoonmaak, klein onderhoud, etc.

[1] * Een digitaal platform is in de huidige tijd niet meer weg te denken bij participatieprojecten. We werken sinds een jaar met Stem van Enschede. Een digitaal participatieplatform waar inwoners kunnen meepraten en stemmen over initiatieven en beleid in Enschede. De pilotfase is voorbij en laat goede resultaten zien. We hebben inmiddels 2.400 accounts en 38.000 bezoekers op het platform.

Meevallers/scherpe keuzes

Programma	Meevaller/scherpe keuze (in 1.000 euro)	I/S	2024	2025	2026	2027
V&S	1. Jeugd- Incidentele ruimte reserve Jeugdhulp	I	6.300			
V&S	2. Incidentele extra middelen hervormingsagenda	I		1.150		
V&S	3. Vrijval overgebleven middelen noodfonds	I	1.200			
V&S	4. Kinderopvangcontroles onderwijs	S	75	75	75	75
V&S	5. Dekking medewerkers opvang vluchtelingen	I	800			
V&S	6. Onderuitputting sociale werkvoorziening	I	500			
V&S	7. Onderuitputting Regiotaak Beschermd wonen	I	2.500			
V&S	8. Stelpost middelen armoede en schulden	S	550	550	550	550
V&S	9. Bijdrage uit investeringsreserve sociaal domein	I	500			
S&B	10. Onderuitputting budgetten college B&W	S	50	50	50	50
F&O	11. Normaliseren energieprijzen ambtelijke huisvesting	I	200			
F&O	12. Voordeel uit omklap begroting 2027	S				634
F&O	13. Post onvoorzien schrappen	S	2.000	2.000	2.000	2.000
	Totaal alle meevallers/scherpe keuzes		**14.675**	**3.825**	**2.675**	**3.309**

Toelichting meevallers / scherpe keuzes

1. Jeugd- Incidentele ruimte reserve Jeugdhulp
Het gaat hier om de vrijval van extra rijksmiddelen in de reserve ten behoeve van investeringen hervormingsagenda en egalisatie tekorten. Op basis van de actuele inschatting kan het verwachte tekort in 2024 (evenals 2023) opgelost worden vanuit de reserve. Daarna is reserve leeg.

2. Incidentele extra middelen hervormingsagenda
Op basis van het recente akkoord (voor de jaren 2024 en 2025) van de hervormingsagenda is een deel van de bezuinigingen incidenteel geschrapt. Daar staat echter ook een uitname voor investerings- en uitvoeringskosten voor de hervormingsagenda tegenover waardoor er alleen in 2025 een extra voordeel ontstaat.

3. Vrijval overgebleven middelen noodfonds
In september 2022 heeft de gemeenteraad ingestemd met het openstellen van een lokaal noodfonds. Hiervoor is ruim 2 miljoen euro beschikbaar gesteld. Van dit bedrag is 0,5 miljoen euro besteed. Onlangs is een motie aangenomen bij het besluit van de raad over de evaluatie en beëindiging van het noodfonds. De motie roept op om 100.000 euro van het noodfonds te behouden voor 2023 zodat de maatschappelijke partners binnen rondkomen met je inkomen inwoners kunnen helpen die geconfronteerd worden met een hoge eindafrekening. Rekening houdend met de aangenomen motie en de resterende uitvoeringskosten van de stadsbank is het voorstel om 1,2 miljoen euro in 2024 te laten vrij vallen in de algemene middelen.

4. Kinderopvangcontroles onderwijs
Het gaat hier om de inzet van het voordeel op kinderopvangcontroles uit product Onderwijs (lagere uitvoeringskosten van GGD-controles inzake toezicht / handhaving Kinderopvang). Het bijstellen van het begrotingsniveau naar de actuele situatie vanuit GGD, betekent een structureel lager niveau van controles maar wel nog boven het wettelijk minimum. Dit is wel op basis van de huidige situatie. Eventuele nieuwe wetgeving rondom inspecties en kwaliteit van gastouders zal leiden tot nieuwe situatie/beoordeling.

5. Dekking medewerkers opvang vluchtelingen
Betreft een onttrekking aan het overschot 2022 rijksbijdrage Gemeentelijke Opvang Oekraïners. (Overschot was 2,4 miljoen euro groot.)

6. Onderuitputting sociale werkvoorziening
Op basis van de positieve jaarrekeningresultaten van afgelopen jaren op het product Sociale werkvoorziening en nieuw beschut is het mogelijk incidenteel 500.000 euro te laten vrijvallen.

7. Onderuitputting Regiotaak Beschermd wonen
Uit de resultaten van de afgelopen jaren blijkt een structureel voordeel op de taken van Beschermd Wonen. Er zijn diverse initiatieven in ontwikkeling die zullen leiden tot een afname van dit structurele voordeel (actieplan terugdringen wachtlijst, nieuw verdeelmodel en woonplaatsbeginsel vanaf 2025). Daarnaast moet dit voordeel enerzijds ook in samenhang gezien worden met de stijgende kosten op de lokale Wmo en anderzijds met de reeds in de begroting opgenomen stelpost op het sociaal domein van 3,5 miljoen euro. Voor 2024 is het incidenteel mogelijk om een bijdrage aan het middelenkader te doen.

8. Stelpost middelen armoede en schulden
Bij de knelpunten is een knelpunt opgenomen voor het nieuwe dienstverleningsmodel van de Stadsbank. Dit model is per 1 januari 2023 van start gegaan. Het Rijk heeft landelijk gezien structureel 40 miljoen euro begroot voor Dienstverlening gemeenten aanpak armoede en schulden. Voor 2023 is dit reeds verdeeld onder gemeenten en daarmee wordt dit knelpunt afgedekt. Voor 2024 en verder heeft het Rijk de begrote budgetten echter nog niet verdeeld. Ons is vanuit het ministerie toegezegd dat dit op een later moment alsnog gebeurd. Administratief kiezen we ervoor dit punt nu als knelpunt toe te voegen en gelijktijdig bij de meevallers een stelpost armoede en schulden op te nemen in dezelfde omvang om het knelpunt mee af te dekken (zie onder knelpunten nr. 48).

9. Bijdrage investeringsreserve sociaal domein
De investeringsreserve sociaal domein kent nog een ongelabelde ruimte van 1,3 miljoen euro. Voorgesteld wordt om hiervan 0,5 miljoen euro te reserveren voor de noodzakelijke uitvoeringscapaciteit voor de herindicaties voor Jeugdhulp en Wmo-begeleiding bij de implementatie van de nieuwe inkoop, ingaande per 2025 (zie knelpunten 10 en 11).

10. Onderuitputting budgetten college B&W
De afgelopen jaren is het college terughoudend omgegaan met hun declaraties, mede als gevolg van het meer digitaal vergaderen, waardoor er ruimte is ontstaan op het budget van College B&W. Het voorstel is om deze lijn voort te zetten en structureel met 50.000 euro het budget te verlagen.

11. Normaliseren energieprijzen ambtelijke huisvesting
In de begroting 2023 is een compensatie toegekend voor gestegen energieprijzen voor ambtelijke huisvesting. Er wordt gewerkt met een contract waarin tarieven kunnen worden vastgeklikt. Inmiddels zijn de energieprijzen weer enigszins genormaliseerd en dat leidt tot een

voordeel voor de contractprijzen voor komende jaren. Voor 2025 ev is dat voordeel door de raad reeds ingezet als dekking voor de kosten van het nieuwe zwembad. Voor 2024 kan echter wel een bedrag vrijvallen. Het gaat om een besparing van 200.000 euro.

12. Voordeel uit omklap begroting 2027
Voordeel uit omklap 2026 naar 2027 omdat budgetten eindigen in 2026.

13. Post onvoorzien schrappen
Enkele jaren terug is een structurele post onvoorzien van 2 miljoen euro in de begroting opgenomen. We hadden toen al een aantal jaren te maken met een flinke korting vanuit vanuit het Rijk op de gemeentefonds uitkering voor het lopende jaar. Dat maakte dat vaak in het lopende jaar nog bijgestuurd moest worden. Met deze post onvoorzien hadden we een eerste buffer om dergelijke tegenvallers op te vangen. Inmiddels is onze algemene reserve goed op niveau waarmee we daarin ook een buffer hebben om tegenvallers op te vangen. Vandaar dat we het verantwoord vinden om de post onvoorzien te schrappen.

Lokale belastingen

Elk jaar actualiseren we de geprognosticeerde inkomsten voor lokale belastingen. Aanvullend wordt de afweging gemaakt welke indexatie toe te passen op de lokale belastingen. Het college kiest ervoor de OZB inkomsten dit jaar niet met de werkelijke inflatie te indexeren. In lijn met het coalitieakkoord is gekeken naar de gemiddelde inflatie over de afgelopen jaren om zodoende de lastenverzwaring voor burgers en bedrijven beperkt te houden.

Programma	Lokale belasting (in 1.000 euro)	I/S	2024	2025	2026	2027
F&O	1. Indexatie OZB	S	2.300	2.300	2.300	2.300
F&O	2. Precariobelasting (actualisatie)	S	30	30	30	30
F&O	3. Toeristenbelasting (actualisatie)	S	100	100	100	100
F&O	4. Vermakelijkhedenretributie	S	pm	pm	pm	pm
	Totaal lokale belastingen		**2.430**	**2.430**	**2.430**	**2.430**

Toelichting lokale belastingen

1. Indexatie OZB
Normaliter wordt de OZB elk jaar geïndexeerd op basis van de inflatie die voorzien wordt in het Centraal Economisch Plan. Voor 2024 zou dat een indexatie van 5,9% betekenen. In het coalitieakkoord is opgenomen dat de gemeente terughoudend om wil gaan met belastingverhogingen. Daarom wordt indexatie gebaseerd op een langjarig gemiddelde van de inflatiecorrectie. De OZB wordt daarom geïndexeerd op basis van een gemiddelde inflatie over de afgelopen 4 jaren, zijnde 4,3%.

2. Precariobelasting (actualisatie)
Op basis van een actuele inschatting van de inkomsten precariobelasting (obv grotere terrassen) is het reëel om 30.000 euro per jaar meer te ramen.

3. Toeristenbelasting (actualisatie)
Naar aanleiding van de rapportage van het GBTwente, is er contact geweest over prognose realisatie toeristenbelasting 2022. Het ingewikkelde is namelijk, dat na de verhoging van de

tarieven we te maken hebben gehad met corona. Het effect van de verhoging hebben we dus niet in beeld. Het GBTwente geeft nu aan, dat deze beweegt richting de 700.000 euro. Dat is een ton meer dan begroot.

4. Vermakelijkhedenretributie
In verschillende gemeenten in Nederland wordt een vermakelijkhedenretributie geheven. Ook in Enschede overwegen we dot in te voeren. Richting de begroting gaan de mogelijkheden om vermakelijkhedenretributie te heffen voor evenementen onderzoeken. Daarbij brengen we in kaart de maatstaf van heffing, de potentiële opbrengst en de bijkomende kosten.

Amendementen/moties Zomernota 2023

Middelenkader Amendementen/Moties (x 1.000 euro)	2024	2025	2026	2027
Tramamendement	60			
Behoud studentambtenaren	50	50	50	50
Vrijetijdseconomie	75			
Crossboss Helmerhoek	30			
Handgeld Citymarketing	30			
Behoud Stichting 55+	30			
Saldo amendementen/moties Zomernota 2024-2027	**275**	**50**	**50**	**50**

Toelichting Amendementen/Moties

Tramamendement
De indiener stelt aan de Raad voor om de voorliggende ontwerp-beslissing als volgt te wijzigen:
"Het bedrag bestemd voor "700 jaar Enschede" in 2024 te verhogen van 150.000 euro naar 210.000 euro; waarbij deze verhoging van 60.000 euro wordt gereserveerd voor de restauratie, terugkeer en plaatsing van de TET Tram 1 en dit te dekken uit het positieve saldo middelenkader 2024 of uit de algemene reserve."

Toelichting:

- De raad heeft op 6 maart 2023 een motie aangenomen op Tram 1 te behouden voor de stad;
- Deze tram is een kans om een uniek historisch object te behouden voor onze stand en kan daarmee bijdragen aan het verhaal van de stad;
- De raad heeft het college opgeroepen om samen met partijen uit de stad een plan uit te werken voor de restauratie en publieke plaatsing, bij voorkeur te realiseren voor het jubileumjaar 700 jaar Enschede;
- Nu alvast een bedrag te reserveren om de gemeentelijke bijdrage te kunnen leveren.

Behoud studentambtenaren
De indiener stelt aan de raad voor om de voorliggende ontwerp-beslissing als volgt te wijzigen:

- Rij 22 "Samenwerking kennisinstellingen - inzet student-ambtenaren" in de tabl op pagina 40 onder "Bijlage 1: toelichting niet meegenomen onderwerpen" te verwijderen

en deze verwijderde rij in zijn geheel toe te voegen aan pagina 24 in de tabel onder "3.4 Prioriteiten" als nieuwe rij 20;

- Binnen de nieuwe rij 20 op pagina 24 de "S" van structureel in deze zomernota voor 2023 te vervangen door een "I" van incidenteel en in de reeks de jaren 2026 en 2027 vooralsnog op 0 te zetten;
- Een toelichting voor een nieuwe rij 20 op te nemen op pagina 29 met als tekst "Sinds 2017 werkt de gemeente Enschede, als eerste gemeente van Nederland, zeer succesvol met studentenambtenaren. Studentambtenaren zijn studenten die als afgevaardigden namens WO en HBO, en sinds 2023 ook namens het MBO als brugfunctie dienen tussen het onderwijs, studentenleven en de gemeente. De studenten weten goed wat er speelt en denken actief mee over beleid voor de gemeente om de verbinding tussen studenten en Enschede groter te maken, talentbehoud te stimuleren en Enschede als stad aantrekkelijker te maken voor studenten. Recent hebben de studentambtenaren hun nieuwe werkprogramma 2023-2027 gelanceerd. Speerpunten voor de studentambtenaren de komende jaren zijn: studentenparticipatie, voorzieningen, carrièremogelijkheden, huisvesting, internationalisering en welzijn. Als gemeente willen wij de studentambtenaren de kans geven de komende jaren dit werkprogramma uit te voeren. Daarom zetten we n op structurele middelen tot minstens 2028."
- De paragraaf "22. Samenwerking kennisinstellingen - inzet student-ambtenaren" op pagina 45 te schrappen.

Toelichting:

- Wij dragen het college op de kosten voor 2024 en 2025 te dekken vanuit het positieve saldo middelenkader en voor structurele dekking vanaf 2026 naar de raad terug te komen bij de zomernota behandeling in 2024. (In de komende zomernota zal daardoor de S van structureel vervangen worden door de I van incidenteel, vanaf de zondernota 2024 zal de I dan weer vervangen worden door de S.)
- Sinds 2017 werkt de gemeente Enschede, als eerste gemeente in Nederland, zeer succesvol samen met studentenambtenaren;
- Studentambtenaren zijn studenten die als afgevaardigden namens met WO en HBO, en sinds 2023 ook namens met MBO als brugfunctie dienen tussen het onderwijs, studentenleven en gemeente;
- Studentambtenaren worden ingezet omdat wij het belangrijk vinden niet over studenten te praten naar met studenten;
- De studenten weten goed wat er speelt en denken actief mee over beleid voor de gemeente om de binding tussen studenten en Enschede groter te maken, talentbehoud te stimuleren en Enschede als stad aantrekkelijker te maken voor studenten;
- De aantrekkelijkheid van Enschede als werkgever wordt vergroot voor studenten;
- Het zou zeer te betreuren zijn als de studentambtenaren hun werk zoudne moeten stoppen, gezien de positieve ervaringen van de afgelopen jaren die zowel door de raad als college breed erkend worden;
- In november 2022 is bij de behandeling van de programmabegroting voor 2023 een motie aangenomen waarin de raad voor minimaal 2 jaar wenst om naast een HBO en WO studentambtenaar ook met een MBO studentambtenaar te starten. Het huidige voorstel van het college om de studentenambtenaar te schappen voldoet daarmee niet aan de aangenomen motie;
- Recent hebben de studentambtenaren hun nieuwe werkprogramma gelanceerd. Speerpunten voor de studentenambtenaren de komende jaren zijn: Studentenparticipatie, voorzieningen, carrièremogelijkheden, huisvesting,

internationalisering en welzijn. Het zou een gemiste kans zijn als we nu de studentambtenaren duidelijke speerpunten hebben gevormd hen niet de kans geven deze ook uit te werken.

Vrijetijdseconomie
De gemeenteraad van Enschede, in vergadering bijeen op 17 juli 2023, gehoord de beraadslaging over:
De Zomernota

Constaterende dat

- De agenda Vrijetijdseconomie via een uitgebreid participatietraject is ontwikkeld;
- De agenda Vrijetijdseconomie door de gemeenteraad is vastgesteld;
- Er geen budget is gereserveerd om de visie uit te voeren;
- De agenda Vrijetijdseconomie een belangrijk onderdeel van onze economie is;
- We tegenover alle partners die hebben meegewerkt aan deze visie het niet kunnen maken om geen uitvoering hieraan te geven.

Overwegende dat:

- Er alvast een start dient te worden gemaakt met de uitvoering van de Agenda Vrijetijdseconomie;
- Dit eventueel in verschillende stappen te doen.

Draagt het college op:

- De eerste stappen te zetten in het uitwerken van de aangenomen Agenda Vrijetijdseconomie;
- Hiervoor een bedrag beschikbaar te stellen á 75.000 euro;
- Dit te dekken uit het positieve saldo middelenkader 2024;
- Bij de begroting kijken naar structurele ruimte om verdere uitvoering te geven aan de Agenda Vrijetijdseconomie.

En gaat over tot de orde van de dag.

Crossbos Helmerhoek
De gemeenteraad van Enschede, in vergadering bijeen op 17 juli 2023, gehoord de beraadslaging over:
De Zomernota

Constaterende dat:

- Er op dit moment geen plek is voor de jeugd op Helmerhoek, en dat die ook nog een langere tijd op zich laat wachten door een reorganisatie van scholen;
- Het crossbos cultuurhistorische waarde heeft vanwege de wielerbaan die daar bijna een eeuw geleden aangelegd werd.
- Het crossbos op dit moment in verval is en hierdoor slecht begaanbaar is.
- Er een bewonersinitiatief is genaamd project crossbos dat onvoldoende financiële middelen heeft om een start van het project te kunnen realiseren.
- Er aanvragen lopen bij fondsen die niet het gehele project kunnen financieren;
- Het bewonersinitiatief op eigen kracht 10.000 euro heeft opgehaald voor het crossbos.

- Er twee fases zijn waarvan fase 1 het bouwrijp maken en het beplanten betreft en fase 2 het verzorgen van speelelementen en straatmeubilair.

Overwegende dat:

- Een plek voor de jeugd op Helmerhoek van uiterst belang is voor hun sociaal emotionele ontwikkeling;
- Het crossbos een inclusieve plek kan worden in stadsdeel Zuid waar jong en oud elkaar kunnen ontmoeten en met elkaar kunnen sporten en ontspannen;
- Deze plek ook begaanbaar zal worden voor minder valide bewoners, door het aanleggen van gedeeltelijk bredere paden;
- Vrijwilligers zich al een langere tijd hard maken voor project crossbos, door middel van het opstellen van een plan, bewonersparticipatie en het aanschrijven van fondsen.
- Project crossbos nog 30.000 euro nodig heeft om fase 1 te kunnen realiseren en mogelijk, wanneer overige fondsen akkoord zijn het gehele project kunnen realiseren.

Draagt het college op:

- In samenspraak met het bewonersinitiatief de ontwikkeling van het crossbos mogelijk te maken;
- Hiervoor 30.000 euro te dekken uit het positieve saldo middelenkader 2024.
- Fase 1 zo snel mogelijk te realiseren.
- Om de voortgang en resultaten actief terug te koppelen bij de vergadering van stadsdeel Zuid.

En gaat over tot de orde van de dag.

Handgeld citymarketing
De gemeenteraad van Enschede, in vergadering bijeen op 17 juli 2023, gehoord de beraadslaging over:
De Zomernota

Constaterende dat:

- Bijna alle gelden zijn gelabeld en er weinig ruimte is voor spontane en nieuwe kleine initiatieven;
- Het zou helpen om handgeld te hebben voor citymarketing, om zo zaken van de grond te krijgen en aan te jagen;
- Er nu te vaak en te lang wordt gekeken waar zelfs dee kleine kosten van kunnen worden gedekt.

Overwegende dat:

- Er bij een bruisende stad past dat er snel kan worden geschakeld en er kleine investeringen kunnen worden gedaan om zaken van de grond te krijgen.
- Kleine initiatieven zoals een stadsstrand, wateraansluitingen, etc etc. met een minimale bijdrage een grote impact kunnen opleveren voor de hele stad.
- Er handgeld voor citymarketing beschikbaar zou moeten zijn.
- (citymarketing, niet te verwarren met Enschede promotie)

Draagt het college op:

- Voor de afdeling citymarketing handgeld ter beschikking te stellen a 30.000 euro;
- Dit te dekken uit het positief saldo middelenkader 2024

- Bij de begroting te kosten met dekkingsvoorstellen voor opvolgende jaren.

En gaat over tot de orde van de dag.

Behoud stichting 55+
De gemeenteraad van Enschede, in vergadering bijeen op 17 juli 2023, gehoord de beraadslaging over:
De Zomernota

Constaterende dat:

- Stichting 55+ activiteiten organiseert voor 1700 deelnemers, waarvan er 700 actief betrokken zijn;
- Stichting 55+ momenteel financiële problemen heeft 1);
- Stichting 55+ op dit moment een pand huurt aan het Schuttersveld.

Overwegende dat:

- Eenzaamheid onder senioren in Enschede zal toenemen, als deze stichting zal worden opgeheven;
- Deze stichting zichzelf prima kon redden tot uitbraak van de Covid pandemie en aansluitend de energiecrisis;
- Stichting 55+ zichzelf zal opheffen als er geen structurele subsidie wordt verstrekt;
- Toevallige ontmoetingen binnen het pand aan het Schuttersveld als zeer waardevol worden ervaren door de deelnemers;
- Een verhoging van de contributie, naar inschatting van het bestuur, zal leiden tot een afname van het aantal deelnemers;
- Stichting 55+ gebaat is bij de duidelijkheid die een structurele subsidie met zich meebrengt;
- Stichting 55+ in het verleden subsidie ontving vanuit de gemeente Enschede;
- Door deze raad besloten is dat de subsidie voor Stichting 55+ vanaf 2014 af te bouwen na gemeentelijke bezuinigingen.